J. REED • DÜNYAYI SARSAN ON GÜN

John Reed

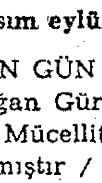
Dünyayı Sarsan On Gün

YAYINLARI

JOHN
REED

Türkçesi :
Erdoğan Gürkan

DÜNYAYI SARSAN ON GÜN

3. basım eylül 1986

DÜNYAYI SARSAN ON GÜN / John Reed'in incelemesi / Türkçesi, Erdoğan Gürkan / Kapak, Mustafa Delioğlu / Cilt, Dostlar Mücellithanesi / Doyuran Matbaası'nda dizilip basılmıştır / Oda Yayınları, Babıali Cad. Sıhhiye Apt. Daire 3, Cağaloğlu - İST. / Haberleşme, P.K. 57, Sirkeci - İST. Tel. 527 39 53 - 511 61 41.

N. KRUPSKAYA'NIN İLK RUS BASIMINA ÖNSÖZÜ

«Dünyayı Sarsan On Gün», işte John Reed'in bu şaşırtıcı kitabına verdiği ad. Bu yapıt, Ekim Devrimi'nin ilk günlerini olağanüstü bir doğruluk ve canlılıkla yeniden yaşatıyor. Karşımızda olayların basit bir sıralaması, bir belgeler dökümü değil, fakat öylesine yaşanmış tipik olaylar dizisi var ki devrimin içinde bulunan herkese kendisinin de yer aldığı benzeri sahneleri hatırlatmaktan geri kalmıyor. Sıcağı sıcağına çizilen bu tablolar, kitlelerin olayları nasıl hissettiklerini son derece güzel yansıtarak böylece büyük devrimin farklı olaylarındaki gerçek olguyu da yakalamaya yardımcı oluyor.

Bu kitabın, ülkenin dilini ve törelerini bilmeyen bir yabancı, bir Amerikalı tarafından yazılmış olması ilk bakışta garip gözükebilir. Her adımda en gülünç yanlışlıklara düşebileceği, olayların en büyük faktörlerini unutabileceği düşünülebilir.

Yabancılar, Sovyet Rusya konusunda böyle yazılar kaleme almazlar. Ya olaylardan hiçbir şey anlamamakta ya da hiçbir zaman tipik olmayan bağımsız olayları genelleştirmektedirler. Şahsen Devrimin tanığı olanların sayıca çok az olduğu da doğrudur.

John Reed ise ilgisiz bir gözlemci olmamıştır. Sonuna kadar devrimci komünist olup olayların ve büyük kavganın gerçek anlamını kavramıştır. Görüş keskinliği de buradan ileri geliyor zaten, yoksa böylesine bir kitap yazmak olasılığını bulamazdı.

Ruslar da Ekim Devrimi'nden böyle sözetmezler. Ya bu konuda bir yargı verirler ya da tanığı oldukları olayları anlatmakla yetinirler. Reed'in kitabı, halk yığınlarının başkaldırışını gerçekte olduğu gibi tüm bir tablo halinde vermekte olup bu yüzden gençlik için, gelecek kuşaklar için ve Ekim Devrimi'nin artık bir tarih olacağı gelecekteki insanlar için ayrıcalı bir anlam taşımaktadır. Reed'in kitabı kendi türünde bir destandır. John Reed, Rus Devrimine kopmaz bağlarla bağlıydı. Kendisine yakın hissettiği Sovyet Rusya'da tifüse yakalanarak öldü ve şimdi Kremlin'deki Kızıl Duvar'ın dibinde son uykusunu uyumaktadır. Devrim kurbanlarının cenazelerini anlatan John Reed gibi birisine de bu onur lâyıktı.

N. KRUPSKAYA

YAZARIN ÖNSÖZÜ

Bu kitap gördüğüm bir tarih dilimidir. Ekim Devrimi'nin, yani Rus asker ve işçilerinin başındaki Bolşeviklerin devlet gücünü ellerine geçirip onu Sovyetlerin ellerine bıraktıkları günlerin etraflıca bir hikâyesi olmaktan öteye bir iddiası yoktur.

Kitaptaki tüm olaylar isyanın merkezi hatta yüreği olan Petrograd'da geçer. Ama okuyucu şunu da akıldan çıkarmamalıdır ki bu yörede olup bitenlerin tümü, Rusya'nın her yanında az çok aynı şiddette ve uzun ya da kısa aralıklarla aşağı yukarı aynı doğrulukta yinelenmiştir.

Çalışmakta olduğum bir dizinin ilkini oluşturan bu kitapta, tanığı olduğum ve şahsen karıştığım ya da güvenilir kaynaklardan öğrendiğim olayların bir tarih sıralamasını yapmakla yetinmek zorunda kaldım. Ekim Devrimi'nin nedenlerini ve oluşumlarını kısaca anlatan iki bölüm asıl kitabın başında yer almaktadır. Bu iki bölümün okunmasında güçlük çekileceğini çok iyi biliyorum, ama bunu izleyen bölümlerin anlaşılmasında gerekli oldukları kanısındayım.

Okuyucunun aklına birçok soru takılacaktır. Bolşevizm nedir? Bolşeviklerin kurdukları hükümet biçimi nelerden oluşmuştur? Ekim Devrimi'nden önce Kurucu Meclisten yana oldukları halde nasıl oluyor da sonradan özellikle kendileri onu zorla dağıtmışlardır? Ve Bolşevik tehli-

kesinin ortaya çıkışına kadar Kurucu Meclise karşı olan burjuvazi sonradan neden onu savunmaya kalkmıştır?

Tüm bu soruların yanıtlarını burada bulmak olanaksızdır. Almanya'yı da içeren barış anlaşmasına kadar geçen olayları anlattığım «Kornilov'dan Brest-Litovsk'a» adlı başka bir kitapta çeşitli devrimci örgütlerin kökenlerini ve rollerini, halkın duygularının nasıl geliştiğini, Kurucu Meclisin dağılışını, Sovyet Devleti'nin yapısını, Brest-Litovsk görüşmelerinin gelişimini ve sonucunu bulabilirsiniz.

Bolşevik ayaklanması incelemesine geçerken 1915 yılına kadar uzanan bir oluşumun mantıki sonucu olan Rus ekonomi ve ordusunda görülen çözülüşün 25 Ekim (7 Kasım) 1917'de değil, çok daha önceleri başladığını gözden ırak tutmamak gerekir. Çarın sarayını egemenlikleri altına almış, düşünceden yoksun gericiler, Almanya ile ayrı bir barış anlaşması yapabilmek için Rusya'nın çöküşünü kesinlikle kararlaştırmışlardı. 1915 yazında büyük geri çekilişin kökenlerinde yatan cephedeki silah noksanlığı, ordu ve büyük kentlerdeki yiyecek sıkıntısı, 1916'da üretim ve ulaşımın durması gibi tüm sıkıntılar, Şubat Devrimi'nin tam zamanında önlediği dev bir sabotaj planını oluşturmaktaydılar.

Dünyanın en fazla ezilen 160 milyonluk bir ulusunu kurtaran böylesine büyük bir devrim hareketinin sonucu olan kargaşalığa karşın yeni rejimin ilk aylarında gerek iç durum, gerek orduların döğüşkenlik gücü belirgin bir biçimde gelişti.

Gelgelelim bu «balayı» kısa süreli oldu. Varlıklı sınıflar, yalnızca iktidarı çarın elinden alıp kendilerine veren siyasal bir devrim istiyorlardı.

Rusya'da, Fransa ve Amerika modeline uygun bir Anayasal Cumhuriyet ya da İngiltere'deki gibi bir meşrutiyet kurmak istemlerine karşın halk kitleleri gerçek bir işçi ve köylü demokrasisi istiyorlardı.

William English Walling 1905 Devrimi'ni anlatan «Rusya Mesajı» adlı kitabında, büyük çoğunluğunun sonraları bolşevizmi destekleyeceği Rus işçilerinin düşüncelerini açık bir biçimde anlatır:

«İşçiler, liberal bir yönetim altında bile, iktidarın öbür sosyal sınıfların elinde olması durumunda açlıktan ölmek tehlikesiyle karşılaşacaklarını çok iyi anlıyorlardı.

«Rus işçi devrimi olmakla birlikte, ne saldırgan ne dogmatik ve ne de akılsızdır. Sokak vuruşmalarına hazırdır ama dünya işçileri arasında ayrıcalı olarak bunların kurallarını pratikte öğrenmiştir. Kendisini ezen kapitalist sınıfa karşı kavgasını sonuna dek sürdürmeye kararlıdır. Öteki sınıfların da varlığını bilmez değildir ama yaklaşan kıyasıya kavgada onların da belirgin bir biçimde yerlerini almalarını istemektedir.

«Rus işçileri, bizdeki Amerikan siyasi kurumlarının kendilerininkine tercih edilebileceğini tartışmasız kabul etmekle birlikte, bir despotizmin yerine diğer bir despotizmi (kapitalist sınıf) kabul etmekte pek istemli gözükmemektedirler.

«Rus işçileri Moskova'da, Riga'da, Odesa'da kendilerini ölümün kucağına atmış ve yüzlercesi idam edilmişse, gene binlercesi Rus zindanlarına atılmış, buzlu yörelere ve çöllere sürülmüşse, Goldfields ve Cripple-Creek işçilerinin ne olduğu belirsiz imtiyazlarını satın almak için değildir tüm bu özveriler.»

Rusya'da, bir dış savaşın koşullarında bile

oluşan siyasal bir devrimin sonunda, bolşevizmi zafere ulaştıran sosyal devrim böylece gelişti.

Amerika'da Rus Haber Alma Bürosu Müdürü ve Sovyet Hükümetine karşı olan Mr. A. J. Sack, «Rus Demokrasisinin Doğuşu» adlı kitabında şöyle der:

«Bolşevikler, başkanlığını Lenin'in ve Dışişlerini de Leon Troçki'nin yürüttüğü bir hükümet kurdular. Şubat Devriminden hemen sonra iktidara gelmeleri kaçınılmazdı. Devrimden sonra Bolşevik tarihi ise, sürekli bir yükselişin simgesidir.»

Başta Amerikalılar olmak üzere yabancılar, Rus işçilerinin bilgisizliği üzerinde ısrarla dururlar. Gerçekten onların batı halklarının siyasal tecrübelerine sahip olmadıkları doğrudur. Fakat buna karşın kitlelerin örgütlenmesinde son derecede başarılı olmuşlardır. 1917'de tüketim kooperatiflerine girenlerin sayısı 12 milyondan fazlaydı. Sovyetler sistemi, kendi başına bile onların örgütlenme üstünlüklerinin görkemli bir örneğidir. Ayrıca, yeryüzünde sosyalizm teorisi ve onun pratikteki uygulamaları ile böylesine kolayca anlaşan bir halk yok gibidir.

William English Walling, bu konuda şöyle yazar:

«Rus işçilerinin çoğu okuma ve yazma bilir. Ülkenin yıllardan beri içinde bulunduğu en üst düzeydeki kargaşalık ortamı, aralarındaki en yetenekli kişileri başlarına getirmek gibi bir avantaj sağlamış ve, kendilerinin de devrimci olduğu kültürlü sınıfın büyük bir kısmı da ideallerindeki Rus siyasal ve sosyal canlanmasını onlara aşılamışlardır.»

Birçok yazarlar, devrimin son aşamasının, Bolşevik saldırılarının acımasızlığına karşı toplumdaki uygar unsurların bir savunma kavga-

sından başka bir şey olmadığını öne sürerek, Sovyet Hükümetine karşı olan tutumlarını haklı çıkarmaya çalışmışlardır. Gerçekte, varlıklı sınıfları oluşturan bu unsurlar, kitlelerin devrimci örgütlenme güçlerinin büyüdüğünü görerek her ne pahasına olursa olsun onları yok etmeye ve devrime bir set çekmeye çalışmışlardır. İsteklerine erişebilmek için umutsuz birtakım oyunlara başvurmuşlar, Kerenski'yi devirmek, Sovyetleri yok etmek için ulaşımı bozmuşlar, içte kargaşalıklar çıkarmışlar, fabrika komitelerini kısıtlamak için onları kapatmışlar, yakacak ve hammaddeleri ortadan kaldırmışlar, ordu komitelerinin hakkından gelmek için ölüm cezasını yeniden uygulamaya koymuşlar ve askerî bir bozgunu kışkırtmaya çalışmışlardır.

Gerçekte bu, Bolşevik ateşinin üstüne yağ dökmek demekti. Onlar da sınıf kavgasını önererek ve sovyetlerin üstünlüğünü bildirerek cevap verdiler.

Bu iki aşırı ucun arasında çeşitli gruplar tarafından az çok destek gören ve Menşeviklerin de içinde bulunduğu «ılımlı» denen sosyalistler, Devrimci Sosyalistler ve daha az önemli birkaç fraksiyon da bulunuyordu. Tüm bu partiler varlıklı sınıfların saldırılarına hedef olmakla birlikte direnme güçleri bizzat kendi teorileri tarafından kırılmaytaydı.

Menşevikler ve devrimci sosyalistler Rusya'nın henüz sosyal bir devrime hazır olmadığını ve yalnızca siyasal bir devrim olasılığını ileri sürüyorlardı. Onlara göre, Rus kitleleri iktidarı ele geçirmek için gerekli eğitimden yoksundu. Bu yönde yapılacak her girişim yalnızca bir tepki doğurur ve bu sayede düşüncesiz bir serüven heveslisi de eski rejimi yeniden kurabilirdi. Daha sonraları ılımlı sosyalistler, olayların gelişmesiyle ik-

tidarı almak zorunda oldukları zaman onu kullanmaya cesaret edemediler.

Rusya'nın kendi hesabına, Batı Avrupa'nın geçirdiği aynı siyasal ve ekonomik aşamaları geçirmesi gerektiğine ve sonuçta tüm ülkelerin hep birlikte sosyalist cennete ulaşacaklarına inanıyorlardı. Böylece Rusya'da, batı demokrasilerinden biraz daha gelişmiş biçimde bir parlamenter devlet kurmak için varlıklı sınıflarla anlaştılar ve onların da hükümete katılmaları için üsteldiler. Bu düşünüşle bir destek politikası arasında atılacak yalnızca bir adım kalıyordu. Ilımlı sosyalistlerin burjuvaziye gereksinim duymasına karşın burjuvazi hiç de böyle bir gereksinim duymuyordu. Varlıklı sınıflar baskılarını artırdıkça sosyalist bakanlar da programlarının tümü üzerinde yavaş yavaş ödünler vermek zorunda kaldılar.

Ve sonuçta Bolşevikler bu anlamsız uzlaşmayı çökerttikleri zaman, Menşevikler ve Devrimci Sosyalistler kavgaya varlıklı sınıfların yanında katıldılar. Bugün yeryüzünün hemen tüm ülkelerinde aynı olayın akıp gittiğine tanık oluyoruz.

Bana öyle geliyor ki Bolşevikler Rusya'da yıkıcı bir güç olmaktan uzakta, yapıcı bir programı olan ve onu ülkeye uygulamaya yetenekli tek partiyi oluşturmaktadırlar. Eğer o anda zafere ulaşamasaydılar hiç kuşkum yok ki Alman İmparatorluk orduları aralık ayında Moskova ve Petrograd'a girerler ve bugün bir çar yeniden Rusya'nın başına tünerdi.

Bir yıllık bir Sovyet rejiminin varlığından sonra bile Bolşevik Devrimi'nden bir serüven olarak sözaçmak modadır. Olsun! Eğer serüvenden sözetmek gerekirse, çalışan kitlelere tarih sayfalarını açan ve her şeyi onların doğal ve büyük istemlerine bağlı kılan, insanlığın yaşadığı en gör-

kemli serüvenlerden birisi olarak sözetmek gerekir. Hemen söyleyelim ki kasımdan önce büyük toprak sahiplerinin topraklarının köylülere dağıtılacağı örgütlenme hazırdı; sanayideki işçi denetimini gerçekleştirecek fabrika komiteleri ve sendikalar kurulmuştu; her kent, her köy, her yöre yerel yönetimi sağlamaya hazır kendi asker, köylü ve işçi temsilcilerinden oluşan sovyetlere sahipti.

Bolşevizm konusunda ne düşünülürse düşünülsün, Rus Devrimi'nin insanlık tarihindeki en büyük olaylardan biri olduğu ve Bolşeviklerin iktidara gelişinin dünya çapında bir önemi olduğu yadsınamaz. Tarihçiler nasıl Paris Komünü'nü en ince ayrıntılarına dek incelemeye meraklıysalar aynı şekilde 1917 Kasımında Petrograd'da olup bitenleri, halkın davranış ve düşüncelerini, liderlerin yüzlerini, sözlerini ve eylemlerini de tanımayı isteyeceklerdir. Bu kitabı onları düşünerek yazdım.

Kavgam sırasında sevgim bağımsız kalamadı. Ama bu büyük günlerin tarihini yeniden yazarken, gerçekleri saptamaya uğraşan titiz bir tarihçi olarak olayların üstüne eğildim.

New York, 1 Ocak 1919 John REED

ÖN NOTLAR

Okuyucuların çoğunluğu için Rus örgütlerinin çeşitliliği —siyasal partiler, komiteler, merkez komiteleri, sovyetler, dumalar, sendika ve birlikler— oldukça karışıktır. Bu yüzden birkaç tanımlama ve açıklamalarla kitabıma başlayacağım.

SİYASAL PARTİLER

Petrograd'da Kurucu Meclis seçimleri on dokuz liste üzerinden yapılmakla birlikte bu sayı bazı taşra kentlerinde kırka kadar ulaşmaktadır. Siyasal partilerin oluşumlarını ve amaçlarını gösteren bu kısa açıklamada yalnızca bu kitapta adı geçenler ele alınmıştır. Aşağıda bunlardan her birinin genel bir tanımlaması ve programlarının özü verilebilmiştir.

1 — **Monarşistler** (Oktobristler - Ekimciler - vb... olmak üzere çeşitli farklar gösterir). Eskiden güçlü olan bu fraksiyonlar artık açıkça varlıklarını sürdürememişler, ya gölgede çalışmaya geçmişler, ya da üyeleri, gittikçe monarşist programa yaklaşan Kadelerle birleşmişlerdir.

2 — **Kadeler.** «Anayasal - Demokrat Parti» adının ilk harflerine göre tanınmakla birlikte (Rusçada K.D.) resmî adı «Halk Özgürlük Partisi»dir. Çarlık yönetimi altında varlıklı sınıflardaki liberallerden oluşan bu büyük siyasal re-

form partisi aşağı yukarı «Amerikan İlerici Partisi»yle eşdeğerdedir. 1917 Martında Devrim başladığı zaman geçici ilk hükümeti Kadeler kurmuşlardır. Hem müttefiklerin ve hem de çar hükümetinin emperyalist amaçları yanında olduklarını bildirdiklerinden Nisan ayında devrildiler. Devrimin ekonomik ve sosyal yönü güç kazandıkça Kadeler gittikçe daha tutucu oldular. Bu kitapta adı geçen temsilcileri Miliyukov, Vinaver ve Şastki'dir.

3 — **Etkili Adamlar Grubu:** Kadeler, Kornilov'un karşı-devrimci eylemleriyle ilgilerinden ötürü gözden düştükleri zaman Moskova'da bir «etkili adamlar grubu» oluştu. Bu grubun üyeleri Kerenski'nin son kabinesinde bakanlıklar aldılar. Rodzianko ve Şulkin gibi entellektüellerin peşlerinden gitmelerine karşın kendilerini «partisiz» sayan bu grup, Sovyetlerin, kendi silahları olan ekonomik örgütlenmeyle yenik düşebileceklerini anlayacak kadar zeki ve çağdaş bir kafaya sahip sanayici, tüccar ve bankacılardan oluşmuştu. Tipik temsilcileri Linozov ve Konovalov'dur.

4 — **Popüler Sosyalistler ya da Trudoviskler** (İşçi Partisi). Sayıca önemsiz bir parti olup, ılımlı aydınlardan, kooperatif başkanlarından ve tutucu köylülerden oluşmuştur. Kendilerini sosyalist olarak tanımlamalarına karşın trudoviskler gerçekte memur, ufak tüccar vb., gibi küçük burjuvazinin çıkarlarını savunuyorlardı. Gerçekten, çoğunlukla köylülerden oluşan IV. İmparatorluk Duması'ndaki İşçi Partisinin uzlaştırıcı törelerinin doğrudan mirasçısıydılar. 1917 Şubat Devrimi başladığı zaman Kerenski, İmparatorluk Duması'ndaki trudovisklerin lideriydi. Milliyetçi bir parti olan popüler sosyalistlerin bu kitapta adı geçen temsilcileri Peşekhonov ve Çaykovski'dir.

5 — **Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi.** Başlangıçta marksist sosyalist olan bu parti 1903'de toplanan bir kongresinde taktik sorunu üzerine iki fraksiyona ayrıldı: Çoğunluk (bolşenstvo) ve azınlık (menşenstvo). Çoğunluk ve azınlık üyeleri demek olan bolşevik ve menşevik adları buradan gelmedir. Bu iki kanat hem kendilerine «Sosyal Demokrat İşçi Partisi» adını vererek ve hem de marksist olduklarını iddia ederek iki farklı partiye dönüştüler. 1905 Devrimi'nden itibaren bolşevikler azınlıkta olmalarına karşın adlarını korudular ve ancak 1917 eylülünde çoğunluğu yeniden ele geçirdiler.

a) **Menşevikler** — Bu parti, toplumun doğal gelişmeyle sosyalizme doğru ilerleyeceğine ve işçilerin önce siyasal iktidarı ele geçirmek zorunda olduklarına inanan çeşitli farklılıkları olan sosyalistleri kapsamaktadır. Milliyetçi ve sosyalist aydınların partisidir. Eğitim tümüyle varlıklı sınıfların ellerinde olduğundan, aydınlar döküldükleri kalıba saygı göstererek doğal olarak bu sınıfların savunucusu olmaktadırlar. Temsilcileri Dan, Lieber ve Tseretelli'dir.

b) **Enternasyonalist menşevikler** — Menşeviklerin sol kanadı, enternasyonalist, varlıklı sınıflarla koalisyon düşmanı, fakat bolşeviklerin önerdiği proletarya diktatörlüğüne karşı olup tutucu menşeviklerden ayrılmak isteyenlerce oluşturulan bu grubun liderleri Martov ve Martinov'dur. Troçki de uzun süre bu grubun içinde idi.

c) **Bolşevikler.** Menşeviklerle, tüm ülkelerdeki çoğunluk sosyalistlerine egemen olan «parlamenter» ya da «ılımlı» sosyalizm töreleriyle tüm ayrılıklarını belirginleştirmek için kendilerine «Komünist Partisi» adını verdiler. Sanayi, toprak, doğal kaynaklar ve finans kurumlarının ele geçirilmesini emreden sosyalizmin gerçekleş-

mesi için ivedi proletarya ayaklanmasını ve iktidarın ele geçirilmesini önermekteydiler. Bu parti başlıca fabrika işçilerini olduğu kadar yoksul köylü tabakasının önemli bir kısmını da temsil etmekteydi. Bolşevik sözcüğünün maksimalistlerle bir ilgisi yoktur. Maksimalistler ayrı bir grup oluştururlar. (Bak: paragraf 6/b).

d) **Birleşik Enternasyonalist Sosyal Demokratlar.** Kendi organları olan çok etkili «Novaya Jizn» gazetesine göre «Yeni Hayat Grubu» olarak da adlandırılırlar. Aralarında partinin lideri Gorki'nin grubunun da bulunduğu yalnızca birkaç işçiden ve aydınlardan oluşan küçük bir topluluktur. Bu aydınların programı, enternasyonalist menşeviklerin programı ile belirgin bir biçimde uyuşuyordu, şu farkla ki «Novaya Jizn» grubu bu iki büyük fraksiyondan birine girmeyi daima reddetmişti. Bolşeviklerin taktiğine karşı çıkmakla birlikte yine de sovyetler hükümetinde kalan Gorki grubunun bu kitaptaki başlıca temsilcileri Avilov ve Kramarov'dur.

e) **Edinstvo.** 1880 yıllarına doğru Rus sosyal demokrat hareketinin öncülerinden biri olan ve onun en büyük teorisyeni olarak görülen Plekhanov'un tümüyle kendi öğrencilerinden oluşan silinmeye yüz tutmuş çok küçük bir grup. Bugün artık ihtiyarlayan Plekhanov çok yurtsever ve Menşevikler için bile oldukça tutucuydu. Bolşevik darbesinden sonra Edinstvo grubu dağıldı.

6 — **Devrimci Sosyalist Parti.** Üyeleri, çoğunlukla parti adının ilk harfleri alınarak «S.R.» diye anılır. Başlangıçta devrimci köylü partisi ve vuruşma, yani terörist örgütlerin partisi olan bu gruba, Şubat devriminden sonra çoğunluğu, önceleri sosyalist bile olmayan üyeler akın etti. O dönemde devrimci sosyalistler, sahiplerine tazminat verilmesi koşuluyla topraktaki özel mül-

kiyetin kaldırılmasını istiyorlardı. Köylülerdeki devrimci ruhun gelişmesi, bu tazminat koşulundan ödünde bulunulmasını gerektirdi ve en ateşli gençler partiden ayrılarak «sol devrimci sosyalistler» adı altında bir grup kurdular. Sol gruplarca «sağ devrimci sosyalistler» diye adlandırılan «S.R.»ler, Menşeviklerin politik davranışlarını benimseyerek onlarla birlikte çalıştılar. Sonunda, zengin köylüleri, aydınları ve uzak kırsal yörelerdeki siyasal bilinci olmayan halkı temsil etmeye başladılar. Bununla birlikte, politik ve ekonomik düşünce bakımından, aralarında Menşeviklerdekinden daha çok görüş ayrılıkları vardı. Bu kitapta adı geçen temsilcileri Avksentiyev, Gotz, Kerenski, Çernov ve «büyük anne» diye adlandırılan Breşkovskai'dir.

a) **Sol Devrimci Sosyalistler.** Teori olarak Bolşeviklerin proletarya diktatörlüğü programını benimsemekle birlikte, başlangıçta onların acımasız taktiğini kabul etmeye pek yanaşmadılar. Ama Sovyet Hükümetinde kalarak özellikle tarım bakanlığı gibi bakanlıklar aldılar. Çoğu kez hükümetten çekilmelerine karşın yine de geri döndüler. Sağcı devrimci partiyi sürekli olarak terkeden köylüler sol devrimci sosyalistlere katılıyorlardı. Böylece bu grup, sovyet hükümetini destekleyen, büyük topraklara tazminatsız el konmasını ve bizzat köylülerin yapacağı bir bölüşmeyi isteyen büyük bir köylü partisi oldular. Liderleri: Spiridonova, Karelin, Kamkov ve Kalagiev'dir.

b) **Maksimalistler.** 1905 devrimi sırasında, güçlü bir köylü hareketinin ruhu olan Devrimci sosyalist partinin, sosyalist programının en geniş bir biçimde uygulanmasını istediği süreçteki grubu. Sonradan anarşist köylülerden oluşan önemsiz topluluk.

PARLAMENTO

Rusya'da Meclis ve Kongreler, Amerikan örneğinden çok Avrupa örneklerine göre örgütlenmişlerdir. İlk işlem, bir başkan, bir sekreter ve bir prezidyumun seçimidir.

Prezidyum, her grubun sayısal önemiyle orantılı olarak, Meclisteki çeşitli siyasal grup delegelerinden oluşan bir Başkanlık Divanıdır. Prezidyum, gündemi hazırlar ve başkan, çeşitli üyeleri geçici başkan yapabilir.

Her sorun, en genel bir biçimde ortaya döküldükten sonra tartışmasına geçilir: tartışma sonunda, çeşitli fraksiyonların önerdiği kararlar ayrı ayrı oya konur. Genellikle, gündem daha ilk yarım saatten sonra alt üst olur. Sürekli olarak kabul edilen bir «ivedilik» bahanesiyle her üye söz alarak istediğinden söz edebilir.

Milletvekilleri tüzüklerin saygınlığına kendileri dikkat ettiklerinden, başkanın rolü hemen çıngırağı sallayarak düzeni sağlamak ve konuşmacıları kürsüye buyur etmekten öteye geçmez.

İşlerin hemen tümü, çeşitli fraksiyonların hazırlık toplantılarında görülür ve genellikle bir delegenin aracılığiyle toptan oy verilir. Bu yüzden, önemli bir sorun ortaya konduğu zaman ya da oylama gerektiğinde, Meclis çalışmasını yarıda keserek fraksiyonların toplanmasına yardımcı olur. Salon çok gürültülüdür: Konuşmacıları destekleyerek ya da yuhalayarak Prezidyum planlarını alt üst eder. Sık sık işitilen sözler şunlardır: Prosim (rica ederiz, rica ederiz), Pravilno (çok doğru), Eto vierno (çok iyi, mükemmel), Dovolno (yeter), Doloi (çık dışarı), Pozor (Ayıp, ayıp) ve Tiche (susunuz).

1 — **Sovyet.** Sovyet sözcüğü «Meclis» anlamına gelir. Çarlık zamanında Devlet Yüce Meclisine «Gosdarstvenni Sovyet» denirdi. Fakat devrimden sonra sovyet sözcüğü, özel anlamda ve cinste meclisleri tanımlamak için kullanıldı. Bunlar ekonomik işçi örgütlerince seçilen, işçi, asker ve köylü milletvekillerinin oluşturduğu sovyetlerdi. Bu yüzden sovyet sözcüğünü bu sonuncular kullanarak ötekiler için Meclis sözcüğünü kullandım.

Her kent ve köyün yerel sovyetlerinden ve büyük kentlerin mahallerindeki sovyetlerden ayrı olarak, bölgesel sovyetler (oblastnye), taşra sosyalistleri (guobernskie) ve başkentte tüm Rusya'daki sovyetlerin, ismini baş harflerine göre adlandırılan (Tsik), bir Merkezi Yürütme Komitesi vardır. (Bak: Merkezi komiteler). Hemen her yerde Şubat devriminden sonra işçi ve asker sovyetleri birleştiler. Bununla birlikte özel sorunlar için ayrı ayrı toplanmayı sürdürdüler. Köylü sovyetleri ancak Bolşevik darbesinden sonra onlara katıldılar. Köylüler de aynen işçi ve asker gibi örgütlenmiş olup başkentte bir «Köylü Sovyetleri Rus Birliği Yürütme Komitesi» bulunuyordu.

2 — **Mesleki birlikler ya da sendikalar.** Bu birlikler, adlarına karşın, aynı bir mesleğin değil de çoğunlukla aynı sanayinin tüm işçilerini topluyorlardı. Ekim Devrimi sırasında üyelerinin sayısı 3-4 milyona ulaşmış olup, merkezi yürütme komitesinin başkentte bulunduğu bir çeşit C.G.T. (Confederation Generale des Travailleurs) olan Rus Birliği Konfederasyonları halinde toplanmışlardı.

3 — **Fabrika Komiteleri.** Devrimi izleyen idarî başıboşluktan yararlanmak amacıyla, sanayii denetim altında bulundurmak için fabrikalarda işçilerin kendiliklerinden kurdukları örgütlerdir. Amaçları, devrimci eylemle fabrikaları ele geçirmek ve çalışmalarını sağlamaktı. Fabrika komitelerinin de Petrograd'da mesleki birlikler ve sendikalarla birlikte çalışan bir merkezî komitesi ve Rus Birliği örgütü vardı.

4 — **Dumalar.** Duma sözcüğü yaklaşık olarak «tartışan grup» demektir. İlk devrimden altı ay sonra daha, demokratlaştırılmış bir biçimde varlığını sürdüren imparatorluk duması, 1917 eylülünde kendiliğinden dağıldı. Bu kitapta adı geçen belediye duması, yeniden örgütlenmiş eski belediye duması olup, çoğunlukla «özerk belediye hükümeti» olarak adlandırılır. Gizli ve birinci derece seçimle iş başına gelmiş olup, bunların Bolşevik Devrimi sürecinde kitleleri denetim altında tutamamasının nedeni, ekonomik gruplar üzerine dayalı örgütlerin büyüyen gücü karşısında, özellikle siyasî meclislerin etkenliğindeki genel bir azalmada görülebilir.

5 — **Zemstvo'lar.** Çarlık rejimi zamanında, toprak varlıklı sınıfların aydın liberallerince kurulup yönetilen, çok zayıf idarî güçte, yarı sosyal, yarı siyasal örgütlerdir. En önemli görevleri köylülerin eğitimi ile onların sosyal koşullarını geliştirmeye çalışmaktı. Savaş sürecinde zemstvo'lar yavaş yavaş Rus ordusunun levazım işlerini ve yabancı ülkelerden alımları da tümüyle yüklenerek askerlerin yanında Amerikan Y.M.C.A.'sına benzer bir rol oynadılar. Şubat devriminden sonra kırsal bölgelerdeki hükümet yerel organlarını oluşturmak amacıyla zemstvo'lar demokratikleştirildi. Ama onlar da belediye dumaları gibi sovyetlerin yanında tutunamadılar.

6 — **Kooperatifler.** Bunlar köylü ve işçi tüketim kooperatifleri olup devrimden önce tüm Rusya'daki üyelerinin sayısı milyonları geçiyordu. Ilımlı sosyalistler ve liberallerin kurduğu kooperatifçilik, önceleri devrimci sosyalistlerce desteklenmedi. Çünkü bu eylem onlar için, üretim araçlarının ve bunların bölüşülerek işçilerin eline tüm ve gerçekçi geçişini ertelemek için kullanılan bir yöntemden öte bir şey değildi. Şubat devriminden sonra kooperatifler hızla geliştiler. Bu süreçte popülist sosyalistler, menşevikler ve devrimci sosyalistlerin etkinliğinde kalıp Bolşevik devrimine dek siyasal tutucu bir güç olarak kaldılar. Bununla birlikte eski ekonomik ve ulaşım yapısının çöküşünden sonra Rusya'yı besleyen de bu kooperatifler oldu.

7 — **Ordu komiteleri.** Eski rejim subaylarının gerici etkinliğiyle savaşmak için cephede askerler tarafından kurulan bu komitelerden her tabur, alay, tugay, tümen ve kolorduda vardı. Tüm bu komiteler, Genel Kurmayla birlikte çalışan Ordu Merkezî Komitesini seçiyorlardı. Devrimi izleyen süreçte askeri mekanizmanın çöküşü, savaş genel kurmaylık görevlerinden çoğunluğunu ve bazı durumlarda, birliklerin yönetimini ve kumandasını da bu komiteler üzerine yıktı.

8 — **Donanma komiteleri.** Deniz kuvvetlerindeki eşdeğerde örgütler.

MERKEZÎ KOMİTELER

1917 yaz ve ilkbahar sürecinde tüm örgütlerin Rus Birliği Kurultayları Petrograd'da toplandı: İşçi, köylü ve asker sovyet kurultayları, fabrika, donanma ve ordu kurultayları (özel askeri komitelerin tümü dışında) kooperatifler, uluslar vb... Bunlardan her biri hükümet önün-

de kendi özel çıkarlarını savunmakla yükümlü bir merkezî komite ya da bir merkezî yürütme komitesi seçiyordu. Geçici hükümet zayıfladıkça, bu merkezî komiteler idarî kuvvetin gittikçe büyüyen çürümüş mekanizmasını da yüklenmek zorunda kaldılar. Bu kitapta adı geçen komitelerin en önemlileri şunlardır:

Birlikler Birliği — 1905 devrimi sürecinde Profesör Miliukov ve öbür liberaller, serbest meslek üyelerinden oluşan örgütler kurdular. Bunlar, Birlikler Birliği diye adlandırılan merkezî bir örgüt çevresinde toplandılar. 1905 yılında Birlikler Birliği, devrimci demokrasiyle eylemde bulunmasına karşın, 1917'de Bolşevik ayaklanmasına karşı çıktı ve sovyetlerin otoritesine karşı grev sürüklemek amacıyla devlet memurlarını birleştirdi.

Tsik — İşçi ve asker sovyetleri Rus Birliği Merkezî Yürütme Komitesi. Baş harflerine göre böyle adlandırılıyordu.

Tsentroflot — Deniz Kuvvetleri Merkezî Komitesi.

Vikjel — Demiryolu İşçileri Sendikası Rus Birliği Merkezî Komitesi. Baş harflerine göre adlandırışı böyle idi.

ÖTEKİ ÖRGÜTLER

Kızıl Muhafızlar — Bunlar silahlı fabrika işçileridir. İlk olarak 1905 devriminde örgütlenen Kızıl Muhafızlar, kentte düzenin sürdürülmesi için silahlı bir gücün gerektiği 1917 Şubatında yeniden ortaya çıktılar. O dönemde zaten silahlı olduklarından geçici hükümetin bunları silahlarından arındırmak için yaptığı tüm çabalar sonuçsuz kaldı. Devrimin her büyük bunalımında, devrimci atılımla dolu olmalarına karşın, sokak-

larda askeri eğitim görmemiş, disiplinsiz Kızıl Muhafızlar görünüp durdular.

Beyaz Muhafızlar — Bolşeviklere karşı özel mülkiyeti savunmak için için devrimin son aşamalarında sahneye çıkan gönüllü burjuvalar olup çoğunluğunu öğrenciler oluşturuyordu.

Tekintsy — Bunlar, General Kornilov'a bağlı Orta Asya'nın Müslüman kavimlerinden oluşan «vahşi tümen»in ünlü askerleri olup, körü körüne bağlılıkları ve savaşlardaki vahşice zalimlikleriyle tanınmışlardı.

Ölüm taburları ya da şok taburları — Genellikle ünlü kadın taburuna bu ilk ad verilmesine karşın, erkeklerden oluşan ölüm taburları da vardı. 1917 yazında Kerenski tarafından oluşturulan bu taburların görevi, kahramanlık örneği vererek ordunun döğüşken gücünü ve disiplinini güçlendirmeye yardım etmekti. Ölüm taburları genellikle zengin sınıfın ateşli ve genç yurtseverlerinden oluşturuluyordu.

Subaylar Birliği — Ordu komitelerinin büyüyen gücünü siyasal alanda devirmeyi amaç edinen ve gerici subayların oluşturduğu örgüt.

Saint-Georges şövalyeleri — Saint-George nişanı savaş alanında gösterilen parlak eylemlere verilmekteydi. Saint-George şövalyeleri örgütünün başlıca amacı, askerlik fikrini yaymaktı.

Köylüler Birliği — 1905 yılında köylüler birliği, devrimci bir köylü örgütüydü. 1917'de zengin köylülerin siyasal ideallerini temsil etmekte olup köylü sovyetlerinin devrimci amaçları ve büyüyen gücüne karşı savaş veriyordu.

KRONOLOJİ

Batı takvimi, on üç gün geri olan eski Rus takviminin yerine tüm yörelerde kabul edilmiştir.

KAYNAKLAR

Kaynaklar olarak çoğunlukla kendi notlarımı kullandım. Ayrıca incelenen süreç için hemen hemen tüm bir dizi oluşturan birtakım Rus gazeteleriyle, Russian Daily News adlı İngilizce çıkan bir gazeteye ve Journal de Russie ile Entente adlı iki Fransızca gazeteye başvurdum. Ama benim için ötekilerle karşılaştırılamayacak düzeyde değerli bir kaynak olan unsur, önemli tüm olaylarla Rus basınında çıkan yorum ve konuşmaları veren Petrograd Fransız Haberler Bürosunun günlük olarak yayınladığı Basın Bülteniydi. 1917 baharından 1918 ocak sonuna dek çıkan hemen tüm sayıları elimde bulundurmaktayım.

Ayrıca, 1917 eylülünün ikinci yarısından 1918 ocak sonuna dek Petrograd duvarlarına yapıştırılmış bulunan tüm bildiriler, kararlar ve duyurular ile Bolşeviklerin Dışişleri Bakanlığına girmeleriyle ortaya çıkan öteki belgelerle, hükümetçe yayınlanan gizli anlaşmaların metni ve tüm hükümet emir ve kararlarının resmî metinleri de elimde bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÖKENLER

1917 Eylül ayının sonuna doğru, Rusya'yı ziyaret eden yabancı bir sosyoloji profesörü Petrograd'da beni görmeye geldi. İşadamları ile aydınlar, kendisine devrimin artık yavaşlamaya başladığını söylemişlerdi. Bir yazısında bu görüşü ortaya koyduktan sonra, köylü «komünlerini»« ve sanayi merkezlerini gezerek ülkeyi dolaşmaya koyulmuştu. Fakat buralarda büyük bir şaşkınlıkla devrimin gelişmekte olduğunu görmüş, kentlerde ve kırsal alanlardaki işçiler arasında «Toprak köylülere, fabrikalar işçilere» sloganlarını sık sık işitmişti. Eğer profesör cepheyi de dolaşsaydı, tüm ordunun barıştan başka bir şeyden sözetmediğini saptayabilecekti.

Profesör şaşırmış kalmıştı, ama haksızdı. İki gözlem tümüyle gerçekti. Varlıklı sınıfların gittikçe tutucu olmalarına karşın, halk kitleleri de gittikçe radikal oluyordu.

İşadamları ve «entelijantsiya» için devrim ileri gitmiş ve çok uzamaya başlamıştı. Artık her şeyin bir düzene girmesi zamanı gelmişti. Ilımlı sosyalistler grubu, aşırı menşevikler ve devrimci sosyalistler bu duyguyu paylaşarak geçici Kerenski hükümetini destekliyorlardı.

«Devrim dramı iki sahneden oluşur,» diyordu, 14 Ekimde çıkan ılımlı sosyalistlerin resmî organı. «Eski rejimin yıkılışı ve yenisinin kurul-

ması. Birinci sahne oldukça uzadı. Şimdi ikinciye geçmek ve olabildiği kadar hızlı oynamak gerek. Büyük bir devrimcinin dediği gibi: «Dostlar, devrimi bitirmekte acele edelim, onu fazla uzatan meyvelerini toplayamaz.»

İşçi ve köylü kitleleri ise, birinci sahnenin bittiğine inanmayı inatla reddediyorlardı. Cephede, ordu komiteleri, emrindeki askerleri birer insan olarak görmeye alışamayan subaylarla sürekli mücadele ediyor, geride, köylülerin seçtiği tarım komiteleri, toprağı ilgilendiren resmî kuralları uygulamayı denedikleri için hırpalanıyorlar, fabrikalardaki işçiler, karalistelere ve lokavtlara karşı kavga vermek zorunda kalıyorlardı. Üstelik, geri dönen siyasal sürgünler «istenmeyen adam» olarak yeniden sürülüyorlardı. Yabancı ülkelerden köylerine dönenler, 1905'deki devrimci eylemlerinden ötürü kovuşturmaya uğruyor, hapse atılıyorlardı.

Halkın tüm hoşnutsuzluk belirtilerine, ılımlı sosyalistlerin verecekleri tek bir yanıt vardı: «Aralıkta toplanacak Kurucu Meclisi bekleyin.» Ama bu, kitleleri memnun etmiyordu. Kurucu Meclise evet ama, uğrunda Rus devriminin yapıldığı, kendileri için «Champs de Mars» toplu mezarlığında devrim şehitlerinin kokuştuğu belirgin amaçlar unutuluyor muydu yoksa? Kurucu Meclis olsun olmasın, gerekli olan barış, toprak ve sanayinin işçi denetimi altına girmesiydi. Kurucu Meclis çağrısı çoğu kez ertelenmişti ve belki yine ertelenecekti. Halkın, sonunda yatışacağı ve istemlerini değiştireceği umut ediliyordu. Ne olursa olsun, sekiz aylık bir devrim süreci geçmişti ve bu da ender görülen bir şeydi.

Bununla birlikte, askerler, barış sorununu kaçarak çözümlemeyi deniyorlar; köylüler, şatoları yakarak büyük malikâneleri ele geçiriyor-

lar; işçiler sabotaj ve grev yapıyorlardı. Sanayiciler, büyük toprak ağaları ve subaylar ise herhangi demokratik bir uzlaşmayı önlemek için tüm etkinliklerini kullanıyorlardı.

Geçici hükümetin siyaseti, etkisiz reformlarla amansız bir baskı arasında sallanıyordu. Sosyalist çalışma bakanının çıkarttığı bir kararname, işçi komitelerinin çalışma saatleri süresinde toplanmasını yasaklıyor, cephede muhalefetin kışkırtıcıları tutuklanıyor, sol gazeteler yasaklanıyor ve devrim propagandacıları ölümle cezalandırılıyordu. Kızıl muhafızları silahlarından arındırmak için girişimler yapılıyor ve düzeni koruyabilmek için Kazaklar taşra yörelerine gönderiliyordu.

Bu önlemler, varlıklı sınıflarla işbirliğini gerekli gören ılımlı sosyalistlerle, hükümete katılan önderlerinin de onayını alıyordu. Halk, programları barış, toprak, sanayinin denetimi ve bir işçi hükümeti olan Bolşevikleri desteklemek üzere onları bir anda terkediverdi. 1917 eylülünde anlaşmazlık iyice kızıştı. Ülkedeki büyük çoğunluğu hiçe sayan Kerenski ve ılımlı sosyalistler, varlıklı sınıflarla bir koalisyon hükümeti kurmayı başardılar. Sonuçta, Menşevikler ve Devrimci Sosyalistler halkın güvenini büsbütün yitirdiler.

Ekim ortalarına doğru, «sosyalist bakanlar» adı altında «Raboçi Put'da» (İşçi Yolu) yayımlanan bir yazı, ılımlı sosyalistlere karşı halk kitlelerinin duygularını çok iyi dile getiriyordu:

İşte yaptıkları hizmetlerin bir listesi:

Tseretelli: General Polovtsev'in yardımı ile işçilerden silahlarını aldı, devrimci işçileri susturdu, orduda ölüm cezasını uygulattırdı.

Skobelev: Kapitalist kârlarını yüzde yüz vergilendirmek gibi bir niyetle işe başlamasına karşın, so-

nunda, fabrika ve atelye işçi komitelerini dağıtmak için girişimlerde bulundu.

Avksentiyev: Tarım komiteleri üyelerinden yüzlercesini hapsettirdi ve işçi, köylü gazetelerinin çoğunu kapattırdı.

Çernov: Fin Diyetinin dağıtılmasını emreden çar kararını imzaladı.

Savinkov: General Kornilov'la birleşti. Petrograd'ı 'yurdun kurtarıcısına' teslim etmediyse de, bu, yalnızca elinde olmayan nedenlerin sonucudur.

Zarudni: Aleksinski ve Kerenski'nin onayıyla binlerce devrimci asker, işçi ve gemiciyi hapse gönderdi, Rus adaleti için Beylis olayı kadar alçakça olan «Bolşevik» olayının tezgâhlanmasına yardım etti.

Nikitin: Demiryolu işçileri karşısında adi bir polis gibi davrandı.

Kerenski: Ondan söz etmemek daha iyi olur. Çünkü yaptığı hizmetlerin listesi epey uzundur.

Helsingsfors'ta Baltık Denizi Filosu delegelerinin oluşturduğu bir kurultay aşağıdaki şekilde başlayan bir kararı kabul etti:

Burjuvazi yararına yaptığı utanmaz şantajlarla, büyük devrimi ve onunla birlikte devrimci kitleleri küçük düşüren serüven siyasetçisi «sosyalist» Kerenski'nin hükümetten hemen alınmasını istiyoruz...

Tüm bunlar, Bolşeviklerin daha da sevgi kazanmasını sağlıyordu.

Torid sarayının duvarlarını coşkun bir deniz gibi döven asker ve işçi kalabalığının, imparatorluk Dumasını istemeye istemeye iktidarı almaya zorladığı 1919 Şubatından beri, devrime tüm bu yön değiştirmeleri zorla kabul ettiren işçi, köylü ve askerlerden oluşan halk kitleleriydi. Bakan Miliyukov'u deviren onlardı. Tazminat ve toprak ilhakı olmaksızın, halkların kendi kendilerini yönetme haklarını, Rus barışının bir teması gibi dünyaya haykıran da onların sovyet-

leriydi. Temmuz ayında, örgütlenmemiş olmasına karşın kendiliğinden bir ayaklanma ile Torid sarayını basarak sovyetlerin Rusya'daki hükümeti ele geçirmelerini isteyen de yine Proletarya idi.

Çok küçük bir siyasal topluluk olan Bolşevikler eylemin başına geçtiler. Ama ayaklanma bir bozgunla başarısız kalınca, halk bunların karşısına çıktı. Öndersiz kalan birlikler, Petersburg Saint-Antoin varoşu Vyborg'a geri çekildiler. O zaman acımasız bir insan avı başladı. Troçki, Kollantay ve Kamenev'i de içeren yüzlerce devrimci hapse atıldı; Lenin ve Zinoviev yakalanıp mahkemeye verilmemek için saklanmak zorunda kaldılar; Bolşevik gazeteler yasaklandı. Kışkırtıcı ve gericiler, Bolşeviklerin birer Alman ajanı olduklarını söyleyerek öyle gürültü kopardılar ki bütün dünya sonunda buna inandı.

Ama Geçici Hükümet, bu suçlamaları bir temele oturtamadı. Almanya ile bir olduklarını kanıtlayan belgelerin düzmece olduğu ortaya çıktı. Bolşevikler, içlerinden altısı dışında, mahkemesiz uydurma bir kefaletle, hatta kefaletsiz, birer birer salıverildiler.

Sürekli olarak değişen bu hükümetin güçsüzlüğü ve kararsızlığı Bolşeviklere çürütülmez bir kanıt verdiğinden, halkın pek sevdiği savaş çığlığını yeniden atmakta gecikmediler: «Tüm iktidar sovyetlere!» Onları bu yola iten kişisel hırsları değildi; çünkü o zamanlar sovyetlerin çoğunluğu, en büyük düşmanları olan ılımlı sosyalistlerden oluşuyordu.

Eylem programlarının hemen çiziverdiler: «İşçi, köylü ve askerlerin en belirgin ve en basit hak istemlerini yerine getirmek.» Böylece, aşırı-Menşeviklerle devrimci sosyalistler burjuvaziyle uzlaşmaya gitmek için ter dökerlerken Bolşevik-

ler kitleleri hızla kendilerine kaydırdılar. Temmuzda hor görülen ve kovalananlar, bu kez eylülde, Baltık denizcileriyle askerleri ve başkentin işçilerini tümüyle kendi davalarına kazandırıyorlardı. Bu açıdan, eylülde büyük kentlerdeki belediye seçimleri çok anlamlıdır. Menşevikler ve devrimci sosyalistlerden seçilenler, hazirandaki yüzde yetmişten fazlasına karşılık bu kez yalnızca yüzde on sekizdiler.

Yabancı gözlemcileri şaşırtan bir olay da, Sovyet Merkezî Yürütme Komitesinin, Ordu ve Donanma Merkezî Komitelerinin, demiryolu işçileriyle PTT başta olmak üzere birtakım sendika merkezî komitelerinin Bolşeviklere karşı yürüttükleri şiddetli muhalefetti. Ama, bu merkezî komitelerin tümü, Menşevik ve devrimci sosyalist taraftarlarının çoğunlukta olduğu yaz ortasında, ya da, daha önceleri seçilmişlerdi ve oluşumlarını değiştirebilecek her türlü yeni seçimleri de engelliyorlardı. İşçi ve asker sovyetleri yasasına göre Rus Birliği kurultayının eylülde toplanması gerekiyordu. Fakat Tsik, Kurucu Meclisin iki ay sonra toplanacağını ve o zaman sovyetlerin tüm yetkilerini devretmesi gerektiğini ileri sürerek kurultayı çağırmadı. Bununla birlikte Bolşevikler, tüm yerel sovyetlerde, sendikalarda, asker ve gemiciler arasında güçleniyorlardı. Köylü sovyetleri ise, kırsal yörelerdeki kayıtsızlık içinde siyasal bilincin yavaş gelişmesinden, ve tüm bir nesil boyunca kırsal alanlarda yalnızca devrimci sosyalistlerin propaganda yapmalarından ötürü tutuculuktan kurtulamamışlardı. Ne var ki, köylülerin arasında bile devrimci bir kanat oluşuyordu. Sol devrimci sosyalist kanadı yeni bir grup oluşturmaya başladığı zaman, ekim ayında köy devrimciliği gözle görülebilir duruma geldi.

Buna paralel olarak da, gericiliğin yeniden canlanmaya başladığını veren işaretler de az değildi. Örneğin, Petrograd'da Troçki Tiyatrosunda oynanan «Çarın Cinayetleri» komedisi, bir grup monarşist tarafından yarıda kesilerek basılmış ve oyuncular çara hakaretten dolayı linç edilmekle, tehdit edilmişlerdi. Bazı gazeteler bir «Rus Napolyon'u» istiyorlar, Entelijantsiya burjuvaları ise, işçi sovyet temsilcilerini (raboçiye debutati) köpeklerin temsilcileri (Sobatçye deputati) olarak adlandırıyorlardı.

15 Ekim günü, siyasal görüşleri Kadelerin tarafında olan «Rus Rockfeller'i», büyük kapitalist, Stefan Georgeviç Lianozov'la bir görüşme yaptım.

Bana «devrim bir hastalıktır,» dedi. «Hasta bir çocuğun, yürümesine yardım etmek, ya da, iyileşmesini sağlamak için nasıl müdahale etmek gerekirse yabancı güçlerin de ergeç müdahalesi gerekir. Kuşkusuz ki ilâçların en iyisi değildir bu, ama uluslar kendi içlerinde yuvalanmış Bolşevik tehlikesine ve 'dünya devrimi', 'proletarya diktatörlüğü' gibi bulaşıcı fikirlerin yayılmasına karşı ilgisiz kalamazlar. Bu müdahalenin kaçınılmaz olmaması için tek şans vardır. Ulaşımda bir moral çöküntüsü görülmekte, fabrikalar kapanmakta, Almanlar ilerlemektedir. Açlık ve bozgun belki Rus halkının aklını başına getirir...»

Lianozov, sanayici ve tüccarların fabrika komitelerinin varlığını asla kabul etmeyeceklerine ve ne olursa olsun fabrika yönetimine işçilerin katılmasına göz yummayacaklarına olan inancını kendine özgü bir enerjiyle belirtti.

— «Bolşeviklere gelince: Haklarından gelmek için iki yol vardır. Askerî komutanlığın, yasaları hiçe sayan bu baylardan bizi kurtarabilmesi için, Petrograd'ı boşaltmak ve sıkıyönetim

ilân etmek, ya da, ikinci seçenek olarak, en ufak hayalci eğilimler gösterdiği anda Kurucu Meclisi silah zoruyla dağıtmak.»

Korkunç Rus kışı yaklaşıyordu. İşadamlarının, «Kış Rusya'nın en iyi dostu olmuştur hep. Belki de bizi devrimden yine o kurtarır.» dediklerini işitiyordum. Her yönü buzların kapladığı cephede, heyecanlarını yitirmiş ordular, açlıktan ölmeye devam ediyor, ulaşım araçları bozuluyor, yiyecekler azalıyor ve fabrikalar kapanıyordu. Umutsuzluk içindeki kitleler, burjuvazinin cephede bozgunluklar yaratarak halkın davasını baltaladıklarını ileri sürüyorlardı. Kornilov'un açıktan açığa «Ülkenin görev bilincine yeniden varabilmesi için Riga'nın elden çıkarılması gerekecek midir?» diye sormasından sonra Riga terkediliyordu.

Amerikalılar için, sınıf savaşının böylesine aşırı uçlara ulaşması anlaşılmaz bir tutumdur. Fakat Kuzey cephesinde, askerî bir bozgunu, asker komiteleriyle birlikte çalışmaya yeğ tutan subaylara bizzat rastladım. Kade partisinin Petrograd seksiyonu şefi, bana, ekonomik çöküntünün, devrimi küçültmeyi içeren bir kampanyaya dahil olduğunu söyledi. Adını yazmamaya söz verdiğim müttefik bir diplomat da bu olayı doğruladı. Harkov yakınlarında kömür madenlerinin ateşe verildiğini ve sahipleri tarafından ocakların su baskınlarına açıldığını, Moskova'da tekstil mühendislerinin, fabrikaları terketmeden önce makineleri kullanılamayacak duruma getirdiklerini ve demiryolu memurlarının, lokomotiftiflere sabotaj yaparken işçiler tarafından suçüstü yakalandıklarını biliyordum.

Zengin sınıfların çoğu, Almanları, devrime, hatta geçici hükümete yeğ tutuyor ve bunu kim-

seden gizlemiyorlardı. İçlerinde yaşadığım Rus ailesinde, yemek yerken, hep yasa ve düzen getirecek olan Almanların gelişinden söz ediliyordu. Moskovalı bir tüccarın evinde geçirdiğim bir gecede, çay içilirken, hazır bulunanlara, Giyom'u mu yoksa Bolşevikleri mi yeğ tuttukları sorulduğunda, bir kişiye karşı on kişi Giyom karşılığını verdiler.

Spekülatörler, genel başıbozukluktan yararlanarak yığdıkları paraları ya akılalmaz içki âlemlerinde harcıyorlar ya da devlet memurlarına rüşvet olarak dağıtıyor, gizlice yaptıkları yiyecek ve yakacak stoklarını kaçak olarak İsveç'e ihraç ediyorlardı. Devrimin ilk dört ayında, Petrograd'da büyük belediye mağazalarındaki yiyecek rezervleri hemen açıkça yağma edilmiş ve iki yıllık buğday stoku bir aylık gereksinimin altına düşmüştü. Geçici hükümetteki son levazım bakanının resmî raporuna göre, yarım kilosu Vladivostok'ta toptan iki rubleye alınan kahve Petrograd'da tüketiciye 13 rubleye satılıyordu. Büyük kentlerin tüm mağazalarında tonlarca giyecek ve yiyecek vardı ama bunları yalnızca zenginler satınalabiliyordu.

Bir taşra kentinde, kendilerine bostan hırsızı dedikleri spekülatörlerden oluşan bir aile tanıdım. Üç erkek çocuk, rüşvet yoluyla askerlikten kaçmışlardı. Bir tanesi yiyecek karaborsacılığı yapıyor, öbürü, Lena madenlerindeki altını yasadışı yollardan esrarengiz Finlilere satıyor, bir başkası ise, yerel kooperatifleri besleyen bir çikolata fabrikasının önemli hisselerini ele geçirdiğinden, gereksinim duyduğu tüm malları kendisine vermeleri koşuluyla, kooperatiflere satış yapıyordu. Böylece, halk, karneyle siyah bir ekmeğin dörtte birini zor bulurken, onun evinde francala, şeker, çay, pasta ve tereyağı bulu-

nuyordu. Soğuk ve açlıktan bitkin düşen askerler artık cephede tutunamadıkları zaman, bu ailenin ne büyük bir acıyla «bu korkaklara» sövüp saydıklarını işitmek gerekirdi. Rus olmaktan ne utanç duyuyordu bu aile ve evinde buldukları yiyecek stoklarına el koyan bu Bolşevikler ne yaman haydutlardı!

Dıştaki bu kokuşmuşluğun altında, II. Nikola'nın düşüşünden arta kalan eski zamanın gizli güçleri ise esrarengiz ve yoğun çalışmalarını sürdürüyorlar, ünlü Okrana'nın ajanları çar için çara karşı, Kerenski için ya da Krenski'ye karşı kim para verirse onun emrinde çalışıyorlardı. «Kara yüzler» gibi çeşitli yeraltı örgütleri, hangi biçim altında olursa olsun, karşı devrimin başarısı için eylemlerde bulunuyorlardı.

Bu yarım yamalak çirkin gerçeklerin ve kokuşmuşluğun içinde Bolşeviklerin her gün daha işleyici, aydınlık notası işitiliyordu: «Tüm yetkiler sovyetlere! Tüm iktidar, milyonlarca işçi, asker ve köylünün doğrudan seçtiği temsilcilere! Toprak, ekmek, anlamsız savaşa son, gizli diplomasiye, karaborsaya, dönekliğe son. Devrim ve onunla birlikte halkların davası tehlikede».

Şubatın ilk günlerinde proletarya ile burjuvazi ve sovyetlerle hükümet arasında başlayan mücadele en üst noktasına varmak üzereydi. Bir sıçrayışta Ortaçağdan yirminci yüzyıla geçen geçen Rusya, sarsılan dünyaya iki devrim sahneliyordu: birbirleriyle ölüm kalım savaşına girmiş siyasal devrim ve sosyal devrim.

Açlık ve düşkırıklığı ile geçen bu kadar aydan sonra Rus devrimi ne büyük bir canlılık gösteriyordu. Burjuvazi kendi Rusya'sını daha iyi tanımalıydı. Sözünü etmekten zevk aldığı «devrim yorgunluğu» hiçbir yerde görülmüyordu.

Geriye bakıldığı zaman Ekimden önceki Rusya başka bir çağa aitmiş gibi görünür ve inanıl-

maz ölçüde tutucu sanılır. Bununla birlikte yaşamın daha hızlı akıntısına çabucak alışıverdik. Rus siyaseti sola doğru öylesine bir atılım yaptı ki Kade partisi halk düşmanı olarak yasa dışı bırakıldı; Kerenski bir «karşı-devrimci» olarak bilindi; Tseretelli, Dan, Lieber, Gotz ve Avksentiyev gibi ılımlı sosyalist önderler, kendi yandaşlarına fazla gerici olarak gözüktüler, Çernov ve Maksim Gorki gibileri bile sağ kanada itildiler.

1917 eylülünün yarısına doğru, grup halinde İngiliz Elçisi Sir George Buchanan'ı ziyaret eden bazı sosyalist devrimci şefleri, kendilerinin çok sağda göründüklerini ileri sürerek elçiye bu ziyaretten kimseye söz etmemesini rica ettiler.

Sir George ise «geçen yıl hükümetim, tehlikeli bir biçimde solda yer aldığından Miliyukov'u görmemem için bana emir vermişti. Onu düşünüyordum,» diyerek durumun çelişkenliğini belirtti.

Eylül ve ekim, özellikle Petrograd'da en berbat iki aydır. Bu kısacık günler boyunca gri ve alçak bir göğün altında, yağmur durmadan yağarak her şeyi iliklerine dek ıslatır. Belediye hizmetlerinin durumundan ötürü her zamankinden çok daha kötü yollarda, kalın, kaygan, yapışkan ve ağır çizme izleriyle kaplı çamur deryasında bocalanır. Soğuk ve nemli bir rüzgâr yüzleri kamçılayaraktan Finlandiya körfezinden bir fırtına gibi eser ve dondurucu bir sis dalgası sokaklarda kol gezer durur. Geceleri, kısıntı olsun diye ve zeplin korkusundan, sokak fenerleri yer yer yanar. Evlerde elektrik, akşam altıdan gece yarısına dek vardır, mumun tanesi yarım dolardır, petrol ender bulunur ve bu yörelerde gece öğleden sonra üçten, ertesi gün ona dek sürer. Hırsızlık ve soygun çoğaldığından, evlerde erkekler dolu tüfeklerle ve sıra ile nöbet tutmaktadır. Geçici hükümet zamanında Petrograd'da

sürdürülen yaşantı bundan öte bir şey değildir.

Haftadan haftaya yiyecekler azalmaya başlıyordu. Günlük 750 gr. olan tayın 500 gr.'a indirilmiş, sonraları 300, 250 ve 125 gr.'a kadar düşmüştü. Daha ilerki günlerde ise tüm bir hafta, ekmeksiz geçirildi. Ayda bir kilo şeker hakkı olmasına karşın, halk onu bile güç buluyordu. Bir kalem çikolata ya da yarım kilo tatsız tuzsuz karamela, her yerde 7 ile 10 rubleye, yani en azından bir dolara satılıyordu. Süt, kentteki çocukların ancak yarısına yetiyordu. Evler ve oteller aylar boyunca sütün yüzünü bile görmediler. mevsiminin tam ortasında, sokak köşelerinde elma ve armutların tanesi bir rubleden biraz daha az bir fiyata satılıyordu.

Süt, ekmek, şeker ya da tütün satın alabilmek için, buz gibi yağmurun altında saatlerce kuyruk yapmak gerekiyordu. Gece toplantılarından dönerken, kimilerinin kollarında çocukları olduğu halde, çoğunluğunu kadınların oluşturduğu bu kuyruklara gün ağarmadan önceleri çok rastladım. Carlyle, «Fransız Devrimi» adlı yapıtında, Fransız halkını kuyruk yapmaya çok yetenekli bir halk olarak tanımlar. Rusya, bu yönteme «Kutsal Nikola» zamanında geçerek 1917 yazına dek aralıklarla alışkanlığını sürdürmüş ve o tarihten sonra da kuyruk, yaşantısının olağan uygulamalarından biri olmuştu. Sert Rus kışında, Petrograd sokaklarının don tutmuş kaldırımlarında gün boyu ayakta duran bu üstleri başları yırtık pırtık insanları bir düşünün. Ekmek kuyruklarında, Rus halkının mucizeye varan o yumuşak sabrını taşıran acı ve kesin hoşnutsuzluk sözlerine çok rastladım.

Tiyatrolar, pazarları da olmak üzere her gece oyunlarını sürdürüyorlar, Karsavina, Marie tiyatrosunda, yeni balede dansediyor ve dansa deli gibi tutkun tüm Rusya onu görmeye geliyor-

du. Şalyapin aryasını geçiyor, Meyerhold'un sahneye koyduğu «Korkunç İvan'ın Ölümü» yeniden oynanıyordu. Bu temsillerden birinde, «Saray subayları okulundan» tören giysileri içinde bir öğrencinin her perdeden sonra, kartalları sökülmüş, bomboş çar locası karşısında hazırola geçtiğini anımsıyorum. «Krivoie Zerkalo», Şnitzler'in Reigen'ini pek tantanalı biçimde sahneye koymuştu.

Ermitage ve öteki galerilerin koleksiyonları Moskova'ya gönderilmelerine karşın, her hafta resim sergileri açılıyordu. «Entelejantsiya» kadınları, sanat, edebiyat, modern felsefe üzerine yapılan konferanslarda kalabalıktan itişip kakışıyordu. Mevsim, özellikle tasavvuf şarlatanlarıyla renklenmiş, Rusya'da ilk kez kabul edilen «kurtuluş ordusu», dinleyicileri eğlendirdiği kadar şaşırtan kutsal toplantılarını ve mitinglerini duyuran bildirgelerini duvarlara asıyordu.

Böyle zamanlarda, eskiden olduğu gibi, alışılagelmiş yaşantılar, devrimi olabildiği kadar görmezlikten gelerek sürdürülüyor; şairler, devrim dışında her konuda şiirlerini yazıyor; yine realist ressamlar devrim dışında Ortaçağ Rusya'sında sahneler sergiliyorlardı. Taşranın genç kızları Fransızca öğrenmek ve seslerini eğitmek için başkente geliyor; genç ve pırıl pırıl subaylar, otel salonlarında, altın işlemeli kırmızı başlıklarıyla, zengin işlemeli Kafkas kılıçlarını gezindiriyorlar; yüksek memur karıları öğleden sonra çaylı toplantılara katılıyor, her biri manşonunun içinde parlak taşlarla süslü altın ya da gümüşten şeker kutusuyla yarım dilim ekmeği de yanında getiriyor, çarın dönüşünü, Almanların gelişini, sonunda da hizmetçi sorununu çözecek her yolu diliyorlardı. Dostlarımdan birinin kızı, bir gün, travmaydaki biletçi kadın kendisine «yoldaş» dediği için, öfkesinden küplere binmiş bir halde eve dönmüştü.

Büyük Rusya, acılar içinde yeni bir dünya doğuruyordu. Hayvanlar gibi davranılan ve paraları verilmeyen hizmetçiler kaçıp kurtuluyorlar, o zamanlar bir çift pabuç yüz rubleden fazla olduğu ve hizmetçi aylıkları da otuz beş ruble dolayında olduğundan kuyruğa girerek pabuçlarını eskitmeye karşı çıkıyorlardı. Bu yeni Rusya'da, tüm kadın ve erkekler oy kullanıyor, işçi sınıfı, alışılmamış ölçüde kuşkulu haberler veren kendi günlüklerini okuyordu. Sonra, sovyetler vardı, sendikalar vardı. İzvoçikler bile Petrograd Sovyetinde temsil ediliyorlardı ve kendi sendikalarına sahiptiler. Lokanta ve otel garsonları örgütlenmiş, artık bahşiş kabul etmiyorlardı. Lokanta duvarlarında, «bahşiş kabul edilmez» ya da «Bir insan, başkalarına masada hizmet ederek yaşamını kazanıyor diye, kimse bahşiş vererek onu aşağılayamaz» gibi yazılar görülüyordu.

Cephede askerler, subaylara karşı kavgalarını sürdürüyor ve komitelerde kendi kendilerini yönetmeyi öğreniyorlar, atelyelerde, eşsiz birer örgüt olan fabrika komitelerinde tecrübe ve güç ediniyorlar, eski düzene karşı savaşta tarihsel görevlerinin bilincine varıyorlardı. Tüm Rusya okuma öğreniyordu. Siyaset, ekonomi, tarih okuyordu; zira halk öğrenme gereksinimi duyuyordu. Her kentte, hemen her köyde ve tüm cephede her siyasal fraksiyonun kendi bir, ya da birçok günlüğü vardı. Binlerce örgüt, yüz binlerce broşürü orduda, köylerde fabrikalarda ve sokakta dağıtıyordu. Uzun süreden beri frenlenmiş eğitim susuzluğu devrimle birlikte gerçek bir sayıklama sürecine girmişti. Yalnızca Smolny enstitüsünden her gün ilk altı ay boyunca tonlarla eser çıkıyor, ,arabalarla, vagonlarla ülkeyi doyurmaya gönderiliyordu. Doymak bilmez Rusya, kızgın kumun suyu emmesi gibi içiyor, içiyordu.

Ama bunlar, garip romanlar, yalan yanlış tarihler, hafifletilmiş din kitapları ya da ahlâk çöküntüsünü hazırlayan ucuz edebiyat değil, tam tersine, ekonomik ve toplumsal teoriler, felsefe, Tolstoy, Gogol ve Gorki'nin yapıtlarıydı.

Şu konuşmalar ne de büyük rol oynuyordu! Carlyle'nin Fransa konusunda söz ettiği «söylev selleri», kışlalarda, sendika merkezlerinde, Sovyet toplantı salonlarında, kulüp, okul, sirk ve tiyatrolardaki konuşmalar, tartışmalar ve konferanslar yanında çocuk oyuncağı kalırdı. Fabrikalarda, siperlerde, köy alanlarında mitingler yapılıyordu. Konuşmaların uzunluğuyla ilgisiz, ama herkese aynı dikkati göstererek, kırk bin Putilov işçisinin sosyal demokrat, devrimci sosyalist, anarşist ve öteki konuşmacıları dinlemeye gitmesi ne gözalıcı bir görünümdü! Aylar boyunce Petrograd, ve tüm Rusya'daki sokak köşeleri birer halk kürsüsü olmuştu. Trenlerde, tramvaylarda, her yerde kendiliğinden tartışmalar oluşuveriyordu.

Bir sürü kurultay ve konferans, iki kıtanın insanlarını birbirlerine karıştırıyordu: Milletler, zemstvo'lar, kooperatifler, din adamları, köylüler, siyasal parti kurultayları, Petrograd Demokratik Konferansı, Moskova Ulusal Konferansı, Rus Cumhuriyeti Konseyi, Petrograd'da üç ya da dört kurultay birlikte toplanıyor, konuşma süresini sınırlama önerileri aynı biçimde reddediliyor, herkes içindeki düşünceyi karşısındakilere özgürce aktarabiliyordu.

Riga'nın gerisinde, 12. ordunun bulunduğu cepheye gittik bir gün. Ayakları çıplak, solgun benizli insanlar, siperlerdeki kurumak bilmeyen çamurların içinde ölüp gidiyorlardı. Yaklaştığımızda, kasılmış yüzleri, giysilerinin yırtıklarından gözüken soğuktan morarmış derileriyle doğ-

rulayarak «okuyacak bir şeyler getirip getirmediğimizi» sordular hırsla.

Değişiklik, binlerce işaretle belirginleşiyordu: Aleksandre Tiyatrosu'nun önündeki büyük Katerina heykeli, elinde küçük bir kırmızı bayrak taşıyor, tüm resmî binalarda, biraz solgun olmalarına karşın aynı bayraklar dalgalanıyordu. Çarlık kartal ve işaretleri her yerde koparılmış ya da üzerleri örtülmüştü. Korkunç Gorodovoi (kent çavuşları) yerini, sokaklarda silahsız gezen güleç milislere bırakmıştı. Bununla birlikte, bir sürü eski töreler de etkinliğini sürdürüyordu.

Örneğin, Büyük Petro'nun demir pençeleriyle Rusya'ya zorla kabul ettirdiği «Rütbeler tablosu» hâlâ yürürlükteydi. Liseli öğrencilerle birlikte hemen herkes, omuzluklarda ve düğmelerde imparatorun işaretleri bulunan resmî üniformaları giyiyordu. Akşamın beşine doğru sokaklar, kışla görünüşlü resmî binalar ve uçsuz bucaksız bakanlıklardaki işlerinden dönen uysal yüzlü, koltuk altlarında çantalarını taşıyan, üniformalı ihtiyar insanlarla dolup taşıyordu. Kuşkusuz ki, rahat bir emeklilik ve belki de bir Sainte-anne madalyasıyla birlikte, özlenen bir özel danışmanlık ya da bir kolej müdür yardımcılığını koparabilmek için üst düzeydeki memurlardan kaçınım ölmesi gerektiğini hesap ediyorlardı.

Senatör Sekolov'un devrimin en ateşli günlerinde, Senatodaki bir oturuma sivil olarak gittiği ama çarın hizmetkârlarına ait zorunlu giysiyi taşımadığı için içeri sokulmadığı anlatılmaktadır.

Üzerinde, Rus kitlelerinin gerçekleştireceği ve büyük ayaklanmanın oluşacağı zemin budur - çürümekte olduğu kadar kaynamakta da olan bir ulus...

İKİNCİ BÖLÜM

FIRTINA YAKLAŞIYOR

Eylül ayında, General Kornilov, kendisini Rusya'nın askerî diktatörü olarak ilân etmek niyetiyle Petrograd üzerine yürüyordu. Hemen arkasında, devrimin üzerine çullanmaya hazır, burjuvazinin demir eldivenli elini görmek zor değildi. Birkaç sosyalist bakan satılmıştı, bizzat Kerenski bile kuşku altındaydı. Üyesi bulunduğu Devrimci Sosyalist Partisi Merkez Komitesince açıklamalarda bulunmaya çağrılan Savinkov, red karşılığı vermesi üzerine, partisinden çıkarıldı. Kornilov asker komitelerince tutuklandı. Generaller ordudan uzaklaştırılıp, bakanlar da görevlerinden alınınca, kabine düştü.

O zaman Kerenski, burjuva Kade partisini içeren yeni bir hükümet kurmayı denedi. Üyesi olduğu Devrimci Sosyalist Parti, Kadeleri hükümet dışı bırakmayı emredince, sosyalistlerin üstelemesi durumunda istifa etmekle etrafı tehdit ederek bu emre karşı çıktı. Ama halkın kızgınlığı öylesine büyüktü ki ona karşı gelmeyi göze alamadı. Yeni bir çözüm yolu bulununcaya dek Kerenski'nin başkanlık ettiği beş eski bakandan oluşan bir direktuvar iktidarı yüklendi.

Kornilov olayı, ılımlılarla gerçek sosyalistleri aynı savunma düzeyinde birleştirdi. Devrimi destekleyen unsurlar önünde sorumlu yeni bir hükümet isteniyordu. Tsik, halk örgütlerini ey-

lülde Petrograd'da toplanacak demokratik bir konferansa delege göndermeye çağırdı.

Tsik içinde hemen üç fraksiyon ortaya çıktı. Bolşevikler, Rus Birliği Sovyet Kurultayının toplanmasını ve iktidarı bunların ele geçirmesini istiyorlardı. Çernov'un yönetimdeki Merkez Sosyalist Devrimciler, Kamkov ve Spridonova'nın yönettiği Sol Sosyalist Devrimciler, Martov'un güdümündeki Enternasyonalist Menşevikler ve Bogdanov ile Skobelev'in yönetimindeki Merkez Menşeviklerle birleşerek arı bir sosyalist hükümet istediler. Menşeviklerin sağ kanadının başı olan Tseretelli, Dan ve Lieber, sağ sosyalist devrimcileri temsil eden Avksentiyev de Gotz ile birlikte varlıklı sınıfların yeni hükümete katılmaları gereği üzerinde duruyorlardı.

Bolşevikler, Petrograd sovyetinde hemen hemen ivedilikle çoğunluğu ele geçirdiler. Arkasından Moskova, Kiev, Odesa ve öbür kentlerdeki sovyetlerde de çoğunluğu sağladılar.

Tsik'e egemen olan Menşeviklerle, Sosyalist Devrimciler bundan ürkerek, Kornilov'un Lenin'den daha az tehlikeli olduğuna hükmettiler. Kooperatif kuruluşlarıyla öteki tutucu örgütlerin temsilci sayılarını çoğaltarak Demokratik konferanstaki delege dağılımını değiştirdiler. Bu temsilci toplama işleminden sonra bile, Meclis, Kadeleri içermeyen bir koalisyon hükümetini kabul etmesine karşın, Kerenski'nin istifa tehdidi ve cumhuriyetin tehlikede bulunduğunu ilân eden ılımlı sosyalistlerin çaldığı tehlike çanları karşısında Konferans zayıf bir çoğunlukla burjuvaziyle koalisyon yapılması ilkesi yönünde oy kullanarak, Rus Cumhuriyeti Geçici Konseyi adı altında, yasa yapma gücünden yoksun bir tür danışma parlamentosunun kurulmasını onayladı. Yeni kabinede iktidarı gerçekte yüklenenler, var-

lıklı sınıflardı ve Cumhuriyet Konseyinde de, sayılarıyla ters orantıda sandalye ele geçirdiler.

Gerçekte Tsik, sovyetleri temsil edemez duruma gelmiş ve eylülde toplanması gereken yeni Sovyet Rus Birliği Kurultayının çağrılmasına haksız olarak karşı çıkmıştı. Ne kurultayı toplamaya, ne de toplantı çağrısına izin vermeyi düşünüyordu. Resmi organı İzvestia, (haberler) sovyetlerin eylemlerine son verileceğini ve yakında dağıtılacaklarını üstü kapalı olarak bildiriyordu. Gerçekten, yeni hükümet, programının bir maddesi olarak, sorumsuz örgütlerin, başka bir deyimle, sovyetlerin tasfiye edileceğini söylüyordu.

Bolşevikler, sovyetleri 2 kasımda Petrograd'da toplantıya çağırarak ve onları iktidarı ele geçirmeye çağırarak karşılık verdiler. Aynı zamanda, halka ihanet eden bir hükümete katılmayı reddettiklerini bildirerek Cumhuriyet Konseyinden çekildiler.

Fakat, Bolşeviklerin ayrılmasıyla zavallı Konsey barışa kavuşamadı. İktidarı ele geçiren varlıklı sınıflar daha da küstahlaştılar. Kadeler, Hükümetin Rusya'da yasal olarak cumhuriyeti ilân etmeye hakkı olmadığını bildirdiler. Bu arada, asker ve denizci komitelerine karşı sert önlemler istiyorlar ve sovyetleri suçluyorlardı. Meclisin karşıt ucundaki Enternasyonalist Menşeviklerle, Sol Devrimci Sosyalistler, ivedi olarak barış anlaşması yapılmasını, toprakların köylülere verilmesini ve sanayinin işçilerce denetlenmesini istiyorlardı. Bu ise, bir Bolşevik programı idi.

Martov'un Kadelere cevap verdiği gün ben de oradaydım. Ölüm derecesinde hasta bir durumda, kürsünün üzerinde iki büklüm olarak ve parmağını sağdaki sıralara doğru sallayarak, kısık bir sesle şöyle konuşuyordu:

— Bize bozguncu diyorsunuz. Ama gerçek bozguncular, barış yapmak için daha uygun bir zamanı bekleyenler, Rus ordusu dağılıp tükendiği ve Rusya'nın çeşitli emperyalist gruplar arasında bir pazarlık konusu olacağı zamana dek barışı ertelemek isteyenlerdir. Rus halkına, burjuvazi yararlarını dikte ettirdiği bir siyaseti zorla kabul ettirmek istiyorsunuz. Barış sorunu ivedilik göstermektedir. Alman ajanları diye adlandırdığınız Zimmerwaldien'lerin boşuna çalışmadığını ve tüm ülkelerde demokratik kitlelerin bilinçlenmesi için uğraştığını öğreneceksiniz...

Menşevikler ve Devrimci Sosyalistler bu iki aşırı uç arasında sallanmakta ve kitlelerin büyüyen hoşnutsuzluğu karşısında zorunlu olarak sola doğru kaymaktaydılar. Derin bir düşmanlık, Konseyi birbirleriyle bir daha uyuşamayacak gruplara bölüyordu.

Uzun süreden beri beklenen Paris Müttefiklerarası Konferansının toplanacağı haberi üzerine, dış siyaset sorunu ortaya atıldığı zaman Rusya'daki durum bu idi.

Teorik olarak, Rusya'daki tüm sosyalist partiler, elden geldiğince çabuk ve demokratik bir temeli olan barıştan yanaydılar. 1917 mayısında, o zamanlar Menşevik ve Devrimci Sosyalistlerin egemen olduğu Petrograd Sovyeti, Rus barışının ünlü koşullarını bildirmiş ve savaş amaçlarının tartışılması için müttefikler arası bir konferansın toplanmasını istemişti. Adı geçen konferansın ağustosta yapılacağı öngörülmüşken, önce eylüle, sonra ekime ertelenmiş ve sonunda 10 kasımda karar kılınmıştı.

Geçici hükümet, gerici bir asker olan General Aleksiev ile Dışişleri Bakanı Tereşçenko'yu delege olarak göstermiş, sovyetler ise Skobelev'i seçerek, kendisine, ünlü NAKAZ olarak adlan-

dırılan, yönetmeliği vermişlerdi. Geçici hükümet, Skobelev ve nakaza karşı çıkmış, yabancı elçiler protestolarda bulunmuşlar ve sonunda Bonar Law, Avam Kamarasında kendisine sorulan bir soru üzerine soğuk bir biçimde: «Bildiğim kadarıyla, Paris Konferansı savaş amaçlarını değil, yalnızca savaşa ilişkin yöntemleri tartışacaktır» demişti.

Tutucu Rus basını, bunun üzerine, sevinç çığlıkları atmış, Bolşevikler ise «Uzlaşma taktikleri Menşeviklerle Devrimci Sosyalistleri nerelere götürdü. Görün de, öğrenin!» diye bağırmışlardı.

Bin kilometreden fazla tüm cephe boyunca Rus ordusunun milyonlarca askeri, kabaran dalgalar gibi hareketleniyor ve başkentin üzerine «Barış, barış» diye haykıran yüzlerce delegasyonlar yolluyordu.

Sayıları her gece artan ve tüm kentin her yanında yapılan halk mitinglerinden birinde hazır bulunmak için ırmağı geçerek modern sirke gittim. İnce bir tele asılı beş küçük ampulün aydınlattığı çıplak ve soğuk bir amfiteatrdaki tavana dek uzanan pis sıralar üzerinde, askerler, gemiciler, işçiler, kadınlar, sanki yaşamları tehlikedeymiş gibi hepsi dikkat kesilmişlerdi. 548. Tümenden bir asker şöyle konuşuyordu:

— Arkadaşlar! İktidardakiler bizden özveri üstüne özveri isteyip, her şeyi ellerinde bulunduranları rahat bırakıyorlar.

«Almanya ile savaştayız. Alman generallerinden gelip bizim Genel Kurmayda çalışmalarını istiyor muyuz? Kapitalistlerle de savaştayız ama onların bizi yönetmelerine katlanıyoruz.

«Asker, ne için ve kimin için döğüştüğünü bilmek istiyor. Devrim için mi, demokrasi için mi yoksa kapitalist haydutlar için mi? Devrim için savaştığımı kanıtlayın bana, yürüyeyim ve

beni ölümle tehdit etmeye bile gerek kalmadan döğüşeyim.

«Toprak köylülere, fabrikalar işçilere ve iktidar sovyetlere geçince, bizim de savunacak bir şeylere sahip olduğumuzu ve onları kurtarmak için döğüştüğümüzü öğreneceğiz.»

Kışlalarda, fabrikalarda, sokak köşelerinde yorulmak bilmeyen asker konuşmacılar savaşın sona erdirilmesini istiyor ve eğer hükümet barış lehinde enerjik bir girişimde bulunmazsa askerlerin siperleri bırakarak evlerine döneceklerini bildiriyorlardı. 8. Ordu sözcüsü şöyle konuşuyordu: «Zayıfız, taburumuzda birkaç asker kaldı. Bize yiyecek, ayakkabı, taze kuvvet göndersinler, yoksa siperler bomboş kalacak yakında. Ya barış yapılsın, ya da bize baksınlar. Hükümet ya savaşa bir son versin ya da orduya göz kulak olsun.»

Bir başkası da 46. Sibirya Topçu Alayı adına şöyle konuştu:

— Subaylar komitelerimizle çalışmak istemiyor, bizi düşmana satıyor, adamlarımıza ölüm cezası uyguluyorlar ve bu karşı-devrim hükümeti de kendilerini destekliyor.

«Devrimin barış getireceğini umuyorduk, ama şimdi hükümet bundan söz açmamızı bile yasaklıyor ve bize ne yiyecek veriyor ve ne de döğüşmek için silah...»

Bu arada, Rusya'nın zararına yapılmış barış dedikoduları da Avrupa'dan yayılmaktaydı.

Fransa'daki Rus birliklerine yapılanlar hakkındaki haberler de hoşnutsuzluğu artırıyordu. Birinci alay, tıpkı Rusya'da yapıldığı gibi subaylarının yerine asker komitelerini geçirmek istemiş ve Selanik'e gitmeyi reddederek ülkeye gönderilmeyi istemiş, buna karşılık kuşatılarak aç bırakılmış, sonradan topçu ateşine tutulmuş ve çoğu da ölüp gitmişti.

29 Ekim günü, barışa susamış ve iliği kemiği kurumuş tüm ülkenin büyük bir huzursuzluk içinde beklediği hükümetin dış politikasına ilişkin Tereşçenko'nun yapacağı açıklamayı dinlemek için Marie sarayında Cumhuriyet Kongresinin toplandığı kırmızı renklerle donatılmış beyaz mermerli salona gittim.

Temiz giyinmiş, yumuşak yüzlü, elmacık kemikleri çıkık, uzun boylu genç bir adam tatlı bir sesle, iyice incelenip elekten geçirilmiş, sakıngan, ama hiçbir anlam taşımayan bir söylev okuyordu... Müttefiklerin yardımıyla Alman militarizminin ezilişine, Rusya'nın «ulusal çıkarları»na ve Skobelev'e verilmiş Nakaz'ın yarattığı şaşkınlık üzerine kurulu bir dizi laf salatasıydı bunlar. Ve söylevini de herkesçe bilinen aynı nakarat üzerine bitirdi:

— Rusya büyük bir güçtür. Ne olursa olsun Rusya büyük kalacaktır. Onu savunmak, büyük bir idealin savunucuları ve büyük bir ulusun çocukları olduğumuzu kanıtlamak hepimizin görevidir...

Kimse, hoşnut kalmamıştı. Gericiler, kuvvete dayalı emperyalist bir politika istiyorlar, demokratik partiler ise hükümetten barışı bir an önce getireceğine ilişkin söz koparmaya bakıyorlardı.

Petrograd Bolşevik Sovyet organı «Roboçi Soldat» (İşçi ve asker), bir sayısında şöyle yazıyordu:

HÜKÜMETİN SİPERDEKİLERE YANITI

İşte, Bakanlarımızdan en az konuşkanı Tereşçenko'nun, Savaş ve Barış anlaşması konusunda halka ve orduya verdiği yanıt:

1 — Müttefiklerimize sıkı sıkıya bağlıyız. (Halklara değil de, hükümetlere.)

2 — Bir kış savaşının olanak ve olanaksızlığı konusunda tartışmak demokrasiye ait değildir. Bu sorun müttefiklerimizin hükümetlerince çözülecektir.

3 — 1 Temmuz taarruzu yararlı ve çok başarılı olmuştur. (Sonucunda neler oldu? Bu konuda tek sözcük bile yok.)

4 — Söylendiği gibi, müttefiklerimizin bize ilgisiz kaldıkları doğru değildir. Bakan bu konuda kesin açıklamalarda bulunmuştur. (Açıklamalar mı? Ama ya olaylar? Ya İngiliz donanmasının durumu? Karşı-devrimci General Gurko ile İngiltere Kralı arasında geçen konuşmalar? Bakan bunlardan hiç söz etmiyor.)

5 — Skobolev'e verilen Nakaz hiç de iyi olmamıştır. Ne Rus diplomatlarının ve ne de Müttefiklerin hoşuna gitmiştir. Oysa müttefik konferansında hepimizin aynı dili kullanması gereklidir.

— Peki hepsi bu mu?

— Evet hepsi bu.

Öyleyse ne sonuç istiyorsunuz? Müttefiklere ve Tereşçenko'ya güvenin. Ne zaman barışa kavuşacağız? Müttefiklerin canı ne zaman isterse.

İşte barış sorununda hükümetin siperdekilere yanıtı bunlar oluyor.

Bu arada, politik sahnenin arkasında sinsi bir güç yavaş yavaş gölgeden arınmaya başlıyordu: Kazaklar. Novaya Jizn (Yeni haber, Gorki'nin gazetesi) bunların eylemleri üzerine dikkati şöyle çekiyordu:

Devrimin başlarında kazaklar, halkın üstüne ateş etmeyi reddettiler ve Kornilov, Petrograd üzerine yürüdüğü zaman da onun ardından gitmediler. Şimdiye dek sığındıkları bu karşı rolden sıyrılıp devrim karşısında gösterdikleri edilgin bağlılıktan yavaş yavaş taarruza geçmeye başlamışlardır...

Don Kazaklarının atamanı Kaledin, Kornilov olayındaki suç ortaklığından ötürü geçici hükümet tarafından görevinden alınmış olmasına

karşın, çekip gitmeyi kabul etmemiş, üç büyük Kazak ordusunu etrafında toplayarak saman altından su yürütmüş ve ortalığa gözdağı vererek öylesine bir güce ulaşmıştı ki hükümet, başkaldırışını görmemezlikten gelmeye başlamış ve Kazak orduları Birlik Konseyini kesin olarak tanıyarak yeni kurulan Kazak Sovyetini de yasadışı ilân etmişti.

Ekim ayının ilk yarısında bir Kazak delegasyonu Kerenski ile görüşerek üstüne basa basa Kaledin'e karşı yapılan suçlamaların geri alınmasını istemiş ve Başbakanı Sovyetlere yumuşak davranmakla suçlamıştı. Kerenski, Kaledin'i rahatsız etmemeye razı olmuş ve söylenenlere bakılırsa «Ben Sovyet şeflerinin gözünde bir despot, bir tiranım... Geçici hükümet, bırakın Sovyetlere dayanmayı, onların varlıklarını bile üzücü bir olay olarak görür» demişti.

Aynı zamanda başka bir Kazak heyeti de İngiltere elçisiyle «bağımsız Kazak halkı adına» dobra dobra konuşmuştu.

Don üzerinde bir tür Kazak Cumhuriyeti kurulmuş, Kuban, kendini özerk devlet ilân etmiş, Don ve Ekaterinborg Sovyetleri, Kazak ordularınca dağıtılmış ve Harkov'daki Maden İşçileri Sendikası merkezi yağma edilmişti. Tüm bu gösterilerde Kazak eylemleri antisosyalist ve militarist olup, şefleri ise Moskova'nın kudretli tüccar ve bankerlerinin desteklediği Kaledin, Kornilov, Dutov, Karaulov ve Bardije gibi soylular ve büyük toprak sahipleriydiler.

İhtiyar Rusya hızla çözülüp duruyordu. Ukrayna, Finlandiya, Polonya ve Beyaz Rusya'da milliyetçi eylemler güçleniyor ve daha atılgan oluyorlardı. Varlıklı sınıfların egemen olduğu yerel hükümetler özerklik istiyor ve Petrograd'ın emirlerine karşı çıkıyorlardı. Helsingfors'da, Fin

Meclisi, Geçici Hükümete borç para vermeyi reddederek Finlandiya'nın özerkliğini ilân ediyor ve Rus birliklerinin geri çekilmesini istiyordu. Kiev'de, burjuva Rada'sı Ukrayna'nın sınırlarını Ural Dağlarına dek uzatıyor, Rusya'nın güneyindeki en verimli toprakları ele geçiriyor ve ulusal bir ordu kurma girişimlerine başlıyordu. Başbakan Vinniçenko, Almanya ile ayrı bir barıştan üstü kapalı söz ediyor ve geçici hükümet eli kolu bağlı kalıyordu. Sibirya ve Kazakistan kendi Kurucu Meclislerini toplamak istiyor ve tüm ülkede yerel işçi ve köylü Sovyetleriyle iktidar arasında kıyasıya bir kavga gelişip büyüyordu.

Tüm ülkede durum günden güne karışıyor, cepheyi terkeden yüz binlerce asker geri gelen kocaman bir dalga gibi boşalıyor, tüm ülkede başı boş dolaşıyor; Tambov ve Tver hükümetlerinde köylüler, toprak beklemekten usanarak hükümetin baskı ömlemlerinden yakınıyor, şatoları ateşe veriyor ve toprak sahiplerini öldürüyorlardı. Grevler ve lokavtlar Moskova, Odesa ve Donetz'in maden bölgesini sarsıyor, ulaşım felce uğruyor, ordu açlıktan ölüyor ve büyük kentlerde ekmek sıkıntısı başgösteriyordu.

Gericilerle demokratlar arasında bocalayan hükümet, hareket etmek olanağından yoksun kalıyor ve aldığı her önlem varlıklı sınıfların yararına oluyor, köylüler arasında düzeni sağlamak ve grevleri kırmak için Kazakları kullanıyordu. Taşkent'de, Sovyetler hükümet tarafından ortadan kaldırılıyor, Petrograd'da ülkenin ekonomik yaşamını canlandırmak amacı ile kurulan ekonomik kurul, emek ve sermayenin karşıt güçleri arasında eli kolu bağlı kalarak Kerenski tarafından kapatılıyordu. Kadelerin desteklediği eski rejim askerleri ordu ve donanmada disiplini sağlamak için etkili önlemler istiyor ve ger-

çek Donanma Bakanı Amiral Verderevski ile Savaş Bakanı General Verkhovski, ordu ve donanmayı yalnızca asker ve gemici komiteleriyle işbirliği üzerine kurulu ve özgürce kabul edilen yeni bir demokratik disiplin ruhunun kurtarabileceğini boş yere söyleyip durmalarına karşın sözleri dinlenmiyordu bile.

Gericiler, halkın öfkesine karşı çıkmaya kararlı görünüyorlar ve Kornilov davası da yaklaşıyordu. Burjuva basını büyük Rus yurtseveri dediği Kornilov'u açıktan açığa savunuyor, Bourtzev'in günlüğü ise (Obchtcheite Dielo: Ortak Dava) Kornilov, Kaledin ve Kerenski'den kurulu bir diktatörlük istiyordu.

Bir gün, Cumhuriyet Meclisi basın locasında, buruşuk yüzlü, kambur, kalın gözlüklerinin arkadındaki miyop gözleriyle beyazlaşmaya yüz tutmuş karmakarışık sakal ve saçları ile ufak tefek bir adam olan Bourtzev'le konuştum.

— Sözlerime kulak ver delikanlı, dedi bana. Rusya'nın eksikliğini duyduğu şey, kudretli bir insandır. Şimdi devrimi düşünmeyi bırakıp, dikkati Almanya'nın üzerine çevirmek gerekir. Budalalar Kornilov'un yenilmesini sağladılar; budalaların arkasında da Alman ajanları var. Kornilov yenmeliydi...

Aşırı sağda, kendisini saklamaya pek gerek görmeyen monarşist basın, örneğin Purişkeviç'in Narodni Triboun (Halkın Kürsüsü), Novaia Rousse (Yeni Rusya) ve Jivoi Slovo (Canlı Söz) açıktan açığa devrimci demokrasinin kökünün kazınmasını istiyorlardı.

23 Ekim günü, Riga körfezinde, Alman filosu ile bir deniz savaşı oldu. Petrograd'ın tehlikede olduğu bahanesiyle geçici hükümet başkentin boşaltılmasına girişti. Önce, tüm Rusya içinde bölüştürmek istedikleri büyük mühimmat fab-

rikaları gidecek ve hükümet bile Moskova'ya taşınacaktı. Ama Bolşevikler, devrimi güçsüz kılmak için başkenti bırakmak isteyen, hükümetin gerçek amaçlarını ortaya çıkardılar. Zaten Riga'yı Almanlara bırakmışlardı, şimdi de Petrograd teslim edilecekti demek.

Burjuva basının ise keyfine diyecek yoktu. Kadelerin günlüğü Riyeç (söz), hükümetin Moskova'da anarşistler tarafından rahatsız edilmeden çalışmasını huzur içinde sürdüreceğini söylüyor, Kade partisi sağ kanat önderi Rodzianko ise «Outro Rosii» (Rus Şafağı) günlüğünde Petrograd'ın Almanlarca alınmasının ülke yararına olacağını söylüyordu. Böylece Sovyetler düşecek ve Rusya'yı da devrimci Baltık donanmasından kurtaracaktı.

Petrograd tehlikede, diye yazıyordu: Öyleyse bırakalım Petrograd'ı Allah korusun. Petrograd'ın kaybının, merkezi devrimci örgütlerin sonunu getireceğinden korkuluyor. Ben de diyorum ki, batarlarsa sevinirim. Zira Rusya'ya yalnızda felâket getirecekler-dir...

Deniyor ki Petrograd'ın kaybı Baltık filosunun da kaybını beraberinde getirecektir. Bunda gocunacak bir şey yok. Zaten askerlerin çoğunda moral sıfır.

Halkın kızgınlığı öylesine oldu ki boşaltma tasarılarından hemen cayıldı.

Bununla birlikte, Sovyet Kongresi, şimşekler çakan bir fırtına bulutu gibi ufukta gözükmeye başlamıştı. Ama, yalnızca hükümetin değil, ılımlı sosyalistlerin bile tepkisiyle karşılaşıyor, Ordu ve Donanma Merkez Komiteleri, bazı sendikalarınkiler, köylü sovyetleri ve özellikle Tsik, toplantıyı engellemek için ellerinden geleni yapıyor, Petrograd Sovyeti'nin kurduğu ve Tsik'in eline geçen İzvestia ve Golos Soldata (Askerin Sesi) ile devrimci sosyalist partisinin iki organı

olan Dielo Naroda (Halkın Davası) ve Volia Naroda (Halkın İradesi) da Kongreye veryansın ediyorlardı.

Seçimleri yaptırmamak ya da geciktirmek için tüm ülkeye delegeler gönderiliyor, ordu komiteleriyle yerel sovyet komitelerine telgrafla emirler yağdırılıyordu. Kongreye karşı büyük kararlar alınıyor ve Kongre toplantısının Kurucu Meclis toplantı tarihine bu kadar yakın olmasının demokratik ilkelerle bağdaşamayacağı ileri sürülüyordu. Cephe delegeleri, Zemstvo'lar Birliği, Köylüler Birliği, Kazak Orduları Birliği, Subaylar Birliği, Saint-George Şövalyeleri, Ölüm Taburları her yerde protestolarda bulunuyor, Rus Cumhuriyeti Meclisi olayı hep birden kınıyordu. Şubat devriminin tüm unsurları Sovyet Kongresinin toplantısına karşı çıkmak için harekete geçmişti.

Bu muhalefetin karşısında, yoksul köylüler, sıradan askerler ve işçilerden oluşan proletaryanın henüz bir biçime kavuşamamış yönetimi dikiliyordu. Yerel Sovyetlerin çoğunluğu Bolşevikti, üstelik sanayi işçileri örgütleri, fabrika komiteleri, Ordu ve Donanma devrimci örgütleri de vardı. Kimi yerlerde, delegelerini düzenli olarak seçmesine engel olunan halk kendiliğinden mitingler düzenliyor ve Petrograd'a gönderilecek bir temsilci seçiyordu. Öteki yerlerde, engelleyici eski komiteleri dağıtıyor ve yerine yenilerini getiriyordu. Devrim, dipten gelen bir dalga gibi su yüzüne çıkıyor, geçmiş aylar boyunca devrimci lavın üzerinde yavaş yavaş birikmiş kabuk kırılmaya başlıyordu. Yalnızca kendiliğinden gelen bir kitle eylemi Sovyet Rus Birliği Kongresini zafere ulaştırabilirdi.

Bolşevik konuşmacılar her gün kışla ve atelyeleri gezerek «iç savaş hükümeti»ni şiddetle

eleştiriyorlardı. Bir pazar günü, Schlüsselbourg caddesinde kentin dışındaki devlete ait mühimmat fabrikalarından biri olan Oboukhovo'da düzenlenen bir mitinge gittik. Buharla işleyen tramvayımız hörgüç gibi tavanıyla büyük fabrika duvarları, kocaman kiliseler ve bir çamur deryası içinde zar zor ilerliyordu.

Miting, yarıda kalmış kocaman bir binanın yüksek tuğla duvarları arasında yapıldı. Siyahlar giymiş, odun ve tuğla yığınları üstüne tırmanmış erkek, kadın onbinlerce dinleyici son derece dikkatli ve gök gürültüsüne benzeyen bir sesle gösterilerde bulunarak kırmızı kumaşla örtülü bir kürsünün çevresinde toplanmıştı. Güneş, ara sıra koyu bulut kümelerinin arasından çıkarak pencere deliklerinden içeri giriyor ve bize çevrilmiş bu basit insan yüzü yığınını kırmızımsı bir ışığa boğuyordu.

İncecik öğrenci silueti ve bir artist yüzüyle Lunaçarski, iktidarın neden Sovyetler tarafından ele geçirilmesi gerektiğini anlattı. Yolu, yeni bir Kornilov olayına hazırlayarak ülke ve orduyu bile uçuruma sürükleyen düşmanlarına karşı, devrimi başka hiçbir şey koruyamazdı artık.

Romanya cephesinden zayıf, trajik yüzlü ve ateşli bir asker haykırdı:

— Arkadaşlar, biz cephede soğuk ve açlıktan geberiyoruz. Hiç yüzünden bizi ölümün kucağına atıyorlar. Amerikalı arkadaşlara rica ediyorum, Amerika'da söylesinler ki Ruslar devrimi ancak ölünce bırakırlar. Tüm halklar ayaklanıp yardımımıza gelinceye dek kalemizi savunacağız. Amerikalı işçilere ayaklanıp, sosyal devrim için kavga vermelerini söyleyiniz.

Ondan sonra, durgun, ağır ve ince sesiyle yakışıklı Petrovski konuştu:

— Artık konuşmak değil, eyleme geçmek ge-

rek. Ekonomik durum berbat ama alışmamız gerek buna da. Düşmanlarımız bizi açlık ve soğuğa mahkûm ederek, kışkırtmak istiyorlar. Ama şunu bilsinler ki ellerinden geleni ardlarına koymayabilirler. Fakat örgütlerimize dokunmaya kalkışırlarsa onları yeryüzünden birer pislik yığını gibi süpürür atarız.

Bu arada Bolşevik basın da yepyeni bir güç kazandı. Partinin iki günlüğü olan Raboçi Put (İşçilerin Sesi) ve Soldat'dan (Asker) başka iki günlük daha yayınlamaya başladı: Biri, her gün yarım milyona yaklaşan tirajıyla Derevenskay Biednota (Yoksul Köylüler), öbürü de Raboci Soldat (İşçi ve Asker). Bu sonuncusu, 17 ekimde çıkan son sayısında Bolşevik görüşünü şöyle özetliyordu:

Bir dördüncü savaş yılı, ordu ve ülke için felâket demektir... Devrimci Petrograd tehlikededir. Karşı-devrimciler halkın sıkıntılarını gördükçe sevinmekte ve ona son darbeyi vurmak için hazırlanmaktadırlar. Umutsuz kalan köylüler açıktan açığa başkaldırmışlardır. Hükümet ve varlıklılar, kendilerini ceza olsun diye savaşa sokmakta ve öldürtmektedirler. Fabrikalar çalışmayı bırakmış, işçiler açlıkla boğuşmaktadır. Burjuvazi ve onun generalleri, amansız önlemlerle orduda kör bir disiplin uygulamak istemektedirler. Burjuvazinin desteklediği Kornilov yandaşları açıkça Kurucu Meclisi dağıtmaya hazırlanmaktadırlar.

Kerenski hükümeti, burjuvazinin hükümetidir. Tüm siyaseti, işçilere, askerlere ve köylülere karşıdır ve ülkeyi uçuruma götüreceklerdir...

Günlüğümüz, tehditlerle dolu günlerde yayına başlamıştır. Petrograd garnizonuyla proletaryanın sesi olacaktır, yoksul köylülerin yorulmak bilmeyen bir savunucusu olacaktır bu. Halk kurtulmalı ve devrim sonucuna ulaşmalıdır. İktidar, burjuvazinin canî ellerinden sökülerek devrimci asker, köylü ve işçi ör-

gütlerine verilmelidir. Ve bu kahrolası savaşa bir son vermek gerekir.

Raboçi Soldat'ın programı, Petrograd işçi ve asker Sovyetinin programıdır. Yani:

Başkentte olduğu gibi tüm taşrada da iktidar sovyetlerindir.

Tüm cephelerde hemen ateşkes sağlanmalı, halklar arasında dürüst bir barış kurulmalıdır.

Mal sahiplerine tazminat ödemeden topraklar köylülere geçmelidir.

Kurucu bir Meclis sağlıklı olarak seçilmelidir.

Bütün dünyada Almanların ajanları olarak tanınan Bolşeviklerin organı olan aynı gazetenin bir başka ilginç yazısını daha verelim:

Milyonlarca insanın kanı bulaşmış Alman imparatoru ordusunu Petrograd'a dek sürmek istemektedir. En az bizim kadar barış isteyen Alman köylü, işçi ve askerlerine sesleniyor ve bu pis savaşa karşı çıkmalarını istiyoruz.

Bu ise yalnızca, Rus köylü, asker ve işçileri adına gerçek olarak konuşabilen, diplomatları bir kıyıya itip Alman ordularına doğrudan seslenebilen ve siperlerini Almanca yazılı bildirilerle doldurabilecek olan devrimci bir hükümet tarafından yapılabilir. Pilotlarımız, tüm Almanya'yı bu bildirilerle donatacaktır...

Cumhuriyet Meclisinde ise iki aşırı uç arasındaki uçurum her gün daha çok derinleşiyordu.

— Varlıklı sınıflar, diye haykırıyordu Karelin, Sol Devrimci Sosyalistler adına, Rusya'yı müttefiklerin savaş arabasına koşabilmek için devletin devrimci kanadını kullanmaya bakıyorlar. Ama devrimci partiler böylesine bir siyasete karşı duracaklardır.

İhtiyar Nikola Çaykovski, popülist sosyalistlerin (troudoviks) adına konuşuyor ve toprakların köylüler arasında bölüşülmesine karşı çı-

karak Kadeleri destekliyor, «Orduda hemen sıkı bir disiplin uygulamalıyız» diyordu.

— Savaşın başından beri, sosyal ve ekonomik reformları savaş zamanında yapmanın delilik olduğunu söyleyip durdum. İşlediğimiz büyük bir suçtur. Ama ben bu reformların düşmanı değilim, çünkü ben bir sosyalistim (Soldan «inanmıyoruz» sesleri, sağdan şiddetli alkışlar).

Kadelerin adına konuşan Adjemov, «orduya neden döğüştüğünü söylemek hiçbir zaman gerekli değildir. Her asker ilk görevinin, düşmanı Rus topraklarından kovmak olduğunu bilmelidir,» diye bağırıyordu.

Kerenski iki kez kürsüye gelerek ulusal birlik için konuştu ve bir tanesinde de hıçkıra hıçkıra ağladı. Meclis ise kendisini soğuk bir hava içinde dinleyerek sözlerini alaylı sataşmalarla kesiyordu.

Petrograd Sovyetinin ve Tsik'in genel karargâhı olan Smolny Enstitüsü, kentin bir ucunda, merkezden kilometrelerce uzakta, geniş Neva ırmağının kıyısındadır. Kötü döşenmiş, çamurlu sokaklar boyunca ıklıya sıklıya giden ve tıklım tıklım dolu olan tramvaya bindim. Hattın sonunda, Smolny manastırının donuk altın kakmalı mavimsi zarif kubbeleriyle, yanında üç katlı iki yüz metre uzunluğunda ve giriş kapısının üstünde taştan oyulmuş büyük bir kibirli imparatorluk arması ile Smolny Enstitüsünün kışlayı andıran geniş önyüzü gözüküyordu.

İşçi ve asker devrimci örgütleri, eskiden Çariçe'nin himayesinde soylu genç kızlar için ünlü bir pansiyon olan bu enstitünün içinde yuvalanmışlardı. Yüzden fazla geniş, beyaz ve çıplak odalar, kapıların üstünde «Dördüncü sınıf» ya da «öğretmenler odası» yazılı sedef tabelalar ziyaretçilere hâlâ eski günleri anımsatıyordu. Ama

çalakalem yazılmış öteki yazılar da, binada sürdürülen yeni çalışmaları belirtiyordu : «Petrograd Sovyeti Komitesi», «Tsik», «Dışişleri Bürosu», «Sosyalist Askerler Birliği», «Fabrika Komiteleri», «Ordu Merkez Komitesi». Öteki odalar, merkezî bürolar ve siyasal parti toplantılarına ayrılmıştı.

Uzaktan uzağa elektrik ampülleriyle aydınlanmış uzun, kubbeli koridorlarda işi başından aşmış bir işçi ve asker kalabalığı dolaşıyor, kimileri ise, her türden propaganda gereçleri, bildiri ve gazetelerin oluşturduğu büyük paket yığınlarının altında iki büklüm koşuşturup duruyordu. Döşemenin üstünde ağır çizmelerin çıkardığı gürültüler durmak bilmeyen bir gök gürültüsünü andırıyordu. Her yerde «Arkadaş, sağlığın için temizliğe dikkat et» yazıları konmuştu. Her katta, merdivenlerin üstüyle, sahanlıklarda, yığınlarla siyasal broşür ve yayınların satıldığı uzun masalar yerleştirilmişti.

Zemin kattaki basık tavanlı geniş yemekhane lokanta salonu olmuştu. İki ruble vererek bir yemek karnesi aldım ve yirmi kadar erkek ve kadının geniş kazanlardan aldıkları lahana çorbalarıyla, et parçalarını, yığınlarla «kaça»ları ve siyah ekmek dilimlerini servis yaptıkları uzun büfelerden birine yanaşabilmek için bekleyen binlerce kişinin arasına katıldım. Beş kapik karşılığında tenekeden maşrapalarda çay veriliyordu. Yağlı tahta kaşıkları bir torbadan kendiniz alıyordunuz. Tahta masaların çevresindeki kerevetlerin üzerinde acıkmış proleterler yemeklerini yiyor, birbirleriyle dedikodu yapıyor ve kocaman salonda bir uçtan bir uca birbirlerine açık saçık şakalar yapıyorlardı.

İlk katta, Tsik'e ayrılmış, ama herkesin gidebildiği başka bir büfede istediğiniz kadar üst-

lerine bol tereyağ sürülmüş ekmek dilimleriyle çay içebilirdiniz.

Güneye bakan ikinci katta, eskiden Enstitünün balo salonu olan, şimdi ise toplantıların yapıldığı büyük salon vardı. Burası, işlenmiş yüzlerce elektrik abajurlarının parlak şamdanlıklar üzerine asıldığı ve büyük kolonların böldüğü bembeyaz duvarlı yüksek bir salondu. Bir ucunda, çok kollu iki yüksek lambanın yer aldığı bir taht ve arkada, çarın portresinin kaldırıldığı altından bir çerçeve bulunuyordu. Grand-düşesler için yapılmış bir dekorda bayram günleri cafcaflı üniformaları içinde askerler ve din adamları boy gösteriyordu.

Koridorun yanında, toplantı salonunun karşısında, Sovyet Kongresi delegelerinin mazbata kontrolü yapılıyordu. Yeni delegelerin gelişini gözledim: Sakallı, güçlü kuvvetli askerler, siyah gömlekleri içinde işçiler ve uzun saçlı birkaç köylü. Plekhanov'un Edinsvo grubundan genç bir kız bu işleri görüyor ve küçümseyici gözlerle çevresine gülümsüyordu:

— İlk Kongre üyelerine hiç de benzemiyorlar, diyordu. Ne kadar da kaba ve cahiller. Ne kütük gibi şeyler...

Doğruydu bu. Rusya kökünden sarsılmış ve alt tabakalar yukarı çıkmışlardı. Eski Tsik'in atadığı Kontrol Komitesi, her delegenin mazbatasının doğruluğu hakkında tartışma çıkarıyor, Merkezî Bolşevik Komite üyesi Karakhine ise gülmekle yetiniyordu.

— Merak etmeyin, diyordu. Zamanı gelince sizi iskemlelerinize oturtacağız.

Raboçi Soldat bu konuda şöyle yazıyordu:

Yeni Rus Birliği Kongresi delegelerinin dikkatini, Kongreyi baltalamak isteyen örgütleme komitesin-

den birtakım üyelerin yaptıkları girişimlere çekeriz. Kongrenin yapılmayacağını ve delegelerin Petrograd'ı terketmeleri gerektiği havasını yaratıyorlar. Bu yalanlara inanmayınız. Büyük günler yaklaşmaktadır.

2 kasımda çoğunluğun sağlanamayacağı açıktı, bu nedenle Kongre ayın 7'sine ertelendi. Ama tüm ülke heyecan içindeydi. Devrimci Sosyalistlerle Menşevikler, yenildiklerini anlayınca, taktik değiştirerek taşradaki tüm örgütlerine telgrafla elverdiğinde ılımlı sosyalistleri seçmelerini salık verdiler. Köylü Sovyetleri Yürütme Komitesi, muhtemel asker ve işçi eylemlerinin önüne geçmek için 13 aralıkta açılacak bir köylü kongresi için acele çağrıda bulundu.

Bolşevikler ne yapacaklardı? Kentte, asker ve işçilerin silahlı bir gösteri hazırladıkları dedikodusu dolaşıyordu. Gerici ve burjuva basın, bir ayaklanmanın olacağını bildiriyor ve hükümetin, Petrograd Sovyetinin tutuklanmasını, ya da hiç olmazsa Kongrenin toplanmasına engel olunmasını istiyordu. Novaya Rus gibi günlükler ise Bolşeviklerin toptan öldürüleceğini söylüyordu.

Gorki'nin günlüğü Novaya Jizn, Bolşevikleri de haklı çıkararak gericilerin devrimi boğmaya çalıştıklarını ve gerektiğinde bunlara silahla karşı koymak gerektiğini bildiriyor, ama her şeyden önce tüm devrimci demokratik partilerin bir cephe oluşturması gerektiğini belirtiyordu:

Demokrasi kendi güçlerini örgütlemedikçe, eylemleri güçlü bir direnişe çarptıkça, saldırıya geçmek ihtiyatsızlık olur. Ama karşı taraf şiddete başvurursa, devrimci demokrasi de iktidarı ele geçirmek için mücadeleye atılmak zorunda kalacak ve bu konuda halkın ta içinden destek görecektir.

Gorki, hem hükümet ve hem de gerici gaze-

telerin Bolşevikleri şiddete kışkırttıklarını ve gerçekten bir ayaklanmanın yeni bir Kornilov olayına yol açacağını belirtiyor ve Bolşevikleri dolaşan dedikoduları yalanlamaya çağırıyordu. Menşeviklerin organı Dien'de (Gün) Potressov, Bolşeviklerin gizli savaş planlarını açıkladığını iddia ettiği, haritalı sansasyonel bir yazı yayımladı.

Duvarlar bir anda, nereden gelirse gelsin tüm gösterileri kınayan ve işçilerle askerleri kışkırtıcıları dinlememeye çağıran Tsik'in, tutucuların ve ılımlı merkez komitelerin hazırladığı duyurular, açıklamalar ve çağrılarla örtülüverdi. Örneğin, Devrimci Sosyalist Parti askeri seksiyonunun açıklamasından bir özet verelim:

Kentte yeniden şiddete başvurulacağı söylentileri dolaşıyor. Bunların kaynağı nedir? Kışkırtıcılar hangi örgüt adına ayaklanmaya çağırıyorlar? Bu konuda Tsik'te sorguya çekilen Bolşevikler her türlü sorumluluğu yadsıdılar... Ama bu dedikodular bile kendi başlarına birer tehlikedir. İşçi, köylü ve asker çoğunluğunun gerçek düşüncesine ilgisiz birkaç heveskâr sokakta işçi ve askerlerin bir bölümünü kandırarak ayaklanmaya kışkırtmaları olanak dışı değildir. Devrimci Rusya'nın geçirdiği bu kargaşalık zamanında her türlü ayaklanma kolayca iç savaşa dönüşebilir ve bunun sonucu olarak da bir sürü güçlükler pahasına kurulmuş olan tüm proleter örgütler de çöker gider.

Karşı devrimciler, devrimi kanla boğmak ve Kurucu Meclisin seçilmesine engel olmak için böyle bir ayaklanmadan yararlanmak fırsatını kaçırmazlar. Öte yandan Avrupa'da karşı-revrim şefi Giyom II. yeni darbeler hazırlamaktadır. Kuvvete başvurmak yok. Herkes yerinde kalsın.

28 ekim günü, Latin ırkına özgü jestlerle konuşan, kırmızı sivri sakallı küçük bir adam olan

Kamenev'le Smolny koridorlarında görüştüm. Yeterli delege sayısının olacağından emin değildi.

— Eğer Kongre toplanırsa, halkın ezici bir çoğunluğunu temsil edecektir. Düşündüğüm gibi çoğunluk Bolşeviklerden oluşursa, iktidarın sovyetlere bırakılmasını isteyeceğiz ve geçici hükümet de çekilmek zorunda kalacak.

Gözlüklü, teninin rengi bozuk, solgun yüzlü, uzun boylu genç bir adam olan Volodarski daha kesin konuştu:

— Lieber'ler, Dan ve öteki fırsatçılar Kongreyi baltalamak üzereler. Eğer toplanmasına engel olmayı başarırlarsa, bunun bizi durduramayacağını anlayacak kadar gerçekçiyiz.

Not defterimin 29 ekim tarihli sayfasında aşağıdaki gazete özetlerini buluyorum:

Mohilev, (Büyük Genel Karargâh), Ölüm taburları, Kazaklar, vahşi tümen ve Çara bağlı muhafız alayları burada yoğunlaşmışlardır.

Peterhof, Çarskoye-Selo ve Pavlosk Junkerleri, hükümetten Petrograd'a harekete geçmek için hazır olma emrini almışlardı. Oranienbaum Junkerleri başkente gelmektedirler.

Petrograd garnizonu zırhlı araçlar tümeninin bir bölümü Kış Sarayında bulunmaktadır.

Troçki'nin emri üzerine, Sestoretsk silah fabrikaları, Petrograd işçi delegelerine binlerce tüfek dağıtmıştır.

Bas-Liteiny mahallesindeki bir belediye zabıta mitinginde, iktidarın sovyetlere bırakılmasını isteyen bir karar alınmıştır.

Herkesin, bir şeyler olacağını bildiği, ama ne olduğunu kestiremediği bu heyecanlı günlerde hüküm süren karışıklığın yalnızca birkaç örneğidir bunlar.

Smolny'de, 30 ekim gecesinde yapılan bir

Petrograd Sovyet mitinginde konuşan Troçki, Sovyetler Kongresini başarısız kılmak ve küçük düşürmek amacıyla gerici bir girişim olarak Sovyetlerin ayaklanma projelerine ilişkin burjuva basının iddialarını reddetti.

— Petrograd Sovyeti hiçbir ayaklanma emri vermemiştir. Eğer gerekirse bu emri veririz ve Petrograd garnizonunun da desteğini alırız... Hükümet gerici bir eylem hazırlamaktadır. Biz ise buna, kesin ve amansız bir saldırıyla karşılık vereceğiz.

Petrograd Sovyetinin silahlı bir gösteri emri vermediği doğruydu. Ama Bolşevik Partisi Merkez Komitesi bir ayaklanma olasılığını da öngörüyordu. 23 ekim gecesi sürekli olarak toplandı. Partinin tüm aydınları, önderler, işçi delegeleriyle Petrograd garnizon delegeleri de hazır bulundular. Aydınlar arasında yalnızca Lenin ve Troçki ayaklanmadan yanaydılar. Askerler bile bunun karşısındaydılar. Durum oya konuldu ve ayaklanma reddedildi.

O zaman, yüzü öfkeden kasılmış bir işçi ayağa fırladı:

— Ben Petrograd proletaryası adına konuşuyorum. Biz ayaklanmadan yanayız. Siz dilediğinizi yapın. Ama şunu da söyleyeyim ki eğer Sovyetleri ezdirirseniz, bizim için tükenirsiniz.

Birkaç asker de işçinin yanını tuttuklarından ayaklanma yeniden oya kondu ve bu kez kazandı.

Buna karşın, Bolşeviklerin sağ kanadını oluşturan ve Kamenev, Zinoviev ve Riazanov'un yönettiği grup silahlı bir ayaklanmaya karşı mücadelesini sürdürüyordu. 31 ekim sabahı, Raboçi Put, Lenin'in, dünyanın şimdiye dek tanıdığı en cüretkâr siyasal ajitasyon yazılarından biri olan «Yoldaşlara mektup»larını yayımlamaya

başladı. Lenin, burada, Kamenev ve Riazanov'un karşı çıkışlarından hareket ederek ayaklanma lehine tüm görüşlerini ortaya döküyordu:

Ya Lieber ve Dan'ın tarafına geçerek parolamız olan «tüm iktidar sovyetlere» sloganlarımızı bırakacağız, ya da ayaklanacağız. İkisinin ortası diye bir şey yoktur.

Aynı gün öğleden sonra, Kadelerin önderi olan Miliyukov, Cumhuriyet Meclisinde parlak ve iğneleyici bir söylev verdi. Skobelev'e verilen nakazın Alman hayranlığını eleştirerek, devrimci demokrasinin Rusya'yı uçuruma götürmekte olduğunu söylüyor ve Tereşçenko'yla alay ederek Alman diplomasisini Rus diplomasisine yeğ tuttuğunu söylemekten kaçınmıyordu. Sonunda korkunç bir gürültü salonun solunu sarstı.

Hükümet ise kendi yönünden, Bolşevik propagandasının gördüğü başarının önemini küçümseyemezdi. 29 ekim günü, meclis ve hükümet delegelerinden oluşan bir karma komisyon, bir tanesi köylülere geçici olarak toprak veren, öbürü ise enerjik bir barış politikasının temellerini atan iki yasa tasarısını aceleyle hazırlayıverdi. Ertesi günü Kerenski ordudan ölüm cezalarını kaldırıyordu. Aynı gün «Cumhuriyet rejiminin güçlendirilmesi ve karşı-devrimle anarşiye karşı mücadele» komisyonunun ilk oturumu yapıldı. Ama sonraları tarih, bunun izine bile rastlayamayacaktır. Ertesi gün iki gazeteciyle birlikte Kerenski'yle konuştum. Ve bizler, kabul ettiği son gazete muhabirleri olduk.

— Rus halkı, dedi büyük bir acıyla, hem her şeyin yokluğunu çekiyor ve hem de müttefiklerince düşkırıklığına uğratılıyor. Dünya devrimin bittiğini sanıyor. Ama sakın kanmayın buna. Çünkü devrim daha yeni başlıyor.

Düşündüğünden daha da ileriyi görücü sözlerdi bunlar...

Hazır bulunduğum Petrograd Sovyet mitingi 30 ekim gecesi sabaha dek gürültülü bir biçimde sürdü. Ilımlı sosyalistler, aydınlar, subaylar, Tsik ve ordu komiteleri üyelerinin tümü gelmişlerdi. Onların karşısında ise, işçiler, köylüler, askerler, basit ama ateşliydiler.

Bir köylü kendisine göre tarımsal komitelerin tutuklanmasıyla başlayan Tver'deki kargaşalıkları anlattı.

— Bu Kerenski, büyük toprak ağalarının (Pomeşçik) kalkanından başka bir şey değildir. Kurucu Mecliste, toprakları eninde sonunda ele geçireceğimizi bildikleri için daha şimdiden işi boğmaya çalışıyorlar.

Putilov fabrikalarında çalışan bir makinist, yakacak ve hammadde yokluğu bahanesiyle müdürlerin tüm fabrikaları teker teker kapadığını, oysa fabrika komitesinin saklı büyük rezervler bulduğunu açıklayarak:

— Bu bir kışkırtmadır, dedi. Şiddete itmek için bizi aç bırakmak istiyorlar.

Bir asker ise şöyle başladı:

— Arkadaşlar, size siper denen ama kendi mezarlarından başka bir şey olmayan çukurları kazanların selâmını getiriyorum.

Sonra, uzun boylu, genç, gözlerinden şimşekler çakan, zayıf bir asker kürsüye çıktı ve gök gürültüsünü andıran bir alkış ve heyecanla karşılandı. Bu, temmuz savaşlarında öldüğü bildirilen, ama ölüler arasından dirilip gelen Çudnovski'ydi...

— Artık askerlerin kumandanlarına güveni kalmamıştır. Kendi sovyetimizin toplanmasını reddeden ordu komiteleri bile ihanet etmişlerdir. Askerler, Kurucu Meclisin belirtilen tarihte top-

lanmasını istiyorlar. Ertelemeye kalkanların başı belâya girecektir. Bu kurusıkı bir tehdit değildir. Ordunun topları konuşacaktır sonunda...

Beşinci orduyu kasıp kavuran seçim kampanyasından da söz etti:

— Subaylar, özellikle Menşevikler ve devrimci sosyalistler Bolşevik partisini batırmak için sistemli bir çalışma içindeler. Siperlerde gazetelerimizin dağıtılması yasaklanıyor, konuşmacılarımız tutuklanıyor...

— Ekmek sıkıntısından neden söz etmiyorsun? diye bir asker karıştı.

— İnsan yalnızca ekmekle yaşamaz, diye öfkeyle karşılık verdi Çudnovski.

Ondan sonra, Vitebesk Sovyet delegesi, sapına kadar Menşevik olan bir subay söz aldı:

— İktidarın kimin elinde olduğu şimdi önemli değil. Sorun hükümet değil, savaştır. Bir değişiklik olmadan önce savaşı kazanmak gerekir. (Islıklar ve alaylı sataşmalar): Bolşevik kışkırtıcılar birer demagogtur.

Bu söz üzerine salon kahkahaya boğuldu.

— Bir an için sınıf mücadelesini unutalım...

Daha fazlasını söyleyemedi, bir ses haykırdı: «Daha çok beklersin sen...»

Petrograd, o zamanlar garip bir görünüşteydi. Fabrikalarda, komite odaları tüfekle doluydu. Postacıların biri gelip biri gidiyor, kızıl muhafızlar, eğitim yapıyor, tüm kışlalarda her gece mitingler düzenleniyor ve günler tükenmek bilmeyen ateşli tartışmalarla geçiyordu. Sokaklar, akşam olmaya başladı mı kalabalıklaşıyor, Nevski caddesine doğru ağır dalgalar halinde yayılıyor, gazeteler tartışılıyordu. Yayalara saldırı o derece yoğunlaşmıştı ki yan sokaklara girilemiyordu. Bir gün öğleden sonra Sadovaya'da, yüzlerce kişiden oluşan bir kalabalığın hırsızlık

yaparken yakalanan bir askeri dövüp tekmelediklerini gördüm. Garip tavırlı adamlar, ekmek ve süt kuyruklarında titreşip bekleyen kadınların çevresinde dolaşıyor, onlara, Yahudilerin yiyecek stokları yaptıklarını, halk açlıktan ölürken Sovyet üyelerinin bolluk içinde yüzdüklerini fısıldıyorlardı...

Smolny'de, giriş ve dış parmaklıkta, nöbetçiler serbest giriş kartlarınızı inceden inceye kontrol ediyordu. Toplantı salonlarında, gece gündüz sürekli toplantılar yapılıyor, bitmeyen bir uğultu her yanı kaplıyor, yüzlerce işçi ve asker döşemelerin üstünde bir yer bulup uyuyordu. İlk kattaki büyük salonda, binlerce dinleyici Petrograd Sovyetinin kavgalı toplantılarında bulunmak için itişip kakışıyordu...

Sabahın kör ünden akşama dek, kulüplerde çılgınca kumar oynanıyor, şampanyalar oluk gibi akıyor, ortaya konan paralar yirmi bin rubleyi buluyordu. Kent merkezindeki sokak ve kahveler, pahalı kürk ve mücevherlerle örtülü orospulardan geçilmiyor, monarşist komplocular, Alman casusları, planlar kuran kaçakçılar ortalıkta fink atıyordu.

Gri bir göğün altında, soğuk ve yağmurda kaynayan koca kent koşuyor, koşuyordu, ama nereye?

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BÜYÜK AKŞAM

Ayaklanma halindeki bir halkla zayıf bir hükümet arasındaki ilişkilerde öyle bir an gelir ki iktidarın her eylemi kitleleri kızdırır ve yapmaktan sakındığı işlevler de onlarda kendisine karşı bir horgörü duygusu uyandırır.

Petrograd'ı terketmek tasarısı öylesine bir fırtına kopardı ki Kerenski'nin hükümetin böyle bir niyeti olmadığına ilişkin açık yalanlaması yuhalar ve alaylarla karşılandı.

Raboçi Put şöyle yazıyordu:

Devrimle köşeye sıkışmış geçici burjuva hükümeti, Petrograd'dan kaçmayı hiçbir zaman düşünmediğini ve ne de başkenti teslim etmeye niyetli olmadığını ileri sürerek yalanlarla işin içinden sıyrılmaya bakıyor...

Harkov'da I. W. W. sözleşmesinin başlangıcında bulunan «işçi sınıfıyla işveren sınıfı arasında ortak hiçbir şey yoktur» sloganını benimseyen örgütlenmiş otuz bin maden işçisini Kazaklar dağıttılar, kimi maden ocağı sahipleri lokavt ilân ettiklerinden maden işçilerinin geri kalan kısmı da genel greve gittiler. Ticaret ve sanayi bakanı Konovalov, müsteşarını tam yetkiyle karışıklıklara bir son vermekle görevlendirdi. Madenciler Orlov'dan nefret ederdi. Tsik, bu görevi uygun bulmakla kalmayıp, Kazakların Do-

netz havzasından çekilmesini istemeyi de reddetti.

Bu olaylar sonunda Kaluga Sovyeti dağıtıldı. Sovyette çoğunluğu ele geçirmiş bulunan Bolşevikler birkaç siyasal tutukluyu salıverdiler. Belediye Duması (Meclisi), hükümet komiserinin izniyle Minsk'ten birlikler getirterek Sovyet merkezini topçu ateşine tutturdu. Bolşevikler teslim olup binayı boşalttıkları anda Kazaklar «Moskova ve Petrograd'dakilerle tüm Bolşevik sovyetlerin başına gelecek budur» diye haykırarak saldırdılar. Bu olaydan sonra korkunç bir kızgınlık dalgası Rusya'yı kasıp kavurdu.

Aynı dönemde, Bolşevik Krilenko'nun başkanlığındaki Kuzey Sovyetleri bölgesel Kongresi Petrograd'da çalışmalarını bitiriyordu. Ezici bir çoğunlukla iktidarın Rus Birliği Kongresince tümüyle ele geçirilmesi gerektiğini belirten Kongre, çalışmalarının sonunda, kurtuluş saati yaklaştığından sevinmeleri için çağrıda bulunarak tutuklu Bolşeviklere selâmlarını yolladı. Öte yandan, Fabrika komiteleri Rus Birliği ilk konferansı da kesin olarak Sovyetleri destekleyerek şu açıklamada bulundu:

İşçi sınıfı, çarlığın siyasal boyunduruğunu sarstıktan sonra, kendi üretici etkinliklerinin içinde bile demokrasi ilkesini zafere ulaştırmaya çaba göstermektedir. Egemen sınıfların kahredici politikasının yarattığı ekonomik çöküntü arasında kendiliğinden ortaya çıkan üretimin işçi tarafından denetimi fikrinde belirginleşen çaba da budur.

Demiryolu işçileri sendikası Ulaştırma Bakanı Liverovski'nin istifasını istedi.

Skobolev, Tsik adına, Nakazın müttefikler arası konferansa sunulmasını isteyerek Tereşçenko'nun Paris'e gönderilmesine kesinlikle karşı çıktı ve Tereşçenko istifasını verdi.

Ordunun yeniden örgütlenmesi planını gerçekleştiremeyen Verkhovski kabine toplantılarına seyrek gelmeye başladı.

3 kasım günü, Bovtzev'in «Obchtcheie Dielo» su (Ortak Dava), büyük harflerle aşağıdaki yazıyı yayımladı:

Yurttaşlar! Anayurdu kurtarın!

Şimdi öğrenmiş bulunuyorum ki dün, Milli Savunma Komisyon toplantısında, Kornilov başarısızlığının başlıca sorumlularından olan Savaş Bakanı General Verkhovski ayrı bir barış imzalamak önerisinde bulunmuştur.

Bu Rusya'ya karşı bir ihanettir.

Tereşçenko, geçici hükümetin Verkhovski'nin önerisini incelemeye bile gerek duymadığını bildirmiştir.

Tereşçenko, kendi kendine «Burası tımarhane mi?» diye sormuştur.

Komisyon üyeleri generalin bu önerisinden şaşkına dönmüşlerdir.

General Alekseyev ağlamaktadır.

Hayır, bu delilik değil, daha da fenası gerçek bir ihanettir.

Kerenski, Tereşçenko ve Nekrassov, Verkhovski'nin sözleri üzerine bize hemen açıklamalarda bulunmalıdırlar.

Yurttaşlar, herkes ayağa kalksın.

Rusya satışa çıkarılmıştır.

Kurtarın onu.

Gerçekte, Verkhovski'nin önerisi, müttefikler üzerine baskı yaparak kendilerinden barış önerileri koparabilmekti. Çünkü Rus ordusunun döğüşecek gücü yoktu artık.

İzlenim, Rusya'da olduğu kadar dışarda da gürültülü oldu; Verkhovski sağlık nedeniyle süresiz izne çıkarılarak hükümetten ayrıldı. Obchtcheie Dielo kaldırıldı...

4 kasım pazar günü, Petrograd Sovyetinin günü olarak saptandı. Kentin her yanında bü-

yük mitingler yapılacaktı. Bahane, basın ve Sovyet için para toplamak olarak ileri sürüldüyse bile asıl amaç kuvvet gösterisinde bulunmaktı. Birdenbire, aynı gün Kazakların da bir geçit töreni düzenleyerek, mucizevî müdahalesiyle Napolyon'u Moskova'dan kovan 1812 İkonunu kutlayacakları öğrenildi.

Hava barut kokuyordu, bir tek kıvılcım iç savaşı çıkarabilirdi. O zaman Petrograd Sovyeti «Kardeş Kazaklara» aşağıdaki bildiriyi yayınladı:

Biz asker ve işçilere karşı sizi çıkarmak istiyorlar. Bu alçakça plan ortak düşmanlarımızca hazırlanmıştır: Asil tiranlar, bankerler, büyük mal sahipleri, eski memurlar ve Çarın eski uşakları.

Kazaklar! Sizinkiler de dahil olmak üzere, tüm zenginler, prensler, soylular, generaller, faizciler bizden nefret ederler. Petrograd Sovyetini ezmek, devrimi boğmak için zaman kollamaktadırlar.

4 Kasım günü için bir Kazak resmigeçiti hazırlanmaktadır. İçinizden her biri buna katılıp katılmamaya vicdanınca karar verecektir. Biz bu işe karışmıyor ve hiç kimsenin özgürlüğüne engel olmak istemiyoruz.

İşçi ve Asker Temsilcileri Petrograd Sovyeti.

Geçit töreni hemen iptal edildi...

Bolşevikler, kışla ve işçi mahallelerinde «tüm iktidar sovyetlere» sloganını yayarken gerici ajanlar da halkı sinsice ayaklanmaya, Yahudileri, tüccarları ve sosyalist önderleri öldürmeye çağırıyorlardı.

Bir yandan, monarşist basın ayaklanmanın kanlı bir biçimde bastırılmasını istiyor, öte yandan Lenin'in güçlü sesi «Ayaklanma saati gelmiştir, beklenilmez» diye gürlüyordu.

Burjuva basını da kaygılıydı. «Bir Jevye Viedomosti» (Borsadan Haberler), Bolşevik propa-

gandasını, özel mülkiyet, kişi güvenliği ve toplumun temel ilkelerine karşı çıkma olarak nitelendiriyordu.

Ama özellikle, düşmanca tavırlar takınanlar ılımlı sosyalist gazetelerdi. Dielo Naroda, «Bolşevikler, devrimin en tehlikeli düşmanıdırlar» diyor; Menşevik Dien «hükümet hem bizi hem kendisini savunmalıdır» diye yazıyor; Plekhanov'un gazetesi Edinstvo (Birlik) ise, hükümetin dikkatini Petrograd işçilerinin silahlandırılmasına çekerek Bolşeviklere karşı sert önlemler alınmasını istiyordu.

Hükümet her geçen gün daha zayıf görünüyor, belediye yönetimi göçüyordu. Sabah gazeteleri, cüretkâr hırsızlık ve cinayet haberleriyle dolup taşıyor, caniler cezasız kalıyordu.

Silahlı işçiler geceleri sokaklarda kol geziyor, hırsızları kovalıyor ve buldukları silahları topluyorlardı.

1 kasımda, Petrograd askeri komutanı Albay Polkolnikov aşağıdaki emri çıkarttı:

Ülkenin geçirdiği güç günlere karşın, Petrograd'da şiddet ve cinayete sorumsuzca çağrılar yapılmaktadır. Hırsızlık ve karışıklık günden güne artmaktadır.

Bu durum yurttaşların huzurunu bozmakta, hükümet ve belediye kuruluşlarının çalışmasını engellemektedir.

Ülkeme karşı sorumluluk ve görev bilincinde olarak şunları emrediyorum:

1 — Her askeri birlik, garnizon sahası içinde ve özel direktiflerine uygun olarak hükümet kuruluşlarının savunması için milis kuvvetlerine, komiserlere ve belediyeye yardım etmek zorundadır.

2 — Belediye Milis temsilcisi ve bölge komutanının izniyle canilerin ve kaçakların yakalanması için nöbetçiler çıkarılacak ve gerekli önlemler alınacaktır.

3 — Kışlalara giren, silahlı gösteri ve katliama

çağrıda bulunan her kişi tutuklanarak, yöredeki komutan yardımcısı genel karargâhına götürülecektir.

4 — Sokak yürüyüşleri, mitingleri ve gösterileri yasaklanmıştır.

5 — Her silahlı gösteri, her kavga, mevcut silahlı kuvvetler anında bastırılacaktır.

6 — Yasadışı tutuklamalara ve ev aramalara engel olmak için komiserlere her türlü yardım gösterilecektir.

7 — Askeri birlikler, kendi bölgelerinde çıkan olayları anında Petrograd Kurmay Başkanlığına bildireceklerdir.

Tüm ordu ve örgüt komitelerini, görevlerinin yerine getirilmesinde komutanlarına yardımcı olmaya çağırırım.

Cumhuriyet Meclisinde, Kerenski, hükümetin Bolşevik hazırlıklarından haberdar olduğunu ve her türlü gösteriyi bastırmak için yeterli güce sahip olduğunu bildirdi. Sonra, Novaye Rus ve Raboçi Put'u, aynı yıkıcı eylemlerde bulunmakla suçlayarak, basın özgürlüğünün hükümetin yalanlara karşı mücadele vermesine engel olduğunu belirtti. Bu iki gazetenin, bölgede çalışanlarca şiddetle arzulanan karşı-devrimi amaçlayan bir propagandanın iki yönünü temsil ettiklerini bildirerek «Ben nasıl olsa ölmüşüm, başıma geleceklerin önemi yok. Ama şunu da cesaretle söylüyorum ki, şimdiki durumun tek nedeni, Bolşeviklerin tüm kentte yürüttükleri inanılmaz kışkırtma kampanyasıdır...» dedi.

2 kasımda, Sovyetlerin Kongresine yalnızca on beş delege gelmişti. Ertesi günü yüz ve daha ertesi günü de yüz üçü Bolşevik olan yüz yetmiş beş delege vardı. Fakat yeterli sayının sağlanması için daha dört yüz delege gerekliydi ve Kongrenin açılışına yalnızca üç gün vardı.

Smolni'de çok bulundum. Artık oraya gir-

mek eskisi gibi kolay değildi. Çift sıralı nöbetçiler dış kapıyı tutuyor ve orayı atlatınca, büyük kapının altında bekleşen uzun bir kuyruk gözüküyordu. İçeri dörder kişilik gruplar halinde giriliyor, kimliğini ve işini bildirdikten sonra, biçimi her an değişen bir serbest giriş kartı alınıyordu. Çünkü casuslar içeri sızmayı başarıyorlardı.

Bir gün dış kapıya gelirken önümde Troçki ile karısına rastladım. Askerin biri onları durdurduğunda Troçki tüm ceplerini aramasına karşın kartını bulamadı ve askere:

— Ben Troçki'yim, dedi.

Asker, inatla, «Kartınız olmadığına göre giremezsiniz. Ben isme bakmam,» karşılığını verdi.

— Ama ben, Petrograd Sovyetinin Başkanıyım.

— Madem bu kadar önemli bir kişisiniz, üzerinizde tanıtıcı bir kart olması gerek.

Troçki sabretti ve, «Beni komutanına götür,» dedi. Asker, önüne gelen herkes için komutanın rahatsız edilemeyeceğini mırıldanarak, kıpırdamak istemedi ve sonra oranın kumandanı olan bir assubayı çağırdı. Troçki ona durumu anlatarak:

— Ben Troçki'yim, diye yineledi.

Assubay kafasını kaşıyarak, «Troçki mi?» dedi. «Ben bu ad bir yerden işittim ama... Ha evet evet, tamam, geç yoldaş geç.»

Koridorda Bolşevik Merkez Komitesinden Karahan'a rastladım. Bana yeni hükümetin nasıl olacağını açıkladı.

— Sovyetlerde olduğu gibi, esnek, halkın iradesine saygılı, yerel güçlere tam bir özgürlük tanıyan bir örgüt. Şimdiki durumda geçici hükümet çar hükümetiyle aynı ölçüde yerel demokratik iradeleri boğmaktadır. Yeni toplumda, in-

siyatif alttan gelecek. Hükümet biçimi, Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin bünyesi gibi olacak. Sık sık çağrılacak olan Rus Birliği Sovyet Kongresi önünde sorumlu yeni Tsik Parlamentoyu oluşturacak. Çeşitli bakanlıkların başında, bakan yerine, doğrudan Sovyetler önünde sorumlu bir görevliler grubu olacak...

30 Ekim günü, Smolni Enstitüsünün üst katında, küçük bir odada Troçki'nin bana verdiği randevuya gittim. Odanın ortasında, boş bir masa önüne eski bir iskemleye oturmuştu. Kendisini uzun uzun sorguya çekmeden, bir saatten fazla bir süre hızlı ve kesin bir tonla konuştu. İşte kendi deyimleriyle bana söylediklerinin özeti:

— Geçici hükümet tamamen güçsüzdür. Gerçekte iktidarda olan burjuvazidir. Ama bu, aşırı uçtaki partilerle yapılan uydurma bir koalisyonla gizlenmektedir. Köylüler, kendilerine söz verilen toprakları beklemekten usanmış, ayaklanmaktadırlar. Tüm ülkedeki emekçi sınıflarda aynı yılgınlık göze çarpmaktadır. Burjuvazinin egemenliği yalnızca iç savaşla sürdürülebilir. Kornilov'un yöntemi, kendisine iktidarı sağlayacak tek yoldur. Ama burjuvazinin yeterli gücü yoktur. Ordu bizimledir. Uzlaşmacılar ve pasifistler yani Devrimci Sosyalistlerle, Menşevikler her türlü otoriteyi yitirmişlerdir. Çünkü toprak ağalarıyla köylüler, işçilerle patronlar ve subaylarla askerler arasındaki kavga daha şiddetlenmiş ve eskisinden daha fazla uzlaşamaz hale gelmiştir. Halk kitlelerinin bilinçli eylemi ve proletarya diktatörlüğünün zaferiyle devrim eserini tamamlayacak ve halk kurtulacaktır...

«Devrimci deneyleri, fikirleri ve amaçlarıyla halkın en yetkin temsilcisi Sovyetlerdir. Doğrudan doğruya cephedeki birliklere, fabrikalar-

daki işçilere ve köylülere dayandıklarından gerçekten devrimin belkemiğidirler.

«Sovyetler olmadan iktidar oluşturulmak istendi. Ama sonuç güçsüzlük oldu. Şimdi Cumhuriyet Meclisi kulislerinde her türden karşı-devrimci tasarılar hazırlanmaktadır. Kade partisi militan karşı-devrimciliği temsil etmekte, onun karşısında Sovyetler halkın davasını savunmaktadırlar. Bunların arasında önemli hiçbir grup yoktur. Bu son kavgadır. Burjuva karşı-devrimi, güçlerini örgütleyerek bize saldırmak için zamanı kollamaktadır. Şubatta ancak başlayan, ama Kornilov olayında gelişen eserimizi tamamlayacağız.»

Sonradan, yeni hükümetin dış politikasına geçti:

— İlk görevimiz, tüm cephelerde tezelden ateşkes yapmak ve demokratik bir barışın koşullarını tartışmak üzere bir halk konferansı toplamaktır. Elde edeceğimiz barış, Avrupa'da devrimci ruhun uyanması ölçüsünde daha demokratik olacaktır. Çünkü bu hükümet, hiç aracısız doğrudan doğruya halklara çağrıda bulunarak onlara ateşkes önerecektir. Devrimci Rusya barış anlaşmasında şu ilkeyi güdecektir: «Ne toprak ilhakı ne tazminat», halkların kendi kendilerini idare hakkı, bir Avrupa Federatif Cumhuriyetinin kurulması.

«Bu savaşın bitiminde Avrupa'yı diplomatlarla değil, proletarya ile güçlenmiş görüyorum. Avrupa Federatif Cumhuriyeti, —Avrupa Birleşik Devletleri— işte olması gereken budur. Ulusal özerklik yetmez. Ekonomik gelişme ulusal sınırların ortadan kalkmasını istemektedir. Avrupa küçük ulusal gruplara parçalanırsa, emperyalizm yeniden işe koyulacaktır. Yalnızca bir

Avrupa federatif cumhuriyeti dünyaya barış getirebilir.

Ve, ince, hafifçe alaycı gülümseyişiyle bitirdi:

— «Ama Avrupa kitle olarak buna katılmazsa, bu amaçlar derhal gerçekleşemez.»

Herkesin, Bolşeviklerin sokağı ele geçirip, beyaz yakalıklı beylere ateş açmasını beklerken gerçekte ayaklanma güpegündüz ve en olağan biçimiyle başladı.

Geçici Hükümet, Petrograd Garnizonunu cepheye göndermeyi tasarlıyordu. Garnizonun, devrimde birinci rolü oynamış 60.000 askeri vardı. Mart günlerinde olayların akışını değiştiren, Asker Sovyetlerini kuran ve Petrograd kapılarında Kornilov'u püskürten onlardı.

İçlerinden çoğunluğu Bolşevik olmuştu. Geçici hükümet kenti boşaltmaktan söz ettiği zaman, garnizonun karşılığı şu olmuştu: «Başkenti savunamıyorsanız, barış yapın. Barış da yapamıyorsanız çekip gidin ve yerinizi ikisini de becerebilecek bir halk hükümetine bırakın.»

Her türlü ayaklanma girişiminin Petrograd Garnizonunun tutumuna bağlı olacağı açıktı. Bu yüzden geçici hükümet kentteki alayları, güven duyduğu birliklerle değiştirmek istiyordu: Kazaklar ve ölüm taburları. Ordu komiteleri, ılımlı sosyalistler ve Tsik, hükümetle aynı görüşteydiler. Petrograd'da ve cephede geniş bir kampanyaya giriştiler. Sekiz aydan beri Petrograd Garnizonu kentteki kışlasında keyfince yaşıyor, oysa siperlerdeki arkadaşları her şeylerini yitirmiş olarak açlıktan ölüyorlardı.

Garnizon alaylarının, bir ölçüdeki rahatlıklarını bir kış savaşının korkunçluğuna değişmekteki isteksizlikleri üzerine yapılan suçlamalarda gerçek payı yok değildi. Ama gitmek istememe-

lerinin başka nedenleri de vardı. Petrograd Sovyeti, hükümetin niyetinden çekiniyordu. Cephelerden basit askerleri temsil eden yüzlerce delege geliyor ve «Takviye edilmemiz gerek. Ama Petrograd'ı ve devrimi iyi korunuyor görmek bizim için daha önemli. Siz geriyi tutun. Biz cephelerde işimizi biliriz,» diyorlardı.

25 ekimde, Petrograd Sovyeti Yürütme Kurulu gizli olarak toplanarak, alınacak tutum konusunda karar verecek olan özel bir Askeri Komitenin kurulmasını kararlaştırdı. Ertesi günü, Petrograd Sovyeti Askeri Seksiyonu, burjuva basınına ivedi boykot ilân eden ve Sovyetler Rus Birliği Kongresinin toplanmasına karşı çıkan Tsik'i sertçe kınayan bir Komite seçti. 29 ekimde, Petrograd Sovyetinin bir açık oturumunda Troçki, Devrim Askeri Komitesinin Sovyet tarafından resmen tanınmasını önerdi.

«Savaşa gitmek, gerekirse ölmek için kendi örgütümüzün olması şarttır.» Genel Kurmay başkanlığı ve Asker Komiteleriyle konuşmak için biri Sovyetlerin, öbürü Garnizonun adına iki delegasyonun cepheye gönderilmesine karar verildi.

Pskov'da, Kuzey cephesi kumandanı general Çeremisov, Sovyet delegelerini kabul ederek onlara sert ve soğuk bir tavırla Petrograd Garnizonunun cepheye gelmesi için emir verdiğini ve sözlerine ekleyecek bir şeyi olmadığını söyledi. Garnizon delegelerine ise kentten ayrılma izni verilmedi.

Petrograd Sovyeti Askeri Seksiyonuna ait bir delegasyon, Petrograd Yöresi Genel Kurmay Başkanlığında bir temsilcilik almak istediyse de bu isteği kabul edilmedi. Petrograd Sovyeti Askeri Komitesinin izni olmadan hiçbir emrin verilmemesini istedi. Bu da reddedildi. Delegelere sert

bir dille, «Sizi değil, Tsik'i tanıyoruz, yasaları çiğnerseniz sizi tutuklarız,» denildi.

Ayın 30'unda, tüm Petrograd alaylarının temsilcileri, bir mitingte şunları kararlaştırdılar:

«Petrograd Garnizonu artık Geçici Hükümeti tanımamaktadır. Hükümetimiz, bundan böyle Petrograd Sovyetidir. Yalnızca, Devrimci Askeri Komitesinin aracılığıyla Petrograd Sovyetinden emir alacağız.»

Yerel birlikler, Petrograd Sovyetinin Askeri Seksiyonundan gelecek direktifleri bekleme emri aldılar.

Ertesi günü, Tsik, özellikle subayların katıldığı bir toplantı yaptı, Genel Kurmayla İşbirliği Komitesi kurdu ve kentin tüm mahallelerine komiserler gönderdi.

3 eylülde Smolni'de büyük bir asker mitingi şöyle karar verdi:

Petrograd Sovyeti Devrimci Askeri Komitenin kurulmasını selâmlayan Petrograd ve civarı garnizonu, devrimin yararına cephe ve cephe gerisi arasında daha sıkı bir birlik kurmak amacıyla yapacağı eylemleri tümüyle destekleyeceğine söz verir.

Ayrıca, garnizon, örgütlenmiş proletarya yardımıyla, Petrograd'da devrimci düzenin sürdürülmesini gözeteceğini bildirir. Burjuva ya da Kornilov yandaşlarında yapılacak her türlü kışkırtma girişimi amansız bir direnişle karşılaşacaktır.

Gücünden emin olan Devrimci Askeri Komite, Petrograd Genel Kurmayından kendi denetimi altına girmesini istedi, ve tüm basımevlerine kendi izni olmadan duyuru ya da bildiri basmalarını yasakladı. Silahlı komiserler Kronwerk silah deposuna giderek büyük miktarda silah ve mühimmat ele geçirdiler ve Kaledin'in karargâhı olan Novoçerkask'a gönderilmek üzere olan on bin süngüye el koydu.

Tehlikeyi birden kavrayan hükümet, kendi kendini dağıtmaya razı olduğu takdirde Komiteye dokunulmazlık vereceğini bildirdi. Ama zaman çok geçti. 5 kasımda gece yarısı Kerenski, Malevski'yi yoklayarak Petrograd Sovyetinin Genel Kurmayda temsilini önerdi. Devrimci Askerî Komite bunu kabul etti. Bir saat sonra savaş bakanlığına vekâleten bakan General Manilovski öneriyi geri aldı.

6 kasım salı sabahı halk kent duvarlarında, Petrograd Asker ve İşçi temsilcileri Sovyeti Devrimci Askerî Komitesinin imzaladığı bir bildiriyi şaşkınlıkla karşıladı:

PETROGRAD HALKINA

Yurttaşlar!

Karşı-devrim cani başını doğrultmaktadır. Kornilov yandaşları, Kurucu Meclisi dağıtmak ve Sovyet Rus Birliği Kongresini ezmek için güçlerini harekete geçirmişlerdir. Aynı zamanda Yahudi düşmanları, belki de halkı kanlı olaylara sürüklemeye çalışacaklardır. Petrograd Asker ve İşçi Temsilcileri Sovyeti, her türlü karşı-devrim eylemi ve Yahudi katliamına karşı, devrimci düzeni sağlayacaktır.

Petrograd garnizonu şiddet olaylarına ve kargaşalıklara izin vermeyecektir. Halk, serseri ve kışkırtıcıları en yakın kışladaki Sovyet Komiserliğine tutuklayarak götürecektir. Petrograd sokaklarında, karışıklık, yağma ve savaş çıkarmak için kuşkuluların yapacağı ilk girişimde, suçlular amansızca ve derhal cezalandırılacaklardır.

Yurttaşlar! Soğukkanlılığınıza ve sükûnetinize güveniyoruz. Düzen ve devrim davası emin ellerdedir.

3 kasımda Bolşevik önderler gizli olarak önemli ve tarihi bir toplantı yaptılar. Zalkind haber verdiği için koridorda bekliyordum. Salon-

dan yeni çıkan Volodarski bana olup bitenleri anlattı.

Lenin şöyle konuşmuştu:

«6 kasım çok erken. Ayaklanmanın tüm Rusya'ya dayanması gerekir. Oysa, ayın altısında tüm delegeler henüz Kongreye gelmemiş olacaklar. Öte yandan 8 kasım da çok geç. Bu tarihte, Kongre oluşacağından kesin ve ivedi kararlar alamazlar. Kongrenin açılacağı gün olan 7'sinde, harekete geçip, 'işte iktidar ne yapacaksanız yapınız' diyebileceğiz o zaman.»

Bu sırada üst kattaki odalardan birinde, ince yüzlü, uzun saçlı, şimdi devrimci olmuş eski Çar ordularının eski bir subayı, sürgün, iyi matematikçi, satranç oyuncusu, kendisine Antonov denilen Ovseinko adında biri başkentin ele geçirilmesi için ayrıntılı bir plan üzerinde çalışmaktaydı.

Hükümet de kendi yönünden hazırlıktaydı. Birbirlerinden çok uzaklardaki tümenlerden seçilmiş, kendisine en bağlı alayları Petrograd'a çağırmış, Junkerlerin topçuları Kış Sarayına yerleştirilmişti. Temmuz günlerinden beri ilk kez yeniden Kazak birlikleri sokaklarda gözükmeye başladılar. Polkolnikov, her türlü ayaklanmayı şiddetle bastıracağından söz ederek emir üstüne emir yağdırıyordu. Kabinenin en nefret edilen üyesi olan Eğitim Bakanı Kiçkin, Petrograd'da düzeni korumak göreviyle özel komiser atandı. Rutenberk ve Palçinski adında kendisi gibi nefret edilen iki adamını da yanına aldı. Petrograd, Kronştad ve Finlandiya'da sıkıyönetim ilân edildi. Bu Novoye Vremia adlı burjuva gazetesinin alaylarına hedef oldu:

Neden sıkıyönetim? Hükümetin artık gücü kalmamıştır. Her türlü manevi otoriteyi yitirmiş, kuv-

vet kullanmak için gerekli çareleri bile yoktur. Her şeye iyi açıdan bakarsak, yalnızca bu işe razı olanlarla oturup konuşabilir. Otoritesi daha öteye gidemez...

5 kasım pazartesi sabahı, Cumhuriyet Meclisinde olup bitenleri öğrenmek için Marie sarayına geldim. Tereşçenko'nun dış siyaseti üzerine ateşli tartışmalar, Burtzev-Verkhovski olayının yankıları. Söylendiğine göre Karso olayından etkilenmiş olan İtalyan elçisi dışında tüm diplomatlar oradaydı. Geldiğimde, Sol Devrimci Sosyalistlerden Karelin, Londra'da çıkan «Times»deki bir yazıyı okuyordu. «Bolşevizme karşı ilâç kurşundur» diyordu yazıda. Sonradan, Kadelere doğru dönerek:

— Sizin de fikriniz bu mu? diye sordu.

Sağdan, «elbette, elbette,» sesleri yükseldi.

O zaman Karelin: «Düşündüğünüz bu ama, eyleme geçecek yürek yok sizde,» diye karşılık verdi.

Altın pırıltılı saçlarının dalgaları ve tatlı, sarı sakalıyla bir matine seyircisinin hayranlığını çekecek kadar yakışıklı olan Skobelev sıkıla sıkıla Nakaz'ı savundu. Ondan sonra, soldan gelen «istifa, istifa» sesleri altında Tereşçenko kürsüye çıktı. Tsik ve hükümet delegelerinin Paris'de aynı görüşü —kendisininki— savunmaları gerektiğini söyledi. Zafere dek savaştan, orduya yeniden disiplin getirilmesinden söz açtı. Ama salon gittikçe gürültülü oluyordu ve Sol'un inatçı ve patırtılı muhalefeti karşısında Meclis gündeme geçti.

Bolşevik sıraları boştu. İlk günlerde Meclisi terkeden yerin sahipleri oranın canlılığını da alıp götürmüşlerdi. Merdivenleri inerken, tartışmaların canlılığına karşın dış dünyadan hiçbir sesin

bu yüksek ve soğuk salona giremediğini ve Geçici Hükümetin, üzerinde Bakan Miliyukov'un daha önceleri kendini yitirdiği bu barış ve savaş kayalıklarında yokolup gideceğini düşündüm. Kapıcı, pardesümü verirken homurdandı:

— Zavallı Rusya'ya ne oluyor, hiç bilmiyorum. Tüm bu Bolşevikler, Menşevikler, Trudovikler... Bu Ukrayna, bu Finlandiya, bu Alman emperyalistleri, bu İngiliz emperyalistleri. Kırk beş yaşındayım. Buradaki kadar hiçbir yerde bu kadar konuşulduğunu işitmedim.

Koridorda, Kade partisinde çok etkili, şık bir redingot giymiş, fare yüzlü Profesör Çatski'yle karşılaştım. Kendisine, bu kadar çok sözedilen ünlü Bolşevik darbesi konusunda ne düşündüğünü sordum. Omuzlarını silkti ve alaylı alaylı:

— Bir sürü aptal, ayaktakımı. Cesaret edemezler. Ederlerse bu haklarından çabuk gelinir. Bize göre bu çok yararlı olur. Zira gözden düşecek Kurucu Mecliste artık hiç güçleri kalmaz, dedi. Ve devam etti:

— Kurucu Meclise sunacağım hükümet örgüt planını size sıkıca açıklayayım. Bir anayasa tasarısı hazırlamak için geçici hükümet ve Meclisin birlikte atadıkları bir komisyonun başkanıyım. Sizde, Amerika'da olduğu gibi iki meclisli bir yasama organı oluşturacağız... Alt Meclis ülkenin toprak temsilcisi olacak, Üst Meclis ise serbest meslekleri, zemstvo'ları, kooperatifleri ve sendikaları temsil edecek...

Çıktım. Soğuk ve nemli bir rüzgâr batıdan doğru esiyor, buz gibi bir çamur ayakkabılarımın tabanlarını deliyordu. İki junker taburu, uzun pelerinleri içinde sırık gibi, Morskai'nin yukarısına çıkıyorlar ve hep bir ağızdan çar zamanında askerlerin söylediği eski, güçlü şarkılardan birini söylüyorlardı. İlk sokak köşesine ge-

lirken belediye milisinin atlara binmiş ve yepyeni kılıflı tabancalarla silahlı olduklarını gördüm. Şaşkın bir grup sessizce izliyordu onları. Nevski köşesinde Lenin'in bir broşürünü satın aldım. «Bolşevikler İktidarda Kalabilecekler mi?» Ücretini de o zaman ufak para yerine geçen pullardan biriyle ödedim. Tramvaylar eskisi gibi salkım salkım halk ve askerle dolu geçiyordu. Düşmemek için gösterdikleri ustalık akrabot Theodore P. Shonts'u kıskançlıktan kudurturdu mutlaka. Kaldırımlarda kaçaklar ay çiçeği çekirdeği ve sigara satıyorlardı.

Nevski caddesinde, nemli alacakaranlıkta, halk son gazeteleri kapışıyor ya da boş kalan yerleye yapıştırılmış sayısız duyuru ve bildirileri okuyabilmek için itişip kakışıyordu. Tsik'in, köylü örgütlerinin, ılımlı sosyalist partilerinin, ordu komitelerinin bildirileri kaplamıştı her yanı. Her türlü tondan, tehdit, beddua, rica olmak üzere işçiler ve askerler evlerinde kalmaya ve hükümeti desteklemeye çağrılıyorlardı. Zırhlı bir otomobil düdük çalarak gidip geliyordu. Her sokak köşesinin uygun bir yerinde yığınlarla asker ve öğrenci tartışıyordu. Akşam hemen olduğundan gaz lâmbaları uzaktan uzağa yanmaya başlıyor, halk dalgası hiç durmadan akıp gidiyordu. Petrograd, büyük karışıklıklar arifesinde gibiydi.

Kent sinirliydi, her gürültüde irkiliyordu. Ama Bolşeviklerden de ses seda çıkmıyordu. Askerler kışlalarında, işçiler fabrikalarındaydılar. Kazan katedralinin yanında bir sinemaya girdik. Bir İtalyan filmi oynuyordu. Aşk, katakulli, kan. İlk sıralarda gemici ve askerler, tüm bu çalkantının, şiddetin, cinayetlerin nedenini anlamaktan yoksun, şaşırmış çocuksu gözleriyle ekrana bakıyorlardı.

Oradan aceleyle Smolni'ye döndüm. Son kat-

taki 10 numaralı odada, Devrimci Askeri Komite, Lazimir adında, keçe saçlı, on sekiz yaşında bir delikanlının başkanlığında sürekli olarak toplanıyordu. Yanımdan geçerken elimi sıkmak için sıkılgan sıkılgan durdu.

Memnun bir yüzle, Piyer ve Paul kalesi bizim tarafa geçti, dedi. Bir dakika önce, hükümetin Petrograd'a çağırdığı bir alaydan gelen delegasyonu kabul ettik. Adamlar bir şeylerden kuşkulanarak treni Gaçina'da durdurmuşlar. Ne var diye bize sordular, bize söyleyeceğiniz nedir? Alayımız «tüm iktidarın Sovyetlere bırakılmasından yanadır.» O zaman Komite kendilerine, «Kardeşler, sizi devrim adına selâmlarız. Olduğunuz yerde kalın ve direktiflerimizi bekleyin,» dedi. Tüm telefon tellerinin kesildiğini, fakat kışla ve fabrikalarla konuşmaların sahra telefonuyla yapıldığını da ondan öğrendim. Kapıda, sanki sürekli bir kurye ve komiserler defilesi vardı. On beş kadar gönüllü, kentin en uzak mahallelerine mesajları iletmek için hazır bekliyordu. Teğmen üniforması taşıyan ve çingeneye benzeyen birisi bana Fransızca olarak «her şey hazır, yalnızca düğmeye basmak kalıyor,» dedi.

Ayaklanmayı yöneten sivil giyinmiş ince ve sakallı Podvoiski'nin geçtiğini gördüm. Arkasından, sakalları uzamış, takma yakalığı kir içinde, uykusuzluktan bitkin Antonov'u; makine gibi konuşan, hareketleri sert, sürekli gülen geniş yüzü ve kısa boyuyla asker Krilenko'yu ve sakallı, yüzü sakin, dev gemici Dibenko'yu farkettim. Bunlar, şimdiki zamanın ve gelecek saatlerin adamıydılar.

Zemin katta, Fabrika Komiteleri Bürosunda, Seratov, Devlet Silah Deposu için silah bonoları imzalıyordu. Fabrika başına yüz elli tüfek. Kırk kadar delege de kuyrukta bekliyordu.

Salonda, ikinci sınıftan birkaç Bolşevik önderine rastladım. Bir tanesi bana bir tabanca göstererek, solgun bir yüzle:

— Artık adımı attık. Bu kez, ne yaparsak yapalım düşmanlarımız biliyor ki onlar bizi temizlemezlerse biz onları temizleyeceğiz.

Petrograd Sovyeti gece gündüz toplantı halindeydi. Büyük salona girerken Troçki söylevini bitirmek üzereydi:

— Bize, sokağa inmeye niyetimiz olup olmadığını soruyorlar. Buna kesin bir yanıt vermek istiyorum. Petrograd Sovyeti, iktidarın Sovyetlerin eline bırakılması zamanının geldiğini anlıyor artık. Bu iktidar değişimini yapacak olan da Rus Birliği Kongresidir. Silahlı bir eylem gerekecek midir? Bu, Rus Birliği Kongresine karşı çıkmak isteyeceklere bağlıdır...

«Şimdiki hükümetin, güçsüz, acınacak durumda ve yerini gerçek bir halk hükümetine bırakmak için tarihin süpürge darbesini bekleyen bir hükümet olduğuna inanıyoruz. Sürtüşmeden kaçınmak için uğraşılarımızı sürdüreceğiz. Ümid ediyorum ki Rus Birliği Kongresi, halkın örgütlenmiş bağımsızlığı üzerine kurulan iktidar ve otoriteyi ele geçirecektir. Bununla birlikte, hükümet bize saldırmak için önünde kalan süreyi —yirmi dört, kırk sekiz, yetmiş iki saat— kullanmaya niyetlenirse, karşı saldırıya geçmekte gecikmeyeceğiz, yumruğa yumruk, topa kılıçla karşı koyacağız.»

Alkışların ortasında, Sol Devrimci Sosyalistlerin, Devrimci Askerî Komiteye katılmaya razı olduklarını bildirdi.

Sabahın üçünde Smolni'den ayrılırken, iki hızlı topun kapının yanlarına yerleştirildiklerini ve üstün sayıda birliklerin bitişik sokaklarla kapıyı tuttuklarını farkettim.

Bil Şatov basamakları dörder dörder çıkarak geldi:

— İş başladı, dedi. Kerenski, Soldat ve Raboçi Put'u junkerlerle işgal etmek istedi. Fakat birliklerimiz gelerek hükümet mühürlerini söküp attılar. Şimdi ise biz burjuva gazetelerini işgal etmek için birlik gönderiyoruz.

Sevinç içinde omuzuma vurdu ve koşaraktan Smolni'ye girdi.

6 kasım sabahı, bürosu Dışişleri Bakanlığında bulunan sansür kuruluna gittim. Duvarlar, halkı sükûnete çağıran duyurularla kaplıydı: Polkovnikov, prikaz üzerine prikaz yayımlıyordu:

Tüm askeri birliklerle, gezici kuvvetlere kışlalarında kalarak, bölgelerinin genel kurmayından çıkacak emirleri beklemelerini emrediyorum. Üst bir emir olmadan eyleme geçecek her subay, savaş divanında yargılanacak ve isyanla suçlanacaktır. Tüm birliklere, çeşitli örgütlerden gelen emirleri dinlemelerini kesinlikle yasaklıyorum...

Sabah gazeteleri, hükümetin, Novaya Rus, Jivoie Slova, Raboçi Put ve Soldat'ı yasakladığını, Devrimci Askeri Konsey üyeleri ile Petrograd Sovyet şeflerini tutuklama emri çıkardığını yazıyorlardı.

Saray meydanını geçerken, junker topçu bataryalarının «Kızıl Arche»dan hızla çıkarak saray önüne mevzilendiklerini gördüm. Genel Kurmay Başkanlığının kırmızı taşlardan yapılmış büyük binasında alışılmış bir canlılık vardı. Birçok zırhlı otomobil giriş kapısı önünde sıralanmıştı ve subaylarla dolu bir sürü otomobil de sürekli olarak gidip geliyordu. Sansür başkanını, sirke gitmiş bir çocuk gibi neşeli buldum. Bana, Kerenski'nin istifasını Meclise götürdüğü habe-

rini verdi. Derhal Marie sarayına koştum. Ünlü söylevini bitirmek üzereydi. Kerenski, heyecanın artık tutar taraf bırakmadığı konuşmasında hem kendini haklı çıkarmaya çalışıyor, hem de düşmanlarını ezmek istiyordu:

— ...Şimdi bir yerlere saklanan, ama yakalamaya uğraştığımız Devlet haini Ulyanov-Lenin'in Raboçi Put gazetesinde çıkan bir dizi yazılarından en karakteristik pasajları burada sizlere okumayı borç bilirim. 'Yoldaşlara mektuplar' adını verdiği manifestolarında bu cani adam, Proletarya ile Petrograd Garnizonunu 16 ve 18 temmuz günlerinin eylemlerini yinelemeye çağırarak, ivedi ve silahlı bir ayaklanmanın gerekliliğini belirtiyor. Öteki Bolşevik şefleri de bir sürü mitingde söz alıp, onlar da halkı ayaklanmaya çağırmışlardı. Özellikle, Petrograd Sovyetinin şimdiki Başkanı Bronştein-Troçki'nin etkinliklerine dikkati çekmek yerinde olur... Size şunu da belirtmek isterim ki, biçim ve deyimlerine kadar Raboçi Put ve Soldat'nın yazıları, Novaya Rus'un tıpkısıdır. Bunun üzerinde durmamın nedeni, Cumhuriyet Meclisinin şu noktayı iyi bilmesidir: Şu ya da bu partiyle değil, ama Rusya'da bir Yahudi katliamı başlatmak ve yağma ile yıkma deliliğini harekete geçirmek amacıyla, halkın cahilliğini, saflığını ya da kötü eğilimlerini sistematik bir biçimde işletmek isteyenlerle mücadele edilmelidir. Çünkü kitlelerin şu anda içinde bulundukları ruh hali düşünülürse, Petrograd'da çıkacak her eylem, kaçınılmaz bir biçimde en korkunç katliamlarla sürüp gidecek ve bağımsız Rusya'nın adını tümüyle karalayacaktır...

«Eylemin hazırlayıcısı Ulyanov-Lenin'in de söylediği gibi, Sosyal Demokratların aşırı sol ucu da bu işe evet demiştir.»

Kerenski, burada durarak Lenin'in yazılarından birinden aşağıdaki pasajı okudu:

Alman dostlarımızın yalnızca Diebknecht'i olduğunu, ne gazeteleri, ne toplantı özgürlüğü ve ne de sovyetleri olmadığını düşünün. Toprak sahibi en küçük köylüye kadar toplumun tüm sınıfları inanılmaz bir biçimde enternasyonalizm fikrine karşıdır. Emperyalist, büyük, orta ve küçük burjuvazinin örgütlenmesi dikkat çekicidir... Bu koşullarda, yüzde bir şansla bile olsa deniz kuvvetlerinde bir isyan başlatmışlardır. Ve, yığınla gazetemiz, toplantı özgürlüğümüz, Sovyetlerde çoğunluğu ele geçirip tüm dünyada en elverişli durumda olan biz enternasyonalist proleterler, ayaklanarak Alman devrimcilerini desteklemeyi reddediyoruz...

Kerenski konuşmasını sürdürdü:

— Ayaklanmayı örgütleyenler kendileri de kabul ediyorlar ki —Bu nokta benim için özellikle önemlidir— düşündüklerine göre burjuvaziye satılmış ve iktidarı zorla ele geçirmiş Başbakan Kerenski gibi bir adamın başkanlığı altındaki bu geçici hükümet yönetimindeki Rusya'da, bir siyasal partinin eyleme geçmesi için tüm koşullar oluşmuştur...

«...Ayaklanma kışkırtıcıları Alman proletaryasına değil, Alman egemen sınıflarının yardımına gidiyorlar ve Rus cephesini demir yumruklu Guillaume'la onun serüvencilerine açıyorlar. (Sağdan, ortadan ve soldaki birkaç sıradan alkışlar). Bile bile böyle hareket etmeleri geçici hükümete vız gelir. Bu kürsüden, tüm sorumluluk bilincimle, bir Rus siyasal partisinin bu tür çalışmalarını Rusya'ya karşı yapılmış bir ihanet olarak nitelendiriyorum.

«...Sağın görüşüyle birleşerek adlî bir soruşturmaya geçilmesini (gürültüler) ve hemen gerekli tutuklamalara gidilmesini öneriyorum.» (Sol taraftan bağrışlar)

Sonra sesini yükselterek haykırıyor Kerenski: «Daha önce tasarlanmış olsun ya da olmasın, Devletin bir ihanet tehlikesiyle karşı karşıya olduğu böyle bir zamanda başta ben olmak üzere geçici hükümet, Rusya'nın yaşamını, onurunu ve bağımsızlığını tehlikeye düşürmektense ölümü seve seve göze almayı yeğ tutar...» Bu anda Kerenski'ye bir mesaj ilettiler.

— Alaylara dağıtmak üzere oldukları bir bildiriyi getirdiler bana. İşte okuyorum:

Petrograd Asker ve İşçi Sovyeti tehlikededir. Tüm alayların emirlerini beklemek üzere hemen savaş durumuna geçmesini emrediyorum. İşbu emrin yerine getirilmesindeki her gecikmeyle, buna karşı gelme, Devrime karşı bir ihanet olarak kabul edilecektir.

Devrimci Askeri Komite
Başkan Podvoiski adına Sekreter Antonov

«Adli dili kullanırsak, burada mis gibi Kurucu Meclisi dağıtmak ve cepheyi Guilaume'un alaylarına açmak ve mevcut düzene karşı ayaktakımını kışkırtmak girişimi ve ayaklanma durumu vardır...

«Bile bile 'ayaktakımı' diyorum. Çünkü bilinçli demokrasi ve onun Tsik'i ordunun tüm örgütleriyle demokrasinin onur ve sağduyusu bu olayları protesto etmektedir.

«Buraya bir ricada bulunmaya gelmedim. Ama şu kesin kanımı açıklamaya geldim: Şu anda genç bağımsızlığımızı savunan Geçici Hükümet ve parlak bir geleceği olan yeni Rus devleti, gerçekle yüz yüze gelmeyi göze alamayanların dışında herkesin desteğini görecektir.

«Geçici Hükümet adına konuşuyorum, ki hükümet her yurttaşa ait haklarını kullanma özgürlüğünü hiçbir zaman çiğnememiştir... Ama bugün hükümet, Rus halkının özgür iradesini en-

gellemeye çalışıp cepheyi Almanlara açmakla tehdit eden her türlü parti, örgüt ve unsurların temizlenmesi gereğine inanmaktadır...

«Petrograd halkı kararlı bir hükümetle karşı karşıya olduğunu anlasın; belki son anda sağduyu, bilinç ve onur, kendilerini henüz yitirmeyenlerin yüreğinde zafere ulaşacaktır...»

Tüm konuşma boyunca salon büyük bir gürültüyle çalkandı durdu. Başbakan, sapsarı bir yüzle ve ter içinde kürsüden inip subay koruyucularıyla birlikte salondan ayrıldığında, merkez ve salon konuşmacıları büyük bir öfkeyle sağa saldırıya geçtiler.

Devrimci sosyalistler bile, Gotz aracılığıyla, işe karıştılar:

— Bolşevikler halkın hoşnutsuzluğunu sömürerek suçlu ve demagojik bir siyaset yapmaktadırlar. Bununla birlikte, halkın birçok isteğinin de yerine getirilmediği açıktır. Barış, toprak, ordunun demokratikleştirilme sorunları, hiçbir asker, köylü ve işçinin, hükümetin bunları kesinlikle çözümlemeye çalıştığından kuşku duymayacağı biçiminde ortaya konmalıdır. Biz, Devrimci Sosyalistler, bir hükümet krizine yol açmak istemiyoruz ve hükümet, halkın sabırsızlıkla beklediği bu sorunlar üzerine açık seçik konuşmak isterse, kendisini kanımızın son damlasına dek savunmaya hazırız...

Sonra Martov heyecanla konuştu:

— Proletarya ve ordunun büyük bir kesiminin eylemi söz konusu olduğu halde ve bu eylem yanlış yolda olsa bile, 'ayaktakımı' sözünü edebilen bir hükümet başkanının sözleri bir iç savaşı kışkırtıcı niteliktedir.

Solun koyduğu ve hemen hemen bir güvensizlik oylamasına eşit olan gündem kabul edildi:

I — Birkaç günden beri hazırlanmakta olan silahlı gösteri bir hükümet darbesini amaçlamakta olup iç savaşı kışkırtmakta ve «yüz karalar» gibi karşıdevrimci güçlerin harekete geçmesine ve Yahudi katliamına elverişli ortam hazırlamaktadır. Ve sonuç, olarak Kurucu Meclisin toplanmasına engel olacak, yeni bir askeri bozgunu, devrimin başarısızlığını, ekonomik yaşamın felce uğramasını ve tüm ülkenin çöküşünü de beraberinde getirecektir.

II — Böyle bir ajitasyonun başarı nedenleri —savaşın nesnel koşullar dışında— birtakım ivedi önlemlerin alınmasındaki gecikmede aranmalıdır. Her şeyden önce, toprakları tarımsal komitelere veren bir kararnameyi hemen çıkartmak, müttefiklere barış koşullarını bildirmelerini önererek görüşmelere hemen başlamak gibi enerjik bir dış politika gütmek gereklidir.

III — Anarşi ve Yahudi düşmanlığı ajitasyonlarının gelişmesini önlemek için ivedi önlemler almak ve bu amaçla Petrograd'da geçici hükümetle işbirliği yapan devrimci demokratik organlar ve belediye temsilcilerinden oluşan bir Halk Güvenliği Komitesi kurmak gereklidir.

Menşeviklerle devrimci sosyalistlerin bu kararda tüm olarak birleşmeleri ilginçtir. O zaman Kerenski Kış Sarayına Avksentiyev'i getirerek ondan açıklama istedi. Karar hükümete karşı bir güvensizlik demekse, Avksentiyev'den yeni bir kabine oluşturmasını rica etti. Uzlaşmacıların şefleri olan Dan, Gotz ve Avksentiyev son uzlaştırma çabalarına giriştiler ve Kerenski'ye kararın hükümet aleyhine hiçbir eleştiri taşımadığını açıkladılar.

Morskaya ve Nevski'nin birleştiği yerde, tüfeklerine süngüleri takılmış askeri birlikler, özel araçları durduruyor, içindekileri indirerek arabaları Kış Sarayına yolluyorlardı. Kalabalık bir halk da onları seyrediyordu. Bu askerlerin Dev-

rimci Askerî Komite mi yoksa hükümet adına mı hareket ettiklerini kimse bilemiyordu. Kazan katedralinin yukarısında da aynı operasyon vardı. Araçlar geri dön emri alıyorlardı. Tüfekli beş altı gemici gülerek ve çevik bir hareketle iki askere yaklaştılar ve konuşmaya başladılar. Berelerindeki kurdelelerde, Baltık'taki iki Bolşevik kruvazörünün adı olan Avrora (Şafak) ve Zaria Svobodi (Özgürlük Şafağı) okunuyordu.

— Kronştad yola çıkmış, dedi bir tanesi.

Bu, 1792'de Paris sokaklarında «Marsilyalılar yolda» sözlerini andırıyordu. Zira Kronştad'da, ölümden korkmayan Bolşevik olarak tanınmış yirmi beş bin gemici vardı.

Raboçi Soldat yeni çıkmıştı ve ilk sayfasında koskocaman, heyecanlı bir bildiri vardı:

ASKERLER, İŞÇİLER, YURTTAŞLAR!..

Halkın düşmanları bu gece saldırıya geçtiler. Genel Kurmayda Kornilov yandaşları, kenar mahallelerden junkerlerle gönüllü taburları getirtmeye uğraşıyorlar. Oraniembaum junkerleri ve Çarskoye Selo gönüllüleri yürümeyi reddettiler. Petrograd Sovyetlerine karşı bir ihanet darbesi hazırlanıyor. Halka, Kurucu Meclise ve açılışının arifesinde Rus Birliği Kongresine karşı bir karşı-devrimci komplo düzenlenmektedir. Petrograd Sovyeti devrimin bekçisidir. Devrimci Askeri Komite, komploculari püskürtmeye kararlıdır. Tüm proletarya ve Petrograd Garnizonu halk düşmanlarına korkunç bir karşılık vermeye hazırdır.

Askeri Devrim Komitesi şunları emreder:

I — Tüm alay, tabur ve deniz birlikleri komiteleriyle, Sovyet komiserleri ve tüm devrimci örgütler sürekli toplanarak komplocuların niyet ve hareketleriyle ilgili bilgileri toplayacaklardır.

II — Hiçbir asker, komitenin izni omadan birliğini terketmeyecektir.

III — Her birlik Smolni'ye derhal iki delege ve her mahalle sovyeti de beş delege gönderecektir.

IV — Komploculara ilişkin her bilgi hemen Smolni'ye iletilecektir.

V — Petrograd Sovyetinin tüm üyeleriyle, Rus Birliği Kongresinin tüm üyeleri Smolni'deki olağanüstü mitinge çağrılırlar.

Karşı-devrim cani başını kaldırmıştır.

Büyük bir tehlike, işçi, asker ve köylünün tüm umutlarıyla elde ettiklerini tehdit etmektedir. Ama devrimci güçler düşmanlarından üstündür. Halkın davası emin ellerdedir. Komplocular ezileceklerdir. Ne duraksama, ne kuşku. Disiplin, karar, sabır ve sebat.

Yaşasın devrim.

Askeri Devrim Komitesi

Petrograd Sovyeti, fırtınanın merkezi olan Smolni'de sürekli olarak toplanıyordu. Delegeler uykusuzluktan yere yığılıyor sonra yeniden kalkarak tartışmalara katılıyor, Troçki, Kamenev, Volodarski günde sekiz, on iki saat konuşuyordu. Bolşevik delegelerin parti toplantısı yaptığı ilk kattaki 18 numaralı odaya indim. Kalabalığın görmeme engel olduğu bir konuşmacı, gür sesiyle durmadan haykırıyordu:

— Uzlaştırıcılar, bizim yalnız kaldığımızı söylüyorlar. İnanmayın onlara. Hareket bir kez başladı mı adamlarını yitirmek pahasına bizi izlemeye gerek duyacaklardır.

Elindeki bir kâğıdı durmadan salladığını gördüm o arada.

— Şimdiden bizi izliyorlar. İşte Menşeviklerle Devrimci Sosyalistlerin bir mesajı. Hareketimizi kınadıklarını, ama hükümet bize saldırırsa proletaryanın davasını baltalamayacaklarını söylüyorlar.

O anda solcular sevinçlerinden uçuyorlardı.

Akşam yaklaştığında, büyük toplantı salonu, asker ve işçilerin oluşturduğu ve içinden derin bir uğultunun yükseldiği mavi dumandan bir halkayla çevrili karanlık bir yığına dönmüştü.

Eski Tsik, sonunda bu yeni Kongre üyelerini kabul etmeye karar vermişti. Bu ise kendi çöküşü, belki de kurduğu devrimci düzenin çöküşünün bir belirtisi gibiydi. Bununla birlikte, toplantıda yalnızca Tsik üyeleri oylamaya katılabildiler.

Gotz oturumu açıp, Dan da, bana tehditle dolu gözüken ürpertici bir sessizlikte söz almaya kalktığı zaman gece yarısı çoktan olmuştu.

.— Yaşadığımız saatler, en trajik renklere bürünmektedir. Düşman Petrograd kapılarındadır. Demokratik güçler düşmana karşı koymak için örgütlenmeye çaba gösteriyorlar. Ama Başkentte kan dökülmesiyle karşı karşıyayız. Açlık, yalnızca birlik içinde olan hükümetimizi değil, devrimi de tehdit etmektedir... Kitleler zayıflamış ve kendilerini yitirmişlerdir. Devrime aldırdıkları da yoktur. Eğer Bolşevikler zorla onları ayaklandırırlarsa, Devrim hapı yutmuş demektir. (Yalan diye bağırmalar).

«Karşı-devrimciler katliama başlamak için yalnızca Bolşevikleri bekliyorlar... Bir darbe olursa Kurucu Meclis de olmaz. (Yalan, utanmazlık bu diye bağırmalar)..

«Askerî harekâtın olduğu yerde Petrograd Garnizonunun Genel Kurmaydan gelen emirleri dinlememesi olacak şey değildir... Seçtiğimiz Tsik ve Genel Kurmayın emirlerini dinlemek zorundasınız. Tüm iktidar sovyetlere demek, ölüm demektir. Haydut ve hırsızlar her yeri ateşe vermek ve yağma etmek için yalnızca bunu bekliyorlar... 'Evlere dalın, burjuvazinin giysilerini ve pabuçlarını alıp götürün' gibi emirler yayıldığı

zaman (Gürültü ve haykırışlar: Kimse böyle emirler vermez, yalan, yalan). Peki öyle olsun: Böyle başlamayabilir ama böyle biteceği kesindir.

«Tsik tam yetkilidir ve kendisine saygı gösterilmesi gerekir... Biz süngülerden korkmayız. Tsik, devrimi kendi göğsüyle savunacaktır.»

O sırada biri bağırdı: «Bu göğüs, uzun zaman var ki kokmuş bir cesetten başka bir şey değil.»

Büyük bir gürültünün ortasında Dan'ın tiz bir sesle yanıt verdiği ve bir eliyle kürsüyü yumruklādığı görüldü:

— Böyle konuşanlar adî birer canidirler...

Bir ses: «İktidarı, burjuvaziye vermek için aldığınız zaman siz cani olduğunuzu gösterdiniz.»

Gotz çıngırağını sallayarak «Kesin gürültüyü efendim. Yoksa dışarı çıkartırım sizi.»

Bir ses: «Dene bakalım.» (Gülmeler ve ıslıklar).

— Barış konusundaki siyasetimize geliyorum (Gülüşmeler). Rusya, ne yazıktır ki, uzun zaman savaşta kalamaz. Barış olacaktır. Ama sürekli barış değil, demokratik bir barış... Bugün Cumhuriyet Meclisinde, kan dökülmesine engel olmak için bir karar aldık. Buna göre, toprakların tarımsal komitelere devredilmesini ve tezelden barış görüşmelerine başlanmasını istiyoruz. (Gülüşmeler ve haykırışlar: Çok geç, çok geç)...

O zaman, gök gürültüsünü andıran bir sesle tüm salonun ayağa kalkıp çılgınca alkışladığı Troçki kürsüye geldi. İnce ve sivri yüzü, iğneleyen alaycı ifadesiyle şeytanı andırıyordu.

— Dan'ın taktiği, kitlelerin —bu edilgin ve ilgisiz kitlelerin— tamamiyle kendisinden yana

olduklarını pek iyi kanıtlamaktadır. (gürültülü gülüşmeler).

Sonra Başkana dönerek, dramatik bir aksanla:

— Köylülere toprak vermekten söz ettiğimiz zaman, buna karşı çıkıyordunuz. Biz de köylülere «Eğer size toprak vermezlerse kendiniz alın» dedik. Ve köylüler önerimizi dinlediler. Bugün, bizim altı ay önce yaptığımızı gelmiş teklif ediyorsunuz...

«Ordudan ölüm cezasının kaldırılmasını, Kerenski'nin bir ideal uğruna yaptığını sanmıyorum. Kendisinin emirlerini dinlemeyi reddeden ve böylece onu yola getirenin, Petrograd Garnizonu olduğunu sanıyorum.

«Bugün, Dan, Mecliste utanmazca bir Bolşevik söylevi attığı için suçlanmaktadır. Belki de bir gün gelecek ve Dan, Devrim çiçeğinin 16 ve 18 temmuz ayaklanmasına katıldığını söyleyecektir. Dan'ın bugün Meclise sunduğu kararda, partisinin propaganda konularından biri olmasına karşın, orduda disiplinin pekiştirilmesi sözkonusu edilmemişti...

«Hayır, son yedi ayın tarihi gösteriyor ki kitleler artık Menşevikleri terketmişlerdir. Menşevikler ve Devrimci Sosyalistler Kadeleri yenmişler, ama iktidarı ele geçirdikleri zaman, onu yeniden Kadelere teslim etmişlerdir...

«Dan, size ayaklanma hakkınız olmadığını söylüyor. Ayaklanma tüm devrimcilerin hakkıdır. Ezilen kitleler ayaklandığı zaman, bu onların hakkı demektir...»

Sonra, uzun yüzlü, zehir gibi bir dili olan Lieber, mırıldanma ve gülüşmelerle karşılanan konuşmasını yaptı:

— Engels ve Marx, proletaryanın hazır olmadan iktidarı ele geçirmeye hakları olmadığı-

nı söylemişlerdir. Şimdiki gibi bir burjuva devriminde iktidarın kitlelerce ele geçirilmesi demek, devrimin trajik bir sonu demektir. Sosyal demokrasinin teoricisi olan Troçki, şimdi savunduğu şeyi düşünemez. (Yeter, yeter, çık dışarı diye bağırmalar).

Martov ise, sürekli sesi kesilerek şöyle konuştu:

— Enternasyonalistler, iktidarın demokrasiye devredilmesine karşı değillerdir. Ama Bolşevik yöntemlerini onaylamıyorlar. Şimdi iktidarı almak zamanı değildir...

İzvestia gazetesine bir komiser gönderip yazıları sansür eden Askeri Devrim Komitesinin eylemlerini şiddetle protesto etmek amacıyla Dan yeniden kürsüye geldi. Gürültü ve karışıklık içinde sözleri eriyip gitti. Martov denemek istedi ama o da başarı sağlayamadı. Ordu ve Baltık Donanma delegeleri salonun her yerinde ayağa kalkarak hükümetlerinin Sovyetler olduğunu haykırdılar...

Tanımlanması olanaksız bir kaos ortasında Ehrlich, işçi ve askerleri sükûnete çağıran ve onların provokasyonlara kapılmamalarını isteyen bir karar sundu. Aynı karar, hemen bir halk güvenliği komitesinin kurulmasının gerekliliğini belirterek, hükümetten toprakların köylülere verilmesini ve barış görüşmelerinin başlatılmasını istiyordu...

Volodarski ayağa fırlayarak, Sovyet Kongresi arifesinde, Tsik'in Kongreye ait bir hakkı kullanamayacağını kesinlikle söyledi.

— Aslında, Tsik ölmüştür. Bu karar, iktidarı ona yeniden devretmeyi deneyen bir dalavereden başka bir şey değildir. Biz, Bolşevikler, bu karar oylamasına katılmayacağız.

Bu sözler üzerine Bolşevikler salonu terketti-ler ve karar kabul edildi.

Sabahın dördüne doğru, bir omuzunda tüfek olduğu halde koridorda Zorin'le karşılaştım:

— İşler tıkırında, dedi sakin bir sesle. Adalet Bakan yardımcısıyla Diyanet İşleri Bakanını enseledik. Kodesteler şimdi. Bir alay telefon santralını ele geçirmek için yürüyüşe geçti. Bir başkası Telgraf Müdürlüğünü ele geçirecek, bir üçüncüsü de Devlet Bankasını. Kızıl muhafızlar hazır durumda.

Smolni merdivenlerinde, gecenin serinliği içinde kızıl koruyucuları ilk kez gördük. Aralarında sinirli sinirli konuşan, süngüleri takılmış tüfekleriyle işçi takımları içinde bir çocuk topluluğu görünüşündeydiler.

Damların üzerinden batıya doğru silah patlamaları işittik. Bunlar, fabrika işçileriyle Viborg mahallesindeki askerlerin kentin merkezindeki Sovyet güçlerine katılmasını önlemek için Junkerlerin açık tutmak istedikleri Neva köprüsünü kapayan Kronştad gemicileriydi.

Arkamızda, büyük Smolni parlak ışıkları içinde dev bir arı kovanı gibi vızıldayıp duruyordu...

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GEÇİCİ HÜKÜMETİN DÜŞÜŞÜ

7 kasım çarşamba günü çok geç kalktım. Nevski caddesine indiğim zaman Peter ve Paul Kalesi öğle topunu ateşliyordu. Nemli ve soğuk bir gündü bu. Devlet Bankasının kapısı kapalıydı ve süngülü tüfekleriyle birkaç asker koruyuculuk yapıyordu önünde.

— Hangi kampa dahilsiniz? Hükümete mi? diye sordum.

— Hükümetin işi bitti, dedi içlerinden biri alayla, Slava Bogu (Allaha şükürler olsun).

Bütün öğrenebildiğim bunlar oldu.

Erkeklerin, kadınların, çocukların bulabildikleri her yere asıldıkları tramvaylar Nevski üzerinde işleyip duruyorlardı. Dükkânlar açıktı ve sokaktaki kalabalık, bir gün öncekinden daha az kaygılı gözüküyordu. Gece, duvarlar yepyeni duyurularla süslenmişti. Bunların tümü de Petrograd'daki işçileri, cephedeki askerleri ve köylüleri ayaklanmaya karşı uyarıyordu.

İşte onlardan bir tanesi:

PETROGRAD BELEDİYE DUMASI

6 kasım günü yaptığı olağanüstü toplantısında, merkez Duma üyeleriyle, mahalle dumalarından ve aşağıdaki devrimci örgüt temsilcilerinden oluşan bir Halk Güvenlik Komitesini kurduğunu yurttaşlara bildirir:

Tsik, Yürütme Komitesi, Köylü temsilcileri Rus birliği, Ordu örgütleri, Tsentroflot, Petrograd köylü ve işçi temsilcileri (!). Sendikalar... v.s.

Halk Güvenliği Komitesi üyeleri sürekli olarak Belediye Duması binasında toplanacaklardır. Tel: 15-40, 223-77, 138-36.

7 Kasım 1917

O zaman bu işi anlayamama karşın bu duyuru Dumanın Bolşeviklere savaş ilânıydı.

Satılan tek gazete olarak görünen Raboçi Put'tan bir tane aldım. Sonra bir asker, elli kapik karşılığında kendi gazetesi Dien'i bana verdi. Yasaklanmış gerici bir gazete olan Ruskaya Volya matbaasında basılan büyük formalı Bolşevik organı geniş başlıklar atmıştı: **Tüm iktidar, işçi, asker ve köylü Sovyetlerine! Barış, Ekmek ve Toprak.** Başyazı, Lenin'in gizlilikteki arkadaşı Zinovyev imzasını taşıyor ve şöyle başlıyordu:

Her işçi, her asker, her gerçek sosyalist, her namuslu demokrat, şimdiki durumda yalnızca bir tek seçenek olduğunu anlamaktadır:

Ya iktidar burjuva ve pomeşçikler güruhunun elinde kalacak ve o zaman işçiler, askerler ve köylüler her türlü baskı, savaşın devamı, açlık ve ölümle karşılaşacaklar...

Ya da iktidar devrimci işçi, asker ve köylülerin eline geçecek, o zaman da büyük mal sahiplerinin sürdürdüğü tiranlığın sonu, kapitalistlerin hemen çökmesi olacak bu. Adil bir barış için ivedi öneriler getirilecek, toprak köylülere verilecek, fabrika denetimi de işçilere. Açlar ekmek bulacak ve aptalca ölüm son bulacak.

Dien, hareketi geçen bu geceden parça parça haberler veriyordu: Bolşevikler Telefon Santralını ele geçirmişler, Baltık garına ve Telgraf Müdürlüğüne girmişlerdi. Peterhof Junkerleri

Petrograd'a kadar gelmek olanağından yoksundular, Kazaklar kararsız kalıyorlardı. Bakanlar tutuklanmış, Belediye Milis Şefi Meyer kurşuna dizilmişti. Her yerde tutuklamalar, karşı tutuklamalar, Junkerler, Kızıl Muhafızlar ve askerî birlikler arasında çatışmalar vardı.

Moskaya köşesinde, sapına dek Menşevik ve partisinin askerî seksiyon şefi olan Yüzbaşı Gomberg'e rastladım. Gerçekten ayaklanmanın olup olmadığını sorduğum zaman omuz silkerek ve yorgun bir tavırla:

— Çortznayet, (Şeytan bilir orasını) dedi. Belki Bolşevikler iktidarı ele geçirir ama üç gün bile tutunamazlar. Hükümet edecek adamları yok. Bu denemeye girişmeleri belki de iyi olur. Zira tükenip giderler.

Saint-İzak Alanının bir köşesindeki askerî karargâh silahlı bir gemici mangasınca korunmaktaydı. Avluda, şık giyimli, genç, bir sürü subay alçak sesle konuşuyor ve gemiciler onları dışarı bırakmıyordu. Sokakta birden bir tüfek patladı ve onu bir sürü patlamalar izledi; hemen atıldım. Cumhuriyet Meclisinin toplandığı Marie sarayının yakınında alışılmamış bir şeyler oluyordu. Geniş alanın ortasında bir sıra asker çaprazlamasına dizilmiş, ateşe hazır durumda binanın damına bakıyorlardı.

— Provokatsiya. Üzerimize ateş edecekler! diye biri bağırdı. O anda bir diğeri de kapıya doğru atıldı.

Sarayın batı köşesinde, üzerinde kırmızı harflerle S.R.D.S. (Sovyet Raboçih Soldaskih Deputatov) yazılı kızıl bir bayrağın dalgalandığı büyük bir zırhlı otomobil duruyordu. Tüm mitralyüzleri Saint-İzak'a çevrilmişti. Novaya Ulitsa (yeni sokak) girişinde, sandıkları, fıçılar, eski bir somya ve bir vagondan oluşan bir barikat

yapılmıştı. Moika rıhtımı girişini ise odundan yapılmış bir yığın koruyordu. Çevreden alınan odun kütükleriyle, cephe boyunca bir savunma hattı kuruluyordu.

— Çatışma çıkacak mı? diye sordum. Bir asker sinirli sinirli: «Birazdan başlar,» dedi. «Çek git buradan arkadaş, yoksa yaralanırsın.» Amiralliği göstererek «Şuradan gelecekler,» diye ekledi.

— Kim gelecek yahu?

— Vallahi, arkadaş, ben de pek bilemiyorum.

Ve yere okkalı bir tükürük savurdu.

Saray girişi önünde, bir asker ve gemici kalabalığı bekleşiyordu. Bir gemici, Cumhuriyet Meclisi son toplantısının nasıl bittiğini anlatıyordu:

— Geldik ve tüm kapıları yoldaşlara tuttuk. Sonra Başkanlık koltuğunda oturan karşı-devrimci Kornilov taraftarlarına doğru ilerledim 'Meclis bitti,' dedim ona, 'çek git evine çabuk.'

Herkes gülmeye başladı. Geçerli kâğıtlarımı göstererek basın galerisinin kapısına ulaşmayı başardım. Orada iri yarı bir gemici gülerek beni durdurdu. «Serbest geçiş» kâğıdımı gösterdiğim zaman «Aziz Michel bile olsan yoldaş, geçemezsin,» dedi.

Camlı kapının arasından, içerde kalmış bir Fransız gazetecisinin elini kolunu salladığını ve öfkeden kasılmış yüzünün morardığını gördüm.

Biraz daha uzakta, general üniforması içinde kır bıyıklı ufak tefek bir adam bir grup askerin ortasında öfkeden kıpkırmızıydı.

— Ben General Alekseyev'im! diye bağırıyordu. Bir üst ve Meclis üyesi olarak dışarı bırakılmamı istiyorum.

Nöbetçi başını kaşıdı, gözünün ucuyla sıkın-

tılı bir bakış attı sesin geldiği yana. Sonra bir subayı çağırdı. O da içerde kim olduğunu görünce şaşırarak ne yaptığını bilmeden hazırola geçti ve haberi olmadan eski rejimin deyimlerini kullanarak «Ekselans,» dedi kekeleyerek, «Sarayın girişi yasaktır, yetkim yok...»

Bir otomobil geldi, içersinde gülmeye çalışan Gotz'u gördüm. Birkaç dakika sonra, koltuklarında silahlı askerlerin bulunduğu başka bir araba tutuklanmış hükümet üyelerini getirdi. Askerî Devrim Komitesi Löton üyesi Peters'in alanı koşarak geçtiğini gördüm.

— Bu bayları dün akşamdan itibaren güvenlik altına aldınız değil mi? diye sordum. «Oh» dedi, düşkırıklığına uğramış bir çocuk haliyle. «Müdahale etmeye zamanımız olmadan aptallar hepsini salıveriyorlar.»

Voskressenki Prospect caddesi boyunca gemiciler nöbet tutuyor ve göz alabildiğine yürüyüş halindeki askerlerden başka bir şey görülmüyordu.

Admiral Teiski'den geçerek Kışlık Saraya yöneldik. Alandaki giriş kapılarının tümünde nöbetçiler vardı ve coşkun bir kalabalığın kuşattığı batı tarafı asker kordonuyla kapatılmıştı. Alanda, saray avlusundaki odunları ön taraftaki büyük kapının önüne taşımaya uğraşan birkaç askerin dışında her yer sakindi.

Nöbetçilerin hükümetten mi yoksa Sovyetlerden mi yana olduğunu bilmek olanağımız yoktu. Smolni'nin bize verdiği kimlik kartları geçersiz olduğundan, kendimize önemli insan havası vererek sıranın başka bir kısmına sokulduk ve Amerikan pasaportlarımızı gösterirken «resmî» diye ekleyerek zorla içeri daldık. Sarayın kapısında, altın işlemeli kırmızı yakalıkları, bakır düğmeli mavi üniformaları içinde eski ihti-

yar hizmetkârlar saygılı bir tavırla palto ve şapkalarımızı aldılar ve yukarı çıktık. Loş ve hüzün dolu koridorda, halıları kaldırılmış taşlar üstünde işsiz güçsüz birkaç hizmetçi dolaşıyordu. Kerenski'nin odasının kapısı önünde genç bir subay bıyıklarını ısırarak bir aşağı bir yukarı geziniyordu. Kendisine Başbakanla konuşup konuşamayacağımızı sorduk. Topuklarını birleştirerek eğildi ve Fransızca:

— Maalesef, Aleksandr Feodoroviç şu anda çok meşguller, dedi.

Sonra, bir an bizi süzdü ve ekledi:

— Aslında, burada yoklar.

— Neredeler peki?

— Cepheye gitti. Otomobili için yeterli benzin olmadığından, İngiliz hastanesinden ödünç aldık...

— Bakanlar burada mı?

— Toplantı halindeler ama hangi salonda olduklarını bilmiyorum.

— Bilşevikler gelecekler mi?

— Elbette gelecekler. Her an gelişlerini bildirecek telefonu bekliyorum. Ama biz hazırız. Sarayda, şu kapının arkasında Junker'ler var.

— Girebilir miyiz?

— Hayır, yasaktır.

Aceleyle ellerimizi sıktı ve uzaklaştı. Koridoru ikiye ayıran iğreti konmuş bir tahta perdede açılmış yasak kapıya doğru seğirttik, kapalıydı. Öte yandan konuşmalar işitiliyor ve biri gülüyordu. Bunların dışında sarayın geniş salonları bir mezar kadar sessizdi.

İhtiyar bir hizmetkâr yaklaştı.

— Girmek yasak, barin.

— Neden kapı anahtarla kilitli?

— Askerler çıkmasın diye.

Birkaç dakika sonra, çay içeceğini söyleyerek uzaklaştı. Anahtarı çevirip içeri girdik.

Öbür yandan askerler nöbet tutuyorlardı, ama bize bir şey söylemediler. Koridorun ucunda, büyük kristal avizeler ve yaldızlı kornişlerle süslü geniş bir oda ve arkasında tahta kaplamaları kararmış bir dizi daha küçük oda uzanıyordu. İki yandaki duvarlar boyunca, üzerlerine askerlerin uzandığı kirli döşek ve yorganlar sıralanmıştı.

Döşeme, sigara izmaritleri, ekmek parçaları, giysiler, boş, fakat ünlü Fransız markaları olduğu etiketlerinden anlaşılan şişelerle kaplıydı. Junkers okullarına ait omuzluklarıyla askerler, tütün ve yıkanmamış insan kokan odada gidip geliyorlardı. Bir tanesinin elinde, sarayın mahzenlerinden aşırılmış burgon şarap şişesi vardı. Şaşkın gözlerle odaları dolaşmamızı izlediler. Sonunda, yüksek pencereleri alana bakan büyük cafcaflı salonlara girdik. Pencereler kir içindeydi. Duvarlardaki büyük yaldız çerçeveli tablolar, tarihî sahneleri canlandırıyorlardı: «12 EKİM 1812», «6 Kasım 1812», «16-28 Ağustos 1813». Bir tanesi yukarı sağ köşesinden yırtılmıştı.

Parke ve duvarların görünüşüne bakılırsa, bu odalar haftalardan beri geniş bir kışlaya dönüşmüştü. Pencere kenarlarına mitralyözler konmuş, ot yataklar arasına da tüfekler çatılmıştı.

Tablolara baktığımız sırada sol kulağımda alkol kokan bir nefes hissettim ve aynı zamanda kalın bir ses rahat bir Fransızcayla: «Tablolara hayran kalışınıza bakılırsa, yabancısınız,» dedi. Kısa, şişman ve kel bir adam bizi selâmladı.

— Amerikalısınız değil mi? Memnun oldum. Ben Kurmay Yüzbaşı Vladimir Artsbaçhev. Emrinizdeyim.

Biri kadın dört yabancının, saldırı bekleyen bir ordunun hatlarını yararak içeri girmesini hiç

de yadırgamışa benzemiyordu. Rusya'daki durumdan hemen yakınmaya başladı.

— Yalnızca Bolşevikler değil. Bari Rus ordusunun güzel gelenekleri ayaklar altında ezilmeseydi. Şu subay okulu öğrencilerine bakın. Centilmen denir mi bunlara? Kerenski, sınav veren bir askere, sıradan herkese kapıları açtı. Birçoğu da devrime bulaştı...

Hemen başka bir konuya atlayarak:

— Rusya'dan çekip gideceğim. Amerikan ordusuna girmeye kararlıyım. Konsolosunuza söyleyip işimi kolaylaştırır mısınız? Size adresimi bırakayım.

Karşı koyduksa da bir kâğıt parçası üstüne adresi karaladı ve içi rahat etti. Adres hâlâ bendedir. Oranienbaum Harp Okulu 2. Sınıf. İhtiyar Peterhof. Salonlar arasından bize yol gösteriyor ve açıklamalarda bulunuyordu. «Bu sabah erkenden denetlemeden geçtik, kadın taburu hükümete bağlı kalmaya kararlı.»

— Kadın askerler de sarayda mı?

— Evet. Ama bir şeyler olursa, kazaya uğramasınlar diye arka salondalar. İçini çekerek «Büyük sorumluluk bu,» dedi.

Pencere kıyısında bir süre kalarak, saray önünde duran uzun paltolu üç Junker taburuna baktık. Geçici hükümet Askeri Başkomiseri Stankoeviç olduğunu ilk bakışta anladığım enerjik, uzun boylu bir subay kendilerine söylev veriyordu. Birkaç dakika sonra, içlerinden ikisi silahlarını omuzlarına koyup üç kez «hurra» diye bağırdıktan sonra, askeri adımlarla alanı geçip «Kızıl Kemer»in altında kayboldular ve sessiz kente yöneldiler.

Biri «Telefon santralını ele geçirecekler.» dedi.

Üç asker öğrenci bizim yanımızdaydı. Ko-

nuşmaya başladık. Bize halktan geldiklerini söyleyerek adlarını verdiler: Robert Olev, Aleksey Vessilenko ve Erni Sach. Sonuncusu Estonyalıydı. Şimdi hiç de subay olmak istemiyordu canları. Çünkü subaylar değerlerinden çok şey yitirmişlerdi. Ne yapacaklarını bilmez gibi bir havaları vardı. Pek mutlu olmadıkları yüzlerinden okunuyordu. Ama seslerine hemen kabadayıca bir ton vererek sürdürdüler konuşmalarını:

— Bolşevikler gelirlerse, nasıl döğüşüldüğünü gösteririz onlara. Tabansızdırlar onlar, döğüşmekten korkarlar. Ama şans bu, bir de yenilirsek kafamıza sıkacak son bir kurşunumuz olacaktır.

Tam o anda, biraz ötede tüfek sesleri işitildi. Alandakilerin bir bölümü kaçıştı, bir bölümü de yüzükoyun yere kapandılar ve sokak köşelerindeki izvozçikler dörtnala her yöne dağıldılar. Binanın içinde herkes ayağa halktı. Askerler sağa sola koşuyor ve aceleyle tüfek ve mermileri kapışarak «işte geldiler» diye bağırışıyorlardı.

Birkaç dakika sonra ortalık yatıştı. İzvozçikler yerlerini aldılar, yere yatanlar kalktı, Kızıl Kemer'in altından geçen junkerler ortaya çıktılar ama eskisi gibi uygun adım yürümüyorlardı. Bir tanesi arkadaşlarının yardımıyla ilerleyebiliyordu.

Saraydan ayrıldığımız zaman geç oluyordu... Alanda nöbetçiler görünmüyordu ve yarım daire biçimindeki hükümet binaları sessizlik içindeydi. Akşam yemeği için 'Hotel France'a gittik. Henüz çorbamızı bitirmemiştik ki, yüzü sararmış bir garson yanımıza yaklaşarak, kahvenin elektriklerini söndüreceklerinden, dipteki yemek salonuna geçmemizi istedi:

— Birazdan tüfekler patlar, diye de ekledi.

Dışarı çıktığımızda Morskaya tümden karan-

lıktı. Yalnızca, işler durumdaki motorundan koyu bir duman çıkan büyük bir zırhlı otomobilin durduğu Nevski köşesinde bir gaz lambası ortalığı hafifçe aydınlatıyordu. Arabanın kenarına tırmanmış küçük bir çocuk bir mitralyözün içine bakıyor, asker ve gemiciler ortalıkta geziniyor, kuşkusuz ki bir şeyler bekliyorlardı.

Kışlık Sarayın pırıl pırıl parlayan yüzüne bakarak şiddetle tartışan bir grup askerin bulunduğu Kızıl Kemer'e döndük.

İçilerinden biri «Hayır yoldaşlar ateş edemeyiz. Kadınlar taburu içerde. Sonra Rus kadınlarına ateş ettiler derler bize,» diye konuşuyordu.

Nevski'ye gelirken köşede başka bir zırhlı otomobile rastladık. Kuleden birisi başını çıkararak:

«Saldırıya geçmenin tam zamanı, ileri,» diye haykırıyordu.

İlk otomobilin şoförü yaklaşarak, motorun gürültüsünü bastıracak şekilde haykırdı:

— Komite beklememizi söylüyor. Oradaki odun yığınlarının arkasına topları yerleştirdiler.

Burada ise, tramvaylar ortalıkta gözükmüyordu. Yayalar seyrekleşmiş, ışıklar da sönmüştü. Fakat birkaç sıra evlerden sonra, tramvayları, kalabalığı, ışıklı vitrinleri ve sinemaların elektrikli reklamlarını görüyorduk. Yaşam eskisi gibi sürüp gidiyordu oralarda. Marie tiyatrosundaki bale için biletlerimiz vardı. —Tüm tiyatrolar açıktı— Ama dışarda olup bitenler de epey ilginçleşmeye başlamıştı...

Karanlıkta, Police köprüsünü tıkayan odun yığınlarına çarptık. Stroganov sarayı önünde birkaç asker bir sahra topunu yerleştirmeye çalışıyordu. Çeşitli üniformalı insanlar, durmadan tartışarak amaçsızca gidip geliyordu.

Sanki tüm kent Nevski üzerinde gezintiye

çıkmış gibiydi. Her sokak köşesinde, büyük kalabalıklar birer tartışma odağı oluşturuyor, süngülerini takmış asker mangaları sokak başlarında devriye geziyor, lüks kürklere bürünmüş ihtiyarlar kızgınlıklarını onlara yumruklarını sallayarak çıkartıyor, şık kadınlar ise küfrediyorlardı. Askerler, sıkılgan sıkılgan yüzlerini ekşitiyor ve kaçamak yanıtlar veriyorlardı. Oleg, Rurik, Sviatoslav gibi ilk Rus çarlarıyla, Rus İşçi Sosyal Demokrat Partisinin baş harflerini kırmızı boyalı olarak taşıyan zırhlı otolar sokaklarda dolaşıyordu.

Mihaylovskaı üzerinde kucak dolusu gazete taşıyan bir adam, tanesine, bir, beş, on ruble veren çılgın bir kalabalık tarafından avını paylaşamayan hayvanlar gibi çevrildi. Bu, proleter Devrimin zaferini ve henüz hapisteki Bolşeviklerin kurtuluşunu haber veren ve hem cephedeki ve hem de gerideki orduların, yardımını isteyen çok büyük harflerle basılmış, hiçbir haber ve yorumu olmayan dört sayfalık «Raboçi Soldat» idi.

Sadovaı köşesinde, iki bin kadar insandan oluşan bir topluluk, bir görünüp bir yok olan kıvılcımların gezindiği büyük bir binanın tavanına bakıyordu.

— Bakın, bakın, dedi uzun boylu bir köylü. Bir provokatör bu. Şimdi halkın üzerine ateş açacak...

Görünüşe bakılırsa, kimse bu iddianın doğruluğunu anlamak için oralara gitmeye istekli değildi.

Kocaman cephesi ışık içinde parlayan Smolni'ye döndük. Karanlıklara gömülmüş tüm sokaklardan çabuk çabuk hareket eden ve belli belirsiz şekillerden oluşan bir dalga boşalıyor, otomobil ve motosikletler geçiyordu. Gri renkli bü-

yük bir zırhlı otomobil, kulesinde iki kızıl bayrakla ağır ağır ilerliyor ve canavar düdüklerini sürekli öttürüyordu. Soğuk olduğundan dış parmaklıktaki Kızıl Muhafızlar ateş yakmışlardı. İç kapıda, başka bir ateşin ışığında, nöbetçiler zorlukla pasaportlarımızı sökmeye çalışarak bizi inceliyorlardı. Kapının her iki yanına yerleştirilmiş top ve mitralyözlerin örtüsü kaldırılmış, cephane şeritleri birer yılan gibi dip taraftan sarkmıştı. Motorları çalışan zırhlı otomobiller ağaçların altına sıralanmış çıplak, uzun koridorlar yarı aydınlanmış bir durumda, ayak sesleri, haykırışlar ve çağrılarla dolup taşıyordu. Bir itişip kakışma havası içinde, çoğunun tüfekleri omuzunda, siyah kürkten kalpakları ve tulumlarıyla işçilerden oluşan bir kalabalık merdivenleri iniyor, çamur rengindeki kaba kaputları ve üstleri yassı şapkalarıyla askerler onların arasına karışıyor, Lunaçarski ve Kamenev gibi birkaç lider, herkesin hep bir ağızdan konuştuğu kalabalıklarla çevrili olarak, koltuklarının altında dosyalar, yorgun ve kaygılı bir yüzle koşuşup duruyorlardı. Petrograd Sovyetinin olağanüstü toplantısı biteli az olmuştu. Boynu omuzlarına gömük gibi, canlı ve geniş yüzlü, kabına sığamayan ufak bir adam olan Kamenev'i durdurdum. Hiç giriş yapmadan, bize, kabul edilen kararın Fransızca çevirisini okuyuverdi:

Proletarya ve Petrograd garnizonunca gerçekleştirilmiş başarılı devrimi selâmlayan Petrograd İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti, ayaklanma sırasında kitlelerin gösterdiği yetkin işbirliği, disiplin, örgüt ve birliği özellikle belirtir. Ayaklanmalar seyrek olarak bu kadar az kanlı ve başarılı olmuştur.

Sovyet, şu kesin inancını belirtir ki, Devrimin kuracağı ve kent proletaryasına tüm yoksul köylü kitlesinin getireceği işçi ve köylü Sovyet hükümeti, sa-

vaşın duyulmamış sefalet ve korkunçluğundan kaçınmanın tek yolu olan sosyalizme emin adımlarla yürüyecektir.

Yeni hükümet, demokratik ve haklı bir barış amacıyla tüm savaşan ülkelere ivedi önerilerde bulunacaktır.

Büyük toprak mülkiyetini hemen kaldırarak toprakları köylülere dağıtacaktır. Fabrikalarda üretilen malların üretim ve bölüşülmesi üzerinde işçi denetimini gerçekleştirecek ve bundan böyle devlet tekelinde bulunacak olan bankaların üzerinde genel bir denetim kuracaktır. Petrograd Asker ve İşçi Temsilcileri Sovyeti, Rus köylü ve işçilerini tüm enerji ve özverilerini işçi ve köylü devriminin hizmetine vermeye çağırır. Sovyet şu kesin inancını bildirir ki, yoksul köylülerle birleşen kent işçileri, aralarında sağlam bir disiplin kuracaklar ve sosyalizmin zaferi için gereken yetkin bir devrimci düzeni sağlayacaklardır. Sovyet, batılı köylü proletaryasının sosyalizm davasını sürekli ve tam bir zafere götürmek için bize yardım edeceğinden emindir.

— Öyleyse, işi bitmiş görüyor musunuz?

Omuzlarını silkerek:

— Yapacak daha çok şey var. Daha henüz başlardayız...

Merdiven başında, Sendikalar Kurulu Başkan Yardımcısı olan Raizanov'la karşılaştım. Kaygılı görünüyordu; kır bıyıklarını ısırıp duruyordu:

— Çılgınlık, çılgınlık bu, diye bağırıyordu. Avrupa işçileri kıpırdamıyorlar bile. Oysa tüm Rusya...

Kollarını umutsuzca yukarı kaldırıp, koşarak uzaklaştı. İkisi de ayaklanmaya karşı olduklarından Riazanov ile Kamenev, Lenin'in şiddetli eleştirilerine uğramışlardı.

Toplantı kesin olmuş ve Devrimci Askerî Komite adına Troçki Geçici Hükümetin artık var olmadığını açıklamıştı.

— Burjuva hükümetlerinin özelliği halkı aldatmaktır. Bizler, köylü, asker ve işçi temsilciler Sovyetleri ise tarihte yeni ve tek bir tecrübeye girişmiş bulunuyoruz. Amacı, işçi, asker ve köylü gereksinimlerini yerine getirecek olan bir hükümet kuracağız.

Lenin ise, şiddetli alkışlarla karşılanan sözlerinin sonunda, tüm dünyada sosyal devrimin gerçekleşeceğini müjdelemiş, Zinovyev de şöyle haykırmıştı:

— Bugün, uluslararası proletaryaya borcumuzu ödedik ve savaşa, tüm emperyalizme, özellikle cellat Guillom'a korkunç bir darbe indirdik...

Sonradan Troçki, zafer haberini ulaştırmak için cepheye telgrafların çekildiğini, ama hiç birinden cevap alınamadığını açıklamıştı. Söylentilere bakılırsa birlikler Petrograd üzerine yürüyordu. Gerçeği kendilerine anlatmak için bir delegasyonun gönderilmesi gerekliydi.

Bu arada, «Sovyet Rus Birliği Kongresi'nin iradesinden önce bir şey yapamazsınız» haykırışlarına karşılık; Troçki, soğukkanlılıkla «Kongrenin iradesi bu geceki işçi ve asker ayaklanmasıyla arkaya itilmiştir» diyordu.

Kapıda yığılan kalabalığın arasından bir yol bularak toplantı salonuna girmeyi başardık. Beyaz şamdanların altında, sıralar üzerine yığılmış, en kuytu köşelerle arayollarda sıkışıp duran, pencere kenarlarıyla ta kürsüye kadar asım asım asker ve işçi temsilcileri, kimi kaygı dolu bir sessizlik içinde, kimi ise anlatılmaz bir coşkunluk dalgasıyla sarılmış olarak başkanın çıngırak sesini bekliyorlardı.

Salon yalnızca, yıkanmaya zaman bulamamış insan vücutlarından çıkan sıcaklıkla ısın-

mıştı. Kalabalıktan çıkan sigara dumanlarının oluşturduğu kalın bir bulut ağır havada asılıp kalmıştı. Ara sıra birisi kürsüye çıkıyor ve arkadaşlardan sigara içmemelerini rica ediyordu. O zaman, içenler de dahil olmak üzere herkes «sigaraları söndürelim arkadaşlar» diye bağırışıyor, sonra yeniden sigaralar tüttürülüyordu. Obuhovo fabrikalarından anarşist bir delege olan Petrovski bana yanında yer gösterdi. Devrimci Askeri Komitede geçirdiği üç uykusuz geceden sonra üstü başı kir içinde, tıraşı uzamış, uykusuzluktan sallanıyordu. Kürsüde, devrimin başından beri yönettikleri, ama şimdi ise kendilerine karşı olan bu gürültülü meclise son bir kez egemen olarak oturan eski Tsik önderleri vardı. Bu insanların temkinli yollarda tutmak istedikleri devrimin ilk evresi böyle kapanıyordu: Üç önemli kişi yoktu bu mecliste: Ajitasyonun kaygı verici bir hal almaya başladığı taşra kentleri arasından cepheye gitmeye çalışan Kerenski; daha sonraları vereme yakalanacağı Gürcistan dağlarına çekilen ve orada her şeye yüksekten bakarak yaşayan ihtiyar kartal Tckheidze ve son olarak yitirilmiş bir dava için tumturaklı sözler döktürecek olan ve tehlikeli bir şekilde hasta olan asil karakterli Tseretelli. Gotz, Dan, Lieber, Bogdanov, Broido ve Filippovski, sararmış yüzleri, kaygıyla içeri çökük gözleriyle orada oturuyorlardı. Altlarında Sovyetler Rus Birliği İkinci Kongresi kaynaşıp dururken, başlarının üstünde Devrimci Askeri Komite kızgın hale gelmiş kılıcı döğüp duruyor, isyan iplerini büyük bir kararlılıkla elinde tutuyor ve güçlü bir kolla vurup duruyordu...

Gece, saat on bire yirmi vardı.

Eski bir askeri doktor üniforması giymiş, kel ve tatlı yüzlü Dan çıngırağını salladı. Yalnızca

itişip kakışmalar ve kapıdaki tartışmalarla bozulan kesin bir sessizlik ortalığı kapladı.

Kederli bir sesle: «İktidar artık elimizde,» diye başladı. Kısa bir duraklamadan sonra sesini alçaltarak konuşmasını sürdürdü:

— Arkadaşlar, Sovyet Kongresi öyle alışılmamış koşullarda ve öyle olağanüstü bir zamanda toplanıyor ki Tsik'in bu oturumu neden politik bir konuşmayla açmadığını ve buna gerek duymadığını anlayabileceksiniz. Benim de Tsik Bürosu üyesi olduğumu ve şu anda parti arkadaşlarımızın Kışlık Sarayda ve bombalar altında Tsik'in kendilerine verdiği görevi yerine getirebilmek için yaşamlarını feda etmekte olduklarını düşünürseniz bunu daha iyi anlarsınız (Gürültüler). Asker ve İşçi Temsilciler Sovyetlerinin İkinci Kongresinin ilk toplantısı açılmıştır.

Büronun seçimi sürekli bir gidiş geliş ve çalkantı içinde yapıldı. Avanessov, Bolşevikler, Sol Devrimci Sosyalistler ve Enternasyonalist Menşevikler arasında anlaşma olduğundan büronun sandalye orantısına göre oluşacağını haber verdi.

Birçok Menşevik protesto etmek için ayağa fırladığı zaman sakallı bir gemici onlara doğru bağırarak «Azınlıkta olduğumuz zaman biz Bolşeviklerle nasıl konuşuyordunuz, onları hatırlasanıza!» diye kükredi.

Oylama sonunda on dört Bolşevik, yedi Devrimci Sosyalist, üç Menşevik ve bir de Gorki grubundan enternasyonalist seçildi. Hendelman, Sağcı Sosyalist Devrimciler ile merkezin büroya katılmayacaklarını açıkladı. Menşevikler adına Hinçuk da buna benzer bir açıklamada bulundu. Enternasyonalist Menşevikler de, bazı olayların doğrulanmasına kadar büroya girmeyecek-

lerini bildirdiler. (Yer yer alkışlar ve yuhalar Bir ses: Dönekler, kendinize sosyalist demeye cesaret ediyorsunuz ha!..) Ukraynalı bir delege büroya girmek istedi ve isteği kabul olundu. Sonra eski Tsik kürsüyü terketti ve yerine Troçki, Kamenev, Lunaçarski, Madam Kollantay, Nogin... çıktılar. Salon bir anda alkışlara boğuldu. Dört aydan az bir zaman önce hor görülen ve kovulan, şimdi ise ayaklanma halindeki büyük Rusya'nın dümenine oturmuş ve en yüksek yere erişmiş bu Bolşevikler ne büyük bir yol almışlardı...

Kamenev gündemi okudu: 1. İktidarın örgütlenmesi. 2. Savaş ve Barış. 3. Kurucu Meclis.

Lozovski, çeşitli gruplar arasındaki anlaşmadan sonra Petrograd Sovyet Raporunun okunup tartışılacağını, sonra Tsik üyelerine söz verileceğini ve öbür partiler de konuştuktan sonra gündeme geçileceğini açıkladı.

Sonra birden, Meclisteki gürültüyü bastıran yeni bir ses işitildi. Bu top sesiydi. Kaygılı bakışlar buğulu pencerelere doğru çevrildi ve yeni bir coşkunluk dalgası herkesi sarstı. Martov söz isteyerek kısık bir sesle:

— Arkadaşlar, iç savaş başlıyor. İlk sorun, krizin barışçı yollardan çözülmesidir. Hem ilke açısından hem de siyasal nedenlerle, iç savaşa engel olacak yolları tartışmakla işe başlamalıyız. Sokaklarda kardeşlerimiz öldürülmektedir. Bu anda, Sovyet Kongresinin açılışından bile önce, devrimci partilerden birinin örgütlediği askeri komplo yoluyla iktidar sorunu çözümlenmekteyken...

Çıkan gürültüler sesinin işitilmesini bir süre önledi, sonra:

— Tüm devrimci partiler bu soruna öncelikle eğilmelidirler. Kongrenin karşılaştığı ilk sorun iktidar sorunudur ve bu sorun sokakta kuv-

vet kullanılarak çözülmeye çalışılıyor. Tüm demokrasinin tanıyacağı bir iktidar yaratmamız gerekiyor. Eğer Kongre, devrimci demokrasinin sesi olmak istiyorsa, iç savaş karşısında eli kolu bağlı kalmamalıdır, yoksa tehlikeli bir karşı devrim patlayıverir. Barışçı bir çıkış yolu, yalnızca tek bir demokratik iktidarın oluşturulmasıyla gerçekleşebilir. Öteki parti ve sosyalist örgütlerle konuşacak bir delegasyon seçmemiz gerekir.

Top atışları pencereleri düzenli olarak sarsmaya devam ediyor ve temsilciler birbirlerine bağırıp çağırıyorlardı. Top sesleri ve karanlıklar içinde, kinin, korkunun ve sınırsız bir cesaretin ortasında yeni Rusya böylece dağılmaya başlamıştı.

Sol Devrimci Sosyalistler ve Birleşik Sosyal-Demokratlar Martov'un önerisini desteklediler ve öneri kabul olundu. Bir köylü asker, Rus Birliği Sovyetinin Kongreye delege göndermeyi reddettiğini haber verdi ve bir komitenin resmen onu çağırmasını önerdi. «Şimdilik, birkaç delege burada olduğundan, onlar için oy hakkı istiyorum,» diye ekledi. Bu öneri de hemen kabul edildi.

Yüzbaşı apoleti taşıyan Kharrach öfkeyle söz istedi:

— Bu Meclise egemen olan ikiyüzlü politikacılar, diye haykırdı, bize iktidar sorununu çözmek zorunda olduğumuzu söylüyorlar. Oysa, Kongre açılmadan önce bu sorun arkamızdan çözülüyor. Şu anda Kış Sarayına atılan bombalar, böyle bir serüvene girmiş olan partinin tabutuna çivi çakmaktan başka bir iş yapmıyor. (Gürültüler)...

Sonra Garra konuştu:

— Burada barış konuşurken, sokaklarda dö-

güşülüyor. Devrimci Sosyalistlerle Menşevikler bu eyleme katılmayı reddediyor ve güvenlik kuvvetlerini iktidarı zorla ele geçirmek için yapılacak her girişime karşı koymaya çağırıyor...

12. Ordu delegesi ve Troudoviklerin temsilcisi Koutchin ise:

— Buraya yalnızca bilgi almak amacıyla geldim. Biraz sonra döneceğim, cephede tüm komiteler, Kurucu Meclisin toplanmasından üç hafta önce iktidarın Sovyetlerce ele geçirilmesini, orduyu arkadan vurmak demek olduğu ve bunun ulusa karşı işlenmiş büyük bir suç olduğu görüşünde birleşmektedirler...

— Yalan, yalan söylüyor... diye haykırışlar.

Sesini yeniden işittirebilmek olanağını bulduğu zaman, sürdürüyor konuşmasını:

— Bu serüveni bitirelim burada. Tüm delegelere, ülkenin ve devrimin kurtuluşu için salondan ayrılmalarını rica ediyorum.

Kulakları sağır eden bir gürültü içinde salonda yürürken birçok delege üstüne atlayarak tehditler yağdırıyor.

O zaman, uzun keçi sakallı bir subay olan Hinçuk ikna ve tatlılık yollarını denemek istedi:

— Cephe delegeleri adına konuşuyorum. Ordu Kongrede yeterince temsil edilmemektedir. Ayrıca, Kurucu Meclisin toplanmasından üç hafta önce Sovyetler Kongresini de gerekli görmemektedir...

Ordu, Sovyetler Kongresinin gerekli yetkiye sahip olacağını düşünmemektedir...

Salonun hemen her yerindeki askerler ayağa fırlayarak bağırdılar.

— Kimin adına konuşup, kimi temsil ediyorsunuz?

— Beşinci Ordu Askerî Yürütme Komitesi, 2. Alay, 1. Alay, 3. Tüfek Taburu...

— Ne zaman seçildiniz? Subayları temsil ediyorsunuz, askerleri değil. Bırakın askerler konuşsun. (Alaylar ve yuhalar).

— Biz cephe grubu olarak, geçmiş ve şimdiki olaylar için her türlü sorumluluğu kabul etmiyoruz ve Devrimi kurtarmak için tüm bilinçli devrimci güçlerin harekete geçmesi gerektiğine inanıyoruz. Cephe grubu Kongreyi terketmeye kararlıdır. Şimdi sokakta döğüşmek gereklidir.

Büyük bir gürültü koptu o zaman:

— Genel Kurmay adına konuşuyorsunuz, ordu adına değil.

— Tüm aklı başında askerleri Kongreyi terke davet ediyorum.

— Kornilovcu! Karşı-devrimci! Provokatör!..

Menşevikler adına konuşan Hinçuk, tek çözüm yolunun toplumdaki tüm sınıfların desteğini sağlayacak bir kabinenin oluşturulması için geçici hükümetle müzakerelere başlamak olduğunu bildirdi. Bir süre konuşma olanağı bulamadı, sonra sesini yükselterek Menşeviklerin kararını haykırmaya başladı:

— Bolşevikler, Petrograd Sovyeti yardımıyla hiç bir parti ve gruba danışmadan askeri bir komploya giriştiklerinden Kongrede kalmayı olanaksız görüyoruz. Öbür grupları da bizi izlemeye ve durumu incelemek için toplanmaya çağırarak Kongreden çekiliyoruz.

— Kaçaklar!..

Sonra, tükenmek bilmeyen gürültüler arasında Hendelmann'ın zaman zaman Devrimci Sosyalistler adına Kış Sarayının bombalanmasını protesto ettiği işitildi.

— Böylesine bir anarşiye karşıyız...

Kürsüden henüz inmişti ki, gözlerinden şimşek çakan zayıf yüzlü genç bir asker fırladı yu-

karıya ve dramatik bir jestle kollarını açarak ortalığı susturdu.

— Arkadaşlar, ben İkinci Leton Alayını temsil eden Peterson'um. Az önce ordunun iki delegesini işittiniz. Eğer gerçekten ordunun temsilcisi olsalardı söyledikleri belki bir değer taşırdı. (Şiddetli alkışlar). Havaya konuşmuyorum. Onlar askerleri temsil etmiyorlar. Uzun zaman var ki 12. Ordu, Sovyetin ve 'Iskasol'un yeniden seçilmesini istiyor. Küçük bir sovyet çağrıldı ama, bu beyler Sovyet Kongresinde delege kalabilsinler diye büyük sovyetin toplanması eylül sonuna ertelendi. Leton askerleri birçok kez «kararları, gevezelikleri bırakın, eylem istiyoruz, iktidarı istiyoruz» deyip durdular. Yalancı delegeler Kongreyi terketsin. Ordu onlarla birlikte değildir.

Alkışlar bir anda salonu inletti. Oturum başında olayların hızlı akışıyla şaşırmış, top sesleriyle iyice bunalmış olan delegeler bocalıyorlardı. Bir saat boyunca kürsüden gelen ve onları sessizliğe çağıran tokmak sesleri kendilerini ezerek bir araya getirmişti. Acaba gerçekten yalnız mıydılar? Tüm Rusya onlara karşı birleşmiş miydi? Ordunun Petrograd üzerine yürüdüğü doğru muydu? Sonra şu genç asker gelmiş, pırıltılı gözlerle konuşmuş ve bir anda gerçeği görmüşlerdi. Bu sesler, askerlerin sesiydi. Üniforma için de kaynaşan milyonlarca köylü ve işçi onlar gibi insandı. Tıpkı onlar gibi düşünen ve duyan insan.

Öteki askerler de konuştular. Cephe delegeleri adına söz alan Gjelchtchak, Kongreyi ancak zayıf bir çoğunlukla terketmeye karar verdiklerini ve Bolşeviklerin, Kongrenin yalnızca siyasal partilerden oluşacağını, meslek ve bölge gruplarına katılmayacakları düşüncesinde olduklarını-

dan oylamaya bile katılmadıklarını bildirdi.

— Cephedeki yüzlerce delege, askerler katılmadan seçildiler. Zira ordu delegeleri birliklerin gerçek temsilcileri değillerdir artık.

Lukiyanov, Kharrach ve Hinçuk gibi subayların bu Kongrede ordunun değil yalnızca yüksek komutanlığın temsilcileri olabileceğini söyledi.

— Siperdekiler, iktidarın Sovyetlerin ellerine geçmesini tüm güçleriyle istemektedirler.

Dalgaların geri dönüşü başlamıştı. Sonra, Yahudi Sosyal Demokratların organı olan Bund'dan Abramoviç söz aldı; öfkeden sesi titriyor, kalın camlı gözlüklerinin arkasında gözlerini kırpıştırıyordu.

— Şu anda Petrograd'da olup bitenler korkunç bir felâkettir. Bund grubu Menşevik ve Devrimci Sosyalist kararına katılarak Kongreyi terkedecektir. Rus proletaryasına olan görevimiz, burada kalarak işlenen suçların sorumluluğunu yüklenmemize engel olur. Kış Sarayının bombardımanı durmadığından, Köylü Sovyeti Yürütme Komitesi, Devrimci Sosyalistler ve Menşeviklerle aynı görüşte olan Belediye Duması, Geçici Hükümetle birlikte ölmeye kararlıdır. Silahsız olarak gidip onlarla buluşacağız ve teröristlerin mitralyözlerine göğüslerimizi açacağız. Kongrenin tüm delegelerini...

Sözlerinin gerisi, küfür, tehdit ve yuhalar arasında işitilmez oldu. Elli delege çıkış kapısına doğru yol açmaya çalıştıkları zaman aleyhteki gürültüler doruğuna ulaşmıştı.

Kamenev umutsuzca çıngırağını sallıyor «yerinizde kalın, çalışmaları sürdürelim» diye yırtınıyordu.

Solgun yüzü, kamçılayıcı sözleriyle Troçki, soğukkanlı ve gür sesiyle konuşmaya başladı:

— Kendilerine sosyalist diyen —Menşevik, Devrimci Sosyalist, Bund— tüm bu fırsatçılar çekip gidebilirler. Tarihin çöp sepetine atacağı kalıntıdan başka nedirler ki...

Riazanov, Bolşevikler adına, Belediye Dumasının isteği üzerine Devrimci Askerî Komitenin görüşmek üzere Kışlık Saraya bir delegasyon gönderdiğini bildirdi. «Böylece kan dökülmesini önlemek için her şeyi yapmış oluyoruz,» diye ekledi.

Durmadan çalan telefonlar arasında, kentin her yanına tam yetkili komiserler yollayan, solukları kesilmiş postacıları kabul edip yeniden başka yerlere gönderen ve durmadan çalışan Devrimci Askerî Komitenin bulunduğu odada biraz kalarak hareket edecektik. Kapı açıldığında sigara dumanıyla kokuşmuş bir hava dışarı çıktı ve elektrik lambalarının göz kamaştırıcı ışığında bir harita üzerine eğilmiş, saçları karmakarışık bir sürü insan gözümüze çarptı. Açık sarı saçlı kahkülleriyle genç ve güleç yüzlü Josefov-Doukhvinski bize kâğıtlarımızı hazırladı.

Gecenin serinliğine çıktığımız zaman Smolni önündeki alanı otomobiller doldurmuştu. Uzaktan uzağa motor gürültülerini bastıran top sesleri işitiliyordu. Motorunun titreşimiyle sarsılan büyük bir kamyon giriş kapısının önünde durmuştu. Birtakım insanlar içeriye paketler yüklüyordu. Tüfekleri de yanıbaşlarındaydı.

— Nereye gidiyorsunuz? diye bağırdım onlara doğru.

Genç bir işçi ateşli ateşli:

— Kente... her yere, dedi.

Kâğıtlarımızı gösterdik.

— Gelin bizimle ama kesinlikle ateş açılacak, dedi.

İçeri girdik, şoför hareket etti ve kamyon

öylesine atıldı ki, ileri çıkmaya çalışanların üzerine yıkıldık bir an. Çevrede nöbet bekleyen silahlı işçilerin yüzlerine yansıyan ateşlerin bulunduğu iki kapının yanından geçtik ve sarsıla sarsıla Souvorovski caddesi boyunca hızla ilerledik. Adamlardan biri bir paket açarak bildirileri havaya atmaya başladı. Arkasında beyaz bir kuyruk bırakan kamyonumuz sokağın karanlığına gömülürken biz de gazeteleri atmaya başladık. Eve geç kalmış yayalar, sokaklardaki nöbetçi askerler havada uçuşan gazeteleri topluyorlardı. Bazen silahlı adamlar yolumuzu keserek durmamızı söylüyorlar, şoförümüz onlarla anlaşılmaz bir şeyler konuştuktan sonra yeniden yola koyuluyorduk.

Kâğıtlardan bir tanesini aldım ve fenerlerin zayıf ışığında şunları okudum:

Rusya Yurttaşlarına,

Geçici Hükümet devrilmiştir. Proletarya ile Petrograd Garnizonunun başında olan Petrograd Asker ve İşçi Temsilcileri Sovyetinin organı olan Devrimci Askeri Komite iktidarı ele almıştır.

Halkın, uğrunda mücadele ettiği dava —ivedi bir demokratik barışın önerilmesi, büyük toprak mülkiyetinin ortadan kaldırılması, üretimin işçiler tarafından denetlenmesi, bir Sovyet Hükümetinin kurulması— kesinlikle kazanılmıştır.

YAŞASIN ASKER-KÖYLÜ VE İŞÇİ DEVRİMİ

Petrograd Asker ve İşçi Temsilciler Sovyeti
Askeri Devrimci Komite

Gözleri şaşı, Moğol yüzlü, keçi derisinden yapılmış bir Kafkas kaputu giyen yanımdaki adam «Dikkat et, burası pencereden ateş eden provokatörle dolu,» dedi.

Znamenskaya Alanına geldik, karanlıkta incin top oynuyordu. Oradan Troubetskoi'nin sert bakışlı heykelinin çevresinden dolaşarak geniş Nevski caddesine vardık. Gözleriyle pencereleri izleyen üç adam her an ateş etmeye hazırdı. Geçtiğimiz yerlerde insanlar bildirileri kapışıyorlardı. Artık top sesleri işitmiyorduk. Kışlık Saraya yaklaştıkça sokaklar tenha ve sessizleşiyordu. Belediye Meclisi ışık içindeydi. Biraz ilerde bir kalabalık ve gemici kordonu gördük, kızgınlıkla bize durmamızı emrettiler. Motor yavaşladı, aşağı atladık.

Önümüzde şaşırtıcı bir sahne vardı. Katerina kanalının tam köşesinde, bir fenerin altında silahlı gemicilerden oluşan bir kordon dörderli gruplar halinde yürümeye çalışan bir kalabalığın yolunu tıkayarak Nevski caddesini kesiyordu. Şık kadınlar, giyimli erkekler, subaylar, her sınıftan oluşan üç-dört yüz kişilik bir kalabalık... Aralarında Kongredeki delegeleri, Menşevik liderleri ve Devrimci Sosyalistleri tanıdık: kırmızı sakalıyla Belediye Başkanı Avksentiyev, Kerenski'nin sözcüsü, Sorekin, Hinçuk, Abramoviç ve başlarında Petrograd Belediye Başkanı beyaz sakalıyla Schreider, sabahleyin tutuklanan ve çok geçmeden bırakılan Geçici Hükümet Levazım Bakanı Prokopoviç. «Russin Daily News» gazetesi muhabiri Malkin de oradaydı. «Kışlık Saraya ölümü aramaya gidiyoruz,» diye neşeyle laf attı. Topluluk durdu ve baş tarafta bir tartışmadır koptu. Schreider ve Prokopoviç, kendilerine emreder gibi duran bir gemiciye sövüp sayıyordu.

— Geçmek istiyoruz. Bütün bu arkadaşlar Sovyet Kongresinden geliyor. Bak istersen kartlarına. Kışlık Saraya gidiyoruz biz.

Gemici çok şaşırmıştı. Kocaman eliyle başını kaşıyıp kaşlarını çattı.

— Komite bana kimseyi Kışlık Saraya bırakmamamı emretti, diye mırıldandı. Bir arkadaşı göndereyim de Smolni'ye telefon etsin.

— Mutlaka geçeceğiz. Görüyorsun silahlı değiliz. İzinli ya da izinsiz geçeceğiz, diye haykırdı ihtiyar Schreider öfkeyle.

— Emir aldım, diye bıkkınlıkla yineledi gemici.

Her yerden, «İsterseniz ateş edin, geçeceğiz, ileri!» diye bağrışılıyordu. «Ölmeye hazırız, eğer Rusların, arkadaşların üzerine ateş etmek cesaretiniz varsa. Göğüslerimizi açtık tüfeklerinize!» diye haykırıyorlardı. «Hayır,» dedi gemici, «sizi bırakmak istemiyorum.»

— Geçersek ne yaparsınız? Ateş mi edersiniz?

— Hayır, silahsız insanlara ateş etmek istemem. Silahsız Ruslara ateş etmeyiz biz.

— Geçmek istiyoruz. Ne yapabilirsiniz ki?

Adamakıllı şaşırmış olan gemici: «Haber veririz. Sizi bırakmayız ama, haber veririz,» diye karşılık verdi.

— Ne yapacaksınız? Ne yapmak istiyorsunuz?

Kafası iyice kızan başka bir gemici söze karıştı.

— Ne mi yapacağız? Gerisin geriye göndereceğiz sizleri. Eğer bizi zorlarsanız ateş de ederiz. Gidin evinize ve rahat bırakın bizi artık.

Büyük bir hoşnutsuzluk ve öfke homurtusu yükseldi aradan. Prokopoviç bir iskemle üstüne çıkarak ve şemsiyesini sallayaraktan konuşmaya başladı:

— Arkadaşlar, yurttaşlar, bize karşı kuvvet kullanıyorlar. Masum kanımızla bu cahillerin el-

lerini kirletemeyiz. Burada makasçıların bizi öldürmesine boyun eğmek bize yakışmaz. (Makasçı deyimiyle ne demek istediğini şimdiye kadar hâlâ çözemedim). Dumaya dönelim. Orada ülkeyi ve devrimi kurtarmak için en iyi yolun hangisi olduğunu bulmaya çalışalım. Bu sözler üzerine topluluk, ağırbaşlı bir sessizlik içinde geriye dönerek yine dörderli sıralar halinde Nevski caddesini tırmanmaya başladı.

Kargaşalıktan yararlanarak, nöbetçilerin arasından geçtik ve Kışlık Sarayın yolunu tuttuk.

Karanlığın içinde öfkeli gözlerle nöbet tutan asker mangaları ve Kızıl Muhafızlardan başka kimseler yoktu. Kazan Katedralinin yukarısında ve sokağın ortasında, damlara yaptığı son atışın geri teptiği şekilde bırakılmış bir sahra topu duruyordu. Her kapının altında, gözleri Police Köprüsüne çevrili askerler alçak sesle konuşuyorlardı. Bir tanesini işitebildim: «Belki haksız,» diyordu. Sokak köşelerindeki devriyeler yayaları durduruyorlardı. Düzenli birliklerden oluşmalarına karşın başlarında devamlı bir Kızıl Muhafız bulunuyordu.

Ateş kesilmişti. Morskaya'ya gelirken birinin bağırdığını işittik: «Junkerler imdat istiyor!» Birtakım emirler verildi ve gecenin karanlığında, sessizliği ayak patırtıları ve silahların birbirine çarpmasından doğan tıkırtılarla bozan bir taburun yürüyüşe geçtiğini farkettik.

İlk sıralara katıldık. Kahkaha ve şarkıdan yoksun sokağın tümünü siyah bir ırmak gibi kaplayan Kızıl Kemer'in altından geçiyorduk ki tam önümde yürüyen adam yavaş bir sesle: «Dikkat et arkadaş. Onlara güvenmeye gelmez. Kuşkusuz ateş edecekler,» dedi.

Kemerin diğer yanına geçince hızlandık. Eğiliyor ve elimizden geldiğince birbirimize sokul-

maya çalışıyorduk. Sonra Alexandr sütununun arkasında toplandık.

«Kaç kişi öldürdün şimdiye kadar?» diye sordum.

— Bilmem. On beş kadar var, diye karşılık verdi.

Birkaç yüz kişiden oluşan kalabalık, sütunun arkasında yığılı olarak bir iki dakika kaldıktan sonra yavaş yavaş yatıştı ve yeni emir beklemeden kendiliğinden yeniden ilerledi. Kışlık Sarayın pencerelerinden gelen ışık sayesinde ilk iki, üç yüz kişinin tamamen Kızıl Muhafızlardan oluştuğunu ve aralarında yalnızca birkaç askerin bulunduğunu seçebildim. Sarayı savunan odun barikatını aşarak öte yana geçtiğimiz zaman junkerlerin bıraktıkları tüfekleri görerek sevinç gösterisinde bulunduk. Genel girişin iki yanındaki kapılar ardına dek açıktı ve ışık dışarıya vuruyordu. Koca binada çıt çıkmıyordu.

Sabırsız kalabalık dalgası bizi, çıplak duvarlı ve kubbeli geniş bir salona açılan sağdaki girişe doğru sürükledi. Burası, bir sürü koridor ve merdivene açılan doğu kanadının mahzeniydi. Kızıl Muhafızlarla askerler, orada bulunan büyük tahta sandıkların üstüne atılarak kapaklarını dipçiklerle söktüler ve içlerindeki halıları, perdeleri, çamaşırları, porselen ve kristal takımları dışarı döktüler. Bir tanesi, omuzuna oturttuğu bronzdan bir şarkacı gururla gösteriyor, öbürü şapkasına devekuşu tüyü iliştiriyordu. Yağma henüz başlamıştı ki bir ses işitildi: «Yoldaşlar! Hiçbir şeye dokunmayın, hiçbir şey almayın, bunlar halkın malıdır.» O anda yirmi ses birlikte tekrarladı: «Durun, her şeyi yerine koyun, bir şey almak yasak, bunlar halkın malı.» Eller suçluların yakasına yapıştı. Şam kumaşları, halılar yağmacılardan geri alındı, iki kişi bronz sar-

kaçı yakaladı. Alınan mallar iyi kötü sandıklara yerleştirildi ve birkaç kişi kendiliklerinden nöbetçi kaldılar. Bu tepki tamamen kendiliğinden doğmuştu. Koridor ve merdivenlerde uzaklığın hafiflettiği sözler işitiliyordu. «Devrim disiplini bu. Halkın malı.»

Batı kanadındaki sol girişe yöneldik. Orada da düzen sağlanmaya çalışılıyordu.

— Sarayı boşaltın, diye bağırıyordu bir Kızıl Muhafız. Haydi yoldaşlar, çekip gidelim, hırsız ve haydut olmadığımızı gösterelim onlara. Nöbetçiler konuncaya dek, komiserlerin dışında herkes dışarı.

İki Kızıl Muhafız, bir asker ve bir subay, tabancaları ellerinde ayakta duruyor, bir asker de defter ve kamış bir kalemle bir masada oturuyordu. Her yerden aynı haykırış işitiliyordu. «Herkes dışarı, herkes dışarı.» Tüm kalabalık itişip kakışarak, küfrederek ve karşı çıkarak kapıdan yavaş yavaş dışarı çıktı. Her asker durduruluyor, üstü aranıyor, cepleri boşaltılıyor ve kaputunun içine bakılıyordu. Kendisinin olmayan her şeye el konuluyor, sekreter not alıyor ve eşya yandaki ufak bir odaya götürülüyordu.

İlginç şeyler yakalandı: Küçük heykeller, mürekkep şişeleri, imparatorluk baş harflerinin işlendiği yatak örtüleri, şamdanlar, küçük bir yağlıboya kutusu, şömenler, altın kabzalı kılıçlar, sabun kalıpları, her türlü giyim eşyası ve örtüler... Bir Kızıl Muhafızın elinde, ikisini junkerlerden aldığı üç tüfek vardı. Bir tanesi ise, içinde kâğıtların bulunduğu dört çanta taşıyordu. Suçlular, ya canları sıkkın eşyaları geri veriyor, ya da çocuklar gibi kendilerini savunuyorlardı. Araştırma komisyonu üyeleri ise hep bir ağızdan konuşarak, çalmanın halk şampiyonlarına yakışmadığını anlatıyorlardı. Yakalananlar,

çoğunlukla geri dönüyor ve arkadaşlarının aranmasına yardımcı oluyorlardı.

Üçer, dörder kişilik gruplar halinde junkerler de gözüktü. Komisyon onların üstlerini ararken ince eleyip sık dokuyor ve «Provokatörler, Kornilovcular, Karşı-devrimciler, halk katilleri» diye de çeşitli hakaretlerde bulunmasına karşın kendilerine hiçbir kaba kuvvet gösterisinde bulunulmuyordu. Ama ödleri patlamıştı. Her şeye karşın cepleri boş değildi. Tüm çalınanlar sekreterce kaydedilip yandaki odaya taşınıyordu. Ayrıca junkerlerin silahları da alınıyor ve kendilerine «Gene halka karşı silah kullanacak mısın?» diye sorulduğunda ard arda «hayır» diyorlar ve serbest bırakılıyorlardı.

İçeri girip giremeyeceğimizi sorduğumuz zaman komisyon bir an duraladı, ama dev gibi bir Kızıl Muhafız kesin bir sesle bunun yasak olduğunu bildirdi.

— Sonra siz kimsiniz? diye sordu. Hepinizin Kerenskici olmadığını nereden bileyim ben. (İkisi kadın olmak üzere beş kişiydik.)

— Yer verin arkadaşlar, diye bağırarak bir asker ve bir Kızıl Muhafız kalabalığı yararak ortaya çıktılar. Arkalarında iki süngülünün getirdiği ve ard arda yürüyen altı kadar sivil vardı. Bunlar Geçici Hükümet üyeleriydiler. Başta, yüz hatları gergin ve solgun Kiçkin, sonra sıkıntılı bir yüzle yere bakan Rutenberg, arkadan her yanı kollayan ve soğuk soğuk bizi süzen Tereşçenko. Sessizce geçip giderlerken, zafer içindeki isyancılar onları görebilmek için itişip kakışıyor, öfkeleri yalnızca mırıltıda kalıyordu. Sonradan öğrendiğimize göre halk sokakta kendilerini linç etmek istemiş, ateş açılmış ve gemiciler Peter ve Paul kalesine kadar onları sağ salim getirmeyi başarmıştı...

Durumdan yararlanarak biz de saraya gir-

dik. İçerde yoğun bir gidiş geliş vardı. Ortalık araştırılıyor, junkerler aranıyordu, ama hepsi kaçmıştı. Yukarı çıkarak tüm salonları dolaştık. Sarayın karşıda kalan kısmı, Neva yönünden gelen öteki birliklerce tutulmuştu. Büyük salonlardaki halılara, duvar halılarına, heykellere ve tablolara el sürülmemişti. Ama bürolardaki tüm sıralar, dolaplar zorlanmış, kâğıtlar döşemelere atılmıştı. Oturma odalarındaki yatak örtüleri sökülmüş, gardroplar yağmalanmıştı. En gözde ganimet, işçilerin büyük gereksinim duyduğu elbiseydi. Mobilyaların yığıldığı bir odada, koltukları kaplayan Cordou derisini koparıp almaya çalışan iki askeri gördüğümüz zaman, bize bu derilerden kendileri için ayakkabı yapmak istediklerini söylediler...

Altın işlemeli mavi ve kırmızı giysileri içinde sarayın yaşlı hizmetkârları sinirli sinirli geliyor ve alıştıkları gibi «Buraya girilmez, barın, yasaktır,» deyip duruyorlardı. Sonunda, önceki gün ve gece içinde bakanların toplandığı ve zabıt kâtipleri tarafından Kızıl Muhafızlara teslim edilen, kırmızı kumaşlarla kaplı, malaşıt ve altın işlemeli odaya geldik. Yeşil serj örtülü masa, tutuklandıkları anda bıraktıkları gibiydi. Her koltuğun önünde bir mürekkep hokkası, bir tüy ve üzerlerine gelişigüzel çiziktirilmiş hareket planları, bildiri ve duyuru müsveddeleri bulunan kâğıtlar vardı. Ama işe yaramayacağı anlaşılınca bunların çoğu karalanmıştı ve kâğıtların alt tarafı, meslektaşlarının ard arda sundukları hayali projeleri umutsuzca dinlerken bakanların farkında olmaksızın çizdikleri belirsiz geometrik şekillerle doluydu. Konovalov'un şu cümleyi yazdığı kâğıtlardan birini aldım. «Geçici Hükümet, tüm sınıflardan kendisini desteklemesini istiyor.»

Şunu da belirtmek yerinde olur ki Kışlık Saray kuşatıldığı sırada hükümet son ana kadar

cephe ve taşra ile sürekli ilişki durumunda kalmıştı. Bolşevikler sabahın erken saatlerinde Savaş Bakanlığını ele geçirmelerine karşın çatı arasında askerî bir telgrafhane bulunduğunu ve özel bir hattın bunu Kışlık Saraya bağladığını bilmiyorlardı. Genç bir subay orada, ülkeyi duyuru ve çağrılara boğarak sabahtan akşama dek çalışıyordu. Sarayın alındığını işitince şapkasını giydi ve rahat rahat binadan ayrıldı.

Etrafa iyice daldığımızdan, asker ve Kızıl Muhafızların bize karşı gösterdikleri iyiniyette birtakım değişiklikler olduğunu sonradan anladık. Odadan odaya geçtiğimiz zaman küçük bir grup bizi izliyordu. Ama öğleden sonrasını junkerlerle birlikte geçirdiğimiz büyük tablo galerisine ulaştığımız zaman yüz kadar insan üzerimize yürüdü. Yüzünde kuşku okunan dev gibi bir asker önümüze dikildi.

— Kimsiniz? diye gürledi. Ne yapıyorsunuz burada?

Ötekiler çevremizi sardı, bizi süzmeye başladı, kimileri «provokatörler» diye homurdanıyordu. Bir tanesi «yağmacı bunlar» deyince Devrimci Askeri Komitenin verdiği serbest geçiş kâğıtlarını uzattım. Asker evirdi çevirdi ama bir şey anlamadı. Belli ki okuma yazması yoktu. Yere tükürerek bizi hor gören bir yüzle «Kâğıt bunlar. Neye yaradığı biliniyor,» dedi. Vahşi bir sürünün atsız yakaladığı bir kovboyu yavaş yavaş sıkıştırması gibi ötekiler de bize sokulmaya başladılar. Uzakta, ne yapacağını bilmez gibi duran bir subayı görünce seslendim. Kalabalık arasında bir yol açarak yanımıza kadar geldi.

— Ben komiserim dedi. Siz kimsiniz? Ne oluyor?

Kalabalık hafifçe aralandı ve beklemeye başladı. Kendisine kâğıtlarımızı gösterdim. Fransız-

ca olarak: «Yabancı mısınız? Ama çok tehlikeli bu,» dedi.

Sonra asker kalabalığına dönerek kâğıtlarımızı gösterdi ve bağırdı:

— Arkadaşlar. Bunlar Amerikalı yabancı arkadaşlarımız. Proletarya ordusunun devrimci disiplini ve kahramanlığını kendi yurttaşlarına anlatabilmek için buralara kadar gelmişler.

— Nerden biliyorsunuz? diye uzun boylu bir asker atıldı. Ben de size bunların provokatör olduğunu söylüyorum. Proletarya ordusunun devrimci disiplinini görmeye geldiklerini söylüyorlar ama sarayda ellerini kollarını sallaya sallaya dolaştılar. Ceplerinin yürüttükleriyle dolu olup olmadığını nereden biliyorsunuz?

Ötekiler yeniden üzerimize yürüyerek:

— Pravilno! Elbette yahu, diye söylenmeye başladılar.

Alnı ter içinde kalan subay: «Arkadaşlar, ben Devrimci Askerî Komite Komiseriyim. Bana güveniyor musunuz? Bu kâğıtların altında benimki ile eşdeğerde olan imza var.» Saray içinde, Neva rıhtımına bakan bir kapıya kadar bizimle birlikte geldi. Kapının yanında bir araştırma komisyonu çalışıyordu. Hem yüzünün terini siliyor ve hem de «ucuz kurtuldunuz» deyip duruyordu.

— Kadınlar taburu ne oldu?

— Ha, kadınlar mı? dedi gülerek. Hepsini arkadaki bir odaya kapamıştık ve ne yapacağımızı düşünüyorduk. Çünkü hepsinin sinir krizi tutmuştu. En sonunda Finlandiya garına götürdük onları. Oradan da Levaşevo'ya. Kamptalar şimdi...

Dışarı çıktığımız zaman devriyelerin yarıp geçtiği, görünmeyen birliklerin gürültüleriyle titreştiği buz gibi bir gece içinde bulduk kendi-

mizi. Peter ve Paul kalesinin siyah bir yığın halinde yükseldiği ırmağın öbür kıyısından boğuk bir uğultu yükseliyordu... Ayaklarımızın altındaki kaldırım. Avrora kruvazöründen yediği iki obüsle parçalanan ve sarayın üst süslemelerinden dökülen mermer parçalarıyla doluydu. Bombardımanın verdiği tek zarar da buydu zaten.

Sabahın üçüydü. Nevski üzerindeki tüm havagazı fenerleri yeniden yanmış, üçlük top kaldırılmıştı ve ateşin başına toplanmış askerler ve Kızıl Muhafızlardan başka savaşı anımsatan bir şey yoktu. Kent, belki de tarihinde görmediği bir sessizliğe gömülmüştü. O gece ne bir cinayet işlendi ve ne de bir hırsızlık olayı oldu.

Belediye binası ışık içindeydi. Şimdi kırmızı kumaşla örtülü, altın çerçeveli çar portrelerinin süslediği ve kürsülerle çevrili Alexandre salonuna çıktık. Yüz kadar kişiden oluşan bir topluluk Skobolev'in konuştuğu bir kürsünün çevresini sarmıştı. Halk, Güvenlik Komitesinin genişletilmesini, güçlü bir örgüt haline gelecek olan tüm antibolşevik unsurların toplanmasını istiyordu. Bu örgüt sonradan «Ülke ve Devrim Kurtuluş Komitesi» adını alacaktı. Bazen amaçlarını gizlemeyerek gerçek adı altında çalışan, bazen de «Halk Kurtuluş Komitesi» gibi görkemli bir ad arkasına saklanarak eylemlerini sürdüren ve bir hafta sonra da Bolşeviklerin en korkunç bir düşmanı olan Kurtuluş Komitesi gözlerimizin önünde böylece kuruldu.

Dan, Gotz, Avksentiyev, Sovyet Kongresi Muhalefetinden birkaç üye, Köylü Sovyeti Yürütme Komitesi üyeleri, ihtiyar Prokopoviç, hatta Cumhuriyet Meclisinden Vinaver gibi üyeler ve birkaç Kade üyesi de orada bulunuyordu. Lieber, Sovyet Kongresinin yasal olmadığını, eski Tsik'in görev başında olduğunu açıkladı ve ülke için bir duyuru taslağı hazırlandı...

Geçen bir arabaya seslendik. Smolni'ye gideceğimizi henüz söylemiştik ki «izvoztchik» başını salladı.

— Niet, dedi. Orası cehenneme döndü şimdi...

Ancak uzun zaman dolaştıktan sonra bir arabacıyı razı edebildik. Otuz rublemizi alarak bizi Smolni'den iki sokak önce indirdi.

Smolni'nin pencereleri eskisi gibi ışık içindeydi. Otomobiller gidip geliyor ve ateşin başına çömelmiş nöbetçiler olayları işitip gelenleri kaygılı bir yüzle sorguya çekiyordu.

Koridorlar, gözleri içe çökmüş, kirli ve işi başından aşmış insanlarla doluydu. Birkaç toplantı salonunda, tüfeklerini yanıbaşlarına koymuş adamlar döşemeler üstünde uyuyordu. Belli sayıdaki milletvekilleri Kongreden ayrılmalarına karşın toplantı salonu ağzına dek doluydu ve bir deniz gibi dalgalıydı. İçeri girdiğimiz zaman Kamenev tutuklanan bakanların listesini okuyordu. Tereşçenko adı sevinç çığlıkları, gülmeler ve alkışlarla karşılandı. Rutenberg'in başarısı daha az oldu. Palçinski adı öfke haykırışları, yuhalar ve hurralarla karışık bir fırtına kopardı. Çudnovski'nin Kışlık Saray komiserliğine atandığı açıklandı.

Burada dramatik bir olay karıştı işin içine. Sakallı yüzü öfkeyle gerilmiş, uzun boylu bir köylü kürsüye çıkarak başkan masasına bir yumruk indirdi.

— Biz, Devrimci Sosyalistler, Kışlık Sarayda tutuklanan sosyalist bakanların hemen salıverilmelerini istiyoruz. Yoldaşlar! Çarın despotluğuna karşı çıkarken canlarını ve özgürlüklerini tehlikeye atan dört yoldaşın, özgürlüğün tarihsel mezarı olan Peter ve Paul kalesine hapsedildiklerini biliyor musunuz?

Gürültünün ortasında masayı yumruklamaya ve bağırmaya devam etti. Bir başka delege kürsüye çıkarak ve büroyu göstererek sordu:

— Bolşeviklerin Okhrana'sı liderlerine işkence ederken devrimci kitlelerin temsilcileri yerlerinde mi oturacaklar rahat rahat?

Troçki, gürültüyü kesmeleri için çırpınıp duruyordu.

— Sovyetleri ezmek için serüvenci Kerenski'yle anlaşan ve komplo yaparken suç üstü yakalanan bu 'yoldaşları' idare mi edelim yani? Onlar 16 ve 18 temmuz olaylarından sonra gözümüzün yaşına bakmamışlardı.

Sonra, sesinde bir zafer havasıyla sürdürdü konuşmasını:

— Korkaklarla, aşırıcıların ortadan yokolduğu ve devrimi savunmakla kurtarmak görevinin omuzlarımıza çöktüğü şu anda her zamankinden fazla çalışmak, çalışmak ve yine de çalışmak gereklidir. Teslim olmaktansa ölmeye kararlıyız.

Çarskoye Selo'dan atla gelen ve üstü başı çamur içinde olan bir komiser soluk soluğa söz aldı:

— Çarskoye Selo garnizonu, Sovyetleri ve Devrimci Askeri Komiteyi savunmaya hazır, Petrograd kapılarını gözlemektedir. (Hurra diye haykırışlar) Cepheden gönderilen bisiklet birliği Çarskoye'ye ulaşmıştır. Askerler şimdi bizimle birliktir. Sovyetlerin iktidarıyla birlikte toprakların köylülere ve endüstri denetiminin de işçilere bırakılması gereğini tanımaktadırlar. Çarskoye'de kalan 5. Bisiklet Taburu bizimledir...

Sonra 3. Bisiklet Taburu adına bir delege konuştu. Büyük bir coşku kasırgası içinde nasıl Güney-Batı cephesinden Petrograd'ı savunmak için üç gün önce emir aldıklarını, bu emrin ön-

celeri kendilerine kuşkulu göründüğünü, Peredolnaya istasyonunda, kendilerini bekleyen Çarskoye 5. Tabur temsilcileriyle bir toplantı düzenleyerek «bisikletçilerin toprak sahipleriyle burjuvazinin hükümetini desteklemeyi ve kardeş kanı dökmeyi reddettiklerini» anlattı.

Kapelinski, Enternasyonalist Menşevikler adına, iç savaşa barışçı bir çözüm bulmak için özel bir komite seçilmesi önerisinde bulundu: Meclis «Barışçı çözüm yok. işte çözüm!» diye haykırdı.

Öneri, ezici bir çoğunlukla geri çevrildi ve Enternasyonalist Menşevikler bir küfür ve alay kasırgası içinde Kongreyi terkettiler. Meclis, ilk anların korkularını yenmişti ve Kamenev arkalarından şöyle konuştu:

— «Menşevik ve Sosyalistler «Barışçı çözüm» için ivedilik istiyorlardı. Gelgelelim Kongreyi terketmek isteyen grupların yararına durmadan gündemin değişmesi için oy verdiler. Tüm bu dönüşlerin, daha önceleri çekilmeyi düşündükleri apaçık ortada.

Meclis, birtakım fraksiyonların ayrılışını hesaba katmadan, tüm Rusya'nın köylü, asker ve işçisine yapılacak aşağıdaki duyurunun yazılmasına geçti:

İŞÇİLER, ASKERLER, KÖYLÜLER,

İşçi ve Asker Temsilciler Sovyetinin Rus Birliği İkinci Kongresi açılmıştır. O, Sovyetlerin çoğunluğunu temsil etmektedir. Ayrıca köylü Sovyetinden bazı delegeler de katılmışlardır. Köylü, asker ve işçi büyük çoğunluğunun iradesiyle, Petrograd Garnizonu ve işçilerin zaferini destek alan Kongre iktidarı ele geçirmiştir.

Geçici Hükümet devrilmiştir. Üyelerinden çoğunluğu şimdiden tutuklanmıştır.

Sovyet iktidarı tüm uluslara ivedi demokratik bir barışla tüm cephelerdeki ivedi bir ateşkes önerecektir. Kilise, çarlık ve toprak sahipleri mallarının köylü komitelerine bırakılması için girişimlerde bulunacaktır. Askerlerin haklarını savunacak ve ordunun tüm demokratikleşmesini gerçekleştirecektir. Üretim üzerinde işçi denetimini egemen kılacak, Kurucu Meclisin belirlenen tarihte toplanmasını sağlayacak, kentleri ekmeğe ve köyleri de ilk gereksinim maddelerine kavuşturmak için bütün gerekli önlemleri alacaktır. Rusya'da yaşayan tüm ulusların kendi kendilerini yönetme hakkını kesinlikle sağlayacaktır.

Kongre taşradaki tüm yetki kullanılmasının, mükemmel devrimci bir disiplin sağlamakla görevli İşçi, Asker ve Köylü Sovyetlerine bırakılmasına karar vermiştir.

Kongre, siperlerdeki askerlerin uyanıklığına ve cesaretine güvenmektedir. Sovyet Kongresi, hükümet tüm ülkelere doğrudan önereceği demokratik barışı gerçekleştirinceye kadar Devrimci ordunun emperyalist saldırılara karşı, devrimi koruyacağından emindir. Yeni hükümet, varlıklı sınıfların vergilendirilmesi ve mallarının müsaderesini amaçlayan kesin bir politika güderek devrimci ordunun gereksinimlerini sağlamak ve asker ailelerinin durumunu iyileştirmek için gerekli önlemleri alacaktır.

Kornilovcular —Kerenski, Kaledin ve ötekiler— Petrograd üzerine birlik göndermeye çalışmaktadırlar. Kerenski'nin kandırdığı birçok alay şimdiden halkın yanına geçmiştir.

Askerler! Kornilovcu Kerenski'ye karşı direnin. Her zaman tetikte olun.

Demiryolu işçileri! Kerenski tarafından Petrograd üzerine gönderilen tüm trenleri durdurun.

Askerler! İşçiler! Memurlar! Devrimin kaderi ve demokratik barış sizlerin elindedir.

İşçi ve Asker Temsilciler Sovyetleri
Rus Birliği Kongresi ve Köylü
Sovyetleri Delegeleri

Bir elinde telgrafla yorgunluktan sallanan Krilenko kürsüye çıktığında saatler sabahın 5.17'sini gösteriyordu:

— Arkadaşlar, Kuzey Cephesi telgraf yolluyor: «12. Ordu Sovyet Kongresini selâmlar ve Kuzey Cephe Komutanlığını eline alan Devrimci Askeri bir Komitenin kuruluşunu kendisine haber verir...»

Coşkun bir sevinç. Herkes ağlıyor ve birbirlerini kucaklıyor.

— General Çeremissov Komiteyi tanımıştır Geçici Hükümet komiseri Voitinski istifa etmiştir...

Lenin ve Petrograd işçileri ayaklanmaya böyle karar vermişler ve Petrograd Sovyeti geçici Hükümeti devirerek Sovyetler Kongresini hükümet darbesi gibi bir olup bittiyle yüz yüze bırakmıştı. Şimdi tüm büyük Rusya'yı —sonra da dünyayı— kazanmak sorun haline gelmişti. Rusya acaba bu eylemi izleyecek ve ayaklanacak mıydı? Ya tüm dünya ne yapacaktı? Halklar bu çağrıya uyup ayağa kalkacaklar ve kızıl dalga yeryüzüne yayılacak mıydı?

Sabahın altısı olmasına karşın gece hâlâ soğuk ve kapkaranlıktı. Ama morumsu garip bir aydınlık sessiz sokaklarda sürünmeye başlıyor ve Rusya'nın üzerine doğacak korkunç şafağın habercisi olarak fenerlerden süzülen ışıkları yavaşça donuklaştırıyordu...

BEŞİNCİ BÖLÜM

İŞ BAŞINA

8 kasım perşembe. Gün, heyecan ve şaşkınlığın zirvesindeki bir kentte korkunç bir fırtınaya dönüşen tümüyle ayaklanmış bir ulus üzerinde yükseliyordu.

Görünüşte, her şey durgundu. Yüz binlerce insan ihtiyatla evlerine dönüyor, erkenden kalkıp işlerine gidiyorlardı. Petrograd'da tramvaylar işliyor, mağaza ve lokantalar kapılarını açıyor, tiyatrolar oyunlar düzenliyor ve bir resim sergisi son hazırlıklarını yapıyordu... Savaşın bile kesip atamadığı alışılmış karışıklığın içinde yaşam akıp gidiyordu. En kötü felâketler karşısında bile yemesini, giyinmesini ve eğlenmesini sürdüren sosyal organizmanın canlılığından daha şaşırtıcı bir şey yoktur...

Cepheyi ayaklandırıp büyük bir orduyla başkentin üzerine yürüdüğü söylenen Kerenski konusunda binlerce dedikodu dolaşıyordu. Volodia Naroda, Psakov'dan yolladığı şu prikaz'ı yayınladı:

Bolşeviklerin çılgınca girişiminin yol açtığı karışıklıklar ülkeyi uçurumun kıyısına getirmiştir. Yurda zorla kabul ettirilen bu korkunç sınavdan başarıyla çıkmak için herkesin tüm iradesini, cesaretini ve özverisini kullanması gereklidir.

Geçici hükümetin yeni kabinesi oluşturuluncaya dek —eğer oluşturulabilirse— herkes görevi başında

kalmalı ve acı çeken Rusya'ya karşı borcunu ödemelidir. Unutmayın ki şimdiki askeri örgütlere yapılacak en ufak bir engelleme, cepheyi düşmana açarak onarımı olanaksız felâketler getirir. Komutanlarla askerler arasında karşılıklı kesin bir güven duygusu sürdürülmek ve orduyu yeni çarpışmalardan koruyarak ne pahasına olursa olsun birliklerin döğüşken gücünü ayakta tutmak ve düzeni sürdürmek gereklidir. Yurdun kurtuluşu adına, bütün şeflere, komiserlere görevleri başında kalmalarını emrediyorum. Cumhuriyet Geçici Hükümeti iradesini bildirinceye dek ben de Ordular Yüksek Komutanlığı görevimde kalacağım...

Buna karşılık olarak duvarlarda şu afişler görüldü :

SOVYETLER RUS BİRLİĞİ KONGRESİNİN DUYURUSU

Eski bakanlardan Konovalov, Kişkin, Tereşçenko, Maliantoviç, Nikitin ve ötekiler Devrimci Askeri Komite tarafından tutuklanmışlardır. Kerenski kaçmaktadır. Hemen tutuklanması ve Petrograd'a getirilmesi amacıyla tüm askeri birliklere gereğinin yapılması emrolunur.

Kerenski'ye yapılacak her türlü yardım Devlete karşı işlenmiş büyük bir suç olarak ceza görecektir.

Askeri Komite artık frenleri gevşetmiş ve yola çıkmıştı. Emirler, duyurular, kararnameler birer kıvılcım gibi saçılıyordu ortalığa. Kornilov'u Petrograd'a getirmek emri verildi. Geçici Hükümetin hapsettiği Toprak Komitesi üyeleri salıverildiler, ordudan ölüm cezası kaldırıldı. Memurlar, tersine hareket ettikleri takdirde şiddetle cezalandırılacakları tehdidiyle, görevlerini sürdürme emri aldılar. Her türlü yağma, karışıklık, spekülasyon yasaklandı. Bu alanda yapılacak tüm

girişimler ölümle cezalandırılacaktı. Geçici komiserler çeşitli bakanlıklara atandılar: Dışişlerine Troçki ve Uristki, İçişleri ve Adalet Bakanlığına Rikov, Çalışma Bakanlığına Şliapnikov, Maliye Bakanlığına Menjinski, Sosyal Yardım Bakanlığına Bayan Kollantai, Ticaret, Çalışma ve Ulaştırma Bakanlığına Riazanov, Donanma Bakanlığına gemici Korbir, Posta ve Telgraf Bakanlığına Spiro, Tiyatro işlerine Muraviov, Ulusal Basımevine Derbişev, Petrograd Valiliğine Teğmen Nesterov, Kuzey Cephesine Pozern...

Ordu, devrimci askeri komiteler atamaya, demiryolu işçileri düzeni sağlamaya ve özellikle cephe ve kentlere ayrılmış erzak ulaşımını geciktirmemeye çağrıldılar. Buna karşılık, Ulaştırma Bakanlığında temsil edilecekleri konusunda kendilerine söz verildi.

Komitenin duyurularından biri de Kazaklarla ilgiliydi:

Kardeş Kazaklar, Petrograd'ın sizlerden nefret ettiği anlatılarak Başkentin devrimci asker ve işçilerine karşı sizi dövüşmeye zorluyor ve Petrograd üzerine yürümenizi istiyorlar. Ortak düşmanlarımız olan toprak sahipleriyle kapitalistlerin söylediklerinin tek sözcüğüne bile inanmayınız. Kongremizde Rusya'nın bilinçli tüm köylü, asker ve işçi örgütleri temsil edilmiştir. Kongre Kazak işçilerine de kucağını açmak istemektedir. Kan emici Nikola ile büyük toprak ağalarının uşakları olan gerici generaller düşmanımız, toprak yokluğundan yakınan Kazaklar ise kardeşimizdirler.

Sizlere, Sovyetlerin Kazak topraklarına elkoymak istediklerini söylüyorlar. Yalandır bu. Devrim yalnızca büyük Kazak toprak ağalarının topraklarını halka vermek için almak istemektedir.

Sizler de Kazak temsilcileri Sovyetlerini oluşturunuz. İşçi, asker ve köylü sovyetlerine katılınız.

Halk haini olmadığınızı «kara yüzlere» gösteriniz. Onlara anlatınız ki tüm devrimci Rusya'nın nefretini kazanmak istemiyorsunuz.

Kardeş Kazaklar, halk düşmanlarının emirlerini yerine getirmeyiniz. Daha birçok Kazak birliklerinin ve bisiklet taburlarının yaptığı gibi bizimle ilişki kurmak için Petrograd'a delegelerinizi gönderiniz. Petrograd garnizonu Kazakları halk düşmanlarının umutlarını boşa çıkardılar. Kardeşlerini vurmak, devrimci Petrograd Garnizon ve işçilerine karşı yürümek istemediler.

Kardeş Kazaklar, Sovyetler Rus Birliği Kongresi size kardeş elini uzatmaktadır.

Yaşasın tüm Rusya'nın Köylü, İşçi, Asker ve Kazak Birliği.

Karşı taraf ise bütün duvarlara yapıştırılan duyurular, dağıtılan gazete ve bildiriler ile karşılık veriyor, en kötü felâketlerin geleceğini bildirerek öbür tarafa lânetler yağdırıyordu. Şimdi tüm silahlar Sovyetlerin elinde olduğundan, basım yoluyla savaşı sürdürüyorlardı. Örneğin, Avrupa ve Rusya'yı kaplayan Devrim ve Ülke Kurtuluş Komitesinin çağrılarından biri:

RUS CUMHURİYETİ YURTTAŞLARINA

7 Kasım günü Petrograd Bolşevikleri, devrimci kitlelerin iradesine karşı çıkarak Geçici Hükümetin bir bölümünü canice tutuklamışlar, Cumhuriyet Meclisini dağıtmışlar ve yasadışı bir iktidar ilân etmişlerdir. Dış tehlikenin en büyük olduğu bir anda devrimci Rusya hükümetine yapılan bu şiddet hareketi yurda karşı işlenmiş tanımlaması olanaksız bir suçtur.

Bolşeviklerin ayaklanması ulusal savunma davasına öldürücü bir darbe indirmekte ve herkesin istediği barışı geciktirmektedir.

Bolşeviklerin başlattığı iç savaş, ülkeyi anarşi ve

karşı-devrimin felâketlerine sürüklemek ve cumhuriyet rejimini sağlamlaştırarak toprakları sürekli olarak halka vermekle görevli Kurucu Meclisin başarısını tehlikeye sokmak istemektedir.

Yasal hükümet iktidarının sürekliliğini sağlayan ve 7 kasım gecesi kurulmuş olan Ülke ve Devrim Kurtuluş Komitesi yeni bir geçici hükümet kurmak için girişimlere başlamıştır. Demokratik güçlere dayanan bu hükümet, ülkeyi Kurucu Meclise götürecek ve onu anarşi ve karşı-devrimden kurtaracaktır. Ülke ve devrim kurtuluş komitesi size çağrıda bulunmaktadır:

Düzen bozanların otoritesini tanımayınız
Emirlerini yerine getirmeyiniz.
Ülke ve devrimin savunması için ayaklanınız.
Ülke ve devrim komitesini destekleyiniz.
İmza: Rus Cumhuriyet Meclisi
Petrograd Belediye Duması
İlk Kongre Tsik'i
Köylü Sovyetleri Yürütme Komitesi
Devrimci Sosyalistler, Menşevikler, Popüler Sosyalistler, Birleşik Sosyal Demokratlar fraksiyonları, 2. Kongre Edinstvo grubu.

Ayrıca, Devrimci Sosyalistlerin, Aşırı Menşeviklerin, Ordu Merkez Komitesi Köylü Sovyetlerinin, donanmanın da afişleri vardı. Bir tanesinde şöyle deniyordu:

Bilinçli işçi, asker, vatandaşlar, hepimiz birleşmezsek açlık Petrograd'ı kırıp geçirecek, Alman orduları bağımsızlığımızı ayaklar altına alacak ve «yüz kara»ların Yahudi katliamları Rusya'yı batıracaktır...

Bolşeviklerin sözlerine kanmayınız. Onların ivedi barış sözleri birer yalandır. Ekmek vaadleri aldatmacadır. Toprak vaadleri ise birer çocuk masalıdır.

Hepsi bu tonda yazılmıştı.

Yoldaşlar, alçakçasına aldatıldınız. Bolşevikler yalnız başlarına iktidarı ele geçirdiler. Sovyetlere katılan öteki, sosyalist partilerden komplolarını gizle-

diler. Sizlere toprak ve bağımsızlık vaadediliyor. Ama Bolşeviklerin yarattığı anarşi, sizlerden hem toprağı ve hem de bağımsızlığı alacak olan karşı-devrimin işine yarayacaktır.

Gazeteler de daha az ateş püskürüyor değillerdi.

Dielo Naroda şöyle yazıyordu:

Görevimiz, işçi sınıfının düşmanlarının maskesini aşağı indirmektir. Görevimiz, devrimi gözetmek için tüm güçlerimizi ortaya koymaktır.

Eski Tsik adına son kez konuşan «İzvestia» korkunç bir ceza öngörüyordu:

Sovyetler Kongresine gelince, böyle bir Kongrenin olmadığını iddia ediyoruz. Yine iddia ediyoruz ki Tsik'in yetkilerini hiçbir biçimde feshetmek hakkını elinde bulundurmayan Bolşevik fraksiyonunun özel bir konferansı olmuştur bu.

Bütün sosyalist partileri kapsayacak olan yeni bir hükümet kurulmasını öneren «Novai Jizn» Devrimci Sosyalistlerle Menşeviklerin Kongreden ayrılmalarını şiddetle eleştirmekte ve Bolşevik ayaklanmasının çok açık bir anlamına işaret etmektedir. Bundan böyle buruvaziyle herhangi bir koalisyon hayali artık suya düşmüştür.

«Raboçi Put» ise, temmuzda yasaklanan Lenin'in gazetesi «Pravda» adına alarak gururla ve tehdit dolu bir yaklaşımla haykırıyordu:

İşçiler, askerler, köylüler! Martta soylu sınıfın despotluğunu devirdiniz. Dün de burjuva despotluğuna kesin bir darbe vurdunuz.

Şimdi en önemli görev Petrograd yakınlarını korumaktır.

İkincisi, Petrograd'taki karşı-devrimci unsurları silahtan arındırmaktır.

Üçüncüsü ise devrimci iktidarı kesin olarak ör-

gütlemek ve programının gerçekleşmesini sağlamaktır...

Kadelerin çok az organı yayınlanıyor, burjuvasi ise olaylar karşısında genellikle ilgisiz ve alaylı bir tutum takınıyor ve öteki partiler karşısında «ben sizlere dememiş miydim» gibi yukardan bakan bir tutum izliyordu.

Sözü geçen Kadelerin Belediye Dumasıyla Kurtuluş Komitesi çevresinde dolaştıkları görülüyor, burjuvazi ise her bakımdan çok uzaklarda gözükmeyen saatini bekleyerek büzüldükçe büzülüyordu. Lenin, Troçki, Petrograd işçileriyle basit askerlerden başka hiç kimse, Bolşeviklerin iktidarda üç günden fazla kalabileceklerini düşünemiyordu bile...

Aynı gün öğleden sonra, muhalefetin tüm gücünü toplayarak Dumanın sürekli toplandığı yüksek tavanlı amfiteatr biçimindeki Nikolas salonuna gittim. Beyaz saç ve sakalıyla görkemli yaşlı belediye başkanı Schreider, özerk belediye hükümeti adına protestoda bulunmak için bir gece önce Smolni'ye yaptığı ziyareti anlatıyordu. Troçki'ye «Gizli ve direkt oyla seçilmiş bulunan ve başkentteki tek yasal iktidar olan Duma yeni iktidarı tanımamaktadır» demişti.

Ve Troçki yanıtlamıştı hemen:

— Anayasa ilâcını da birlikte getirmiştir: Dumayı dağıtmak ve yeni seçimler yapmak.

Bu sözler derhal öfkeye yolaçtı. Ve ihtiyar sürdürdü konuşmasını: «Süngülü bir hükümet tanınmak isteniyorsa, peki böyle bir hükümetimiz var. Ama ben yasal olarak yalnızca halkın ve çoğunluğun seçtiği bir hükümeti kabul ederim, yoksa zorla iktidarı ele geçiren bir azınlığın hükümetini değil.»

Bolşevik sıralarının dışındaki tüm sıralarda

korkunç bir alkış tufanı koptu. Gürültünün ortasında belediye başkanı, çeşilti dairelere komiserlerin atanmasıyla Bolşeviklerin zaten belediye özerkliğini bozduklarını söyledi. Bolşevik fraksiyon konuşmacısı, gürültüyü bastırmaya çalışarak Sovyetler Kongre kararının, tüm Rusya'nın Bolşeviklerin eylemini desteklediği anlamına geldiğini söyledi ve:

— Sizler Petrograd halkının gerçek temsilcileri değilsiniz, diye ekledi. (Hakaret bu, diye bağrışmalar.)

İhtiyar belediye başkanı, Dumanın en serbest halk oyuyla seçildiğini anımsattı. Bolşevik delegesi ise: Evet ama çok önceydi o. Tıpkı Ordu Komiteleri ve Tsikte olduğu gibi» diye karşılık verdi.

Salonun her yanından «Yeni Sovyetler Kongresi olmadı!» diye bağrışıldı. Bolşevik delegesi ise: «Bolşevik fraksiyonu böyle bir karşı-devrim ininde daha uzun zaman kalmayı reddeder (gürültüler) ve Dumanın yeniden seçilmesini ister...» dedikten sonra tüm Bolşevikler: «Alman ajanları, kahrolsun hainler!» çığlıkları arasında toplantı salonundan ayrıldılar.

Şingariov adında bir Kade, Devrimci Askeri Komitenin komiserliğini kabul eden tüm belediye memurlarının kovulmasını ve mahkemeye verilmesini istedi. Schreider, Bolşeviklerin dağıtma tehdidine karşı çıkan bir önergeyle ayağa kalkarak halkın yasal temsilcisi olan Dumanın görevinden ayrılmayacağını bildirdi.

Kurtuluş Komitesinin toplantı yaptığı Alexandr salonu tıklım tıklım doluydu. Sözü yeniden Skobelev aldı:

— Devrimin kaderi hiçbir zaman bu kadar kritik olmamış, Rus devletinin varlığı sorunu bu kadar kaygı yaratmamış ve tarih hiçbir zaman

şimdiki kadar Rusya'ya kesin ve sert bir biçimde var olmak ya da olmamak sorusunu sormamıştır. Devrimin kurtuluşu için kesin saat çalmıştır. Bu anın ciddiyetini kavrayan bizler, tüm devrimci demokratik güçlerin birleştiğini görüyoruz. Bu güçlerin örgütlenmiş iradesiyle Ülke ve Devrim Kurtuluş Komitesi kurulmuş bulunmaktadır. Görevimizi terketmektense ölmeyi yeğ tutarız...

Demiryolu İşçileri Sendikasının Kurtuluş Komitesine katılma haberi şiddetli bir alkış koparttı. Bir süre sonra «yaşa, var ol» sesleriyle karşılanan Posta ve Telgraf memurları temsilcileriyle birkaç enternasyonalist Menşevik geldi. Demiryolu işçileri, Bolşevikleri tanımadıklarını, demiryolu yönetimini ellerine aldıklarını ve onu iktidarı zorla alan kimselere vermeyeceklerini açıkladılar. Telgrafçılar delegesi ise, operatörlerin Bolşevik komiseri orada olduğu sürece çalışmayı reddettiklerini söyledi. Postacılar Smolni'ye mektup götürmemeye kararlıydılar... Smolni'nin tüm telgraf hatları kesilmişti. Gizli anlaşmaları almak için Dışişlerine giden Uritski'nin Neratov tarafından nasıl kovulduğu anlatılınca Meclis keyiften dört köşe oluyordu. Memurlar işlerini bırakmışlardı.

Bu savaştı, düşünülerek karar verilmiş, Rusvari, sabotajla, grevle sürdürülen bir savaş... Başkan bir ad ve görevler listesi okudu: Biri bakanlıkları, öbürü bankaları dolaşacaktı. On, on beş kadarı kışlalarda çalışarak askerlerin tarafsızlığını sağlayacak (Rus askeri, kardeş kanı dökme), bir komite Kerenski'yle görüşmeye gidecek, ötekiler taşra kentlerinde Kurtuluş Komitesinin şubelerini açacak ve antibolşevik unsurların birliğini sağlayacaklardı.

Meclis keyiften uçuyordu. «Demek bu Bolşe-

vikler Entelijantsiyaya yalsa dikte ettireceklerdi ha. Onlara öğreteceğiz neyin ne olduğunu.» Hiçbir şey bu karmakarışık Meclisle, Sovyetler Kongresi arasındaki kontrasttan daha çırpıcı değildir. Orada, yırtık pırtık giysileri içinde askerler, elleri simsiyah işçiler, zorlu yaşam mücadelesiyle iki büklüm olmuş yoksul köylüler. Burada ise Menşevik ve Devrimci Sosyalist önderler —Avksentiyevler, Danlar, Lieberler— eski sosyalist bakanlar —Skobelevler, Çernovlar— Briyantinli Şatski, pudralı Vinaver'le her yönden aydınlar, öğrenciler ve gazetecilerle birlikteydiler. Aralarında üçten fazla proletere rastlayamadım...

Bu arada haberler gelmeye başladı. Kornilov'un «tekintsi» fedaileri Bykbov'da koruyucularını boğazlamışlar ve o da kaçmıştı. Kaledin kuzeye doğru yürüyordu. Moskova Sovyeti, Devrimci bir Askeri Komite oluşturmuş ve işçileri silahlandırabilmek için mühimmat deposunun teslimi konusunda komutanla görüşmelere başlamıştı.

Bu olayların yanında her türlü dedikodular, iğreti haberler ve yalanlar garip bir karışıklık içinde dolaşıp duruyordu. Milliyukov ve Tereşçenko'nun özel eski sekreteri olan genç ve zeki bir Kade, bizi kenara çekerek Kışlık Sarayın nasıl alındığını ayrıntılarıyla anlatırken işte bu yalanlara dayanıyordu:

— Bolşeviklerin başında Alman ve Avusturyalı subaylar vardı, diye kesin konuşuyordu. Nezaketen inanmış görünerek «Yapmayın, nerden biliyorsunuz?» diye sorduk. «Orada bulunan ve her şeyi gören bir arkadaşımdan,» dedi. «Peki ama o nerden biliyor bunların Alman subayları olduğunu?» «Alman üniforması taşıyorlar da ondan.»

Bu türden saçmasapan palavraların yüzlercesi ortalıkta dolaşıyor ve antibolşevik basın bun-

lara geniş çapta yer vermekle kalmıyor, hiç beklemediğimiz kimseler de bunlara inanıyordu. Örneğin gerçeklere saygılı olarak bilinen bir takım Devrimci sosyalistler ve Menşevikler de gözü kapalı yutuyorlardı bu yalanları...

Bolşevik terörizmi ve şiddeti üzerine anlatılan öyküler daha önemliydi. Örneğin, Kızıl Muhafızlar yalnızca Kışlık Sarayı baştan aşağı yağma etmekle kalmamışlar, silahlarını alarak junkerleri toptan öldürmüşler ve birkaç bakanı da soğukkanlılıkla temizlemişlerdi. Bu yalanlar hem söyleniyor, hem de yayımlanıyordu. Kadın askerlerin ırzına geçilmiş ve birçoğu, yapılan işkencelere bir son vermek için intihar etmişlerdi. Belediye Duması bu palavraları hiç tartışmasız yutuyordu. Ama işin kötüsü, öğrencilerle kadın askerlerin anne ve babaları bu korkunç ayrıntıları gazetelerde adları da açıklanarak okuyunca akşama doğru Duma'nın çevresini üzüntüden çılgına dönmüş bir kalabalık sardı.

Tipik bir olay Prens Tumanov'la ilgilidir. Birçok gazetelere göre cesedi Moika üzerinde yüzerken bulunmuştu. Birkaç saat sonra, ailesi prensin tutuklandığını bildirerek haberi yalanlıyordu. Ama bu cesedin kimliğini bildirmek zorunda olan basın, bu kez kalktı cesedi General Denissov'a yükledi. Ama general de yaşıyordu. Bir araştırma yaptık ve kentte ırmaktan çıkarılmış hiçbir ceset olmadığı kanısına vardık.

Dumadan çıktığımız zaman iki izci çocuk, çoğunluğunu işadamları, küçük tüccar ve memurların oluşturduğu ve giriş kapısının karşısındaki Nevski caddesini tıkayan büyük bir kalabalığa bildiriler dağıtıyordu. Bir tanesi şöyle yazıyordu :

Belediye Duması 26 ekim günü yaptığı toplantıda, ortaya çıkan durumu görüşerek, özel mülkiyetle-

rin dokunulmazlığına karar vermiştir. Duma, «taşınmaz mallar komiteleri» aracılığıyla, tüm Petrograd halkını, özel evlerine zorla girmek isteyen her türlü girişime, kendi yararlarına silah kullanmaktan da kaçınmayarak karşı koymalarını ister.

Liteyni sokağı köşesinde beş altı Kızıl Muhafızla iki üç gemici bir gazeteciyi çevirmişler, bir Menşevik organı olan Raboçia Gazeta (İşçi gazetesi)nin tümünü kendilerine vermesini istiyorlardı. Gemicilerden biri zorla gazeteleri alınca, satıcı deli gibi ellerini kollarını sallamaya ve haykırmaya başladı. Devriyelere küfreden kızgın bir kalabalık da çevresini sarınca genç bir işçi hem kalabalığı ve hem de satıcıyı yola getirmeye çalıştı:

— Bu gazete Kerenski'nin bildirisini yayımlamış. Bizim Rus'ları öldürdüğümüzü ve çok kan akacağını yazıyor...

Görünüşe göre Smolni hiç bu kadar çalışmamıştı. Karanlık koridorlarda aynı koşuşturmalar görülüyor, tüfekli işçi gruplarıyla, yardımcıları ve arkadaşlarıyla sarılı siyasi liderler, koltuklarının altında kabarık çantaları, tartışıyor, emirler veriyor, açıklamalarda bulunuyor ve koşup duruyorlardı. Uykusuzluk ve çalışmadan nasıl yaşadıkları belli olmayan kendilerinden geçmiş, tıraşlı, pis, gözleri kan çanağına dönmüş, direnilmesi olanaksız bir coşkuya kapılmış, amaçlarına doğru dimdik yürüyen insanlardı bunlar. Yapılacak yığınla şey vardı. Hükümet dairelerini ele geçirmek, kenti örgütlemek, garnizonun bağlılığını sağlamak. Duma ve Kurtuluş Komitesine karşı durmak, Alman ordularını durdurmak, Kerenski'ye karşı yapılacak savaşı hazırlamak, taşraya olup bitenleri anlatmak, Arkhangelsk'ten Vladivostok'a dek propaganda yapmak... Kent ve devlet memurları, komiserleri

dinlemek istemiyor, posta ve telgraf ulaşım haberlerini vermiyor, demiryolları tren isteklerini karşılıksız bırakıyor, Kerenski yaklaşırken garnizonun ne yapacağı belli olmuyor ve Kazaklar saldırıya hazırlanıyorlardı... Karşılarında yalnızca burjuvazi değil, kesinlikle ne yapacakları belli olmayan birkaç enternasyonalci Menşevik ve Sosyal Demokratla Sol Devrimci Sosyalistlerin dışında, tüm sosyalist partiler de dişlerini biliyorlardı. Kendilerinden yana işçi ve asker kitleleriyle sayısı belirsiz köylüler vardı ama deney ve kültür yönünden zengin yandaşları pek yoktu...

Riazanov, hem büyük merdivenleri çıkıyor ve hem de alaylı bir üzüntüyle ticaret komiseri olmasına rağmen bu işlerden hiç anlamadığını söylüyordu. İlk kattaki kahve salonunda bir köşede tek başına oturmuş, üstünde keçi derisinden bir palto olan —uyumak için bile buradan kıpırdamıyor diyecektim ama, belli ki uzun zamandan beri gözünü kırpmıyordu.— Üç günlük sakalıyla bir adam, pis bir zarfın üstüne sinirli sinirli birtakım rakamlar yazıyor ve ara sıra kalemini ısırıyordu. Bir Fransız bankasında eski bir memur olduğu için kalkmışlar Maliye Komiserliğine getirmişlerdi. Menjiski'yi... Askeri Komiteden koşarak ayrılan ve yırtık pırtık kâğıtlara bir şeyler karalayan şu diğer dört kişi de Rusya'nın dört köşesine dağılacaklar, ellerindeki tüm olanakları kullanacaklar ve oralara haberler, kanıtlar götüreceklerdi...

Kongre saat birde toplanacaktı ve salon şimdiden dolmuştu. Oysa, yedide büro daha gözükmemişti... Bolşevik ve Sol Devrimci Sosyalistler kendi odalarında toplantı halindeydiler. Tüm öğleden sonra Troçki ve Lenin, anlaşma eğilimi gösterenlerle boğuşuyorlardı. Bolşeviklerin büyük çoğunluğu sosyalist bir koalisyon hüküme-

tini kurmayı başarmak için gerekli ödünleri vermekten yanaydılar.

— Başa çıkamayız, diye bağırıyorlardı. Çok kalabalıklar. Yeterince adamımız yok. Bir yana itilip kalacağız ve her şey yıkılıp gidecek.

Kamenev, Riazanov ve ötekiler böyle konuşuyordu. Ama Lenin, Troçki'yi de yanına almış kaya gibi sağlam duruyordu.

— Anlaşma isteyenler programımızı kabul etsinler, biz de onları kabul ederiz. Bir adım bile geri gitmeyeceğiz. Bizim cesaret ettiğimizi kabul edecek iradeye ve yürekliliğe sahip olmayan arkadaşlar varsa burada, gitsinler uzlaştırıcılarla korkakların yanına... Asker ve işçilerin desteğiyle biz ileri gideceğiz.

Saat 7.05'te, Sol Devrimci Sosyalistler Devrimci Askeri Komitede kalacaklarını bildirdiler.

— Bakınız, dedi Lenin, bizi izliyorlar.

Biraz sonra, yerimizi aldığımız büyük salonun basın masasında, burjuva gazetelerinde çalışan bir anarşist bana dönerek Prezidyum'un ne olduğuna gidip bakmamı önerdi. Tsik'e ayrılmış oda boştu. Petrograd Sovyet'inin odasında da kimseler yoktu. Salon salon tüm Smolni'yi dolaştık. Kimse Kongre yönetim organının nerede olduğu konusunda en ufak bir fikre bile sahip değildi. Yürürken, meslektaşım bana devrimci geçmişiyle Fransa'da geçen uzun ve eğlenceli sürgün yaşantısını anlatıyordu. Bolşeviklerin, kaba, cahil, estetik duygusundan yoksun kişiler olduklarını söyledi bana. Bu tipik bir Rus entelijantsiya adamıydı... Devrimci Askeri Komitenin bulunduğu 17 numaralı odanın önünde kendimizi korkunç bir itiş kakış arasında bulduk. Kapı açılarak içerden, rütbesiz bir üniforma giymiş düz yüzlü bodur bir adam dışarı çıktı. Gülümsüyor gibiydi ama bunun yorgunluktan ileri gelen do-

nuk bir gülümseme olduğunu çabuk anladık. Krilenko'ydu bu.

Kibar tavırlı ve iki dirhem bir çekirdek olan genç meslektaşım bir sevinç çığlığı atarak ilerledi ve elini uzatarak:

— Nikolai Vassileviç, dedi, beni tanımıyor musunuz? Hapiste birlikteydik. Krilenko, dikkatini ve bakışlarını toparlayabilmek için çaba gösterdikten sonra büyük bir dostluk havasıyla berikine bakarak:

— Siz misiniz S...? Nasılsınız?

İkisi kucaklaşırken konuşuyorlardı:

— Ne yapıyorsunuz buralarda?

— Yalnızca görmeye geldim. İşleriniz iyi gidiyor gibi.

— Evet, diye karşılık verdi Krilenko emin bir sesle. Proleter devrimi büyük bir başarıdır. Sonra gülerek ekledi:

— Belki bir gün yine hapishanede görüşürüz.

Koridora döndüğümüz zaman, dostum açıklamalarına yeniden başladı.

—Bakın, ben Kropotkin'in öğrencisiyim. Bizim için devrim büyük bir yanlışlıktır. Kitlelerin yurt sevgisini uyandırmamıştır. Bu da, halkın dava devrim için olgunlaşmadığını saptar...

Saat tam 8.40'da büyük bir alkış salvosu büyük Lenin'in içeri girdiğini haber verdi. Kısa, tıknaz bir siluet, omuzlara gömülmüş yuvarlak, saçsız, büyük bir baş, küçücük gözler, basık bir burun, geniş ve cömert bir ağız ve kaba bir çene. Tamamen tıraş olmuştu ama sonra hepten bırakacağı ve eskiden çok tanınmış olan sakalı yüzünü gölgelemeye başlamıştı. Giysisi çok eski, pantolonu ise oldukça uzundu. Fizik yapısı halkın kahramanı olacak kadar gösterişli olmamasına karşın tarihte ender sayılan ve sevilen şef-

lerden biriydi. Yalnızca zekâsının gücüyle popüler olmuş bir şefti. Espri ve mizahtan yoksun, uyuşmaz, ilgisiz, hiçbir pitoresk özelliği olmayan ama derin fikirleri basit sözcüklerle anlatma, durumları kesinlikle çözümleme ve fikir olgunluğuna en büyük aydın yürekliliğini ekleyebilme yeteneğine sahip kişiydi...

Kamenev, Devrimci Askeri Komite faaliyetiyle ilgili raporu okudu: ordudan ölüm cezasının kaldırılması, propaganda serbestliğinin yeniden konması, siyasal suçtan tutuklu subay ve askerlerin salıverilmesi, Kerenski'yi tutuklama emri ve özel mağazalardaki yiyecek stoklarına el konması. Rapor korkunç bir alkışla karşılandı.

Sonra söz, Bund (Yahudi Sosyalist Partisi) konuşmacısına verildi; Bolşeviklerin uzlaşmaz tutumu devrimi boğmak anlamına geldiğinden Bund delegeleri bundan böyle Kongreye katılmamak zorundaydılar. Salonda bağrışlar: «Biz sizi dün gittiniz sanıyorduk. Daha ne kadar böyle gitmeyi hesaplıyorsunuz?»

Sonra Enternasyonalist Menşeviklerin temsilcisi gözüktü: «Hâlâ burda mısınız?» diyenlere karşı delege, Enternasyonalist Menşeviklerin yalnızca bir bölümünün Kongreden ayrıldığını, ötekilerin ise burada olduğunu bildirdi.

— İktidarın sovyetlere bırakılmasını devrim için tehlikeli, hatta korkunç buluyoruz. (Söz kesmeler) Ama Kongrede kalıp onlara karşı oy vermeyi de görev sayıyoruz.

Belli ki sıra gözetmeden, öbür konuşmacılar da kürsüde sıralarını savdılar. Donetz havzası madencilerinden bir delege, başkentin yiyecek ve kömürünü kesebilecek olan Kaledin'e karşı Kongreden önlem almasını istedi. Cepheden yeni dönmüş birçok asker alaylarını sevgi ve selâmlarını getirdiler... Sonunda Lenin kalktı. El-

lerini kürsünün kenarlarına dayayarak ve dakikalarca uzayan büyük alkış tufanına ilgisiz görünerek küçük kısık gözlerini dinleyiciler üzerinde gezdirdi. Alkış dindiği zaman yalnızca şunları söyledi:

— Şimdi de sosyalist düzenin kurulmasına geçiyoruz.

Salon yeniden sarsıldı bu kez.

— İlk olarak barışı gerçekleştirmek için pratik önlemler almak gereklidir... Döğüşen ülkelerin tüm halklarına Sovyet koşullarına uygun bir barış öneriyoruz: Toprak ilhakı yoktur, tazminat yoktur, halkların kendi kendilerini yönetme hakları vardır. Aynı zamanda verdiğimiz söz uyarınca, tüm gizli anlaşmaları açıklayıp, onları geçersiz kılacağız... Savaş ve barış sorunu öylesine açıktır ki, başka giriş yapmadan, döğüşen tüm ülkelerin halklarına sunacağımız bildirinin taslağını burada okuyabilirim...

Gülümser gibi duran geniş ağzı konuşmaya başladığı zaman iyice açılıyordu. Sesi kısık ama kötü değildi. Yıllarca konuştuğu için kalınlaşmıştı sanki. Tekdüze bir tonla konuşuyordu ve insana hiç durmayacakmış gibi geliyordu... Bir fikrin üstüne basmak istediği zaman hafifçe öne doğru eğiliyordu. El kol hareketi hiç yoktu. Ayaklarının dibinde, bin kadar yüz büyük bir sevgiyle ona çevrilmiş, dinliyordu.

TÜM SAVAŞAN ÜLKELERİN HÜKÜMETLERİNE VE HALKLARINA DUYURU

24-25 Ekim (6-7 Kasım) Devriminin sonucu olan ve işçi, Asker ve Köylü Temsilciler Sovyetlerine dayanan işçi ve köylü hükümeti, savaşan tüm ülkelere ve onların hükümetlerine, adil ve demokratik bir barışı gerçekleştirmek amacıyla tezelden görüşmelere başlanmasını önerir.

Hükümet, tüm döğüşen ülkelerde savaşın ezdiği, yitirdiği ve bitkin düşürdüğü çalışan sınıflarla işçilerin büyük bir çoğunluğunun istediği adil ve demokratik bir barış olarak, —Çar monarşisini devirdikten sonra Rus işçi ve köylülerin en kesin ve inatçı bir şekilde istedikleri barış— toprak ilhakı getirmeyen (yani yabancı toprakları almadan ve yabancı halkları zorlamadan) tazminatsız bir barışı öngörür.

İşte Rus hükümetinin, savaşan tüm halklara tezelden yapmalarını önerdiği barış budur. Tüm ulusların ve tüm ülkelerin halk temsilcilerinin yetkili Meclislerince böyle bir barışın tüm koşullarının kesin onayı için hükümet bütün yararlı girişimleri hemen yapmaya hazırdır.

Yabancı toprakların ilhakı ve zaptedilmesinden hükümetin çıkardığı ve genel demokrasiyle, özellikle çalışan sınıfların hukuk bilincine dayanan anlam şudur: Serbestçe ve açıkça belirttiği istek ve rızası olmaksızın, ne zaman yapılırsa yapılsın ve ilhak edilen ya da zorla ilhakçı devletin sınırları içinde tutulan ulusun uygarlık derecesinin ileri ya da geri oluşuna bakılmaksızın ve nihayet ister Avrupa'da ister okyanus ötelerinde bulunan uzak ülkeler olsun, bulundukları yere bakılmaksızın küçük ve zayıf bir ulusun büyük ve güçlü bir devlet tarafından alınmasıdır.

Eğer herhangi bir ulus zorla bir devletin sınırları içinde bulundurulur, açıkça belirttiği isteğine karşın —ister basında olsun, ister halk meclislerinde, isterse parti kararlarında, ya da düşmana karşı giriştiği isyan ve ayaklanmalarla olsun önemi yoktur bunun— istilâcı ya da genel olarak daha güçlü bir devletin tüm birliklerinin büsbütün çekilmesinden sonra serbest oylamayla kendi varlığının siyasal örgütlenmeleri konusunda en ufak bir baskı olmadan karar verebilmek hakkı kendine verilmezse, bu ulusun böyle bir devlete katılması ilhak olayını doğurur, yani bu bir fetih ve şiddet hareketidir.

Ele geçirilmiş zayıf halkların zengin ve güçlü devletler arasında nasıl paylaşılacağı sorununu çözmek için savaşı sürdürmenin, insanlığa karşı işlen-

miş en büyük suç olduğunu kabul eder ve istisnasız tüm ülkeler için aynı ölçüde adil olan yukardaki koşullar altında bu savaşa son verecek olan bir barış anlaşmasını derhal imzalamak isteğini bildirir.

Hükümet aynı zamanda, yukarda belirtilen barış koşullarını asla bir ültimatom olarak görmez ve savaşan ülkelerden biri tarafından mümkün olan en kısa zamanda önerilmesi ve en ufak bir gizlilik ve yoruma meydan bırakmayacak biçimde açıkça belirtilmeleri üzerinde ısrarla durarak diğer tüm barış koşullarını incelemeye hazır olduğunu belirtir.

Hükümet gizli dipolamasiyi geçersiz sayar, tüm görüşmeleri halkın önünde sürdürmek konusundaki kesin kararını bildirir ve Şubat ayından 25 Ekime kadar, büyük toprak ağaları ve kapitalistlerin hükümetince imzalanmış ya da doğrulanmış gizli anlaşmaların eksiksiz yayınına derhal başladığını bildirir. Çoğu zaman olduğu gibi, Rus kapitalist ve büyük toprak ağalarına üstünlük ve ayrıcalık sağladıkları, Büyük-Rusların toprak kapitalistlerin hükümetince imzalanmış ya da doğrulanmış gizli anlaşmaların tüm maddelerini hükümet hemen ve kesinlikle geçersiz ilân eder.

Tüm ülkelerin halklarını ve hükümetlerini, barışın imzalanması için en kısa zamanda açık görüşmelere çağıran hükümet, kendi payına, adı geçen görüşmeleri yazıyla, telgrafla, çeşitli ülkelerin temsilcileri arasında yapılacak görüşmeler yoluyla ya da bu temsilcilerin katılacağı bir konferansta oluşturmaya hazır olduğunu bildirir. Bu görüşmeleri kolaylaştırmak için kendi tamyetkili temsilcisini tarafsız ülkelere ayrı ayrı gönderecektir.

Hükümet, savaşan tüm ülkelerin halk ve hükümetlerini derhal bir ateşkes imzalamaya çağırır. Kendi yönünden, savaşa girmiş ya da girmeye zorlanmış tüm ülke ve ulusların temsilcilerinin katılmasıyla yapılacak barış görüşmelerini bitirebilmek ve barış koşullarının kesin olarak onayı için tüm ülkelerin halk temsilcilerinin oluşturduğu yetkili meclisleri çağırmak üzere bu ateşkesin en az üç ay süreli olmasını diler.

Savaşan tüm ülkelerin halk ve hükümetlerine bu duyuruyu sunan Rus işçi ve köylü geçici hükümeti özellikle, savaşa katılan ve insanlığın üç büyük devleti olan İngiltere, Fransa ve Almanya'daki tüm bilinçli işçilere seslenir. Bu ülkelerin işçileri, uygarlığın gelişmesi ve sosyalizm için büyük hizmetlerde bulunmuşlardır. Örneğin, İngiltere'de Çartist eylemin büyük kavgacıları, Fransız proletaryasının tarihsel ve dünya çapındaki devrimleri, Almanya'da olağanüstü yasalara karşı yapılan direnme ve tüm dünya işçilerine örnek olacak biçimde bu ülkede kitle proleter örgütlerini kurmak için yapılan disiplinli ve yorucu çalışmalar. Tüm bu proleter kahramanlık ve tarihsel girişim örnekleri, bu ülkelerdeki işçilerin bugün de kendilerine düşen görevi yapacakları konusunda bize güvence vermektedir: İnsanlığı savaşın felâketinden ve onun sonuçlarından kurtarmak. Bu işçiler, enerji ve feragat dolu olarak, kararlı ve her alanda sürdürdükleri eylemleriyle barış çalışmalarını iyi bir sonuca ulaştırmak ve aynı zamanda her türlü sömürü ve köleliğin pençesinde kıvranan ve sömürülen çalışan sınıfların kurtulması için gösterdiğimiz uğraşta bize yardımcı olacaklardır.

Alkış sesleri dindiği zaman Lenin sözlerini sürdürdü:

— Kongreye bu duyuruyu onaylamasını öneriyoruz. Bunu hem hükümetlere ve hem de halklara sunuyoruz. Zira yalnızca döğüşen ülkelerin halklarına başvurursak barış anlaşmasını geciktirebiliriz. Ateşkes sırasında düzenlenen barış koşulları Kurucu Meclis tarafından onaylanacaktır. Ateşkes süresini üç ay olarak sınırlayarak, halklara temsilcilerini seçebilmek için hem yeterli bir süre tanımak ve onlara bu kanlı savaştan sonra dinlenebilmek olanağını sağlamak istiyoruz. Bu barış önerisi emperyalist hükümetlerin direnişiyle karşılaşacaktır. Bu konuda hayalci değiliz. Ama devrimin de tüm ülkelerde

hemen patlayacağını umuyoruz. Bu nedenle özellikle İngiliz, Alman ve Fransız işçilerine sesleniyoruz...

«6-7 Kasım Devrimi, sosyal devrimler çağını açmıştır. İşçi hareketi, barış ve sosyalizm adına başarıya ulaşacak ve alınyazısını çizip bitirecektir...

Tüm bu konuşmada, insanın içine işleyen güçlü ve dinlendirici bir şeyler vardı. Konuşmaya başladığı zaman neden halk Lenin'e güveniyordu, şimdi anlamaya başlamıştık.

Eller kaldırılarak yapılan oylama sonucunda, taslak üzerinde yalnızca siyasal grup temsilcilerinin konuşacağına ve konuşmaların on beş dakikayla sınırlandırılmasına karar verildi.

İlk konuşmayı, Sol Devrimci Sosyalistler adına Karelin yaptı.

— Yalnızca Bolşevik partisinin eseri olan bu duyuru metninde birtakım düzeltmeler yapmak fırsatını bulamadık. Ama metnin özünü onayladığımızdan olumlu yönde oyumuzu kullanacağız.

Sonradan muhalefetin soytarısı olarak ün yapacak olan, uzun boylu kambur ve miyop Kmarov, Enternasyonalist Sosyal Demokratlar adına konuştu. Yalnızca tüm sosyalist partilerden oluşan bir hükümetin bu boyutta bir eyleme geçebilmek için gerekli yetkiye sahip olabileceğini ileri sürdü. Eğer bir sosyalist koalisyon oluşturulursa, grubunun programı tümüyle destekleyeceğini, yoksa yalnızca bir bölümünü kabul edeceğini belirtti. Duyuruya gelince, enternasyonalciler ana maddeleri onaylıyorlardı...

Gittikçe artan bir heyecan içinde Ukraynalı sosyal demokratlar, Litvanyalı ve Polonyalı sosyal demokratlar, popüler sosyalistler, Polonyalı sosyalistler —bunlar bir sosyalist koalisyonunu yeğ tutuyorlardı— Löton sosyal demokratları bi-

rer birer programı kabul ettiklerini bildirdiler.

Tüm bu insanlarda, birdenbire bir şeyler uyanıvermişti. Bir tanesi «öncülüğünü yaptığımız dünya devriminin ileriye yürümeye başladığını» söylüyor, öteki ise «artık tüm halkların büyük birer aile olacağı yeni bir kardeşlik çağından» sözediyordu.

Bir delege kendi adına «Burada bir çelişki var. Hem tazminatsız ve toprak ilhakı olmayan bir barış öneriyorsunuz, hem de tüm diğer barış önerilerini dikkate alacağınızı söylüyorsunuz,» dedi. «Dikkate almak demek, kabul etmektir...»

Lenin ayağa fırladı:

— Haklı bir barış istiyoruz, ama devrimci bir savaştan da korktuğumuz yok. Emperyalist hükümetlerin çağrımıza cevap vermemeleri büyük bir olasılık içindedir. Fakat bir ültimatom da yollamak istemiyoruz. Zira böylelerine kolayca hayır denebilir.

«Eğer Alman proletaryası, tüm barış önerilerini dikkate almaya hazır olduğumuzu anlarsa, bu bardağı taşıran son damla olur ve devrim Almanya'da da başlar...

«Tüm barış koşullarını incelemeye hazırız. Ama bu demek değildir ki onları kabul edeceğiz... Bazı koşullarımız için sonuna dek mücadele edeceğiz. Bazıları için de savaşı sürdürmeye değmediği sonucuna varacağız belki... İstediğimiz tek şey savaşa bir son vermektir...»

Kamenev, duyuruyu onaylayanların tümünden kartlarını havaya kaldırmalarını istediği zaman saat tam 10.35'ti. Delegelerden biri karşı oy vermek istedi ama çevresindeki protestolar öylesine şiddetlendi ki hemen elini indiriverdi. Oy birliği gerçekleşmişti.

Ortak coşkunluğun verdiği hızla hepimiz kendimizi ayakta bulduk ve hep bir ağızdan ses-

lerimizi «enternasyonal»in gittikçe yükselen sesine ekledik. Beyazlaşmaya yüz tutmuş saçlarıyla yaşlı bir asker çocuk gibi ağlıyordu. Aleksandra Kollantay gözyaşlarını siliyor ve marş, salonun arasından pencere ve kapıları sarsarak göğün sessizliğinde eriyip gidiyordu. Yanımda genç bir işçi «savaş bitti, savaş bitti» diye sevinçle haykırıyordu. Sonra, her şey durulduğu zaman kendimizi sıkılgan bir sessizlik içinde bulduk. O anda biri bağırdı:

— Yoldaşlar! özgürlük uğrunda ölenleri unutmayalım!

O zaman hep birlikte, görkemli, melankolik olduğu kadar zaferle dolu, öylesine heyecanlı ve öylesine Rus halkına uygun «ölüm marşını» söylemeye başladık. Enternasyonal ne de olsa yabancı bir müzikti. Ölüm marşı ise, bu salonda toplanmış bulunan temsilcilerinin belli belirsiz hayalleriyle kurdukları yeni ve belki de çok daha yüce bir Rusya'nın, geniş halk kitlesinin ruhunu simgeliyordu.

Halkınıza adadığınız kutsal aşkın kurbanı olarak
Bu korkunç kavgada birer birer öldünüz.
O'nun için, hayatı, onuru, bağımsızlığı için
Her şeyinizi verdiniz.
Taşyürekli cellatlarca mahkûm edilerek
Soğuk zindanlarda çile çektiniz.
Zincirler ayağınızda öğrendiniz sürgünün ne olduğunu.
Güle güle kardeş, soylu bir yol izledin sen...
Halkın uyanacağı zaman gelecek
Büyük, güçlü ve bağımsız,
Güle güle kardeş, sana güle güle...

Bu büyük dava yolunda ilkbaharın ölüleri, Champ de Mars'daki soğuk ve kardeş mezarın-

da uyuyordu, yine onun için on binlerce insan zindanlarda, sürgünde, madenlerde ve Sibirya'da ölüp gitmişti. Her şey belki bekledikleri gibi geçmemiş ve Entelijantsiyanın istediği gibi olmamıştı. Ama olaylar tüm gerçekliği içinde, her türlü duygusallığı ve formülleri bir yana iterek, kesin ve direnilmez biçimde oluşmuştu...

Lenin toprak üzerine kararnameyi okumaya başladı:

1 — Büyük toprak mülkiyeti, derhal ve tazminatsız olarak geçersiz kılınmıştır.

2 — Sorun Kurucu Meclis tarafından çözümlenineeye dek, toprak sahiplerinin arazileriyle tüm kilise, manastır ve çar sülalesinin toprakları, hayvanları ve tarım araçları, binaları ve eklentileriyle birlikte yörenin köylü Sovyetleri ile bölge toprak komitesinin emrine verilmiştir.

3 — Bundan böyle tüm halkın olan ve el konan mallara yapılacak zarar, devrim mahkemesinin cezalandıracağı büyük suç olarak ilân olunur. Köylü temsilcileri Sovyetleri, büyük toprak mülkiyetlerine el konması sırasında düzen sağlamak, el konulacak arazilerin boyutlarını saptamak ve tanımlamak, el konulan tüm malların doğru bir sayımını yapmak için gerekli önlemleri alacaklardır.

4 — Kurucu Meclis son merci olarak bir karara varıncaya kadar, metni aşağıda yazılı olan ve Rus köylü temsilcileri Sovyeti İzvestiya'sınca, yerel 242 köylü mandasına göre hazırlanıp 88 nolu sayıda yayımlanan (Petrograd, No. 88, 19 Ağustos 1917) köylü yönetmeliği, büyük toprak mülkiyeti el değişimleri sırasında rehber olacaktır.

«Bir iskelet kurmaktan söz edip reformları yukardan başlatmak isteyen eski Bakan Çernov'un projesine benzemiyor bu proje» diye konuştu Lenin. Toprak bölüşüm sorunu, hemen orada ve alttan başlayarak yürütülecek ve çözümlene-

cek. Her köylünün alacağı toprak, yöreye göre değişecek...

«Geçici hükümet zamanında «pomyeçikler» (toprak ağaları), Lvov'un icat ettiği, Singariov'un gerçekleştirdiği ve Kerenski'nin yönettiği toprak komitelerinin emirlerini dinlemiyorlardı bile...»

Görüşmeler başlamadan önce bir adam kalabalıkta ite kaka yol açarak kürsüye çıktı. Bu, köylü sovyetleri icra komitesi üyesi Piyanik idi ve öfkeden çılgına dönmüştü.

— Köylü temsilcileri Rusbirliği Kongresi Yürütme Komitesi, bakan arkadaşlarımız Salazkin ve Maslov'un tutuklanmasını protesto eder, diye sertçe haykırdı Meclise karşı. Derhal serbest bırakılmalarını istiyoruz. Kendileri Peter ve Paul kalesindedirler. Tezelden harekete geçmek gerekir, çünkü yitirilecek bir saniye bile yok.

Sakalı karmakarışık, gözleri kıvılcımlar saçan bir asker kürsüye fırladı:

— Burada oturmuş, köylüye toprak vermekten söz ediyorsunuz. Ama sizler, gerçek köylü temsilcileri karşısında birer despot ve zorba gibi hareket ediyorsunuz. Sizi uyarıyorum, dedi yumruğunu kaldırarak. Onların kılına dokunursanız o zaman isyan patlat.

Meclis dalgalanmaya başlamıştı.

O zaman, gücünden emin, sakin ve iğneleyici havasıyla Troçki alkışlar arasında kalktı:

— Dün, Devrimci Askeri Komite, Maslov, Salazkin, Gvozdiov ve Maliantoviç gibi Devrimci Sosyalist ve Menşevik Bakanları serbest bırakmaya karar vermiştir. Eğer hâlâ Peter ve Paul Kalesinde bulunuyorlarsa, işimizin çokluğu nedeniyledir. Ama, Kornilov olayı sırasında, Kerenski'nin ihanetine ortak olup olmadıklarını inceleyinceye dek evlerinde tutuklu olarak kalacaklardır.

— Hiç bir devrimde böyle hareket edildiği görülmemiştir, diye bağırdı Pianik.

— Yanılıyorsunuz, diye yanıtladı Troçki. Bu devrimde bile böyle hareket edildiği görülmüştür. Temmuz günleri sırasında arkadaşlarımızdan yüzlercesi tutuklandı... Yoldaş Kollantay doktor emri üzerine salıverildiğinde Avksentiyev, kapısına çarın gizli polisinden iki ajan dikti.

Bunu alaycı gülüşmeler izledi, köylüler homurdanarak geri çekildiler. Sonra Sol Devrimci Sosyalist temsilcileri toprak kararnamesi üzerine konuştular. İlke açısından kabul etmelerine karşın, tartışma yapılmadan oylamayı kabul etmiyorlardı. Köylü Sovyetlerine de danışmak gerekliydi.

Enternasyonalist Menşevikler ise önce gruplarını toplamaya çalışıyorlardı.

Maksimalistlerin —Köylü anarşist kanadı— önderi şöyle konuştu:

— Daha ilk günden başlayarak böylesine dolambaçsız bir önlem alan partinin önünde saygıyla eğilmeliyiz.

Sonra, uzun saçlı, çizme ve şalvarlı tipik bir köylü kürsüye çıktı. Salonun dört bir yanına eğildikten sonra:

— Yoldaşlar, yurttaşlar! Sizleri selâmlarım, dedi. Hemen şuracıkta birkaç Kade gezinip duruyor. Sosyalist köylülerimizi tutukladınız da neden bunları tutuklamıyorsunuz?

Bir gün önce nasıl askerler arasında başlamışsa bu kez de köylüler arasında ateşli bir tartışma başladı. Bunlar tam toprak proleteriydiler işte...

— Köylülerin koruyucusu sandığımız yürütme komitemizin üyeleri olan Avksentiyev ve ötekiler demek ki yalnızca Kadelermiş. Tutuklayın hepsini.

Bir başkası atıldı: «Pianikler, Avksentiyevler de kim oluyor? Hiç biri köylü değil. Yalnızca dilleri işliyor o kadar.»

Böylece asıl kardeşlerini tanıyan Meclis kendilerini alkış tufanına boğdu.

Sol Devrimci Sosyalistler yarım saatlik bir ara istediler. Delegeler çıkışa doğru akmaya başladıkları zaman Lenin yerinden kalktı:

— Arkadaşlar, yitirecek zamanımız yok. Yarınki gazetelerde Rusya için son derece önemli haberler çıkmalıdır. Öyleyse gecikmeyelim.

Ateşli tartışmalar ve döşemede sürtülen ayakların çıkardığı sesin de üstünde Devrimci Askerî Komite temsilcisinin sesi işitildi:

— 17 nolu odaya on beş kışkırtıcı. Hemen. Cephe için olacak...

Ancak iki buçuk saat sonra delegeler dönmeye başladılar. Prezidyum yeniden yerini aldı ve çeşitli alayların Devrimci Askerî Komiteye katılmalarını bildiren telgraflarının okunmasıyla oturum başladı.

Meclis yavaş yavaş eski havasını buldu. Makedonya cephesi Rus birliklerinden bir delege durumlarının acı bir tanımlamasını yaptı:

— Düşmanlarımızın yaptıklarından çok müttefiklerimizin dostluğundan çekiyoruz ne çekersek, dedi.

10. ve 12. ordu temsilcileri «Sizlerle birlikteyiz ve tüm gücümüzü emrinize veriyoruz,» dediler.

Bir asker köylü, Maslov ve Salazkin gibi sosyal hainlerin serbest bırakılmasını kınadı. «Köylü Sovyeti Yürütme Komitesini de hemen tutuklamak gerekir,» dedi. Şimdi tam devrimci dil konuşuluyordu. İran'daki Rus birlikleri delegesi, tüm iktidarın sovyetlere bırakılması için direktif aldığını söyledi. Ukraynalı bir subay, kendi lehçesiyle konuşarak:

— Bu bunalımda milliyetçiliğin işi yok. Yaşasın tüm ülkelerdeki proletarya diktatörlüğü! diye bağırdı.

En soylu ve en ateşli fikirlerin, kaynaşıp köpürdüğü bir andı bu. Bundan böyle Rusya'ya «kes sesini» diyemeyeceklerdi.

Antibolşevik güçlerin her yerde karışıklık çıkarmaya başladığını gören Kamenov Kongrenin tüm Rusya'daki Sovyetlere çağrısını okudu:

Sovyet Rus Birliği Kongresi, karşı-devrim, yahudi katliamı ve öteki zararlı girişimlere karşı Bakanlar Kurulunu etkili önlemler almaya çağırır. İşçi, asker ve köylü devriminin onuru, herhangi bir yahudi katliamının yapılmasına göz yumamaz.

Petrograd Kızıl Muhafızları, devrimci garnizon ve gemiciler, başkentte en üstün düzeyde bir düzeni sürdürmektedirler.

İşçiler, askerler, köylüler! Her yerde Petrograd asker ve işçilerinin verdikleri örneği izleyiniz.

Asker arkadaş ve Kazaklar! Gerçek devrimci düzeni sağlamak görevi size düşmektedir.

Tüm dünya ve devrimci Rusya'nın gözleri üzerinize çevrilmiştir.

Saat ikide toprak kararnamesi oya kondu. Yalnızca bir tek karşı çıkan olmuştu ve köylü delegeler sevinç içindeydiler... Ötekiler sekiz aydan beri yalnızca gevezelik ederken, Bolşevikler eyleme geçiyor, tüm karşı çıkışları ve bocalamaları yıkarak, Rusya'da belirgin bir programı olan tek grup haline geliyordu.

Üstü başı dökülen, çelimsiz bir asker, kaçak askerleri köydeki toprak dağıtımı dışında bırakan «köylü eğitimi» maddesine karşı çıkarak güzel bir konuşma yaptı. Önceleri ıslık ve yuhalarla karşılanmasına karşın basit ve heyecanlı konuşması herkesi susturuverdi:

— Barış kararnamesinde sizlerin bile dehşet

ve saçmalığını tanıdığınız siperlerdeki ölüm kalım savaşına zorla katılmış olan asker, devrimi bağımsızlık ve barış umudu olarak selâmlar.

«Barış mı? Evet, Kerenski hükümeti onu Galiçya'ya ölmeye ve öldürmeye göndermiş, barış istediği zaman da Tereşçenko yalnızca gülmüştü... Ya bağımsızlık? Kerenski zamanında, komiteleri kaldırılmış, gazeteleri yasaklanmış, partisinin konuşmacıları hapsedilmişti... Köyünde, toprak ağaları kurulan toprak komiteleriyle alay ediyor ve arkadaşlarını içeri tıktırıyordu... Petrograd'da Almanlarla birleşen burjuvazi, ordunun yiyecek ve cephane yollarını sabote ediyor ve o ayakkabısız ve çıplak kalıyordu. Kim onu savaştan kaçmaya zorladı? Şimdi devirdiğiniz Kerenski hükümeti.»

Sonunda konuşmacı kendini kabul ettirerek alkışlandı. Ama başka bir asker ona şiddetle karşı çıktı:

— Kerenski hükümeti, dedi, savaştan kaçmak gibi haince eylemlere bir neden olarak gösterilemez. Kaçaklar, arkadaşlarını siperde bırakarak evlerinin yolunu tutan rezillerdir. Her kaçak birer haindir ve cezalandırılması gerekir... (Gürültüler, yeter, kesin diye bağırmalar.)

Bunun üzerine Kamenev, sorunun hükümet kararına bırakılmasını aceleyle önerdi.

Sabahın iki buçuğunda ve büyük bir sessizlik içinde Kamenev, hükümetin kuruluşu üzerine hazırlanan kararnameyi okumaya başladı:

İşçi, asker ve köylü temsilcileri Sovyetler Rus Birliği Kongresi, Kurucu Meclis toplanıncaya dek, Halk Komiserleri Kurulu adını taşıyacak olan geçici bir işçi ve köylü hükümeti kurmaya karar vermiştir.

Devletin çeşitli hizmetleri komisyonlarca yönetilecek ve komisyon üyeleri Kongre programının yü-

rütülmesini, memur, köylü, asker, gemici, erkek ve kadın işçi örgütleriyle sıkı bir işbirliğiyle sağlayacaktır. Hükümet yetkisi, komisyon başkanlarınca oluşturulan bir gruba, yani halk komiserleri kuruluna ait olacaktır.

Komiserlerin yaptıkları tüm işlerin denetimi ve onları görevlerinden alma hakkı Rus Birliği Kongresiyle onun Merkez Yürütme Komitesine verilmiştir.

Sessizlik sürüyordu. Ama halk komiserleri listesindeki adlar okundukça alkışlar kopuyordu. Özellikle Troçki ve Lenin'in adlarının okunmasından sonra büyük bir alkış koptu:

Kurul Başkanı	Vladimir ULYANOV (Lenin)
İçişleri	A.I. RİKOV
Tarım	V.P. MİLİUTKİN
Çalışma	A.G. ŞLİAPNIKOV
Savaş ve Donanma	V.A. OVSEYENKO (Antonov) N.V. KRİLENKO ve P.E. DİBENKO'dan oluşan bir komite.
Ticaret ve Sanayii	: V.P. NOGİN
Maliye	: I.I. SKVORTSOV (Stepanov)
Dışişleri	: L.D. BRONŞTAYN (Troçki)
Adalet	: G.İ. OPOKOV (Lomov)
Levazım	: I.A. TEODOROVİÇ
Posta ve Telgraf	: N.P. AVILOV (Glievob)
Rusya'yı oluşturan çeşitli ulusların işleriyle görevli olarak	I.V. ÇUGAŞVİLİ (Stalin)
Demiryolu	Atanmadı.

Salon süngülerden gözükmüyordu. Devrimci Askeri Komite herkesi silahlandırıyor, Bolşevizm, GÜNEY-BATI rüzgârının trampet seslerini getirdiği Kerenski'ye karşı hazırlanıyordu... Kimse evine dönmeyi düşünmüyor, tam tersine yüzlerce yeni gelen geniş salona doluşuyor, saatlerce ayakta kalan işçi ve askerler sert yüzleriyle yo-

rulmaksızın konuşmaları dinliyordu. Hava, sigara dumanı, insan soluğu, ter ve kaba giysilerden çıkan kokularla ağırlaşmıştı.

Avilov, Kongrede kalan Enternasyonalci Menşeviklerle, yine Enternasyonalci Sosyal Demokratlar adına konuştu. Novaya Jizn'in yazarı, genç, zayıf ve zeki yüzü, şık redingotuyla hemen dikkati çekiyordu.

— Nereye gittiğimizi soralım kendi kendimize... Koalisyon hükümetinin kolayca yıkılışı, demokrasinin sol kanadının gücüyle değil, o hükümetin halka barış ve ekmek vermekteki başarısızlığıyla açıklanır. Sol kanat, yalnızca bu sorunları çözümleyebilirse iktidarda kalabilir...

«Halka ekmek verebilecek midir? Buğday ortalıkta pek gözükmüyor. Köylülerin çoğunluğu bize katılmayacaktır, zira ihtiyaçları olan makineleri veremezsiniz onlara. Yakacak ve öteki ilk gereksinim maddelerini bulabilmek hemen hemen olanaksızdır...

«Barışa gelince, güçlük çok daha aşılmaz görünüyor burada. Müttefikler Skobelev'le görüşmeyi reddettiler. Sizin yapacağınız bir barış konferansını ise hiç kabul etmezler. Sizi ne Paris, ne Londra ne de Berlin tanır...

«Müttefik ülkelerdeki proletaryadan büyük yardım göreceğinizi hiç sanmayın. Çünkü ülkelerin çoğunda, devrimci mücadeleden haberleri bile yoktur. Müttefik demokrasisinin, Stokholm Konferansının bile başarıya götüremediğini unutmayın. Alman sosyal demokratlarına gelince, Stokhalm'daki delegelerimizden biri olan Goldenberg'le konuştum. Aşırı solun temsilcileri, savaş devam ettiği sürece Almanya'da devrim olamayacağını söylemişler ona...»

O anda sesini kesen bağırma ve sataşmalara karşın Avilov konuşmasını sürdürdü:

— Rusya'nın yalnız kalışı sonunda, ya ordu Almanya'ya yenik düşecek ya İngiliz-Fransız koalisyonu ile Alman-Avusturya koalisyonu arasında Rusya'nın zararına oldu bitti bir barış yapılacak, ya da Almanya ile ayrı bir barış görüşülmesine gidilecek.

«Müttefik elçilerin ülkeden ayrılmaya hazırlandıklarını ve tüm Rus kentlerinde ülke ve devrim kurtuluş komiteleri kurulduğunu öğrenmiş bulunuyorum...

«Hiçbir parti bu büyük güçlüklerin üstesinden gelemez. Yalnızca, halk çoğunluğuna dayalı bir sosyalist koalisyon hükümeti, devrimi sonuna dek götürebilir.»

Avilov, sonra iki fraksiyonun kararını okudu:

Devrimin başarılarını koruyabilmesi için işçi, köylü ve asker temsilcileri sovyetleri biçiminde örgütlenmiş devrimci demokrasiye dayalı bir hükümeti oluşturmanın gereğine, işbu hükümetin görevi olarak mümkün olan en kısa zamanda demokratik bir barış gerçekleştirmesi, toprakları, toprak komitelerine vermesi, sanayi üretimi üzerinde denetimi örgütlemesi ve belirli tarihte Kurucu Meclisi çağırması gereğine inanan Kongre, toplantıya katılan tüm grupların anlaşması sonucunda hükümet oluşturmakla görevli bir yürütme komitesi atar.

Zafer sarhoşluğu içindeki Meclisin devrimci coşkunluğuna karşın, herkes Avilov'un nesnel ve akılcı konuşmasından etkilenmişti. Sona doğru bağırtılar ve ıslıklar kesildi, hatta yer yer alkışlandı bile.

Sonra kürsüye, içtenliğinden kimsenin kuşku duymadığı, genç, cesur Karelin çıktı. Devrimci köylüleri temsil eden ve hemen hemen Bolşevikleri izleyen tek parti olan Maria Spridonova'nın Sol Devrimci Sosyalistleri adına konuştu.

— Kongreyi terkeden devrimciler ordusundan sonuna dek ayrılmak istemeyen partimiz halk komiserleri kuruluna gitmeyi reddetmiştir. Böyle bir ayrılış Bolşeviklerle öteki demokratik gruplar arasında aracı görevimizi sürdürmemize engel olur. Oysa asıl görevimiz de budur. Biz, yalnızca sosyalist bir koalisyon hükümetini desteyleyebiliriz.

«Bolşeviklerin despotça tutumlarını protesto ederiz. Komiserlerimiz görevlerinden alınmışlar, tek yayın organımız Znamia Trouda (iş bayrağı) dün yasaklanmıştır...

«Merkez Duması size karşı güçlü bir 'ülke ve devrim kurtuluş komitesi' kurmaktadır. Daha şimdiden bir kıyıya itilmiş bulunuyor ve hiçbir demokratik grubun desteğini sağlayamıyorsunuz...»

Dudaklarında iğneleyici bir gülümsemeye varan alaycı bir havayla, güven dolu ve salona ehemen haliyle Troçki kürsüye çıktı. Gürleyen sesiyle konuşmaya başlayınca, kalabalık kulak kesildi kendisini alkışlayabilmek için.

— Partimizin yalnız kaldığı üzerine düşünceler yeni değildir. Ayaklanmadan bir gün önce, yenilgimizin korkunç olacağı da söylenmişti. Bizimle birlikte Devrimci Askerî Komiteye giren sol Devrimci Sosyalist grubu dışında herkes bize karşıydı. Öyleyse, hemen hiç kan dökmeden hükümeti nasıl devirebildik? Bu olay, yalnız olmadığımızın en çarpıcı kanıtıdır. Gerçekte yalnız olan geçici hükümetti. Bize karşı yürüyen demokratik partiler yalnızdı ve şimdi de proletaryadan sonsuza dek kopuk olarak yalnızdırlar.

«Bir koalisyon gereğinden söz ediliyor. Yalnızca bir koalisyon mümkündür, o da işçi, asker ve yoksul köylü koalisyonu... Avilov ne tür bir koalisyondan söz açmak istiyor? Halka ihanet

eden hükümeti destekleyenlerle mi bir koalisyon kuralım? Koalisyon her zaman güç demek değildir. Örneğin, aramızdaki Dan ya da Avksentiyev'le birlikte ayaklanmayı örgütleyebilir miydik? (Kahkahalar).

«Avksentiyev pek fazla ekmek vermedi. Aşırıcılarla yapılacak bir koalisyon daha mı fazla verirdi? Köylülerle, toprak komitelerini tutuklattıran Avksentiyev arasında köylüleri tutuyoruz biz. Devrimimiz tarihin klasik bir devrimi olarak kalacaktır...

«Öbür demokratik partilerle anlaşmayı istemediğimiz için bizi suçluyorlar. İyi ama kınanacak biz miyiz? Yoksa, Karelin'in de istediği gibi suçu bir anlaşmazlığa mı yüklemek gerekli? Hayır arkadaşlar. Henüz barut ve dumandan sıyrılmamış bir devrimin ortasında bir parti kalkar da 'işte iktidar, gidin alın onu' der ve kendilerine iktidar sunulan kimseler de düşmandan yana geçerse buna «anlaşmazlık» demezler. Bu amansız bir savaş ilânıdır. Bu ilânı da biz yapmadık...

«Avilov, eğer yalnız kalırsak barış için yapacağımız çalışmaların başarısızlığa uğrayacağını söyleyerek bize gözdağı veriyor. Skobelev, hatta Tereşçenko ile yapılacak bir koalisyonun barış için bize ne gibi bir yararı olurdu merak ediyorum. Avilov, zararımıza yapılacak bir barış tehdidiyle korkutmak istiyor bizi. Karşılık veriyorum. Eğer emperyalist burjuva Avrupa'yı yönetmeyi sürdürürse devrimci Rusya kesinlikle çökecektir...

«Yalnızca bir tek seçenek var: ya Rusya Avrupa'da devrimci bir hareket başlatacak ya da Avrupalı güçler Rus devrimini ezecektir.»

Konuşma, kendilerini insanlığın önderi gibi gören bu insanların uzun alkışları ve coşkun ona-

yıyla selâmlandı. Ve o andan sonra ayaklanan kitleleri tüm eylemlerinde, kendilerini hiçbir zaman bırakmayacak olan bir kararlılık ve bilinçlilik duygusu egemen oldu.

Ama öbür kampta da mücadele örgütleniyordu. Mamenev, sert yüzünde amansız bir düşmanlık taşıyan ve demiryolcular sendikasına bağlı bodur bir adama söz verdi. Konuşmacı, Meclisin ortasında bir bomba gibi düşüverdi.

— Rusya'nın en güçlü örgütü adına konuşma hakkını istiyor ve sizlere diyorum ki: Vikjel, hükümetin oluşturulması konusunda sendika kararını size iletmekle beni görevlendirdi. Eğer Bolşevikler, Rus demokrasisinin tümünden ayrılmakta inat ederlerse Merkez Komitesi kendilerini hiçbir zaman desteklemeyecektir. (Tüm salonda büyük gürültüler).

«1905 yılında ve Kornilov olayı günlerinde demiryolu işçileri devrimin en iyi savunucuları olmuşlardı. Ama siz bizleri Kongrenize bile çağırmadınız...

— Eski Tsik sizi çağırmadı, diye bağırmalar.

Konuşmacı aldırmayarak sürdürdü konuşmasını:

— Bu kongrenin yasal olduğunu kabul etmiyoruz. Çünkü Menşevik ve Devrimci Sosyalistlerin ayrılışından sonra yasal çoğunluğu sağlayamamıştır...

«Sendika eski Tsik'ten yanadır ve Kongrenin yeni bir komite seçmek hakkına sahip olmadığını duyurur...

«İktidar, tüm devrimci demokratik organların önünde sorumlu sosyalist ve devrimci bir hükümete ait olmalıdır. Karşı-devrimci birlikleri Petrograd'a götürmeyi reddeden demiryolcular sendikası, böyle bir iktidar oluşturuluncaya dek

yürütme komitesinin onayından geçmeyen hiçbir emri yerine getirmeyecektir. Vikjel ayrıca tüm Rus demiryolları yönetimini ele almaya karar vermiştir.»

Konuşmasının sonunda tüm salondan gelen küfür salvosu nedeniyle sesi işitilmedi. Ama büro üyelerinin kaygılı yüzlerinde sözlerinin iyi oturduğu seziliyordu: Bununla birlikte Kamenev, Kongrenin yasallığına toz kondurulamayacağını, Menşevik ve Devrimci Sosyalistlerin ayrılışından sonra bile eski Tsik'in belirlediği çoğunluğun aşılmış olduğunu söylemekle yetindi...

Sonra oylamaya geçildi. Halk Komiserleri Kurulu büyük bir çoğunlukla kabul edildi. Rus Cumhuriyeti yeni parlamentosu olan yeni Tsik'in seçimi topu topu on beş dakika sürdü. Troçki bunun, yetmişini Bolşeviklerin oluşturduğu yüz üyeden kurulduğunu açıkladı... Köylülerle, uzlaşmaz grupların yerleri ayrılmıştı. «Programımızı kabul eden tüm grup ve partileri hükümete alacağız» diyen Troçki konuşmasını bitirdi. Bundan sonra Sovyetler Rusbirliği İkinci Kongresi dağıldı ve üyeleri, büyük olayların haberlerini ulaştırabilmek için Rusya'nın dört bir yanına koştu.

Delegeleri evlerine götürmek için Tramvay İşçileri Sendikasının Smolny'de hazır beklettiği vatmanları uyandırdığımız zaman saat yedi olmuştu bile. Tıklım tıklım dolu arabalarda bir gece öncesine göre pek sevinç yoktu. Çoğunluk kaygılıydı. Belki de «İşte iktidardayız ama isteklerimizi nasıl kabul ettireceğiz?» diyordu içlerinden.

Evimize geldiğimiz zaman silahlı bir halk devriyesi bizi durdurarak iyice inceledi. Duma'nın duyurusu etkisini gösteriyordu demek...

Geldiğimizi işiten ev sahibi kadın pembe ipek sabahlığıyla indi:

— Komite evdeki öteki erkekler gibi sizin de nöbet tutmanızı istiyor. «Nerden çıktı bu nöbet?» diye sorunca, «Evi, kadınları ve çocukları korumak için» diye yanıtladı. «Kime karşı?..» «Hırsız ve katillere...» «Ya gelen kimse evde silah olup olmadığını anlamaya çalışan Devrimci Askeri Komite üyesiyse? «Oh, her zaman komiseriz derler, sanki ne fark var ki.»

Amerikan Konsolosunun, tüm Amerikalı yurttaşlara özellikle Rus Entelijantsiyasına yakın yerlerde silah taşımasını yasakladığını kasıla kasıla söyledim.

ALTINCI BÖLÜM

KURTULUŞ KOMİTESİ

Cuma, 9 Kasım...

Novoçersak, 8 Kasım,

Bolşevik ayaklanması ve Petrograd ile öbür kentlerde geçici hükümeti devirip iktidarı almak için yapılan girişimler karşısında, böyle eylemleri suç sayıp kesinlikle reddeden Kazak hükümeti, diğer tüm Kazak birlikleriyle anlaşarak bir koalisyon hükümeti olan şimdiki geçici hükümeti her alanda destekleyecektir. Olağanüstü durum ve merkez iktidarla olan bağlantıların geçici olarak kesinliğini gözönüne alan Kazak hükümeti, Rusya'da düzen yeniden sağlanıp geçici hükümet iktidara dönünceye dek Don bölgesinde 7 kasımdan itibaren iktidarı ele almıştır.

İmza: Ataman Kaledin
Kazak Birlikleri Hükümet Başkanı

Gaçina tarihli, Başbakan Kerenski'nin Prikazı:

Rus Cumhuriyeti tüm silahlı kuvvetler komutanı ve geçici hükümet başkanı olarak, cephede yurda bağlı kalan birliklerin yönetimini elimize aldığımızı bildiririz. Gerek bilmeden, gerekse kandırılmış olarak ülke ve devrim hainlerinin çetesine katılmış bulunan Petrograd yöresi tüm askeri birliklerine bir saat bile yitirmeksizin görevleri başına dönmelerini emrediyoruz.

Bu emir her tabur ya da zırhlı ve atlı birliklerde okunacaktır.

İmza: Geçici Hükümet Kurul Başkanı
ve
Silahlı Kuvvetler Yüksek Komutanı

Kerenski'nin Kuzey Cephesi Başkomutanına telgrafı:

Gaçina kenti, bana bağlı kalan alaylarca kan dökülmeden alınmıştır.

Sevenov ve İsmailov alaylarıyla Kronştad askeri birlikleri ve gemiciler direnme göstermeksizin silahlarını teslim etmişler ve hükümet kuvvetlerine katılmışlardır. Adı geçen tüm birliklere elverdiğince hızla ilerlemelerini emrediyorum.

Devrimci askeri komite birliklerine geri çekilme emri vermiştir.

Kerenski

30 km. kadar güney-batıda bulunan Gaçina gece düşmüştü. Gemiciler dışında adı geçen alayların birlikleri komutansız olarak yörede başı boş gezerken Kazaklarca sarılmış ve silahlarını bırakmaya zorlanmışlardı. Ama hükümet kuvvetlerine katıldıkları doğru değildi. Çünkü içlerinden birçoğu yaptıklarından utanç duyarak tutumlarını açıklamak üzere Smolni'ye dönmüşlerdi. Kazakların bu kadar yakında olacağını düşünmemişler... hatta onlarla konuşmaya bile kalkışmışlardı...

Devrimci cephede büyük bir karışıklık vardı. Güneydeki tüm küçük kentlerin garnizonları zorunlu olarak iki, hatta üç fraksiyona bölünmüştü. Yüksek kumandanlık düzeyi, daha büyük bir otorite olmadığından Kerenski'yi tutuyor, çoğunluk sovyetlerin yanında yer alırken geri kalanlar ise zavallı bir durumda kararsız dolaşıyorlardı.

Devrimci Komite Petrograd savunmasına hırslı bir muvazzaf subay olan Yüzbaşı Muraviov'u getiriverdi aceleyle. O Muraviov ki, yazın ölüm taburlarını örgütlemiş ve hükümetten «Bolşeviklere daha sert davranarak tozlarını atma-

sını» istemişti. Askerlik iliklerine işlemiş, güç ve yürekliliği seven, belki de içten bir insandı bu...

Sabahleyin sokağa çıktığım zaman, tam kapımın yanında duran duvara yapıştırılmış Devrimci Askeri Komitenin iki yeni duyurusunu gördüm. Bunlar, tüm mağaza ve dükkânların açılmasını ve boş bütün lokallerin komiteye verilmesini emrediyordu.

Bolşevikler, otuz altı saattir taşra ve dünyayla tüm bağlarını yitirmişlerdi. Telgrafçı ve demiryolcular telgrafları ulaştırmıyor, postacılar mektupları göndermiyorlardı. Yalnızca Çarskoye Selo radyo istasyonu her yarım saatte bir duyuru ve manifesto yayınlayıp duruyordu. Smolni ve Duma komiserleri birbirleriyle yarışa çıkmış, çeşitli taşra kentlerine gitmek için trene yetişmeye çalışıyorlardı. İki uçak propaganda malzemesiyle yüklü olarak cepheye uçmuştu...

Her şeye karşın isyan dalgası tüm araçları geçen bir hızla, Rusya'ya yayılmaya başlamıştı. Helsingfors Sovyeti, oylama sonucu devrime katıldı, Kiev Bolşevikleri mühimmat deposuyla, telgraf binasını ele geçirmelerine karşın tam o sırada kentte toplantılarını yapmakta olan Kazak kongresi delegelerince kovuldular. Kazan'da, Devrimci Askerî Komite yerel garnizon genel kurmayı ile geçici hükümet komiserini tutukladı. Sibirya'da Krasnoyarsk'tan gelen haberlere göre Sovyetler Belediye dairelerine egemen olmuşlardı.

Deri işçilerinin giriştikleri büyük bir grev ve genel bir lokavt tehdidiyle durumun gittikçe kötüye gittiği Moskova'da, Sovyetler ezici bir çoğunlukla Petrograd Bolşeviklerini desteklemişler ve hemen işlemeye başlayan bir Devrimci Askerî Komite kurmuşlardı.

Durum her yerde aynıydı. Fabrika işçileriy-

le, küçük rütbeli asker büyük bir çoğunlukla sovyetleri tutuyor; subaylar, junkerler ve orta sınıf, hükümeti destekliyor; ılımlı sosyalistlerle Kadeler de hükümetin yanında yer alıyordu. Tüm kentlerde iç savaş için silahlanan «ülke ve devrim kurtuluş komiteleri» mantar gibi bitiveriyordu.

Büyük Rusya çözülme halindeydi. Bu durum 1905'de başlamış, Şubat devrimi de çökmeyi hızlandırmıştı. Yeni düzenin taslağını çizmesine çizmişti ama, yalnızca eski rejimin dökülmeye yüz tutan iskeletini ayakta tutmayı bilmişti. Nasıl üfleyerek duman dağıtılırsa, Bolşevikler de bir gecede bu iskeleti söküp atmış, ufalayıvermişti. Eski Rusya artık yoktu. İnsan toplumu, ilkel erime noktasına gelmiş ve sınıf mücadelesinin üzerinde amansızca devam ettiği kaynayan alevden deniz, yavaş yavaş soğuyarak yeni yıldızların oluşturduğu ince bir kabukla örtülüyordu.

Tüm fırtınaların başlarının üzerinde patladığı bu soğuk ve solgun sabahta, bir avuç Bolşevik, hiç kimsenin böylesine yalnız kalmadığı bir boşluğa itilivermişlerdi. Devrimci Askeri Komite sırtına duvara yaslamış, inatla varlığını savunuyordu. «Cesaret, yine cesaret ve yine cesaret». Sabahın beşinde Kızıl Muhafızlar belediye basımevine baskın yaparak Duma'nın binlerce bildirisine el koydular ve resmî belediye organı olan «Viestnik Gorodskovo Somupravleina»yı (Belediye Bülteni) yayından kaldırdılar. Baskı makinesinden tüm burjuva gazeteleriyle eski Tsik'in organı «Goles Soldata»yı yırtıp aldılar. Sonradan Tsik bu gazeteyi «Soldatski Golos» adıyla 100.000 bastı, tüm kin ve kızgınlığını kusmaya başladı:

Gecenin karanlığından yararlanarak ihanetlerini sürdüren, gazeteleri yırtan bu adamlar ülkeyi uzun zaman habersiz bırakamayacaklardır. Ülke gerçeği

öğrenecek ve sizleri yargılayacaktır Bolşevik beyler. Göreceğiz...

Öğleyi biraz geçe Nevski caddesine indiğimizde, yolu tıkayan bir kalabalığın Duma binasının önünde toplandığını gördük. Yüz kadar erkek ve kadın —memurlar, öğrenciler— yumruklarıyla tehdit edip küfür savurdukları birkaç Kızıl Muhafız ve gemicinin çevresini sarmıştı. Basamaklarda izci ve subaylar Soldatski Golos gazetesini dağıtıyorlardı. Merdivenin altında, kırmızı kolluklu bir işçi, tabancasını çekmiş, öfkeden titreyerek bu düşman kalabalığın orta yerinde gazetelerin kendisine verilmesini istiyordu. Tarihte daha böyle bir sahne görülmemiştir diye düşünüyordum. Bir yanda, başarılı bir ayaklanmanın temsilcileri bir avuç asker ve işçi elde silah pısmış kalmış, öte yanda, öğle üzeri beşinci cadde kaldırımlarında «hainler, provokatörler, Opriçniki» diye bağıran aynı insanlardan oluşmuş kızgın bir kalabalık...

Üzerlerinde kırmızı harflerle «Halk Kurtuluş Komitesi Milisi» yazılı beyaz kolluk takan subaylar ve öğrenciler kapıları tutmuştu. Beş, altı tane izçi çocuk gidip geliyordu. İçerisi ise heyecan içindeydi. Yukarı çıktığımızda, merdivenleri inen Yüzbaşı Gomber «Duma'yı dağıtacaklar; Bolşevik Komiser, Belediye Başkanının yanında,» dedi. Gerçekten de tam yukarı varmıştık ki Riazanov rüzgâr gibi çıktı içerden. Halk Komiserleri Kurulunu tanımaları için gelmiş, ama Belediye Başkanı kesinlikle reddetmişti bunu.

Bürolarda, resmî kişiler, aydınlar, gazeteciler, yabancı muhabirler, İngiliz ve Fransız subaylarından oluşan vızır vızır bir kalabalık koşuşuyor, bağırıyor ve el kol sallıyordu... Kent

baş mühendisi subayları göstererek kabara kabara: «Elçilikler tek iktidar olarak Duma'yı tanıyorlar,» diyordu. «Bu katil ve haydut Bolşevikler tutunsalar tutunsalar daha bir saat tutunurlar. Tüm Rusya bize katılıyor...»

Aleksandre salonunda Kurtuluş Komitesi canavar gibi bir toplantı yapıyordu. Filipovski başkanlık ediyor ve Skobelev bir kez daha kürsüye çıkmış, alkışlar arasında yeni katılma haberlerini veriyordu: Köylü Sovyetleri Yürütme Komitesi, eski Tsik, Ordu Merkez Komitesi, Tsentroflot, Menşevik ve Devrimci Sosyalist Grupları Sovyetler Kongresi Cephe Grubu, Menşevik Partileri Merkez Komiteleri, Devrimci Sosyalist ve Popüler Sosyalist Partileri Merkez Komiteleri, Edinstvo Grubu, Köylü Birliği, Kooperatifler, Zemstvolar, Belediyeler, Posta ve Telgraf Sendikası, Vikjel, Rus Cumhuriyet Meclisi, Sendikalar Birliği, Tüccar ve Sanayiciler Birliği...

— ...Sovyet iktidarı demokratik bir iktidar değil bir diktatörlüktür, bir proletarya diktatörlüğü de değil, proletaryaya karşı olan bir diktatörlüktür. Devrimci duyguları duymuş olan ve duyabilen herkes devrimin savunması için bize katılmalıdır.

«Günün sorunu yalnızca sorumsuz demagogları etkisiz kılmak değil, ama karşı-devrimi tepelemektir. Taşrada birtakım generallerin Petrograd üzerine yürümek için olaylardan yararlanmaya çalıştıkları doğruysa, sağlam bir demokratik hükümet için çalışmamız gerektiğinin belirtisidir bu. Yoksa sağ kargaşalık, sol kargaşalığın yerini alacaktır...

«Golos Soldata'yı alan yurttaşlar da Rabotchia Gazeta'yı satan ufak çocuklar sokaklarda tutuklanırken Petrograd garnizonu eli kolu bağlı ilgisiz kalamaz...

«...Meclis kararları saati geçmiştir... Devrime inanmayanlar çekilsinler... Birlik içinde bir iktidar kurmak istersek önce devrimin saygınlığını yeniden kurmalıyız...

«Yemin edelim hep birlikte... Ya devrim kurtulacak ya da bu yolda öleceğiz.»

Tüm salon gözleri pırıldayarak alkışlamaya başladı. Bir tek proletarya temsilcisi yoktu aralarında...

Sonra Weinstein geldi kürsüye:

— Halk, kurtuluş komitesinin çevresinde sıkı sıkıya kenetlenmeden yerimizde kalıp bir şey yapmamalıyız. Sonra, savunmadan saldırıya geçeriz...

Vikjel delegesi, örgütünün yeni hükümeti kurmak girişimini ele aldığını ve temsilcilerin şu anda Smolni ile bu sorunu görüştüğünü söyledi. Büyük bir tartışma başladı hemen. Bolşevikler yeni hükümete katılacaklar mıydı? Martov katılmalarını savundu. «Kuşkusuz ki,» dedi, «büyük bir siyasal parti oluşturmaktadırlar.» Fikirler bölünmüştü. Menşeviklerin sağ kanadıyla, Devrimci Sosyalistler, Popüler Sosyalistler, Kooperatifler ve burjuva unsurları şiddetle karşı çıkıyorlardı bu işe...

— Onlar Rusya'ya ihanet ettiler, dedi bir konuşmacı. İç savaşı başlattılar ve cepheyi Almanlara açtılar. Gözlerinin yaşına bakmadan ezmek gerekir...

Skobelev hem Bolşeviklerin hem de Kade'lerin dışarda kalmasını istiyordu.

Tseretelli ve «uzlaşmacıların» Rus demokrasisine koalisyonu empoze ettikleri gece Bolşeviklerle demokratik konferansı terkeden genç bir Devrimci Sosyalistle konuşmaya başladık.

— Siz burada mısınız? dedim.

Gözleri parlayarak «Evet,» diye haykırdı.

«Partimle birlikte çarşamba akşamı Kongreyi terkettim. Bu hayvanların despotluğuna boyun eğmek için mi yirmi bilmem kaç yıldır canımı tehlikeye attım ben? Yöntemlerine dayanılmaz. Ama köylüleri hesaba katmadılar. Köylüler kıpırdamaya başladı mı, olmak ya da olmamak sorunu onlar için yalnızca dakikalara bağlı kalır...

— Ama köylüler kıpırdayacaklar mı bakalım? Toprak kararnamesi hoşnut etmiyor mu onları? Daha ne istiyorlar?

— Toprak kararnamesi mi? diye sordu kızgın kızgın. Kararnamenin ne olduğunu biliyor musunuz? Bu bizim, yani harfi harfine Devrimci Sosyalist Partinin programıdır. Köylülerin ne istediklerini en ince noktasına dek inceledikten sonra benim partim çizmiştir bu politikayı. Utanmazlıktır bu...

— Mademki sizin kendi politikanız bu, ne diye karşı çıkıyorsunuz pek anlayamadım. Köylülerin isteklerine uygun düşüyorsa neden karşı çıksınlar?

— Anlamıyorsunuz. Köylülerin bu dümeni hemen çakacaklarını ve bu zorbaların Devrimci Sosyalistlerin programını yürüttüklerini anlamayacaklar mı sanıyorsunuz?.

Kaledin'in gerçekten kuzeye doğru yürüyüp yürümediğini sorarak konuyu değiştirdim.

Acı bir sevinçle ellerini oğuşturarak bir baş işaretiyle beni doğruladı.

— Evet. Şimdi Bolşeviklerin ne yaptığını görüyorsunuz. Karşı-devrimi bize karşı çıkardılar. Devrim hapı yutmuştur.

— Peki siz savunmayacak mısınız onu?

— Elbette ki, kanımızın son damlasına dek savunacağız. Ama Bolşeviklerle birlikte iş yapmayız...

— Ya Kaledin Petrograd'a gelir ve Bolşevik-

ler kentin savunmasını örgütlerlerse, onlara katılmaz mısınız?

— Kuşkusuz, hayır. Kenti savunur ama Bolşeviklere yardım etmeyiz. Kaledin devrim düşmanıdır, ama Bolşevikler de devrim düşmanıdır.

— Kimi yeğ tutarsınız, Kaledin'i mi Bolşevikleri mi?

— Bu sorun tartışılmaz, dedi sabırsızlıkla. Size devrimin battığını ve suçun Bolşeviklerde olduğunu söylüyorum. Neden bundan söz ediyoruz sanki? Kerenski geliyor. Ertesi günü saldırıya geçeceğiz. Şimdiden Smolni delegeler yollayarak bizden yeni bir hükümet kurmamızı istedi. Şimdi elimizdeler. Kıpırdayamaz hale geldiler... Ama onlarla çalışmayacağız...

Dışardan bir silah sesi işitildi. Pencerelere koştuk. Küfürlerin kızdırdığı bir Kızıl Muhafız genç bir kızı ateş ederek kolundan yaralamıştı. Bağrışları bize kadar yükselen öfkeli kalabalığın kızı çevirerek bir arabaya koyduklarını gördük. Birden, zırhlı bir otomobil toplarını döndürerek Mikaylovskaia köşesinde göründü. Petrograd kalabalığı bu işe antrenmanlı olduğundan hemen dağıldılar, dere ve sokak ortalarında yere kapaklandılar ya da telgraf direklerinin arkasına büzüldüler. Araç yavaş yavaş Duma'nın merdivenlerine kadar geldi. Bir adam başını kuleden çıkararak Soldatski Golos'un tüm sayılarını kendisine vermelerini istedi. İzci çocuklar gülerek, binaya sığındılar. Bir süre sonra araç ne yaptığını bilmeden sağa sola gitti ve Nevski caddesine saptı. Yerlere yatmış erkekler ve kadınlar kalkmaya ve üstlerini başlarını silkelemeye başladılar.

İçerde, Soldatski Golos'un sayılarını saklayacak yer arayan adamlar koşuşup duruyordu.

Bir gazeteci elindeki kâğıdı sallayarak atıldı:

— İşte Krasnov'un duyurusu...

Hemen çevresini aldılar.

— Hemen basmak, sonra da kışlalara dağıtmak gerek bunu...

Ordular yüksek komutanının emriyle, Petrograd'da toplanmış bulunan birliklerin komutanlığına atanmış bulunuyorum.

Yurttaşlar, askerler! Don, Kuban, Transbaikali, Ussuri, Amur, Lenisseyi'nin kahraman Kazakları, asker yemininize bağlı kalan ve Kazak yemininizi asla bozmamaya kararlı olan sizlere sesleniyorum. Petrograd'ı anarşiden, despotluktan, açlıktan ve Rusya'yı bu silinmez utançtan siz kurtaracaksınız. İmparator Güyom'un altınlarla satın aldığı bir avuç cahil sürmüştür bu lekeyi Rusya'ya.

Zafer dolu şubat günlerinde kendisine bağlılık yemini ettiğimiz geçici hükümet devrilmemiş, zor kullanılarak kovulmuştur. Cephe ordularının yardımıyla geri dönmeye hazırlanmaktadır.

Görevine bağlı Kazak orduları birliği kurulu, komutanlığı altında tüm Kazakları toplamış ve tüm Rus halkının desteğini görerek, kendinden emin, 1612'nin korkunç günlerinde Don yöresindeki ataları nasıl iç çekişmelerle çökmüş ve İsveçli, Litvanyalı ve Polonyalıların kuşattığı Moskova'yı kurtarmışsa, o da ülkesine hizmet etmeye and içmiştir.

Cephe bu canileri lânetlemektedir.

Yağmaları, şiddet eylemleri, cinayetleri, Almanlara özgü, yıkılmış ama yenilmemiş kurbanlarına yaptıkları kötülüklerle halkı kendilerinden soğutmuşlardır.

Yurttaşlar, askerler, kahraman Petrograd Kazakları! Kim yurda ihanet ediyor, kim etmiyor bilebilmem ve boş yere masum kan akıtmamam için bana derhal delegelerinizi gönderiniz.

Tam o sırada binanın Kızıl Muhafızlarca sarıldığı haberi geldi. Kırmızı kolluklu bir subay içeri girerek Belediye Başkanının yanına gitti.

Birkaç dakika sonra dışarı çıktı ve ihtiyar Shreider yüzü alt üst olmuş, önce kırmızı sonra sararmış olarak kabinesinden ayrıldı.

— Hemen Duma'yı olağanüstü toplantıya çağırın! diye bağırdı. Salonda tüm çalışmalar durdu.

— Tüm Duma üyeleri olağanüstü toplantıya.

— Ne oluyor?

— Bilmiyorum, tutuklanacağız. Duma dağılacak... Kapıda temsilcileri tutukluyorlar.

Yorumlar birbirini kovalıyordu. Nikolas salonunda ancak ayakta durabilecek yer vardı. Başkan, tüm kapıların tutulduğunu, giriş-çıkışın yasaklandığını ve bir komiserin Belediye Duma'sını, tutuklayıp, dağıtmakla tehdit ettiğini söyledi. Dinleyici ve temsilciler ateşli bir tartışmaya başladılar. Hiçbir kuvvetin özgürce seçilmiş belediye hükümetini dağıtmaya hakkı yoktu. Başkan ve öteki üyelerin dokunulmazlığı vardı. Despotları, provokatörleri, Alman ajanlarını tanımayacaklardı. Dağıtma tehditlerine gelince, gelsinler bakalım. Yalnızca cesetlerimizin üstünden atlayarak bu odayı ele geçirebilirler. Evet, bu odada Roma senatörleri gibi Gotların gelişini bekleyeceğiz.

Karar üstüne karar oylanıyordu. Bir tanesi, tüm Rusya'daki Dumalarla, Zemstvolara telgrafla olayların bildirilmesini istiyor, bir tanesi Belediye ve Duma Başkanlarının Devrimci Askeri Komite Temsilcileri ya da uyduruk Halk Komiserleri Kuruluyla ilişki kurmalarının olanaksızlığına değiniyor; bir üçüncüsü, Petrograd halkına yeni bir çağrıda bulunularak kendi seçtiği belediyeyi savunmasını öneriyor, bir dördüncüsü de sürekli olarak toplanılmasını istiyordu...

Bu arada bir temsilci Smolni'ye telefon ederek Devrimci Askeri Komitenin Dumayı kuşat-

mak için emir vermediğini ve birliklerin çekileceğini öğrenmişti. Duma'ya bu konuda hemen bilgi verdi.

Biz aşağıya inerken Riazanov'un heyecanla büyük kapıdan içeri girdiğini gördük.

— Duma'yı dağıtacak mısınız? diye sordum.

— Allah göstermesin, dedi. Bir anlaşmazlık oldu. Bu sabah belediye başkanına Duma'nın endişelenmemesini söyledim...

Akşama doğru, çift sıralı bir bisikletliler birliği tüfeklerini omuzlarına asmışlar, Nevski caddesinden gelerek durdular ve biriken kalabalık hemen soru yağmuruna tuttu onları.

— Kimsiniz? Nereden geliyorsunuz? diye sordu iri yarı bir adam ağzında sigarasıyla.

— On ikinci ordudanız. Allahın belâsı burjuvaya karşı sovyetlere yardım etmek üzere cepheden geliyoruz.

Öfke dolu bağırışlar işitildi:

— Bunlar Bolşevik Jandarmalar, Bolşevik Kazaklar bunlar...

Deri ceketli ufak tefek bir subay merdivenleri koşarak indi.

— Garnizon yüz seksen derece dönüyor, dedi kulağıma fısıldayarak. Bu, Bolşevikler için sonun başlangıcıdır. Dalgalar nasıl geri çekilirmiş görmek istiyorsanız gelin benimle.

Hızlı adımlarla Mikhaylovskaya caddesine daldı, biz de arkasından.

— Ne alayı bu?

— Broneviks...

İş ciddiydi. Zırhlı otomobil birlikleri olan Broneviks'ler anahtarı ellerinde tutuyorlardı.

— Duma ve kurtuluş komitesi komiserleri onları görmeye gittiler. Şimdi görüşüyorlar...

— Neyi görüşüyorlar? Kimin yanında döğüşeceklerini mi?

— Yok canım. İş böyle kararlaştırılmaz. Asla Bolşeviklere karşı dövüşmezler. Yansızlıklarını ilân edecekler, o zaman da Junkerlerle Kazaklar...

Büyük Mişel manejinin kapısı ardına dek açıktı. İki nöbetçi bizi durdurmak istedi, ama emirlerine aldırmayarak hızla girişi geçtik. Yüksek sütunlarıyla pencerelerin yarı karanlıkta kaldığı büyük salonun tavanına asılı tek bir lamba solgun ışıklarıyla aydınlatıyordu içersini. Zırhlı otomobillerin korkunç karaltıları, duvarlar boyunca büzülmüştü. Bir tanesi, ışığın altına, ortaya çekilmişti ve çevresindeki koyu renk üniformaları içinde iki bin kadar asker imparatorluk binasının bu uçsuz bucaksız büyüklüğü içinde kaybolup gidiyordu. Subaylar, başkanlar ve asker komiteleri konuşmacılarından oluşan on, on beş kişi otomobilin tepesine tünemiş, ortadaki kulede konuşan bir askeri dinliyordu. Bu, geçen yaz, Broneviks Rusbirliği Kongresi Başkanı olan Kanjonov'du. Teğmen apoletli deri ceketinin içinde şık ve kıvrak, tarafsız kalınmasını savunuyordu güzel konuşmasıyla:

— Rusların kendi öz kardeşlerini öldürmesi korkunç diyordu. Tarihin unutamayacağı döğüşlerle yabancı düşmanı yenen ve çara karşı yan yana çarpışan askerlerin arasında iç savaş olmamalıdır. Biz askerlerin siyasal parti kavgalarında işimiz ne? Geçici hükümetin demokratik bir hükümet olduğunu söylemek istemiyorum. Burjuvaziyle de koalisyon istemiyoruz. Ama tüm demokrasiyi içeren bir hükümet olmalıdır. Yoksa Rusya çöker gider. Böyle bir hükümet işbaşına gelirse kardeşin kardeşi öldürmesi ve iç savaş ortadan kalkar.

Sözleri akılcı görüldüğünden büyük salon alkış ve bravo sesleriyle çınladı.

Sarı yüzünün kasları gerilmiş bir asker hemen oracıkta yapılan kürsüye çıktı:

— Arkadaşlar, diye bağırdı. Size, önce barış, hemen barış demek için Romanya cephesinden geliyorum. İster Bolşevikler olsun, ister yeni hükümet, kim bize barışı getirirse onun arkasından gideriz. Artık daha uzun zaman döğüşecek halimiz yok. Ne Almanlara, ne de Ruslara karşı döğüşmek istiyoruz.

Sözlerini bitirdikten sonra yere atladı. Bu dalgalı kalabalıktan önce anlamsız ve acı bir mırıltı yükseldi, sonra da aşırı bir Menşevik kürsüye gelip savaşın yalnızca müttefiklerin zaferiyle bitebileceğini ileri sürdüğü zaman bu mırıltı öfkeye dönüşüverdi. Kalın bir ses: «Kerenski gibi konuşuyorsun sen!» diye atıldı.

Sonra Duma'dan bir delege konuştu ve tarafsızlığı savundu. Kendilerinden olmayan bir insanı dinler gibi sıkıntı içinde dinlediler. Anlamaya ve karar vermeye bu derece dikkat eden insanlar hiç görmedim. Yerlerinden kıpırdamıyor, konuşmacının üzerinden gözlerini ayırmıyorlardı. Destan savaşçılarını andıran yüzleri ve pırıl pırıl masum çocuksu gözleriyle bu devlerin alınlarında ter parlıyor ve kaşları düşünce zoruyla çatılıp duruyordu...

Sonra kendi birliklerinden bir Bolşevik çıktı, kin ve şiddetle konuştu kürsüde. Ötekiler gibi onu da onaylamadılar. İstedikleri bu değildi. O anda güncel olaylardan sıyrılmışlar, sanki devrimin yaşaması ve ölmesi onlara bağlıymış gibi akılları Rusya'ya, sosyalizme ve dünyaya takılı kalmıştı.

Konuşmacılar birbirlerini izliyor, ya gergin bir sessizlik içinde ya da öfke ve bravo sesleri arasında sürdürüyorlardı konuşmalarını. Eyleme

geçecek miyiz, yoksa tarafsızlığımızı koruyacak mıyız? Sevimli, inandırıcı haliyle Kanjonov geri geldi. Ama tüm barışçı konuşmasına karşın, aşırı bir subay değil miydi? Vassili adasından bir işçi: «Barışı sen mi bize getireceksin?» diye selâmlandı sözlerine başlamadan önce.

Yanıbaşımızda, özellikle subaylardan oluşan bir grup tarafsızlık avukatlarına cesaret veriyor, durmaksızın «Kanjonov, Kanjonov!» diye bağırıyor ve bir Bolşevik konuşmak istediği zaman da ıslıklıyorlardı.

Otomobilin tepesindeki subaylar ve komite delegeleri birden öfkeli bir tartışmaya girdiler. Konuşmacılar ne olduğunu sorunca bu insan yığını şöyle bir sarsıldı ve subaylardan birinin tutmaya çalıştığı genç bir asker kendini kurtaracak elini kaldırdı.

— Yoldaşlar, dedi, Krilenko burada ve konuşmak istiyor.

Alkışlar, ıslıklar ve bağrışlar kapladı birden salonu.

— Konuşsun, öbürü, öbürü, dışarı...

Bu sırada Savaş Halk Komiseri, kendisini bir ileri bir geri çekiştirip duran ellerin yardımıyla otomobilin tepesine çıktı. Bir an hareketsiz kaldıktan sonra radyatör üzerinde ilerledi ve ellerini beline koyarak gülümseyen bir yüzle çevresine baktı: bodur, kısa bacaklı, saçsız olup üniformasında hiçbir işaret yoktu.

Yanımızdaki grup durmaksızın «Kanjonov, Kanjonov'u istiyoruz. Dışarı, kesin gürültüyü, kahrolsun hainler!» diye bağırıyordu.

O zaman kalabalık, sesini gittikçe artırarak bizim bulunduğumuz yöne doğru sel gibi akmaya başladı. Siyah kaşlı uzun boylu adamlar bize doğru yol açarak:

— Toplantımızı kim bozuyor, kim ıslık çalıyor burada? diye bağırdı.

Sille tokat dağıtılan kalabalık kaçıştı ve bir daha bir araya gelmedi.

— Arkadaşlar, diye başladı söze Krilenko yorgunluktan kısılmış sesiyle. Konuşacak durumda değilim, üzgünüm. Ama dört gece var ki uyumadım. Size asker olduğumu söylemeye, barış istediğimi söylemeye gerek yok. Söylemek istediğim şey, kanlı burjuva iktidarını sonsuza dek yıkmış olan tüm kahraman yoldaşlarla sizin yardımınız sayesinde işçi ve asker devrimini gerçekleştiren Bolşevik partisinin tüm halklara barış önerisinde bulunduğu ve onu bugün gerçekleştirdiğidir. (Alkış sesleri). Asla tarafsız olmayan Junkerlerle ölüm taburları sokaklarda bizleri öldürür. Petrograd'a Kerenski'yi ya da çetesinden birini getirmeye çalışırken size tarafsız kalmanızı öneriyorlar! Kaledin, Don'dan yürüyüşe geçmiş, Kerenski cepheden geri dönüyor, Kornilov, ağustostaki girişimini yenilemek için «tekintsi»lerini toplayıp durmakta. İç savaşı engellemenizi isteyen tüm bu Menşeviklerle Devrimci Sosyalistler iktidarda nasıl kalabildiler? Temmuzdan beri süregelen iç savaş sayesinde. Ve bu iç savaşta şimdiki gibi hep burjuvazinin yanında oldular.

«Daha önce karar vermişseniz sizi nasıl ikna edebilirim? Sorun basittir. Bir yanda Kaledin, Kerenski, Kornilov, Menşevikler, Devrimci Sosyalistler, Kadeler, Duma, subaylar var. Niyetlerinin iyi olduğunu söylüyorlar bizlere. Öbür yanda işçiler, askerler, gemiciler ve yoksul köylüler var. Hükümet ellerinizin arasındadır. Egemen sizsiniz. Büyük Rusya sizindir. Onu teslim mi edeceksiniz?»

İrade gücüyle ayakta kaldığı görülüyor ve sözlerini canlandıran derin duygu içtenliği yorgun sesinde pırıl pırıl parlıyordu. Sona doğru sendeleyerek düşmek üzereyken binlerce kol uzanarak tuttu kendisini ve büyük salonun geniş duvarları alkış sesleriyle yankılandı.

Kanjanov konuşmak istediyse de her yerden «oya gidilsin!» diye bağrıldığından vazgeçmek zorunda kaldı ve «Bronevik» temsilcisinin yeniden Devrimci Askeri Komiteye alınmasını ve şimdiki iç savaşta tarafsızlığı öneren bir kararı okudu. Lehte olanlar sağa, karşıda olanlar sola geçecekti. Sessiz geçen bir kararsızlık anından sonra önce yavaş, sonra hızlı hızlı sola akın başlayıverdi. Birbirleri üzerinde sendeleyen yüzlerce asker alacakaranlıkta ve pis döşeme üzerinde dalgalanmaya başladı... Yanımızda yüz kadar insan, dağılmış, terkedilmiş, karar lehine dayatıyordu. Tavan zafer haykırışlarıyla çınladığı zaman geri dönerek hem maneji ve hem de devrimi terkettiler...

Böyle sahnelerin tüm kışlalarda, tüm bölgelerde, cephede ve tüm Rusya'da geçtiğini düşünün. İnsan kendisini bir kez de yorgunluktan bitkin, oradan oraya koşuşan, tartışan, tehdit eden, yalvarıp yakaran Krilenko'nun alaylarında düşlesin. Köylerde, fabrikalarda, donanmanın şurada burada dağılıp durmuş gemilerinde, tüm sendika binalarında aynı sahnelerin yaşandığı, tüm Rusya'da yüz binlerce Rusu, gözleri konuşmacılara dikili, anlamaya, karar vermeye çalışan bu işçileri, köylüleri, gemicileri ve sonunda hep birlikte karara varan bu kitleleri düşlesin. İşte Rus devrimi böyle oluşuyordu...

Smolni'de yeni halk komiserleri kurulu boş durmuyordu. İlk kararname baskıdaydı ve aynı akşam kent sokaklarında binlercesi dağıtılıyor

ve kalkan her tren onları yığınlarla Güneye ve Doğuya taşıyordu:

Köylü temsilcilerin katılmasıyla işçi ve asker temsilcileri Rus Birliği Kongresinin seçtiği Rus Cumhuriyeti Hükümeti adına Halk Komiserleri Kurulu, aşağıdaki kararları almıştır:

1 — Kurucu Meclis seçimleri gösterilen tarihte yani 12 kasımda yapılacaktır.

2 — Tüm seçim komisyonları, yerel belediye organları, köylü, işçi ve asker temsilcileri sovyetleri, cephedeki asker örgütleri belirtilen günde seçimin düzenli bir biçimde serbestçe yapılmasını sağlamak için her çabayı göstereceklerdir.

Rus Cumhuriyeti Hükümeti adına
Halk Komiserleri Kurul Başkanı
Vladimir Ulyanov Lenin

Belediye Duması her zamanki gibi kaynıyordu. İçeri girdiğimiz zaman Cumhuriyet Meclisinden bir üye konuşuyordu. «Meclis,» diyordu. «kendisini dağılmış görmemekte, yalnız bir toplantı salonu olmadığı sürece çalışmalarını sürdüremeyeceğini bilmektedir. Yönetim Komitesi tümüyle birlikte Kurtuluş Komitesine girmeye karar vermiş bulunmaktadır. Şunu da ekleyeyim ki tarih son kez Rus Cumhuriyeti Meclisinden söz etmektedir...

Bolşevik zorbalarının yanında çalışmamak kararında olduklarını belki yüzüncü kez tekrarlamaya gelen posta telgraf sendikası, Vikjel ve Bakanlık Delegelerinin defilesi başladı. Kışlık Sarayda bulunmuş olan bir junker, Kızıl Muhafızların utanç verici tutumlarıyla, kendisinin ve arkadaşlarının kahramanlığını dile getiren nefis bir tablo çizdi ve herkes buna içtenlikle katıldı. Biri kalktı, Devrimci Sosyalistlerin gazetesi Volia Naroda'nın bir yazısını okudu. Yazıya göre Kışlık Saraydaki zararlar beş yüz milyon rub-

leyi buluyordu ve orada geçen kırma, dökme ve yağma sahneleri ballandıra ballandıra anlatılıyordu.

Zaman zaman telefon haberleri geliyordu. Dört sosyalist bakan serbest bırakılmışlar; Krilenko, Amiral Verderevski'ye, Donanma Bakanlığında kimsenin kalmadığını ve Halk Komiserlerinin denetimi altında buranın yönetimini almasını Rus ulusu adına rica etmek için Peter ve Paul kalesine gitmişti. Ve ihtiyar gemici razı olmuştu... Kerenski ilerliyor, Bolşevik garnizonları geriliyordu. Smolni, Belediye Duma'sının yiyecek sağlanmasına ilişkin yetkilerini yenişleten bir kararname yayımlamıştı.

Bu son küstahlık büyük bir öfke yarattı. Komiserlerinin belediye garajına el koyduğu bu Lenin, bu zorba, despot Lenin, özerk, bağımsız ve serbest bir belediyenin yetki sınırlarını tanımlamaya kalkışıyor, oysa emrindeki halk komiserleri belediye mağazalarına girmek cesaretini gösteriyor, levazım komitesinin işlerine karışıyor, yiyecek bölüşümüne burnunu sokuyordu. Bir temsilci yumruğunu sallayarak, Bolşeviklerin levazım komitesine karıştıkları anda kentin yiyeceğinin kesilmesini önerdi. Özel levazım komitesinin bir temsilcisi de, kentteki gıda durumunun çok ciddi olduğunu belirterek yiyecek trenlerinin gelişini hızlandırmak için delege gönderilmesini istedi.

Dedonenko, garnizonun kararsızlık içinde olduğunu, Semenov alayının Devrimci Sosyalistlerin emrine girdiğini, Neva torpilcilerinin henüz bir karar almadıklarını acıklı acıklı açıkladı...

Sonra yaşlı belediye başkanı çıktı kürsüye:

— Yoldaşlar, yurttaşlar! Peter ve Paul'deki tutukluların tehlikede olduklarını öğrenmiş bulunuyorum. Paul okulundan on dört junker Bol-

şeviklerce soyularak işkence edilmiştir. Bir tanesi çıldırmıştır. Bakanlar ise linç edilmekle korkutulmaktadır. Kınama ve bağırışların şiddeti, griler giyinmiş kısa boylu bir kadının söz istemesi sert ve tok bir sesle konuşmaya başlamasıyla daha da arttı. Bu, Duma'nın Bolşevik üyesi ve ilk devrimcilerden biriydi.

— Bu bir yalan ve provokasyondur, dedi küfür salvosu arasında. İdam cezasını kaldırmış olan işçi ve köylü hükümeti böyle eylemleri hoşgörüyle karşılayamaz. Tezelden olaylarda en küçük bir gerçek payı varsa hükümet enerjik önlemler alır.

Tüm partilerin üyelerinden oluşan bir komisyon araştırma yapmak üzere hemen Peter ve Paul'a gitti. Duma, başkente girişi sırasında kan dökülmesine engel olmak için Kerenski'yi bulup konuşmakla görevli başka bir komisyon seçerken biz de ilk araştırma komisyonu ile birlikte çıktık...

Kaledeki nöbetçilerin önünden geçtiğimiz zaman gece yarısını çoktan aşmıştı. Seyrek elektrik lambalarının solgun ışığı altında, yaldızlı, şık çan kulesiyle çar mezarlarının bulunduğu kilise boyunca yürüdük. Devrimden bile aylarca sonra bu çan, her gün öğle üzeri «Boje tsaria khrani» 'Allah çarımızı korusun' anlamına gelen çanı vurup durmuştu... Her yer ıssızdı. Pencerelerin çoğunda ışık bile yoktu. Ara sıra, gölgede el yordamıyla yürümeye çalışan bir kalabalığa rastlıyor ve sorularımıza her zamanki «Ia nie znayu» (bilmiyorum) karşılığını veriyordu.

Solumuzda özgürlük şehitlerinin çar zamanında ya öldüğü ya da çıldırdığı ve geçici hükümetin çar bakanlarını, Bolşeviklerin ise geçici hükümet bakanlarını hapsettiği Trubetskoi burcunun koyu silueti yükseliyordu.

Sevimli bir gemici, bizi Darphane yanındaki komutanlığa götürdü. Altı yedi Kızıl Muhafız, gemici ve askerlerden oluşan bir grup, semaverin neşelendirdiği sigara dumanı dolu sıcak bir odada oturmuşlardı. Bizi içtenlikle karşılayıp çay sundular. Komutan dışarı çıkmıştı. Tüm junkerlerin öldürüldüğünü ileri süren Belediye meclisi «sabotajniks» (sabotajcılar) komisyonuyla birlikte gittiğini söylediler. Bu olay onları pek eğlendirmişe benziyordu. Odanın bir ucunda, gece kuşuna benzeyen, küçük, saçsız bir adam oturmuştu. Redingot ve üstüne pahalı bir pelerin giymiş olan adam, bıyıklarını kemiriyor ve kapana sıkışmış bir fare gibi çevresine bakıyordu. Yeni tutuklanmıştı. Askerlerden biri, bulunduğu yöne şöyle bir bakarak, onun bakan ya da ona benzer biri olduğunu söyledi. Küçük, kavruk adam işitmezlikten geldi. Odadakiler kendisine karşı hiç de kaba davranmadıkları halde belli ki korkudan ödü patlamıştı.

Yanına yaklaştım. Fransızca olarak adını sordum, sertçe eğilerek:

— Kont Tolstoy, dedi. Neden tutuklandığımı anlayamıyorum. Evime dönmek için tam Troitski köprüsünü geçiyordum ki bu... adamlardan ikisi tutukladı beni. Genel Kurmayda geçici hükümet komiseriydim. Ama hiçbir zaman hükümet üyesi olmadım...

— Bırakalım onu gitsin, dedi bir gemici. Zararsız bir adam bu.

— Hayır, diye yanıtladı onu getiren gemici. Komutana sormak gerek.

— Komutan mı? diye alaya aldı gemici. Hâlâ subaylara boyun eğmek için mi yaptınız devrimi?

Paul alayının bir «proporçik»i (yeni asker) devrimin nasıl başladığını anlattı bize:

— 6 kasım gecesi alay, Genel Kurmayda nöbetçiydi. Ben ve birkaç arkadaşım da nöbet tutuyorduk. İvan Pavloviç ve adını anımsayamadığım başka bir asker, Genel Kurmayın toplandığı salonda, pencerelerin perdelerini siper ederek saklanmışlardı. Gaçina junkerlerini gece Petrograd'a getirtmek ve ertesi sabah Kazakları alarm durumuna geçirmek gibi bir sürü emirleri de işitmek olanağını buldular böylece. Kentin başlıca noktaları güneş doğmadan önce ele geçirilecekti. Bu arada köprülerin açılmasına da karar verildi. Smolni'yi kuşatmak sorunu ortaya çıkınca İvan Pavloviç kendini daha uzun zaman tutamadı. Tam o sırada gelen giden çok olduğundan saklandığı yerden çıkarak nöbetçi odasına indi. Arkadaşları ise hâlâ saklandığı yerden konuşmaları dinlemeye devam ediyordu.

«Bir şeylerin hazırlandığından kuşku duymaya başlamıştım. İçleri subay dolu otomobiller vızır vızır işliyordu ve tüm bakanlar da oradaydı. İvan Pavloviç işittiklerini bana anlattı. Sabahın ikisiydi. Orada bulunan alay komiserine durumu anlatıp fikrini sorduk.

«Tüm giren ve çıkanları tutuklamak gerek, dedi. Biz de emri hemen yerine getirdik. Bir saat sonra tutukladığımız birkaç subayla iki bakanı Smolni'ye gönderdik. Ama Askeri Komite henüz hazırlıklı değildi orada. Ne yapacaklarını bilmediklerinden bir süre sonra kimsenin tutuklanmayarak özgürce dolaşmalarına göz yummamız emri geldi. Koşarak Smolni'ye gittik ve onlara bunun bir savaş olduğunu anlatabilmek için bir saat dil döktük. Genel Kurmaya döndüğümüzde saat beşti ve herkes gitmişti. Bununla birlikte birkaç kişi bulabildik ve... en sonunda garnizonu uyarabildik...»

Vasili adasından bir Kızıl Muhafız, kendi

bölgesinde o büyük ayaklanma gününün nasıl geçtiğini ayrıntılarıyla şöyle anlattı:

— Mitralyözümüz filan yoktu, dedi gülerek, ve Smolni'den de getirtemiyorduk. Mahalle Duması üyesi olan Zalkind, belediye toplantı salonunda Almanlardan alınmış bir mitralyözün bulunduğunu anımsadı. Başka bir arkadaşla birlikte oraya vardığımız zaman Menşeviklerle Devrimci Sosyalistler toplantıdaydılar. Kapıyı açarak onlara doğru yürüdük. Biz üç kişi, onlar ise masanın çevresinde beş kişiydiler. Bizi gördükleri zaman konuşmalarını keserek şaşkın şaşkın yüzümüze bakmaya başladılar. Odayı boydan boya geçtik, mitralyözü söktük, Zalkind bir parçasını, ben ise öteki parçasını aldık ve omuzlarımıza yükleyerek çıktık gittik. Kimse ağzını açmamıştı.

— Kış Sarayının nasıl alındığını biliyor musunuz? diye atıldı bir gemici. Saat on bire doğru, Neva yönünde hiçbir junker'in kalmadığını görerek kapılara yüklendik ve çeşitli merdivenlerden birer birer ya da ufak gruplar halinde girmeye başladık. Merdivenlerin yukarısına vardığımız zaman junkerler bizi tutuklayarak silahlarımızı aldılar. Ama arkadaşlarımız gelmeye devam ettiklerinden çoğunluk bizde kaldı. O zaman biz junkerlerin silahlarını aldık.

O sırada, göz altları uykusuzluktan morarmış, kolu sargı içinde, güleç yüzlü genç bir assubay olan kumandan girdi içeri. Gözü tutukluya takıldı hemen. O da durumu açıklamaya başladı.

— Tamam tamam, diye sözünü kesti komutan. Çarşamba günü öğleden sonra kurmaylığı teslim etmeyi reddeden şu komitedensiniz siz. Kusura bakmayın size ihtiyacımız yok.

Kapıyı açarak Kont Tolstoy'a gidebileceğini işaret etti. Özellikle Kızıl Muhafızlar arasında

bir protesto mırıltısı dolaştı ve gemici kasıla kasıla:

— Ne haber, ben size demedim miydim, dedi.

Sonradan iki asker komutanla konuşmaya başladılar. Kale garnizonunca gönderilen iki delegeydiler ve ancak ölmeyecek kadar yiyecek varken tutuklularla nöbetçilerin aynı yemeği yediklerini söyleyerek olayı protesto ediyorlardı. Neden karşı-devrimcilere bu kadar iyi bakılıyordu?

— Yoldaşlar, dedi komutan, biz devrimciyiz, eşkiya değil.

Sonra bize döndü. Kendisine, junkerlere işkence yapıldığı ve bakanların hayatının tehlikede olduğu söylentilerinin yayıldığını söyleyerek belki tutukluları görme olanağını bularak şunu kanıtlayabilirdik ki...

— Hayır, diye atıldı genç asker. Bir kez daha tutukluları rahatsız edemem. Zaten biraz önce onları uyandırmak zorunda kaldım. Mutlaka kendilerini öldürmeye geldiğimizi sanmışlardır... Junkerlerin çoğu salıverildi. Geri kalanlar da yarın sabah çıkacaklar.

Sonra birden geri döndü.

— Duma komisyonu ile görüşebilir miyiz?

Kendisine bir bardak çay dolduran komutan olumlu bir işaret yaparak: «Hâlâ salondalar,» dedi umursamaz bir tavırla.

Gerçekten, kapının öte yanında, belediye başkanının çevresini sarmış, bir gaz lambasının solgun ışığında ateşli bir tartışmaya girişmişlerdi.

— Sayın belediye başkanı, dedim. Biz Amerikalı gazetecileriz. Araştırmanızın sonuçlarını bize resmî olarak açıklayabilir misiniz?

Onurlu ve saygıdeğer yüzünü bizden yana çevirerek ağır ağır:

— Suçlamaların gerçekle hiçbir ilgisi yok.

Buraya getirildiklerinde çıkan birkaç olayın dışında bakanların hepsine iyi davranılmıştır. Junkerler ise hiçbir şeyden yakınmıyorlar.

Issız kentin karanlıklarında, Nevski boyunca upuzun bir asker kıtası, Kerenski'yi karşılamak üzere sessizce ilerliyordu. Küçük, simsiyah sokaklarda, farlarını söndürmüş otomobiller dolaşıyor, köylü sovyetlerinin genel karargâhı olan Fontanka sokağı 6 numaralı binada gizli birtakım hareketler oluyor ve mühendis okuluyla Nevski caddesindeki büyük bir binanın lokallerinden birinde de bir hayhuydur gidiyordu.

Smolni'de, üstün bir güçle çalışan dinamodan çıkan kıvılcımlar gibi Devrimci Askeri Komiteden de emirler yayılıp duruyordu.

YEDİNCİ BÖLÜM

DEVRİMCİ CEPHE

10 Kasım, Cumartesi...

Yurttaşlar,

Devrimci Askeri Komite, devrim düzeninin bozulmasına asla göz yummayacaktır.

Hırsızlıklar, haydutluk eylemleri, silahlı saldırılar ve tüm Yahudi katliamı girişimleri en sert bir biçimde bastırılacaktır...

Paris komünü örneğini gözönüne alan komite, kargaşalık kışkırtıcılarıyla yağmacıları amansızca cezalandıracaktır...

Kent rahattı. Kimse saldırıya uğramıyor, hırsızlık olmuyor, hatta sarhoşlar arasında kavga bile çıkmıyordu. Gece, silahlı devriyeler sessiz sokaklarda kol geziyor, köşebaşlarında ufak ateşlerin başına çömelmiş askerler ve Kızıl Muhafızlar gülüyor ve şarkı söylüyorlardı. Gündüz, büyük kalabalıklar kaldırımlarda toplanarak, işçi, öğrenci, işadamı arasında geçen ateşli tartışmaları dinliyordu.

Yurttaşlar sokaklarda birbirlerini durdurarak konuşuyorlardı:

— Kazaklar geliyor mu?

— Hayır...

— Son haberlerde ne var?

— Bilmem. Kerenski nerede?

— Petrograd'ın yalnızca sekiz kilometre ötesinde olduğu söyleniyor. Bolşeviklerin «Avrora» kruvazörüne sığındıkları doğru mu?

— Bilmem, öyle deniyor...

Duvarlardaki afişler ve birkaç seyrek gazete, haber yayıp duruyorlardı: yalanlamalar, çağrılar, kararnameler...

Kocaman bir afiş, Köylü Temsilcileri Yürütme Komitesinin ateşli bir bildirisini duyuruyordu halka:

...Onlar, (Bolşevikler) köylü temsilcileri sovyetlerinin desteğini sağladıklarını söylemeye cesaret ediyorlar... Hakları olmadan köylü temsilcileri sovyetleri adına da konuşuyorlar.

Tüm işçi Rusya şunu bilmelidir ki bu bir yalandır ve bütün köylüler, Köylü Temsilcileri Sovyetleri Yürütme Komitesinin aracılığı ile, tüm çalışanların iradesine canice karşı çıkan her türlü örgütlenmiş köylü eylemlerini nefretle karşılar...

Başka bir afiş de, Devrimci Sosyalist Partinin Askeri seksiyonunca hazırlanmıştı:

Bolşeviklerin çılgınca girişimi çökmek üzeredir. Garnizon içten bölünmüştür... Bakanlıklar grevdedir ve ekmek güç bulunmaktadır. Bolşeviklerin dışındaki tüm partiler Kongreyi terketmişlerdir. Bolşevikler yalnız kalmışlardır...

Tüm aklı başında kimselere, Devrim ve ülke kurtuluş komitesinin çevresinde toplanmaları ve Merkez Komitenin ilk çağrısına ciddi bir biçimde karşılık vermeye hazırlanmaları için çağrıda bulunuyoruz...

Özel bir afişte de Cumhuriyet Meclisi çektiklerini dile getiriyordu:

«Cumhuriyet Meclisi 7 kasım günü süngü zoruyla kendi kendini dağıtmak ve çalışmalarını geçici olarak kesmek zorunda bırakılmıştır.

Ağızlarından bağımsızlık ve sosyalizm lafı düşmeyen iktidar zorbaları, sosyalist bakanlar da içlerinde olmak üzere geçici hükümet üyelerini bir çar hapishanesinde tutuklamışlar, gazeteleri yasaklamış-

lar ve basımevlerine el koymuşlardır. Böyle bir hükümet, halk ve devrim düşmanı olarak görülmelidir. Onu alaşağı etmek için savaşmak kaçınılmaz bir görevdir...

Cumhuriyet Meclisi çalışmalarına yeniden başlayıncaya kadar tüm yurttaşları, Bolşeviklerin devrilmesi ve acı çeken ülkeyi Kurucu Meclise götürmeye yetenekli bir hükümetin oluşturulması için çalışan ülke ve devrim kurtuluş komitesinin yerel seksiyonları çevresinde sıkı sıkıya kenetlenmeye çağırırız...

Dielo Naroda ise şöyle yazıyordu :

Devrim, tüm bir halkın ayağa kalkması demektir... Lenin, Troçki ve benzerlerinin yaptığı «ikinci devrimi» kim tanımıştır? Kandırmayı başardıkları küçük bir işçi, asker ve gemici topluluğu... Bunun dışında hiç kimse...

Narodnoie Slovo (Halkın Sesi, popülist sosyalistlerin organı) da şöyle sürdürüyordu yazısını :

Bir işçi ve köylü hükümeti mi? Boş hayal! Ne Rusya'da ve ne de dış ülkelerdeki kimse bu hükümeti tanımaz. Düşman ülkeler bile tanımaz onu.

Burjuva basını ise geçici olarak ortadan yok oluvermişti.

Pravda, Rus Cumhuriyeti Parlamentosu olan yeni Tsik'in ilk toplantısı konusunda haber veriyordu. Bu toplantı sırasında Tarım komiseri Miliutin, Köylü Sovyetleri Yürütme Komitesinin 13 kasımda bir Rusbirliği Köylü Kongresi toplayacağını bildirmişti.

— Ama, diye eklemişti arkasından hemen. Bekleyemeyiz biz. Köylülerin desteğini sağlamak gerek. Daha önce davranarak bu kongreyi hemen toplamamız gerek...

Devrimci sosyalistler de kabul ettiler bu öneriyi ve Rus köylüsüne çağrıda bulunan bir yazı

çabucak hazırlandı. Ayrıca tasarının gerçekleşmesi için beş kişiden oluşan bir komite seçildi.

Toprağın bölüşüm planlarıyla sanayi üzerindeki işçi denetimi sorunu, uzmanlar bu konuda raporlar verinceye dek ertelendi.

Üç kararname okunarak onaylandı: Birincisi Lenin tarafından hazırlanmıştı ve yeni hükümete direnmeyi kışkırtan, suç işlemeyi öneren ve bile bile haberleri saptıran tüm gazetelerin yasaklanmasını öngören bir basın kararnamesiydi bu. İkincisi kiraların ertelenmesi ve üçüncüsü de bir işçi milisinin kurulmasıyla ilgiliydi. Ayrıca iki hükümet önlemi de kabul olundu. Birincisi, belediye Dumasına boş apartman ve evlere elkoyma yetkisini veriyor, ikincisi ise, ilk gereksinim maddelerinden olan yiyecek dağıtımını hızlandırmak ve böylece değerli tekerlekli araçları bir an önce serbest bırakabilmek için vagonların son duraklarda boşaltılmasını emrediyordu...

İki saat sonra Köylü Sovyetleri Yürütme Komitesi tüm Rusya'ya aşağıdaki telgrafı yolluyordu:

Rusbirliği köylü kongresi örgütlenme bürosu adındaki yasadışı Bolşevik örgütü, köylü sovyetlerini telgrafla Petrograd'da yapılacak bir kongreye çağırmaktadır.

Köylü temsilcileri Rusbirliği Sovyet Yürütme Komitesi ise Kurucu Meclis seçimleri dolayısiyle gerekli güçlerin taşradan ayrılmasının tehlikeli olduğuna karar verir ve tüm köylülerle ülkenin kurtuluşunun da Kurucu Meclise bağlı olduğuna inanır. Köylü Kongresi açılış tarihinin her zamanki gibi 13 Aralık olduğunu bir kez daha doğrular...

Duma büyük bir heyecan içindeydi, subaylar gidip geliyor; başkan, Kurtuluş Komitesi önderleriyle konuşuyordu. Bir danışman koşarak

Kerenski'nin bir duyurusunu getirdi. Alçaktan uçan bir uçak yüzlercesini Nevski caddesi üzerine atmıştı. Başkaldıranları korkunç bir intikamla cezalandıracağını söyleyerek, askerleri silahlarını bırakmaya ve hemen Mars alanında toplanmaya çağırıyordu.

Başbakanın Çarskoye Selo'yu aldığı söyleniyordu. Kendisi kentin yalnızca sekiz kilometre ötesindeki açık arazide bulunuyordu. Ve ertesi sabah da, yani birkaç saat içinde kente girecekti. Kazaklarla ilişki durumunda olan Rus birlikleri geçici hükümet yanına geçmişlerdi. Çernov ise, iç savaşı engellemek için tarafsız bir kuvvet oluşturmaya çalışarak iki taraf arasında bir yerlerde bulunuyordu.

Başkentte ise, garnizonun artık Bolşevikleri desteklemediği söyleniyordu. Smolni'de zaten kimse kalmamıştı. Tüm hükümet çarkı durmuştu. Devlet Bankası memurları Smolni komiserinin emrinde çalışmayı reddederek paraları vermiyorlardı. Öteki özel bankalar da kapılarını kapatmışlar, bakanlıklar greve gitmişti. Bir özel Duma komitesi, grevcilerin ücretlerini ödemek için gerekli parayı bulmak üzere ticarethaneleri dolaşmaktaydı...

Troçki, barış karamamesini başlıca dillere çevirtmek için Dışişleri Bakanlığına gittiği zaman altı yüz memurun istifalarını yüzüne fırlattığı söyleniyordu. Çalışma Komiseri Şliapnikov, bakanlığındaki memurların yirmi dört saat içinde yeniden görevlerine başlamaları için emir vermiş, yoksa hem yerlerinden olacaklarını ve hem de emeklilik haklarını yitireceklerini bildirmişti. Ama emri dinleyenler yalnızca zabıt kâtipleri oldu... Özel levazım komitesinin kimi seksiyonları Bolşeviklere boyun eğmektense çalışmalarını durdurmayı yeğ tutmuşlardı. Durumla-

rının düzeltileceği ve ücretlerinin yükseltileceği üzerine verilen sözlere karşın telefon santralı memurları Sovyet karargâhıyla bağlantı sağlamıyorlardı...

Devrimci Sosyalist Partisi, Sovyetler Kongresinde kalan ya da ayaklanmaya katılan üyelerinin partiden atılmasına yaptığı oylama sonunda karar vermişti.

Taşrada ise Mohilev, Bolşeviklere karşı olduğunu bildirmiş, Kiev'de Kazaklar Sovyetleri kovmuş, ayaklanan önderleri tutuklamış, Luga Sovyet ve Garnizonu otuz bine varan üyeleriyle, geçici hükümete bağlılığını bir kez daha belirtmiş ve tüm Rusya'yı da aynı şekilde davranmaya çağırmıştı. Kaledin ise Donetz havzasındaki tüm Sovyet ve sendikaları dağıtmış, kuvvetleri Kuzeye doğru yürüyüşe başlamıştı...

Bir demiryolu işçi temsilcisi şöyle konuşuyordu :

— Dün, tüm Rusya'ya siyasal partiler arasındaki savaşın hemen sona erdirilmesini isteyen birer telgraf gönderdik ve sosyalist bir koalisyon hükümeti kurulmasını önerdik. Eğer isteklerimiz kabul edilmezse yarın tüm işçileri greve çağıracağız... Yarın tüm gruplar sorunu incelemek üzere toplanacaklar... Bolşevikler de bir anlaşmaya varmayı istiyorlar galiba...

— O zamana dek canları çıkmazsa tabii, diye yanıtladı şişman ve kırmızı yüzlü kent baş mühendisi...

İki kata çıkarılmış nöbetçileri, durmadan gidip gelen işçi ve askerleriyle bırakınız terkedilmiş olmasını, her zamankinden daha da etkin olan Smolni'ye gelirken ılımlı sosyalistlerle, burjuva gazeteleri muhabirlerine rastladık.

Volia Naroda muhabiri «Bizi dışarı attılar yahu!» diye yakındı. «Bonç-Bruieviç basın büro-

suna inerek gitmemizi rica etti ve bizlerin birer ispiyon olduğumuzu söyledi.»

Ve hepsi bir ağızdan bağırmaya başladılar:

— Şiddet, hakaret, basın özgürlüğüne baskı bu...

Avludaki büyük masaların üzerine, duyurular, beyanatlar ve emirler yığılmıştı. Hepsi de Devrimci Askeri Komiteden çıkmıştı. İşçi ve askerler dışarda bekleyen otomobillere taşıyorlardı bu paketleri..

Bu bildirilerden bir tanesinde şöyle deniyordu:

TEŞHİR EDİYORUZ!

Rus halkının geçirdiği bu trajik uzlaşmacı Menşeviklerle sağcı Devrimci Sosyalistler işçi davasına ihanet etmişlerdir. Ve onlar Kornilov, Kerenski ve Savinkov tarafına geçivermişlerdir.

Hain Kerenski'nin emirlerini basmakta ve bu döneklerin uyduruk zaferleri konusunda en gülünç haberleri yayarak kentte panik yaratmaktadırlar...

Yurttaşlar, bu palavralara inanmayınız. Hiçbir güç, ayaklanmış bir halkın üstesinden gelemez. Hakettikleri ceza, Kerenski ve benzerlerini beklemektedir...

Onları lânetliyor ve eski zincirlerine bağlamak istedikleri köylü, gemici, asker ve işçilerin gazabına terkediyoruz. Onlar, halkın nefretini ve onursuzluk lekesini yüzlerinden asla silemeyeceklerdir.

Kahrolsun halk düşmanları!..

Devrimci Askeri Komite, üst kattaki daha geniş 17 numaralı odaya taşınmış ve girişine de Kızıl Muhafızlar dikilmişti. İçerisini, parmaklıklarla ayrılan daracık bir yerde, dış görünüşleri saygıdeğer, şık giyimli ama içleri ise öc ve kin duygularıyla kaynayan burjuvalar doldurmuştu. Kimi-

si otomobilleri için izin istiyor, kimisi kenti terketmek için pasaport peşinde koşuyordu. Aralarında bir sürü de yabancı vardı. Nöbetçi Bill Şatov'la Peters işlerini güçlerini bırakarak bize son haberleri okudular.

179. yedek alay çoğunlukla değil, ittifakla devrimi destekliyor, Putilov'daki beş bin rıhtım işçisi yeni hükümeti selâmlıyorlardı. Sendikalar merkez komitesinden de bağlılık dolu bir destek sağlanmıştı. Revel garnizon ve filosu kendi devrimci askeri komitelerini seçmişler, birliklerini Petrograd'a gönderiyorlardı. Pskov ve Minsk'te devrimci askeri komiteler duruma hakimdi. Tsaritsiyne, Don Rostov'u, Piatigorsk, Sivastopol'dan sevgi dolu selâmlar vardı. Finlandiya tümeni ile 5. ve 6. ordunun yeni komiteleri bağlılıklarını bildiriyorlardı.

Moskova haberleri ise pek sağlıklı değildi. Kentin stratejik noktaları Devrimci Askeri Komite Birliklerince tutulmuş, Kremlin'de nöbette bulunan iki tabur Sovyetlere geçmişti. Ama silah deposu Albay Riabtsev ve junkerlerin elindeydi. Devrimci Askeri Komite işçiler için silah istemiş ve Riabtsev'le sabaha dek görüşmeleri sürdürmüş, ama birdenbire fikir değiştiren Riabtsev, komiteye bir ültimatom göndermiş ve sovyet birliklerine teslim olmalarını, komiteye de kendini dağıtmasını emretmişti. Bu arada çarpışmalar da olmuştu...

Petrograd'da Genelkurmay Smolni Komiserlerine hemen boyun eğmiş, inat edip direnen Tsentroflot, Kronştad gemicilerinin oluşturduğu bir taburun başında Dibenko tarafından ele geçirilmişti. Baltık ve Karadeniz gemilerinin desteğiyle hemen yeni bir «Tsentroflot» oluşturulmuştu.

Ama bu sevinçli güvencenin altında güçlü

bir endişe duygusu baş veriyordu. Kerenski'nin Kazakları ilerliyorlardı. Topçu birlikleri de vardı. Fabrika Komite Sekreteri Skripnik, solgun ve gergin yüzüyle Kazakların bir kolordu oluşturduklarını bildirdikten sonra gururla ekledi:

— Bizi canlı ele geçiremezler.

Petrovski yorgun yorgun gülümsedi:

— Yarın belki uyuyabiliriz... bir daha uyanmamak üzere.

Kırmızı sakalı ve zayıf yüzüyle Lozovski söze karıştı.

— Ne şansımız var? Biz yalnızız. Eğitimli birliklere karşılık güçsüz bir kalabalık...

Güney ve Güney Batıda Sovyetler Kerenski'nin önünde tutunamamışlar, Gaçina, Pavlovski ve Çarskoye Selo garnizonları bölünmüş, bir bölümü tarafsız kalırken ötekiler subaylarından yoksun, büyük bir bozgun içinde başkente doğru geri çekilmeye başlamışlardı. Salonlarda aşağıdaki bildiri asılmaya başlanmıştı:

Krasnoye Selo, 10 Kasım, sabah saat 6.

Genel Karargâha, Başkomutanlığa, Kuzey Cephesi Ordu Komutanlarına ve herkese, her yere iletilecektir.

Eski bakan Kerenski, herkese gönderdiği yalanlarla dolu bir telgrafta, Petrograd'daki devrimci birliklerin silahlarını bıraktıklarını, bir hainler hükümeti olan eski hükümet tarafına geçtiklerini ve Devrimci Askeri Komitenin onlara geri çekilmek emrini verdiğini yaymaya çalışmaktadır.

Bağımsız bir halkın orduları ne geri çekilir, ne de teslim olur.

Birliklerimiz, kandırılmış Kazak kardeşleriyle aralarında kan dökülmesine engel olmak ve daha iyi pozisyonlar tutmak amacıyla Gaçina'yı düzenli olarak terketmiştir. Şimdiki durumları öylesine güçlüdür ki Kerenski ve arkadaşları kendilerinden on kat üstün bir güce sahip olsalar bile kaygılanacak bir durum yoktur.

Birliklerimizin morali yerindedir.
Petrograd'da tam bir huzur vardır.

Petrograd yöresi ve Petrograd
savunma şefi
Yarbay Muravlov

Devrimci Askeri Komiteden çıkmak üzereyken Antonov elinde bir kâğıt, ölü gibi bir yüzle içeri girdi.

— Gönderin bunu, dedi.

Tüm fabrika Komitelerine ve tüm mahalle işçi temsilcileri Sovyetlerine.

EMİR

Kerenski'nin Kornilovcu çeteleri kent yakınlarını tehdit etmektedir. Halka ve elde ettikleri haklara karşı yönelen bu karşı devrimci girişimi amansızca ezmek için gereken emirler verilmiş bulunmaktadır.

Ordu ve Kızıl Muhafızlar işçilerin ivedi desteğine gerek duymaktadır.

Fabrika Komitelerine ve mahalle Sovyetlerine aşağıdaki emirleri veriyoruz:

1 — Hendek kazmak, barikat kurmak ve tel örgü çekmek için mümkün olduğu kadar işçi gönderiniz.

2 — Gerektiğinde fabrikalardaki işleri hemen durdurunuz.

3 — Hendek kazmak ve barikat kurmak için gerekli araçlarla eldeki tüm adi ve dikenli telleri toplayınız.

4 — Bulabildiğiniz tüm silahları alınız.

5 — Sıkı bir disiplin göstererek ne yolla olursa olsun Devrim Ordusunu desteklemek için hazır olunuz.

İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetler
Başkanı Halk Komiseri
Leon Troçki
Devrimci Askeri Komite Başkanı ve
Yöre Başkomutanı
N. Podvoiski

Dışarı çıkıp kendimizi bu ölü gibi solgun günün alacakaranlığında bulduğumuz zaman her yerden fabrika sirenlerinin kulakları yırtarak dalga dalga yayıldığını işittik. Kesik ve boğuk seslerinde geleceği bildiren bir şeyler vardı. Kadınlı erkekli on binlerce işçi sokaklara dökülüyor, on binlerce yıkık dökük işçi evleri, solgun ve aç yüzlü yığınları uğuldayarak sokağa kusuyordu. Kızıl kent tehlikedeydi! Kazaklar geliyordu! Güney ve Güneybatıya doğru, Moskova kapısına çıkan eski sokaklar boyunca erkek, kadın, çocuk, tüfek, kazma, tırmık, tel demetleri kavramış, işçi tulumlarının üstüne fişeklikleri kuşanmış, birer dalga gibi akıp gidiyordu. Hiçbir zaman koskocaman bir kentin kendiliğinden böylesine ayağa kalktığı görülmemiştir. Yanlarında at arabaları, kamyonlar, otomobiller, toplar, askeri birlikler, ne buldularsa bir sel gibi sürüklüyorlardı: Devrimci proletarya, İşçi ve Köylü Cumhuriyetinin Başkentini korumak için göğüslerini siper etmeye koşuyordu.

Bir otomobil Smolni'nin kapısında durmuştu. Etrafı kırmızı halkalarla çevrili gözlerini büyüten kalın camlı gözlükleriyle ince ve uzun bir adam, elleri eski reglan pardesüsünün cebinde, çamurluğa dayanmış zorlukla konuşuyordu. Yanında, pırıl pırıl genç bakışlarıyla iri ve sakallı bir gemici, elinden düşürmediği mavi çelikten yapılmış büyük tabancasıyla oynuyor ve sinirli sinirli gidip geliyordu. Bunlar Antonov ile Dibenko idiler.

Askerler arabanın basamaklarına iki askeri bisikleti yüklemeye çalışıyor, şoför ise, arabanın cilası bozulacak diye, bağırıp çağırıyordu. O da Bolşevikti elbet. Otomobilin zengin bir burjuvadan alındığını, bisikletlerin irtibat subaylarına ait olduğunu bilmesine biliyordu ama şoförlük

gururu da bu arada boş durmayıp ayaklanıveriyordu. Sonunda bisikletleri bıraktılar...

Savaş ve Donanma Halk Komiserleri devrimci cepheyi denetlemeye gidiyorlardı. Acaba onlarla birlikte gidebilir miydik? Kuşkusuz ki olanaksızdı bu. Arabada yalnızca beş yer vardı: İki komiser, iki emir subayı ve bir de şoför. Bununla birlikte, haydi adına Truşişka diyeyim, tanıdığım bir Rus rahat rahat arabaya yerleşti ve ne söyledilerse onu çıkaramadılar...

Sonradan, Truşişka'nın bana anlattıklarının doğruluğundan kuşkulanmak için hiçbir neden yok elimde. Suvorovski caddesini izlerlerken içlerinden biri yiyecek sorununu atmış ortaya. Yiyeceğin pek bol olmadığı bir bölgede üç dört gün yolda kalabilirlerdi. Hemen arabayı durdurmuşlar ama para nerede? Savaş komiseri ceplerini karıştırmış. Tek bir kapik bile çıkmamış. Donanma komiseri ve şoför de beş parasızlar. Alışverişi yapan tabii Truşişka oluyor.

Nevski köşesinde lastik patlıyor.

— Ne yapacağız? diye soruyor Antonov.

— Başka bir araba alacağız, diye yanıtlıyor Dibenko tabancasını sallayarak. Antonov yolun ortasına geçerek bir askerin kullandığı bir arabayı gelişigüzel durduruyor.

— Arabanıza ihtiyacım var, diyor Antonov.

— Alamazsınız, diye diretiyor asker.

Rus Cumhuriyetindeki tüm orduların Başkumandanı olduğunu belirten ve bu nedenle herkesin tartışmasız kendisine itaat etmesini isteyen bir belgeyi askere uzatarak soruyor Antonov:

— Biliyor musun ben kimim?

— Allah olsan ne yazar! diye bağırıyor kızgın şoför. Bu arabayı alamazsın. Birinci mitral-

yöz alayındır bu araba ve cephane taşıyor şimdi...

Güçlük, İtalyan bayrağı taşıyan eski bir taksinin çıkagelmesiyle çözülüyor. (Karışıklık zamanlarında, özel araba sahipleri yabancı konsolosluk adına arabalarını kaydettirerek kıymetli mallarına el konmasını engellemeye çalışıyorlardı.) Zengin bir kürk giyerek yan gelip yatan şişman kişiyi arabadan indirerek konvoy yeniden yola koyuluyor.

Smolni'den on, on beş mil ötede Narya barikatına gelirken Antonov, Kızıl Muhafızların komutanını görmek istiyor. Kendisini, iki, üç yüz kadar işçinin hendek kazıp Kazakları bekledikleri kentin öbür ucuna götürüyorlar.

— Her şey yolunda mı arkadaş, diye soruyor Antonov.

— Her şey mükemmel, arkadaş, diye yanıtlıyor komutan. Birliklerin morali yerinde. Yalnız... cephanemiz yok...

— Smolni'de iki milyar şarjör var, diyor Antonov. Size şimdi bir emir yazayım. Ceplerini boşuna araştırdı. Sonra ortalığa doğru soruyor:

— Bir parça kâğıt var mı birinizde?

Ne Dibenko'nun ve ne de irtibat subaylarının yanında kâğıt vardı. Truşişka not defterini uzatıyor.

— Allah belâsını versin, kalemim de yok, diye bağırıyor Antonov, kimin kalemi var?

Elbette ki yalnızca Truşişka'nın vardı...

Oracıkta ekildiğimiz için Çarskoye Selo garına yollandık. Nevski caddesinden yukarı doğru çıkarken, bazılarının süngü taktığı silahlı Kızıl Muhafızlara rastladık. Kışın, akşam hemen oluveriyordu buralarda. Az çok düzenli dörderli sıralar halinde, başları yukarda, bandosuz, trampetsiz, çamur içinde çürümeye çalışıyorlar-

dı. Üzerlerinde, «Barış, Toprak» diye iğreti bir şekilde yazdıkları kızıl bir bayrak dalgalanıyordu. Çok gençtiler. Yüzlerinde, öleceklerini bilen insanların anlamı vardı. Kaldırımlarda dizili adamlar, hem korkarak ve hem de hor görüyle bakıyorlardı onların geçişine kinle dolu bir sessizlik içinde.

Garda hiç kimse ne Kerenski'nin nerde olduğunu biliyordu ne de cephenin. Trenler yalnızca Çarskoye'ye dek işliyordu...

Vagonumuz, elleri paket ve akşam gazeteleriyle dolu evlerine dönen köylülerle tıklım tıklımdı. Konuşmalar sürekli Bolşevik devrimi üzerineydi. Bu da olmasa güçlü Rusya'nın iç savaşla ikiye bölündüğüne ve trenimizin savaş bölgesine gittiğine inanmak zor olurdu. Pencereden baktığımız zaman, çabucak çöken karanlıkta, çamurlu yollarda tartışarak ve silahlarını sallayarak kente doğru yürüyen asker kalabalığını farkedebiliyorduk. İçinde büyük ateşlerin yandığı, askerle dolu bir marşandiz treni garaj yolunda durmuştu ve her şey buydu. Arkamızda, ta ufukta başkentin ışıkları karanlığın içinde yavaş yavaş siliniyor, uzak bir kenar mahallede bir tramvay ağır aksak yokuşu çıkmaya çabalıyordu.

Çarskoye-Selo'da gar sakindi. Şurada burada toplanmış askerler alçak sesle konuşuyor ve Gaçina yönündeki ıssız yola kaygılı kaygılı bakıyorlardı. Hangi partiden olduklarını sordum onlara.

— Ne düşünmemiz gerektiğini doğru dürüst bilemiyoruz, dedi içlerinden biri. Kerenski, kuşkusuz bir kışkırtıcı. Ama, öte yandan Rusların kardeşlerine ateş etmelerini de kabul edemiyoruz.

Gardaki komiserlik bürosunda, alay komitesinin kırmızı kolluğunu taşıyan şişman, sakal-

lı ve keyfi yerinde basit bir asker oturuyordu. Smolni'den yanaydı ama aklı da çok karışmıştı.

— İki saat önce Kızıl Muhafızlar buradaydı, ama gittiler şimdi. Bir komiser de bu sabah geldi ama o da Petrograd'a döndü Kazaklar gelince.

— Demek Kazaklar burada?

Üzüntüyle başını salladı.

— Çatıştık. Kazaklar sabahleyin erkenden geldiler. Bizlerden iki, üç yüz kişiyi tutsak aldılar ve aşağı yukarı yirmi beş kadarını da öldürdüler.

— Nerede şimdi Kazaklar?

— Oh, çok uzağa gitmemişlerdir herhalde. Nerede olduklarını kesinlikle bilmiyorum. Şu yana gittiler. Batı yönünde belli belirsiz bir işaret yaptı.

Gar büfesinde, Petrograd'dakinden hem daha ucuza, hem de daha nefis bir yemek yedik. Yanımızda, Gaçina'dan yaya dönen bir Fransız subayı oturuyordu. «Orada her şey sakin,» dedi. «Kent Kerenski'nin elinde.»

— Şu Ruslar ne adamlar be, diye ekledi. İşte size bir iç savaş, bir de döğüşülmese.

Kente yollandık. Kapıda, yüz kadar tüccar, memur ve öğrencinin küfür edip bağırdıkları iki süngülü asker duruyordu. Haksız yere azarlanmış çocuklar gibi kendilerini rahatsız ve alçalmış hissediyorlardı. Öğrenci üniforması taşıyan, genç ve iriyarı bir adam saldırıyı sürdürüyordu. Küstah bir ses tonuyla:

— Kardeşlerinize karşı silahlanarak katil ve hainlerin birer aleti olduğunuzu anlıyorsunuzdur sanırım, diyordu.

— Kardeş, iş böyle değil, diye ciddi ciddi yanıtladı asker. Siz anlamıyorsunuz. İki sınıf var. Bir proletarya, öbürü burjuvazi. Bizler...

— Bu palavrayı biliyorum, diye kesti öğren-

ci. Siz cahil köylüler için böyle hazırlop sözlerin her yerde anırılması yeterlidir. Hiçbir şey anlamadan papağan gibi hemen tekrarlamaya koyulursunuz.

Kalabalık kahkahadan duramıyordu.

— Bak, ben marksist bir öğrenciyim. Size, sosyalizm için değil, anarşi için, Almanya hesabına döğüştüğünüzü söylüyorum.

— Biliyorum, dedi asker alnından ter damlarken. Siz okumuş bir insansınız. Görülüyor bu. Ben ise cahilim. Ama yine de bana öyle geliyor ki...

— Lenin'in gerçek bir proletarya dostu olduğuna mı inanıyorsun, diye kestirip attı öğrenci.

— Evet, inanıyorum, dedi asker sıkıntılar içinde.

— Ama dostum, Lenin'in kurşun kaplı bir vagon içinde Tüm Almanya'yı geçtiğini ve Almanlardan para aldığını da biliyor musun?

— Bunlardan pek haberim yok, diye yanıtladı asker inatçı bir tonla. Ama söylediği şeyler, ben ve benim gibi olanların işitmek istedikleri şeyler. Görüyorsunuz ya yine de iki sınıf var, burjuvazi ve proletarya...

— Sen delisin be arkadaşım. Ben devrimci eylemim için Schlüsselbourg'ta tam iki yılımı verdim. Oysaki o zaman sizler devrimcileri kurşunlayıp «Allah Çarı korusun» diye şarkılar söylüyordunuz. Benim adım Vassili Georgieviç Panin. Hiç benden söz edildiğini işitmedin mi?

— Kusura bakma ama işitmedim, dedi asker sıkıla sıkıla. Kuşkusuz ki büyük bir kahramansınız...

— Elbette, dedi öğrenci inançla. Şimdi de Rusya'mızı ve özgür Devrimimizi batırmak üzere olan Bolşeviklere karşı döğüşüyorum. Nasıl açıklarsın bunu?

Asker başını kaşıdı ve aklı iyice karıştığından yüzünü ekşiterek:

— Nasıl açıklanır bilemem orasını. Ama her şey bana olduğu gibi gözüküyor. Cahil olmasına cahilim. Yine de yalnız iki sınıf var galiba ortada. Proletarya ve Burjuvazi...

— Yine bıraktığım yerde otluyorsun be arkadaş, diye haykırdı öğrenci.

— İki sınıf diyordu boyuna asker inatla. Birine karşı olan öbürüyle beraberdir.

Sokağın yukarısına doğru çıkmaya başladık. Işıklar çok seyrekleşmişti ve gelen geçen de pek yoktu. Korkutucu bir sessizlik oturmuştu kentin üzerine. İnsan kendisini cennetle cehennem arasında, arafatta, ya da politik bakımdan «no man's land» (kimsenin olmayan toprak) gibi bir yerde hissediyordu. Yalnızca berber dükkânları ışık içindeydi ve tıklım tıklım doluydu. Genel hamamın kapısında ise büyük bir kuyruk vardı. Bugün cumartesiydi ve böyle günlerde bütün Rusya aklanır paklanır, kokular sürerdi. Böyle merasimlerin yapıldığı yerlerde Kazak ve Sovyet birliklerinin birbirlerine karıştığından bir an bile kuşku duymadım.

Büyük parka yaklaştıkça sokaklar daha ıssızlaşıyordu. Bir papaz, bize Sovyet Genel Karargâhını korkuyla gösterdikten sonra hemen kaçtı. Sovyet, büyük dük sarayının parka bakan kanadına yerleşmişti. Pencereler karanlık ve kapı kapalıydı. Ellerini pantolon kemerine takmış bir aşağı bir yukarı gezinen bir asker son derece kuşkulu gözlerle bizi izliyordu.

— Sovyet gideli iki gün oldu, dedi.

— Nereye gitti?

— Hiçbir şey bilmiyorum, diye yanıtladı omuzlarını silkerek.

Biraz daha uzakta, geniş ve ışık içindeki bir

binadan çekiç sesleri geliyordu. Kararsız kararsız dururken, bir askerle bir gemicinin kol kola geldiklerini gördük. Hemen Smolni'den aldığım serbest geçiş kartımı gösterdim.

— Sovyet yandaşı mısınız? diye sordum.

Karşılık vermeden, birbirlerine kaygılı kaygılı baktılar. Gemici binayı göstererek:

— Ne oluyor orada? diye sordu.

— Bilmiyorum.

Asker ürke ürke kolunu uzatarak kapıyı araladı. Etaminle kaplı, büyük saksıların olduğu geniş bir salondu bu. İskemleler dizilmiş ve henüz yapımı tamamlanmamış bir kerevet duruyordu ortada. Bir elinde çekiç, ağzı çiviyle dolu bir kadın bize doğru ilerledi ve:

— Ne istiyorsunuz? diye sordu.

— Bu akşam temsil var mı? diye sordu gemici de korkarak.

— Pazar akşamı amatörlerin gösterisi var, gidin şimdi buradan.

Asker ve gemiciyle konuşmak istedikse de, sıkılıp çekinerek sorularımızı yanıtladılar ve hemen karanlıkta gözden kayboldular. Fantasmagorik pavyonları, Japon mimarisi köprüleri ve çeşmelerden akan suyun sıpırtılarıyla dolu karanlık park boyunca yürüyerek çarlık sarayına doğru giden yolu izledik.

Dökme demirden, gülünç bir kuğunun su fışkırttığı yapma mağaranın yanına gelince, birden izleniyormuşuz gibi bir duygu sardı içimizi. Gözlerimizi yukarı kaldırdığımız zaman, çimenli bir terastan bizi gözleyen silahlı, dev gibi altı yedi kadar adamın kuşkulu gözlerle baktığını gördük.

— Kimsiniz? diye sordum.

— Nöbetçiyiz, dedi içlerinden biri.

Hepsinin yorgunluktan döküldüğünü gördük.

Gece gündüz, haftalar boyunca süren tartışma ve görüşmelerden sonra başka türlü olacak değillerdi ya.

— Sovyet birliklerinden mi yoksa Kerenski'nin birliklerinden misiniz? Bir an sustular sonra şaşkın şaşkın birbirlerine bakarak:

— Tarafsızız biz, dediler.

Büyük Katerina Sarayının kemerleri altından geçerek iç avluya girdik ve genel karargâhın nerede olduğunu sorduk. Yarım daire biçimindeki beyaz bir pavyonun önündeki nöbetçi, kumandanın içerde olduğunu söyledi. Çifte bir şöminenin eşit olmayan iki parçaya ayırdığı II. George stili beyaz şık salonda bir grup subay oturmuş, kaygılı kaygılı konuşuyorlardı. Yüzleri solgun ve heyecanlıydı, belli ki uykusuzdular. Üniforması madalyalarla kaplı, beyaz sakallı yaşlı bir adam olan albaya Bolşevik kimliklerimizi gösterdik.

— Buraya kadar öldürülmeden nasıl geldiniz? diye sordu nezaketle. Sokaklar çok tehlikeli. Çarskoye-Selo'da siyasal hırslar iyice bilenmiştir. Daha bu sabah döğüş vardı, yarın sabah da olacak. Kerenski saat sekizde girer kente herhalde.

— Kazaklar nerede?

— Şu yönde, bin beş yüz metre ilerde, diye koluyla gösterdi.

— Onlara karşı kentinizi savunmaya hazırlanıyor musunuz?

— Hayır, diye yanıtladı gülerek. Kenti Kerenski'nin yerine tutuyoruz.

Az daha bayılacaktık. Çünkü kimliklerimizde bizim köklü birer devrimci olduğumuz yazılıydı. Albay bir iki öksürdü ve:

— Oradan verdikleri bu serbest geçiş kartlarıyla yakalansaydınız burada yaşamınız tehli-

keye girerdi. Eğer savaşı görmek isterseniz, subay otelinde oda ayırtmak için emir vereyim. Yarın sabah yedide buraya uğrayıp yeni kimliklerinizi alırsınız.

— Yani Kerenski'yi mi tutuyorsunuz?

— Şey... tamamen değil. Albay bocalıyordu.

— Garnizondaki askerlerin çoğu Bolşeviktir. Bu sabah savaştan sonra topları da alarak Petrograd'a gittiler. Aslına bakılırsa hiçbir asker Kerenski yanlısı değil. Ama kimileri de hiç çarpışmak istemiyor. Subayların hemen hepsi Kerenski yanına geçtiler, ya da çekip gittiler. Durumumuz gördüğünüz gibi pek parlak değil...

Tüm bunlardan savaşın olmayacağını çıkardık... Albay emirerini yanımıza katıp bizi nezaketle gara yolladı. Asker güneyliydi ve Beserabya'ya göçetmiş Fransız anne ve babadan doğmuştu. «Yorgunluk, tehlike bana vız gelir,» diyordu durmadan. «Ama asıl üzüntüm, üç yıldır anamı görmeyişim...»

Tren, buz gibi bir gecede Petrograd'a gidərken kapı penceresinden, yanan ateşlerin ışığında, el kol hareketi yapan grup grup askerleri, zırhlı otomobilleri, yol kavşaklarında birbirlerine girmiş araçları ve kulelerinden başlarını çıkararak birbirlerine bozulan şoförleri görüyordum.

Devrimci Askeri Komite komiserleri bir gruptan ötekine koşuşturarak savunmayı örgütlemeye çalışırken her şeyin birbirine girdiği böyle bir gecede asker ve Kızıl Muhafızlar, başlarında subaydan yoksun, karışıklık içinde ve hiç de konuk sevmeyen bir ovada gezip duruyorlardı.

Kente döndüğümüz zaman, kalabalık sokakları doldurmuştu ve Nevski caddesindeki evleri bir deniz gibi dövüyordu. Havada bir şeyler vardı ve Varşova garından uzaklardaki top sesleri

işitiliyordu. Junkerlerin okullarında hummalı bir çalışma vardı. Duma üyeleri kışladan kışlaya dolaşıyor, söylev veriyor ve sovyetlerin barbarlığından söz ediyorlardı: Kışlık Saraydaki junkerler toptan öldürülmüş, kadın taburlarının ırzına geçilmiş, genç bir kız Duma önünde idam edilmiş ve Prens Tumanov öldürülmüştü... Aleksandr salonunda Kurtuluş Komitesi olağanüstü toplanmıştı ve komiserler her yönde koşuşturup duruyordu. Smolni'den çıkarılmış tüm gazeteciler oradaydılar ve yerlerinde duramıyorlardı. Çarskoye'deki durumu anlattığımız zaman inanmak istemediler. Nasıl oluyordu bu? Çarskoye'nin Kerenski'nin elinde olduğunu ve Kazakların Pulkovo'da olduklarını hepsi bilmiyor muydu? Ertesi sabah Kerenski'yi garda karşılayacak bir komite bile seçilmek üzereydi...

Bir tanesi, aman kimse duymasın diyerek kulağıma, karşı-devrimin geceyarısı başlayacağını fısıldadı ve iki bildiri gösterdi. Bir tanesinde Gotz ve Polkovnikov'un imzaları vardı ve Kurtuluş Komitesinin emirlerine uyularak junker okullarının, hastanelerde iyileşmekte olan askerlerin ve Saint-Georges şövalyelerinin savaş durumuna getirilmesini emrediyordu. Öteki ise Kurtuluş Komitesinin kendisinden geliyordu:

PETROGRAD HALKINA

Devrimci Petrograd yurttaşları, askerler ve işçiler!

Onların kışkırtıcı çağrılarını dinlemeyiniz.
Siper kazmayınız.
Silahları bırakınız.
Hain barikatları sökünüz.
Askerler, kışlalarınıza dönünüz.
Petrograd'daki katliam devrimin sonunu getirir.

Bağımsızlık, toprak ve barış adına Ülke ve Devrim Kurtuluş Komitesi çevresinde sıkı sıkıya kenetlenin.

Duma'dan ayrıldığımız sırada, sabırları tükenmiş insanların sert anlamlı yüzleriyle bir Kızıl Muhafız birliği ıssız ve karanlık sokağı iniyor ve genel karargâhlarında karşı-devrim komplosu yaparken suçüstü yakaladıkları Kazak Kurulu yerel seksiyon üyeleri olan on oniki tutukluyu da yanlarında götürüyorlardı...

Elinde kola kovası bulunan genç bir çocuğun yardım ettiği bir asker duvarlara hemen göze çarpan büyük afişler yapıştırıyordu:

...İşbu kararnameyle Petrograd kenti ve kenar mahallelerinde sıkıyönetim ilân edilmiştir. Tüm açıkhava toplantıları yeni bir emre kadar yasaklanmıştır.

Devrimci Askeri Komite Başkanı
N. Podvoiski

Hava, karışık birtakım sesler, otomobil klaksonları, bağrışmalar ve uzaktan uzağa işitilen tüfek sesleriyle doluydu. Kent, uyanık, sinirli, bekliyordu.

Sabahleyin çok erkenden, Semenovski alayı erlerinin elbiselerini giymiş junkerlerden oluşan bir birlik tam nöbet değişimi saatinden önce telefon santralına vardı. Bolşevik parolayı bildiklerinden kuşku uyandırmadan nöbeti aldılar. Birkaç dakika sonra Antonov denetlemeye çıkınca kendisini yakalayarak ufak bir odaya hapsettiler. Asıl nöbeti alacak olan birlik geldiğinde ateş açıldı ve çoğu öldü.

Karşı-devrim başlamıştı...

SEKİZİNCİ BÖLÜM

KARŞI-DEVRİM

11 kasım cumartesi günü Kazaklar Çarskoye-Selo'ya girdiler. Kerenski beyaz bir ata binmişti ve tüm kilise çanları çalıyordu. Kentin dışındaki küçük bir tepenin üstünden, geride koskoyu Finlandiya koyu ile ölgün ovada yayılivermiş başkentin koyu siluetini, renk renk kubbelerini ve yaldızlı kulelerini seçebiliyordu.

Savaş filan olmadı burada. Ama Kerenski büyük bir gaf yaptı. Saat sabahın yedisinde, Çarskoye-Selo 2. tüfek birliğine emir göndererek silahlarını bırakmalarını istedi. Askerler tarafsız kalmaya razı olduklarını ama silahlarını bırakmayacaklarını söylediler. Kerenski onlara on dakikalık bir süre tanıdı. Bu tutum askerleri çileden çıkardı. Sekiz aydan beri komitelerin yönettikleri özerkliğe alışmışlardı ve bu emir eski rejim kokuyordu burcu burcu. Birkaç dakika sonra Kazak topçusu kışlalara ateş açtı ve sekiz askeri öldürdü... Böylece Çarskoye-Selo'da artık «tarafsız» asker kalmamış oluyordu...

Petrograd, sabahleyin tüfek sesleri ve askerî birliklerin yürürken çıkardığı boğuk ayak sesleriyle uyandı. Yüksek ve gri bir göğün altında esen buz gibi bir rüzgâr kar kokusu getiriyordu. Güneş doğarken Telgraf binası ve orduevi kuvvetli junker birliklerince alınmış, sonra kanlı bir çarpışmadan sonra yeniden ele geçmişti. Saç lev-

halar, fıçılar ve sandıklardan oluşan barikatların arkasında, Morskaya caddesinin tam ortasında gizlenmiş ya da Saint-Isaac alanıyla Gorokovaia caddesinin köşesini tutan ve kımıldayan her hedefe ateş eden gemiciler telefon santralını çevirmişlerdi. Ara sıra Kızıl-Haç bayrağını taşıyan bir otomobil görünüp kayboluyordu gemicilerin izniyle...

Meslektaşımız Albert Rhys Williams, yaralılarla dolu bir Kızıl-Haç otomobiline binerek santraldan çıktı. Araba, kentte birkaç tur attıktan sonra karşı-devrimin genel karargâhı olan Mişel askeri okuluna gitti. Görünüşe bakılırsa avludaki bir Fransız subayı yönetiyordu harekâtı. Telefon santralının yiyecek ve cephane gereksinimi böyle karşılanmıştı. Bu uyduruk ambülansların çoğu yalnızca junkerler için birer bağlantı ve levazım aracı olmuşlardı.

Eski İngiliz zırhlı birliğinden kalan beş ya da altı zırhlı otomobil ellerindeydi. Louise Bryant, Saint-İsaac alanı boyunca yürürken bunlardan bir tanesinin Amirallikten çıkarak santrala doğru gittiğini gördü. Gogol sokağı köşesinde araba tam yanında durdu ve odun yığınlarının arkasında pusuda bekleyen gemiciler ateşe başladılar. Arabanın tareti dönerek odunların arasına ve kalabalığın tam ortasına körlemesine kurşun yağdırdı. Bayan Bryant'ın durduğu kemerli yolda bulunan iki küçük erkek çocuk ve beş kentli hemen öldüler. O zaman gemiciler büyük bir çığlık atarak siperlerinden fırladılar ve kurşun yağmuru altında zırhlı arabayı çevirerek gözetleme deliklerinden süngülerini sokup çıkarmaya başladılar bağırarak... Yaralandığını söyleyen şoförü serbest bırakarak gitmesine izin verdiler. O da hemen Dumaya koşarak Bolşeviklerin barbarlığını kanıtlayan bu haberi bir an önce du-

yurmaya çalıştı. Arabadan çekilip çıkartılan ölüler arasında bir de İngiliz subayı vardı.

Daha sonra gazeteler, zırhlı bir otomobil üzerinde yakalanan ve Peter ve Paul'e gönderilen bir Fransız subayından söz ettilerse de Fransız Elçiliği bu haberi yalanladı. Ama belediye danışmanlarından biri, adı geçen subayı kendisinin serbest bıraktırdığını bana açıkladı.

Müttefik Elçiliklerin tutumu ne olursa olsun, İngiliz ve Fransız subaylarının şahsen harekâta katıldıkları ve Kurtuluş Komitesi toplantılarına katılarak fikir bile verdikleri bir gerçekti.

Çeşitli mahallelerde tüm gün boyunca junkerlerle Kızıl Muhafızlar ve zırhlı araçlar arasında savaş sürdü durdu. Her yerde, uzaktan ya da yakından tek tek veya salvo halinde top sesleriyle mitralyözlerin takırtısı işitiliyordu. Dükkânların kepenkleri inmesine karşın alışveriş sürüyor, dışardan kararmış sinema salonları tıklım tıklım doluyordu. Tramvaylarla telefonlar işliyor, santralı çevirdiğinizde tüfek patlamaları işitiyordunuz. Smolni devreden çıkarılmıştı, ama Duma ile Kurtuluş Komitesinin tüm junker okulları ve Çarskoye'de bulunan Kerenski ile bağlantıları vardı.

Sabahın yedisinde Vladimir okuluna giden ve Kızıl Muhafız, gemici ve askerlerden oluşan bir devriye birliği junkerlere silahlarını bırakmaları için yirmi dakika süre tanıdı. Ültimatom geri çevrildi ve junkerler bir saat sonra bir çıkış, yapmayı denediler. Ama Grebeskaya ve Büyük Caddeden gelen korkunç bir ateş sonunda geri çekildiler. Sovyet birlikleri binayı çevirerek kurşun yağmuruna tutarken iki zırhlı araç da gidip gelerek mitralyözleriyle durmaksızın tarıyorlardı binayı. Junkerler telefonla yardım istediler. Kazaklar dışarı çıkmayı göze alamadıkla-

rını, çünkü gemicilerden oluşan güçlü bir birliğin iki top yardımıyla kışlalarını gözaltına aldığını haber verdiler. İmparator Paul okulu çevrilmiş ve Mişel okulundaki junkerler ise sokaklara dökülerek çarpışmaya başlamışlardı...

Saat on bir buçukta üç sahra topu geldi. Junkerler ise, yeni ültimatoma, beyaz bir bayrak taşıyarak ilerleyen iki sovyet elçisini öldürerek karşılık verdiler. O zaman gerçek bir bombardıman başladı. Okul duvarlarında geniş gedikler açıldı ve junkerler umutsuzca savundular kendilerini. Haykırarak saldırıya kalkan Kızıl Muhafızlar mitralyözlerle delik deşik ediliyordu... Kerenski Çarskoye'den telefon ederek Devrimci Askeri Komiteyle her türlü görüşmeleri yasaklamıştı.

Bıraktıkları ölü sayısı ve başarısız saldırıların kızdırdığı sovyet birlikleri bu kez binaya karşı bir ateş ve çelik fırtınası yağdırmaya başladılar. Başlarındaki subayları bile bu korkunç saldırıyı durdurtamıyordu onlara. Kirilov adındaki bir Smolni komiseri durdurmayı denedi ama linç edilmekle tehdit edildi. Kızıl Muhafızların kanı tutuşmuştu bir kez.

Saat iki buçukta junkerler beyaz bayrak çekerek eğer can güvenlikleri sağlanırsa teslim olacaklarını söylediler. Bunu kabul eden binlerce asker ve Kızıl Muhafız pencerelerden, kapılardan ve duvarlardaki gediklerden içeri girerek, müdahale etmeye zaman kalmadan beş junkeri süngüyle delik deşik ettiler. İki yüz kadar olan diğerleri ise, dikkati çekmemek için küçük gruplar halinde Peter ve Paul kalesine gönderildiler. Yolda kalabalık, gruplardan birine saldırarak sekiz tutsağı daha öldürdü... Yüzü aşkın asker ve Kızıl Muhafız ölmüştü bu çarpışma sırasında...

İki saat sonra Dumaya gelen bir telefon mesajı galip birliklerin Zamok mühendis okuluna doğru yürüyüşe geçtiklerini bildiriyordu. Kurtuluş Komitesinin son bildirilerini yüklenen altı temsilci hemen karşılamaya gittiler. Çoğu geri dönmedi. Diğer tüm okullar da direnç göstermeden teslim olmuş ve içindekiler Kronştad ya da Peter ve Paul kalesine gönderilmişti.

Telefon santralı ikindiye dek dayandı. Fakat gemiciler zırhlı bir Bolşevik aracının arkasında burayı da ele geçirdiler. Santralcı kızlar korkudan çığlıklar atarak her yönde kaçışıyorlardı. Junkerler tanınmamak için rütbelerini sökmüşlerdi ve içlerinden biri Williams'a saklanmak için giyeceği paltosu karşılığında ne istiyorsa vereceğini söyledi... «Bizi temizleyecekler» diye bağırıyorlardı. Zira Kışlık Sarayda, içlerinden çoğu halka karşı bir daha silah kullanmayacakları konusunda namus sözü vermişlerdi. Williams, Antonov'un salıverilmesi koşuluyla aracılık yapacağına söz verdi. Hemen yerine getirdiler isteğini, Antonov ve Williams, uğradıkları kayıplardan ötürü burunlarından soluyan gemicileri konuşarak yatıştırdıktan sonra junkerler bir kez daha serbestçe geri çekilmek olanağını buldular.

Bununla birlikte, damdan ya da tavan arasından korkarak kaçmak isteyen birkaçı yukardan sokağa atıldılar...

Üstleri başları kan içinde, yorgun ama kavgadan galip çıkmış gemici ve işçiler aletlerin bulunduğu salona girerek bir araya gelmiş bu kadar güzel kız karşısında oldukları yerde çivilenmiş gibi kalakaldılar. Hiçbir kız ne rahatsız edildi ve ne de tartaklandı. Önce korkudan sağa sola kaçıştılarsa da kendilerine bir kötülük yapılmadığını görünce duygularını hemen açığa vur-

maya başladılar. «Amma pis insanlar bunlar, hödük hepsi.» Gemiciler ve Kızıl Muhafızlar şaşırıp kalmışlardı. Kızların hepsi ceket ve şapkalarını giyerken hâlâ, «Domuz herifler, kaba adamlar» diye söyleniyorlardı. Çoğu soylu ailelerden olan ve çok sevdikleri çarlarına tahtı yeniden kazandırmak için döğüşen parlak ve yakışıklı junkerlere fişekliklerini vermek ya da onların yaralarını sarmak ne kadar romantikti. Ya bunlar kimdi. Adi işiçler, köylüler, cahil takımı...

Devrimci Askeri Komite komiseri ufak tefek Vişniak kalmaları için genç kızları yatıştırmak istedi ve tüm kibarlığını kullandı.

— Şimdiye dek size hep kötü davranılıyordu. Telefon servisi Dumaya bağlı. Ayda altmış rubleye on saat belki de daha fazla çalışıyorsunuz. Bundan böyle her şey düzelecek. Hükümet telefonları Posta ve Telgraf Bakanlığına bağlamaya kararlı. Ücretleriniz derhal yüz elli rubleye çıkarılacak ve çalışma saatleriniz de kısaltılacak. Çalışan sınıf olduğunuz için mutlu olmaya da hakkınız var...

Çalışan sınıf ha... Acaba böyle demekle bu vahşilerle aramızda ortak bir şeyler mi olduğunu söylemek istiyor? Burada kalmak ha. Artık bin rubleye bile kalınmaz burada... Ve bu kibirli telefoncu kızlar sağa sola küçümseme ve tiksinti dolu bakışlar fırlatarak salondan ayrıldılar.

Memurlar, hat bakıcıları ve ameleler kaldılar. Fakat fişlerle uğraşmak gerekti ve telefon işin can damarıydı. Meslekten gelme yalnızca altı telefoncuyu tutabilmişlerdi. Gönüllü çağırmak gerekti: Yüz kadar gemici, işçi ve asker geldiler. Kalan altı genç kız talimatlar vererek, yardım ederek ve azarlayarak sağa sola koşuşturuyorlardı. Sonunda iyi kötü iş yeniden ayar-

landı ve teller vızıldamaya başladı. En önemlisi Smolni'yi kışla ve fabrikalara bağlamak, ikincisi ise Duma ve junkerlerin hatlarını kesmekti. Akşama doğru, yapılanlar kentte yayılmaya başlayınca burjuvalar söylenmeye başladılar. «Aptallar, serseriler!.. Ne kadar kalacağınızı sanıyorsunuz... Bekleyin Kazaklar geliyor...»

Akşamın alacakaranlığı çöküyordu, ıssız Nevski caddesini soğuk bir rüzgâr kamçılamaya başlamıştı. Kazan katedralinin önünde, birkaç işçi, asker ve özellikle tüccar ve memurlardan oluşan bir kalabalık toplanarak her zamanki tartışmalarına başlamışlardı bile.

— Ama Lenin, Almanlardan barışı koparamayacak, dedi biri.

Genç bir asker kızgın kızgın yanıtladı.

— Suç kimde? Sizin burjuva, budala, allahın belâsı Kerenski'niz de. İstemiyoruz o herifi. Bize gerekli olan Lenin'dir.

Duma önünde beyaz kolluk taşıyan bir subay yüksek sesle küfür ederek duvarlardaki afişleri söküyordu. Bunlardan bir tanesinde şunlar yazılıydı:

BOLŞEVİK BELEDİYE DANIŞMANLARINDAN
PETROGRAD HALKINA

Belediye Dumasının tüm gücünü kullanarak halkı yatıştırmak, ona gerekli olan ekmeği ve ihtiyaçlarını verebilmek için her yola başvurduğu şu sıkıntılı zamanda, Kadelerle, sağcı Devrimci Sosyalistler görevlerini unutarak Dumayı bir karşı-devrim yuvası haline getirmişler ve Kornilov-Kerenski zaferini kolaylaştırmak için halkın bir kesimini öbürüne karşı ayaklandırmaya çalışmaktadırlar. En basit görevlerini yerine getirecek yerde sağcı Devrimci Sosyalistlerle Kadeler, işçi, asker ve köylü temsilciler Sovyetlerine karşı Dumayı bir siyasal kavga arenasına çe-

virmişlerdir. Ekmek, barış ve bağımsızlık için çalışan devrimci hükümeti karşılarına almışlardır.

Petrograd halkı, sizlerin seçtiği biz Bolşevik Belediye Danışmanları, sağcı Devrimci Sosyalistlerle Kadelerin karşı-devrim hareketine katıldıklarını, görevlerini yapmadıklarını ve halkı açlık ve savaşa doğru sürüklediklerini bilmenizi istiyoruz. Yüz seksen üç bin oyun seçtiği bizler, seçmenlerimizin dikkatini Dumada olup bitenlere çekiyor ve sürdürdüğü tutumundan doğacak kaçınılmaz ve üzücü sonuçların tüm sorumluluğunu reddettiğimizi bildiriyoruz.

Uzaklardan yer yer tüfek sesleri gelmesine karşın kent, kendisini gün boyu sarsan spazmlardan bitmiş tükenmiş gibi durgundu.

Nikolas salonunda Dumanın toplantısı bitmek üzereydi. Bu gürültüye Duma bile biraz şaşırmışa benziyordu. Komiserler durmaksızın haber taşıyorlardı: Telefon santralının alınması, sokak çarpışmaları, Vladimir okulunun düşmesi...

— Duma, şiddet ve despotluğa karşı verdiği kavgada demokrasiyi desteklemektedir, diyordu Trup. Ama kim kazanırsa kazansın, aceleye getirilmiş bir adaleti ve işkenceyi asla kabul etmeyecektir...

Her zaman öfkeyle konuşan yaşlı ve uzun boylu bir Kade, Konovski yanıtladı:

— Yasal hükümet kuvvetleri Petrograd'a girdiği zaman ayaklananları kurşuna dizecektir. Buna adaletin aceleye getirilmesi denmez...

Kendi partisinden de olanlarla birlikte tüm salon protesto etti bu konuşmayı.

Kuşku ve üzüntü ağır basıyor, karşı-devrim sürçmeye başlıyordu. Devrimci Sosyalist Partisi Merkez Komitesi kendi temsilcilerine karşı bir güvensizlik oyu vermiş, sol kanat üste çıkmaya başlamıştı. Avksentiyev basmıştı istifasını. Bir

haberci, Kerenski'yi karşılamak üzere gara gönderilen delegasyonun tutuklandığını bildirdi. Sokaklarda Batı ve Güneybatıdan gelen uzak top sesleri işitiliyordu ve Kerenski hâlâ ortalarda yoktu.

Yalnızca üç gazete çıkmıştı: Pravda, Dielo Naroda ve Novaya Jizn. Üçü de yeni koalisyon hükümetine geniş sütunlar ayırmıştı. Devrimci Sosyalistlerin organı, Bolşevik ve Kadelerin olmadığı bir hükümet istiyordu. Gorki iyimserdi: Smolni ödün verdiğine göre, bu, burjuvaların dışında tüm partilerin katılacağı tam sosyalist bir hükümet olacaktı demek. Pravda ise iğneleyip duruyordu:

Arkalarında berbat bir geçmişle yalnızca burjuva eğilimleri olan küçük gazeteci gruplarının çoğunluğunu oluşturduğu ve ne köylünün ne de işçinin istemediği bir koalisyona yalnızca gülünür. Bizim koalisyonumuz, kendi kendimize gerçekleştirdiğimiz proletarya devrimci partisinin yoksul köylüler ve devrimci orduyla birlikte kurduğu koalisyondur.

Vikjel'in iddialı bir afişi de, anlaşma olmazsa grevle tehdit ediyordu ortalığı:

Bu kavganın gerçek galipleri, yurdumuzdan arta kalan toprakların kurtarıcıları ne Bolşevikler, ne Kurtuluş Komitesi, ne de Kerenski'nin birlikleri olacaktır. Bu davayı bizler, demiryolu işçileri sendikası kurtaracaktır...

Kızıl Muhafızlar, demiryolu kadar karışık bir hizmeti sağlayamazlar. Geçici hükümet ise iktidarı yürütmekteki yeteneksizliğini ortaya koymuştur. Tüm demokrasinin güvenini kazanmış bir hükümet aracılığıyla iktidarı yürütemeyecek her türlü partiye hizmet götürmeyeceğiz...

Smolni, bitmek tükenmek bilmeyen bir enerjiyle kaynayıp duruyordu.

Sendika merkezinde Lozovski bana, Nikolas hattı demiryolu işçileri delegelerinden birini tanıştırdı. Büyük mitinglerde konuşan öbür işçilerin liderlerini kınadıklarını anlattı delege ve masaya vurarak:

— Tüm iktidar sovyetlere verilmelidir, diye bağırdı. Merkez Komitenin aşırıcıları Kornilov'un ekmeğine yağ sürüyor. Ordu Genel Kurmay Başkanlığına bir delegasyon göndermek istediler ama Minsk'te tutukladık onları. Seksiyonumuz bir Rusbirliği Konferansı istedi. Ama çağırmayı reddettiler...

Ordu Komiteleriyle Sovyetlerde de aynı durum vardı ve tüm Rusya'daki demokratik örgütler birbiri ardından çatlıyor ve değişiyordu. Kooperatifler iç kavgalarla çökmüştü. Köylü Temsilcileri Yürütme Komitesi toplantıları bir sonuç almadan kavga ve gürültülerin ortasında dağılmak zorunda kalmıştı. Kazaklarda bile huzursuzluk vardı...

Smolni'nin son katında Devrimci Askeri Komite vargücüyle durmaksızın çalışıyordu. İçeri girerken sağlam ve dinç giriliyor, sonra gece gündüz çalıştıktan sonra yorgun, bitik, kirli, sesler kısık bir durumda dışarı çıkılarak uyumak üzere döşemeye çöküveriyordu insan... Kurtuluş Komitesi yasadışı ilân edilmişti. Yeni yeni duyurular yerlere sıralanmıştı:

...Ne işçi sınıfında ve ne de garnizonda yandaşları kalmayan komplocular yalnızca saldırılarının bir sürpriz şeklinde yapılacağına güveniyorlardı. Planları, Peter ve Paul komiseri Blagonravov ve adı sonradan araştırılacak devrimci bir Kızıl Muhafızın uyanıklığı sayesinde zamanında anlaşıldı. Komplonun ortasında Kurtuluş Komitesi vardı. Albay Polkovnikov birliklerin komutasını almış ve emirler de, eski Tsik

üyesi olup sonradan söz üzerine serbest bırakılan Gotz tarafından imzalanmıştı.

Devrimci Askeri Komite bu olayları Petrograd halkına duyurur ve komploya karışan kimselerin tutuklanarak devrimci savaş mahkemesine gönderilmesini emreder.

Kazakların ve junkerlerin Kremlin'i kuşatarak sovyet birliklerini teslim olmaya zorladıkları haberi geldi Moskova'dan. Sovyet birlikleri kabul etmiş ve Kremlin'i terkedecekleri sırada üzerlerine saldırılarak öldürülmüşlerdi. Daha az sayıda Bolşevik birlikleri telefon ve telgraf binalarından dışarı çıkartılmıştı ve junkerler kent merkezini ellerinde tutuyorlardı... Ama ortalıkta sovyet birlikleri oluşuyordu yavaş yavaş. Sokak çarpışmaları artmıştı ve tüm anlaşma girişimleri boşa çıkmıştı... Sovyetlerin elinde garnizonun on bin askeriyle, birkaç Kızıl Muhafız vardı. Oysa hükümet, altı bin junker, iki bin beş yüz kazak ve iki bin Beyaz Muhafızı elinde tutuyordu.

Petrograd Sovyeti toplantı halindeydi ve yandaki odada Halk Komiserleri Kurulunun durmaksızın üst kattan gönderdiği emir ve kararnameleri inceliyordu. Bu kararnameler arasında, yasaların onaylayıp yayınlanmasını, sekiz saatlik çalışmaya ve Lunaçarski'nin halk eğitim sistemine ilişkin olanları da vardı. Bu iki toplantıya çoğu silahlı olan yalnızca iki üç yüz kadar delege katılıyordu. Pencere aralarına, binanın yanlarını koruyacak biçimde mitralyözler yerleştiren nöbetçilerin dışında Smolni ıssızdı.

Tsik toplantısında bir Vikjel delegesi konuşuyordu:

— Hiçbir partinin birliklerini taşımayacağız. Eğer Petrograd üzerine yürüyüşünü sürdürürse

tüm bağlantılarını keseceğimizi bildirmek üzere Kerenski'ye bir delegasyon yolladık.

Yeni hükümeti kurmak için tüm sosyalist partilerin katılacağı bir konferans lehinde konuşarak artık alışılmış sözlerini bitirdi.

Onun ardından, Kamenev, temkinli bir karşılık verdi. Bolşevikler böyle bir konferansa katılmaktan memnunluk duyarlardı. Yalnız sorun, bu türden bir hükümetin oluşturulması değil, bu hükümetin Sovyet Kongresinin çıkardığı programı kabul edip etmemesiydi... Tsik, sol Devrimci Sosyalistlerle Enternasyonalist Sosyal Demokratların bildirilerini incelemiş ve köylü Sovyetleriyle ordu komiteleri delegelerini de içeren nisbi bir temsil önerisini kabul etmişti.

Büyük salonda Troçki günün önemli olaylarını gözden geçiriyordu:

— Vladimir junkerlerine teslim olmalarını söyledik. Kan dökülmesine engel olmak istiyorduk. Ama şimdi mademki kan akmıştır tek bir yol vardır önümüzde: Amansız bir kavga. Başka türlü yenebileceğimizi düşünmek çocukça bir iş olur. Herkes devrimci Askerî Komiteye yardımcı olmalı, silah, benzin, dikenli tel stoklarını haber vermelidir. İktidarı aldık, şimdi de onu korumak zorundayız...

Menşevik İoffe, partisinin bir bildirisini okumak istedi, ama Troçki ilkeler üzerine yapılacak bir görüşmenin açılmasını engelledi.

— Görüşmelerimiz şimdi sokakta çözümleniyor, diye bağırdı. Kesin adım atılmıştır. Hepimiz ve özellikle ben, olup bitenlerin tüm sorumluluğunu üstümüze alıyoruz.

Cepheden ve Gaçina'dan gelen askerler konuştular. 481. topçu tümeni şok taburundan bir asker: «Siperler bunu öğrendiği zaman yalnız-

ca bir tek ses yükselecek: İşte nihayet bizim hükümetimiz!» diye bağırdı.

Peterhov'dan bir junker, kendisi ve arkadaşlarından ikisinin sovyetlere karşı yürümeyi reddettiklerini, arkadaşları Kışlık Sarayın savunmasından geri döndükleri zaman kendisini komiser atayarak gerçek devrime hizmetlerini vermek için Smolni'ye gönderdiklerini anlattı...

Sonra yeniden Troçki çıktı kürsüye. Soruları yanıtlıyor, emirler veriyor, ateşli, yorulmak bilmeyen bir sesle konuşuyordu.

— Küçük burjuvazi, işçileri, askerleri ve köylüleri ezmek için şeytanla bile işbirliği yapar, dedi. Sonra, son iki gün içinde birçok sarhoşluk olaylarına da rastlanmış bulunduğundan konuşmasını sürdürerek: »İçmeyiniz arkadaşlar,» dedi. «Devriyelerin dışında saat sekizden sonra kimse sokakta olmamalıdır, Kuşkulanılan her yerde araştırma yapılacak ve bulunan alkol hemen yok edilecektir. İçki kaçakçılarının gözünün yaşına bakmayacağız...»

Bu sırada Devrimci Askeri Komite önce Vyborg Seksiyonu Delegasyonunu, sonra Putilov İşçileri Delegasyonunu çağırttı ve iki delegasyon da hemen yukarı çıktılar.

— Öldürülen her devrimci için, beş karşıdevrimci öldüreceğiz, diye sürdürdü konuşmasını Troçki.

Biz sonra kente döndük. Duma ışık içindeydi ve büyük bir kalabalık içeri akıyordu. Aşağıdaki salondan, kederden ağlaşanların sesleri ve haykırışları geliyordu; kalabalık, o gün öldürülen junkerlerin listesinin asıldığı duyuru tahtasının önünde itişip kakışıyordu. Adı yazılı junkerlerin kesinlikle öldüğü söylenemezdi, çünkü ölülerin çoğu sapasağlam yeniden piyasaya çıktılar. Yukardaki Aleksandre salonunda Kurtuluş

Komitesinin toplantısı sürüyordu. Oturanlar arasında kırmızı ve sarı sim işlemeli apoletleriyle subaylara, Devrimci Sosyalist ve Menşevik aydınların tanınan yüzlerine, diplomatlara, sert bakışlı göbekli bankerlere, eski rejimin memurlarına ve tuvalet giymiş kadınlara rastlanıyordu...

Telefoncu kızlar tanıklık yapmaya geldiler. Ayakkabıları delik, yüz kasları kasılmış zavallı kızlar şık görünmeye çalışarak birer birer kürsüye çıkıyorlar, siyasetteki ünlü adların, zenginlerin, subayların ve Petrograd sosyetesinin alkışlarına kızarak karşılık veriyor, proletaryanın kendilerine yaptığı işkenceleri anlatarak, eski rejime, kurulu düzene ve o güçlü döneme bağlılıklarını bir kez daha kanıtlıyorlardı...

Duma yeniden Nikolas salonunda toplantıya başlamıştı. Belediye başkanı büyük bir iyimserlikle Petrograd'daki alayların tutumlarından utanç duyduklarını bildirdi. Propaganda iyi işliyordu... Haberciler gidip geliyor, Bolşeviklerin işlediği korkunç şiddet hareketlerini anlatıyor, junkerlere aracı olmak, ya da araştırma yapmak için yeniden yola düzülüyorlardı.

— Bolşeviklerin hakkından moral gücü gelecektir, yoksa süngüler değil, diyordu Trup.

Bununla birlikte devrimci cephede durum hiç de parlak değildi. Düşman, önlerinde topları bulunan zırhlı trenler getirmişti. Tecrübesiz Kızıl Muhafızlardan oluşan sovyet birliklerinin ne subayları ve ne de belirli bir planları vardı. Yalnızca beş bin düzenli asker katılabilmişti onlara. Garnizonun geri kalanları ya junkerlerin ayaklanmasını bastırmakla uğraşıyor ya da kenti korumaya bakıyordu. Arta kalanlar ise kararsızdılar. Akşamın onunda, kentteki alay delegelerinin yaptığı bir toplantıda Lenin konuştu ve toplantı ezici bir çoğunlukla sonuna dek müca-

dele kararı aldı. Beş askerden oluşan bir kurmay komitesi seçildi ve şafak sökerken alaylar savaşa hazır durumda kışlalarından ayrıldılar. Eve dönerken, başkentin ıssız sokaklarında onların süngüleri bir hizada, eski birer asker uygun adımıyla geçtiklerini gördüm.

Aynı zamanda Sadovaia'daki Bikjel genel karargâhında tüm sosyalist partilerin katıldığı bir konferans yeni bir hükümet oluşturmaya çalışıyordu. Merkez Menşevikleri adına konuşan Abramoviç, ne yenen ne de yenilen olamayacağını, geçmişe bir sünger çekmek gerektiğini söylüyordu. Tüm solcu gruplar kabul ettiler bu öneriyi. Sağcı Menşevikler adına Dan, aşağıdaki koşullarda Bolşeviklere bir ateşkes götürmeyi önerdi: Kızıl Muhafızların silahlarından arındırılması, Petrograd garnizonunun Dumanın emrine verilmesi, Kerenski'nin birliklerine ateş etme ve tutuklama yasağının konması, Bolşeviklerin dışındaki tüm sosyalist partilerin bir hükümet oluşturması. Smolni adına konuşan Kamanev ve Riazanov tüm partilerin katılacağı bir koalisyon hükümetini kabul etmekle birlikte Dan'ın önerilerini protesto ettiklerini bildirdiler. Devrimci Sosyalistler içten bölünmüşlerdi. Köylü Sovyetleri Yürütme Komitesiyle Popüler Sosyalistler Bolşeviklerin hükümete katılmasına kesinlikle karşı çıktılar... Şiddetli bir tartışmadan sonra gerçekleşebilir bir plan yapmakla görevli bir komisyon kuruldu.

Komisyon, iki gece bir gün konuyu tartıştı. 9 kasım günü Martov ve Gorki yeniden uzlaştırma yolunu denediler. Ama Kerenski'nin yaklaşması ve kurtuluş komitesinin yürüttüğü eylemler dolayısıyla Menşeviklerin sağ kanadı, Devrimci Sosyalistler ve Popüler Sosyalistler bu işe karışmak istemediler. Bu kez junkerlerin gi-

riştiği ayaklanmanın bastırılması korkutuyordu onları...

12 kasım pazartesi herkes bir şeyler bekliyordu. Eski rejimin eldeki bütün kuvvetlerinin, bilinmeyen, yeni ve örgütlenmemiş bir güçle karşılaşacağı Petrograd kapılarının önünde uzanıp giden bu boz ovaya takılmıştı tüm Rusya'nın gözü. Moskova'da bir ateşkes yapılmıştı. Başkentte girişilen kavganın sonunu bekleyen iki taraf görüşmeleri uzatıyordu. Sovyet Kongresi delegeleri ekspres trenlere atlıyor, taşraya, ta Rusya'nın bir ucuna koşuyor ve devrim ateşini oralara taşımaya çalışıyorlardı. Mucize haberi ülke yüzeyinde halkalar gibi yayılıyordu. Köyler, kentler, kasabalar ta uzaklarda çalkalanmaya ve ayaklanmaya koyulmuştu. Sovyetler ve devrimci komiteler her yerde Dumalara karşı çıkmaya başlamış, Zemstvoları ve hükümet komiserlerini dinlemiyor, Kızıl Muhafızlar Beyaz Muhafızlarla çarpışıyor, sokaklarda döğüşülüyor ve durmadan tartışılıyordu. Sonuç Petrograd'a bağlıydı.

Smolni'de hemen hemen kimsecikler yoktu, ama Duma'da gürültü ve kalabalıktan geçilmiyordu. Yaşlı belediye başkanı, aynı gururlu tavrıyla belediye danışmanları bildirisini protesto edip duruyordu.

— Duma, bir karşı-devrim merkezi değildir, diyordu bağıra bağıra. Duma partiler arası mücadeleye katılmamaktadır. Ülkenin yasal iktidardan yoksul olduğu anda düzenin tek temsilcisi özerk belediye hükümetidir. Aklı başında halk onu tanıyor, yabancı elçilikler yalnızca kent belediye başkanının imzaladığı belgeleri tanıyorlar. Avrupa düşüncesi başka bir çözüm kabul etmiyor, zira özerk belediye hükümeti yurttaşı korumaya yetenekli tek organdır. Kent, konukseverliğinden yararlanmak isteyen tüm örgütle-

re güleryüzlü davranmak zorundadır. Duma, kendi binası içinde hiçbir gazetenin dağıtılmasını yasaklayamaz. Çalışma alanımız genişliyor ve tam bir eylem bağımsızlığına gerek duyuyoruz. İki taraf da haklarımıza saygı göstermelidir...

«Koyu bir tarafsızlık güdüyoruz. Junkerler telefon santralını işgal ettikleri ve Albay Polkovnikov Smolni'nin hatlarını kesme emrini verdiği zaman yaptığım direniş üzerine telefonları yeniden çalışmaya başladı...»

Sol sıralardan alaycı kahkahalar ve sağdan küfürler işitildi.

— Ve bununla birlikte bize karşı-devrimci olarak bakıyor ve halka öyle tanıtıyorlar. Kalan son otomobillerimizi de elimizden alarak bizi ulaştırma araçlarından yoksun bırakıyorlar. Eğer kent açlıkla karşı karşıyaysa bizim suçumuz değil bu. Protestolarımız havada kalıyor...

Belediye meclisi Bolşevik üyesi Kobozev, Devrimci Askerî Komitenin belediye araçlarına el koymasını kuşkuyla karşıladığını, böyle olsa bile, belki de yaşamsal bir durum yüzünden ya da şahsen yapılmış bir kanunsuzluk olduğunu söyledi.

— Başkan, toplantılara siyasal bir hava vermemizi söylüyor. Ama Menşeviklerle Devrimci Sosyalistler burada yalnızca parti ajitasyonu yapıyor, kapılarda, halkı ayaklanmaya kışkırtan Iskra (kıvılcım), Soldatski Golos ve Rabotçaia Gazeta'yı satıyorlar. Biz Bolşevikler de kalkar kendi gazetelerimizi satarsak ne olur buranın hali! Ama biz böyle şey yapmayız, Dumaya saygımız vardır. Özerk belediye hükümetine saldırıda bulunmadık, bulunmayacağız da. Yalnız halka bir duyuruda bulundunuz, biz de aynısını yaptık, o kadar...

Kade Şingariov, ihanetle suçlanan ve yargılanmaları gereken insanlarla tartışmaya girişmenin olanaksız olduğunu söyleyerek tüm Bolşevik üyelerinin Dumadan çıkarılmasını istedi. Ama, Bolşevik danışmanların kişisel hiçbir suçu olmadığı ve belediye yönetiminde görevde bulundukları için önerinin tartışılması ertelendi.

O zaman iki enternasyonalci Menşevik, Bolşevik danışmanların bildirisinin düpedüz bir katliam kışkırtması olduğunu söylediler.

— Bolşeviklere yönelik her eylem karşı-devrimcilikle suçlanırsa devrimle anarşi arasında artık fark kalmaz, dedi Pinkiaviç. Bolşevikler hesaplarını kitlelerdeki hırsların coşması üzerine kurmuşlar, biz ise manevi gücümüze dayanıyoruz. Nereden gelirse gelsin her türlü şiddet eylemlerine karşıyız; zira görevimiz barışçı bir çözüm yolu bulmaktır.

— «Teşhir ediyoruz» başlığı altında sokaklara yapıştırılan ve halkı Menşeviklerle Devrimci Sosyalistleri öldürmeye çağıran afişler, siz Bolşeviklerin asla silemeyeceğiniz bir cinayet suçudur, dedi Nazariev. Dünkü cinayetler, böyle bir duyuruyla hazırladığınız başka cinayetlere bir başlangıç olmaktan öteye bir şey değildir. Sizi öbür partilerle sürekli olarak uzlaştırmaya çalıştım, ama şu anda sizler için hissettiğim duygu yalnızca sizleri hor görme duygusudur.

Bolşevik danışmanlar bu hakaret karşısında ayağa kalkarak, tehditlere, kinle ve öfke dolu bağırmalara şiddetle karşı koymaya başladılar.

Salondan çıkarken Menşevik ve kent başmühendisi Gomberg ile üç dört gazeteciye rastladım. Hepsi heyecanlıydı.

— Bakın, bu korkakların ödleri patlıyor bizden, Dumayı tutuklamaya cesaret edemiyorlar ve Devrimci Askeri Komiteleri buraya bir komi-

ser gönderemiyor. Bugün Sadovai sokağında, Soldatski Golos'u satan ufak bir çocuğa engel olmak isteyen bir Kızıl Muhafız gördüm. Çocuk gülmekle yetindi herife ve kalabalık az daha parçalıyordu adamı. Şimdi yalnızca saatler konuşacak. Kerenski gelmese bile hükümet kuracak adamlar yok ellerinde. Aptal herifler. Smolni'de kendi aralarında döğüşüyorlarmış şimdi de.

Bir Devrimci Sosyalist dostum beni bir kıyıya çekerek:

— Kurtuluş Komitesinin nerede saklandığını biliyorum. Onlarla konuşmak ister misin? dedi.

Yeniden eski halini bulan kentin üzerine akşamın alacakaranlığı çökmüştü. Mağazaların vitrinleri açıktı ve içerde lambalar yanıyordu. Sokaklarda büyük bir kalabalık hem geziniyor hem de tartışıyordu durmadan.

Nevski caddesi 86 numaraya gelince bir pasaja daldık ve oradan, kiraya verilen büyük bir evin avlusuna çıktık. 229 numaralı daire önünde dostum kapıya kendi bildiği bir şekilde vurunca ayak sesleri işitildi, bir kapı açılıp kapandı ve sonra giriş kapısı aralanarak bir kadın yüzü gözüktü. Bir süre bizi süzdükten sonra içeri aldı. Orta yaşlı, kendi halinde bir kadındı bu. Arkaya doğru bağırarak: «Siril, kalabilirsiniz,» dedi. Yemek odasındaki masada, kızarmış ekmek dilimleriyle füme balığın bulunduğu tabakların yanında bir semaver kaynıyordu. Perdenin arkasından üniformalı bir adamla, ufak bir odadan işçi gibi giyinmiş başka bir adam dışarı çıktılar. Bir Amerikalı gazeteci görmekten mutluydular. Kasıla kasıla, Bolşeviklerin kendilerini burada bulmaları halinde hemen kurşuna dizeceklerini söylediler. Adlarını söylemek istemediler ama Devrimci Sosyalist olduklarını açıkladılar.

— Gazetelerinizde neden böyle yalanlar yazıyorsunuz? diye sordum.

Hiç alınmadan subay yanıtladı:

— Evet yalan bunlar ama ne yapalım, diye omuzlarını silkti. Biliyorsunuz halkın kafasında bir şeyler oluşturmak zorundayız...

Öteki söze karıştı:

— Bolşeviklerin yaptığı, serüvenden başka bir şey değil. Aydın bir kitleleri yok. Bakanlıklar yardım etmez onlara... Sonra Rusya bir kent değil, koskoca bir ülke. Yalnızca birkaç gün tutunabileceklerini bildiğimiz için en güçlü rakipleri olan Kerenski'yi desteklemeye ve düzenin sağlanmasına yardımcı olmaya karar verdik.

— Peki, dedim, öyleyse neden Kadelere katıldınız?

Yalancı işçi içtenlikle gülümsedi:

— Gerçeği söylemek gerekirse, kitleler Bolşevikleri tutuyor. Şimdilik taraftarımız yok. Bir avuç asker bile toplayamayız, silahımız da yok. Bolşevikler bir ölçüde haklılar. Şimdi Rusya'da iki güçlü parti var: Bolşevikler ve Kadelerin etekleri altına saklanan gericiler. Kadeler bizi kullanacaklarını sanıyorlarsa da gerçekte biz onları kullanıyoruz. Bolşevikleri devirdiğimiz zaman Kadelerle uğraşacağız.

— Bolşevikler yeni hükümete kabul edilecekler mi?

Başını kaşıyarak: «Soru önemli,» dedi, «eğer kabul edilmezlerse işe yeniden başlarlar herhalde: Kurucu Mecliste, tabii böyle bir Meclis olursa, duruma hakim olabilirler.» Subay, ekledi:

— Bu soru, aynı nedenlerden ötürü Kadelerin de hükümete kabulünü gerektirir. Biliyorsunuz, Kadeler Kurucu Meclisi pek tutmuyor, hele Bolşevikleri hemen ezmek olanağı varsa.

Başını salladı ve:

— Siyaset, biz Ruslar için kolay bir şey değil, dedi. Siz Amerikalılar siyasetçi doğmuşsu-

nuz. Bütün ömrünüz onun içinde geçiyor. Biz ise siyasetin ne olduğunu öğreneli, topu topu bir yıl oldu.

— Kerenski konusunda ne düşünüyorsunuz? diye sordum. Öbürü yanıtladı:

— Kerenski geçici hükümetin hatalarından sorumludur. Burjuvaziyle koalisyon yapmaya bizi zorlayan Kerenski'nin kendisidir. Eğer her zaman tehdit ettiği gibi istifa etseydi Kurucu Meclisin toplanmasından on altı hafta önce yeni bir hükümet krizi patlardı. Bunu engellemek istiyorduk biz.

— Ama sonunda bu gelmedi mi başınıza?

— Evet ama nasıl bilebilirdik. Kerenski ve Avksentiyev'ler bizimle dalga geçtiler. Gotz biraz daha radikaldir. Ben ise gerçek bir devrimci olan Çernov'u tutarım. Bugün Lenin bile, Çernov'un hükümete alınmasına karşı çıkmayacağını bildirdi.

«Biz de Kerenski hükümetinden kurtulmak istiyorduk ama Kurucu Meclisi beklemenin daha iyi olacağını düşündük... Başlangıçta Bolşeviklerle birlikteydim. Ama partimin Merkez Komitesi oybirliğiyle onlara karşı cephe alınca ne yapabilirdim? Bu, parti disiplin sorunu...

«Bir hafta içinde Bolşevik hükümet yıkılacak. Eğer Devrimci Sosyalistler bir kıyıda durup beklerlerse iktidar kucaklarına düşüverir. Yalnız bir hafta beklersek ülke öylesine karışacak ki emperyalist Almanlar zafere ulaşıverecek. Bu yüzden yalnızca iki alayın destek sözünü alarak —sonradan onlar da bize karşı çıktılar ya— eyleme geçmek zorunda kaldık. Junkerlerden başka da adam yok...»

— Ya Kazaklar?

Subay şöyle bir iç geçirdi.

— Kıpırdamadılar bile. Önce, piyadenin des-

teği olursa yürüyeceklerini söylediler. İçlerinden bir bölümünün zaten Kerenski'yle birlik oldukları için bunu hesaba katacaklarını eklediler, sonradan da kendilerinin hep demokrasinin sürekli düşmanı olarak suçlandığını geveleddiler ve sonunda Bolşeviklerin topraklarını almayacaklarına söz verdiklerini, korkacak bir şeyleri olmadığını ve tarafsız kalacaklarını söyleyip kestirip attılar.

Biz konuşurken, çoğunluğunu üniformalarındaki rütbeleri sökülmüş subayların oluşturduğu adamlar girip çıkıyorlardı durmadan. Onları kapının girişinde görüyor, alçak sesle ateşli ateşli konuştuklarını işitiyorduk. Ara sıra, yarı yarıya çekilmiş bir perdenin aralığından tuvalete oturmuş iri yarı bir albayın dizleri üstünde bir şeyler yazdığını görüyorduk banyoda. Petrograd'ın eski komutanı Albay Polnikov'u hemen tanıdım. Tutuklanması için Devrimci Askeri Komite neler vermezdi...

— Programımız işte bu, dedi subay. Topraklar, toprak komitelerine verilecek, işçiler sanayinin yönetimine tümden katılacaklar, enerjik bir barış programı yapacağız, yoksa Bolşeviklerinki gibi bütün dünyaya bir ültimatom verecek değiliz. Zaten Bolşevikler kitlelere verdikleri sözü tutamazlar. Yaptırmayacağız zaten. Köylülerin desteğini kazanmak için kalktılar toprak programımızı yürüttüler. Ayıptır bu. Eğer Kurucu Meclisi bekleseldi...

— Önemli olan Kurucu Meclis değil, diye kesti öteki. Eğer Bolşevikler burada sosyalist bir devlet kurmak isterlerse hiçbir zaman onlarla ortak çalışmayız. Kerenski, Kurucu Meclise tutuklanmalarını emrettiğini bildirerek Bolşeviklere niyetlerinin ne olduğunu gösterdi ve böylece büyük bir hata yaptı.

— Peki siz şimdi ne yapmayı düşünüyorsunuz? diye sordum.

Birbirlerinin yüzüne bakarak:

— Birkaç gün içinde görürsünüz. Tarafımıza cepheden yeterince birlik kaydırabilirsek Bolşeviklerle anlaşmaya gitmeyiz. Yoksa, belki de zorunlu oluruz...

Nevski'ye dönüp hemen bir tramvayın basamağına atladık. Sahanlık öylesine kalabalıktı ki yükü çekemiyor, alttan toprağa sürtüp duruyordu. Ağır aksak bizi Smolni'ye dek sürükledi.

Üstü başı temiz, çelimsiz bir adam olan Mieşkovski'yi dalgın dalgın salondan geçerken yakaladık. «Bakanlıktaki grevler etkisini göstermeye başlıyor,» dedi. Halk komiserleri Kurulu gizli anlaşmaları yayınlamaya söz vermişti, ama sorumlu memur bu belgelerle birlikte kayıplara karışmıştı ve onları İngiliz elçiliğinde sakladığı sanılıyordu.

Özellikle banka grevleri ciddiydi.

— Parasız hiçbir şey yapamayız, diyordu diyordu Menjinski. Demiryolu işçilerine, Posta ve Telgraf memurlarına ücretlerini ödememiz gerek. Durumun anahtarı demek olan Devlet bankasıyla birlikte öteki bankalar da kapalıydı. Rusya'daki tüm banka memurları satın alınmıştı...

«Ama Lenin, Devlet Bankası zeminaltı girişini dinamitle atmak için emir vermişti ve yayımlanan bir kararname de özel bankalara yarın sabah gişelerini açmasını emrediyordu. Yoksa gidip açacaktık onları.»

Petrograd Sovyeti yoğun bir çalışma içindeydi. Tıklım tıklım dolu olan salonda herkes silahlıydı ve Troçki konuşuyordu:

— Kazaklar Çarskoye-Selo'yu terketmektedirler. (Salon tepinip alkışlıyordu). Ama savaş

yeni başlamak üzeredir. Pulkovo'da çetin döğüşler olmaktadır. Eldeki tüm kuvvetleri oraya göndermek gerek...

«Moskova'dan gelen haberler ise pek iyi değil. Kremlin junkerlerin elinde ve işçilerin pek az silahı var. Çıkış yolu Petrograd'a bağlı.

«Barış ve toprak üzerine yayımlanan kararnameler cephede büyük bir heyecan yaratmıştır. Kerenski siperlere telgraflar yollayarak Petrograd'da kan gövdeyi götürdüğünü ve Bolşeviklerin kadın ve çocukları öldürdüğünü yaymaktadır. Ama kimse inanmıyor buna...

«Oleg, Avrora ve Respublika kruvazörleri Neva'ya demir atıp toplarını kentin civarına çevirmişlerdir.»

— Neden Kızıl Muhafızlarla cephede değilsiniz? diye bağırdı sert bir ses.

— Şimdi gidiyorum, diye yanıtladı Troçki ve kürsüden indi. Yüzü her zamankinden daha solgun, çevresinde arkadaşlarıyla salonun yanından yürüyerek hızla kendisini bekleyen otomobile doğru gitti.

Sonra Kamenev, parti uzlaştırma komisyonunun çalışmaları konusunda bilgi vermek üzere kürsüye çıktı. Menşeviklerin önerdiği koşullar, üzerinde durulmayarak geri çevrilmiştir. Demiryolu işçileri sendikasının seksiyonları bile karşı çıkmıştır.

— Biz iktidarı ele geçirmiş ve eylemlerimiz tüm Rusya'ya yayılmışken onlar bize üç küçük koşul öneriyorlar: 1. İktidarı bırakmak, 2. Askerleri, savaşı sürdürmeye razı etmek, 3. Köylülerin bir daha toprak lafını ağızlarına almamalarını sağlamak...

Devrimci Sosyalistlerin suçlamalarına karşılık vermek üzere Lenin kürsüye geldi:

— Toprak programlarını çalmakla suçluyor-

lar bizleri... Eğer böyleyse kendilerini kutlarız. Bu program gerçekten işimize yarıyor...

Toplantı aynı havada sürüp gidiyor, liderler birbirleri ardından kürsüye çıkarak açıklamalarda bulunuyor, suçlamaları çürütüyor ve kitleleri arkalarından sürüklemeye çalışıyorlardı. Sonra asker ve işçiler kürsüde yerlerini alıyor, duygu ve düşüncelerini dile getiriyorlardı.

Dinleyici kitlesi durmadan değişiyor ve yenileniyordu. Arada sırada cepheye gidecek şu ya da bu birliğin üyeleri çağrılıyor, cepheden dönenler, yaraları dolayısıyla geri hizmete alınan ya da Smolni'ye silah almaya gelenlerle yer değiştiriyorlardı. Salondan ayrılıp, Devrimci Askeri Komite üyesi Holtzman'ın yüzü allak bullak koşarak geldiğini gördüğümüz zaman saat sabahın üçüydü.

— Her şey yolunda, diye haykırdı ellerimi yakalayarak. Bak cepheden gelen şu telgrafa, Kerenski hapı yutmuş.

Kurşun kalemle çalakalem karalanmış bir kâğıt parçasını tutuşturdu elimize ve sonra yazıyı sökemediğimizi görerek başladı yüksek sesle okumaya:

Pulkovo, Genel Kurmay, Sabah saat 2.10

12 kasımı 13 kasıma bağlayan gece, tarihi bir gecedir bundan böyle. Devrim Başkenti üzerine karşıdevrimci birlikleri sürmek isteyen Kerenski'nin girişimi püskürtülmüştür. Kerenski gerilemekte, biz ilerlemekteyiz. Petrograd asker, gemici ve işçileri, silah elde demokrasinin otoritesini güçlendirmek kararını ve bunu yapacak durumda bulunduklarını kanıtlamışlardır. Burjuvazi, devrim ordusunu yalnız bırakmaya çalışmış ve Kerenski, Kazakları kullanarak onu parçalamayı denemiş ama her iki plan da fos çıkmıştır.

Demokrasi egemenliğinin yüce fikri ordu safla-

rını sıklaştırmış ve iradelerini güçlendirmiştir. Bundan böyle tüm ülke, sovyet iktidarının günlük bir rüya olmadığını anlayacaktır: işçi, asker ve köylü egemenliği yıkılmaz bir gerçektir. Kerenski'nin yenilgisi, büyük toprak ağalarının, burjuvazinin ve Kornilovcuların yenilgisidir. Kerenski'nin yenilgisi, halkın özgürlük ve barış dolu bir yaşama, toprağa, ekmeğe ve iktidara olan hakkının bir kez daha doğrulanmasıdır. Pulkova birliği gösterdiği kahramanlıkla işçi ve köylü devrim davasını güçlendirmiştir. Geçmişe dönüş artık olanaksızdır. Mücadele, engeller ve özveriler şimdi bizi beklemektedir. Ama yol açık ve zafer kesindir.

Devrimci Rusya ve Sovyet iktidarı, Albay Walden'in emrindeki Pulkovo birliğiyle öğünebilir.

Ölenlere, devrim savaşçılarına, halka bağlı kalan subay ve askerlere sonsuz şükran, şan ve şeref.

Yaşasın sosyalist, halkçı ve devrimci Rusya.

Kurul adına
Halk Komiseri
L. TROÇKİ

Znamenskaia alanını geçerken Nikolas garı önünde alışılmamış bir kalabalık gözümüze çarptı. Sürgü takmış binlerce gemici gar binasının önüne yığılmıştı. Basamaklara çıkmış bir Vikjel üyesi onlarla görüşmekteydi:

— Arkadaşlar sizleri Moskova'ya götüremeyiz. Biz tarafsızız. Hiçbir partinin birliklerini taşımıyoruz. Şimdiden korkunç bir iç savaşın patlak verdiği Moskova'ya götüremeyiz sizi...

Buna büyük bir uğultu karşılık verdi. Gemiciler ilerlemeye başladılar. Birden kapılardan biri açılarak iki üç şef tren, bir ateşçi ve birkaç demiryolu işçisi gözüktü.

— Buradan arkadaşlar, diye bağırdı içlerinden biri. Biz sizi götüreceğiz Moskova'ya. İsterseniz Vladivostok'a bile gideriz. Yaşasın devrim...

DOKUZUNCU BÖLÜM

ZAFER

Emir, No. 1

PULKOVO BİRLİKLERİNE

13 Kasım 1917, saat 9.38

Boğaz boğaza bir savaştan sonra Pulkovo birlikleri, karşı devrim kuvvetlerini bozguna uğratmış ve yenilen düşman, bulundukları yerleri dağınık bir halde terkederek Pavlosk İl ve Gaçina yönünde Çarskoye Selo arkasına çekilmiştir.

İleri birliklerimiz Çarskoye Selo yöresinin kuzeydoğu ucunu ve Alexandrovkaia garını tutmuş, Kolpino birliği solumuzda ve Krasnoye Selo birliği sağımızda pozisyona girmiştir.

Pulkovo kuvvetlerine Çarskoye Selo'yu işgal ederek, özellikle Gaçina tarafındakiler olmak üzere tüm girişleri güçlendirmelerini ve ayrıca, Pavlovskoye'yi işgal ederek, güneyden güçlendirilmelerini ve demiryolunu Dno'ya kadar ele geçirmelerini emrediyorum.

Birlikler ele geçirdikleri noktaları, siper ve diğer savunma araçlarıyla güçlendirmek için gerekli önlemleri alacaklardır.

Kolpino ve Krasnoye Selo birlikleriyle olduğu kadar, Petrograd Savunma Başkomutanığı Genel Kurmayıyla da sıkı bağlantı durumunda kalacaklardır.

Kerenski karşı-devrim birlikleriyle
mücadele eden tüm kuvvetler
başkomutanı
Yarbay MURAVIOV

Salı. Sabah. Bu nasıl olabilir? İki gün önce Petrograd çevresindeki topraklar, komutansız, yiyeceksiz, topsuz, hiçbir amacı olmadan dolaşan birliklerle kaynıyordu. Örgütsüz, disiplinsiz, subaysız bu asker ve Kızıl Muhafız kitlelerini, kendi seçtikleri komutanları dinleyen, topçu ateşine göğüs gerip Kazak süvarilerinin saldırılarını püskürten bir orduya dönüştüren şey acaba neydi?

Ayaklanan halk, askerlik sanatının tüm yöntemlerini altüst ediyordu. Walmy'de, Wissembourg'ta, Fransız Devriminin perişan ordularını bir kez düşünün. Sovyet birliklerinin önünde junkerin oluşturduğu bir duvar, Kazaklar, büyük toprak ağaları, soylu sınıf, «kara yüzler», çarın dönüş umudu, Okhrana umacısı, Sibirya madenleri ve son olarak Alman emperyalizminin korkunç tehdidi vardı. Zafer, «Clarlyle»a göre «apotheosis and millennium without end» idi.

Pazar akşamı, Devrimci Askeri Komite komiserleri savaş alanından umutsuz dönerlerken, Petrograd garnizonu beş kişiden oluşan komitesini, savaş kurmayını seçmişti bile. Üç asker ve iki subaydan oluşan kurmay heyeti karşı-devrimin amansız birer düşmanıydılar. Komutan, eski bir yurtsever, yetenekli ama yakından gözetilmesi gerekli Albay Muraviov'du. Kalpino, Obukhovo, Polkovo, Krasnoye-Selo'da geçici birlikler oluşturulmuş; hemen her yerde birliğini kaybetmiş askerlerin katılmasıyla sayıları büyümüştü. İçlerinde karmakarışık askerler, gemiciler, Kızıl Muhafızlar, piyade alaylarından arta kalanlar, topçular, süvariler ve birkaç da zırhlı araç vardı.

Şafakta, Kerenski'nin Kazak devriyeleriyle ilk temas başladı: Her karşı karşıya gelişte birkaç el ateş ediliyor, teslim çağrısı yapılıyordu.

Soğuk ve durgun havada, savaş sesi buzla örtülü ovada hızla yayılıyor, yaktıkları ufak ateşlerin başında bir şeyler bekleyen, birliklerini yitirmiş askerlerin kulaklarına kadar geliyordu. «Başladı ha», diyorlardı. O zaman savaşa doğru ilerliyorlar, dümdüz yollarda işçi birlikleri adımlarını sıklaştırıyorlardı. Böylece, öfkeli adam sürüleri kendiliğinden saldırı noktalarına doğru ilerliyorlar, dümdüz yollarda işçi birlikleri adımlarını sıklaştırıyorlardı. Böylece, öfkeli adam sürüleri kendiliğinden saldırı noktalarına doğru akıyordu. Komiserler onları karşılıyor, tutacakları noktalara gönderiyor ya da yapılacak işleri gösteriyorlardı. Bu kez savaş, onların savaşıydı, kendi dünyaları için kavga veriyorlardı. Komutanlarını kendileri seçmişler, kitlelerin birbirlerine benzemeyen, dağınık iradeleri bir tek irade halinde lehimlenmişti...

O günlerin savaşçıları, gemicilerin nasıl son kurşunu attıktan sonra saldırıya geçtiklerini, eğitimsiz işçilerin Kazak süvari saldırılarını nasıl karşıladıklarını ve onları nasıl eğerlerinden alaşağı ettiklerini, gece savaş alanı çevresinde toplanmış halk yığınlarının nasıl bir sel haline gelerek düşmanı boğduğunu uzun uzun anlatırlar... Pazartesi günü gece yarısından önce, Kazaklar dağılarak kaçmış ve toplarını geride bırakmıştı. Proletarya ordusu tüm cephe boyunca ilerleyerek, düşman büyük radyo istasyonunu havaya uçurmadan önce Çarskoye'ye girmiş ve Smolni komiserleri dünyaya hemen şu zafer şarkısını duyurmuşlardı:

TÜM ASKER VE İŞÇİ TEMSİLCİLERİ SOVYETLERİNE

12 kasım günü, Çarskoye Selo yakınlarında verilen göğüs göğüse bir savaştan sonra devrim ordu-

su Kerenski ve Kornilov'un karşı devrim ordusunu tümüyle yenilgiye uğratmıştır. Devrimci hükümet adına tüm alaylara, devrimci demokrasi düşmanlarına karşı mücadeleyi sürdürmelerini, proletarya zaferiyle devrimin elde ettiği hakları tehdit eden buna benzer serüvenlerin bir kez daha yinelenmesini engellemek ve Kerenski'yi tutuklamak için gerekli tüm önlemleri almalarını emrediyorum.

Yaşasın devrim ordusu!

Kerenski'ye karşı savaşan
birlikler Başkomutanı
MURAVIOV

Taşra haberleri...

Sivastopol'da yerel Sovyet iktidarı almış, limanda bulunan zırhlıların askerleri yaptıkları büyük bir toplantı sonunda subaylarını yeni hükümeti tanımaya ve ona bağlı kalmaya zorlamışlardı. Nijni-Novgorod'da Sovyet, iktidarı ele geçirmişti. Kozan'dan gelen haberler, bir yandan Bolşevik garnizonu öte yandan topçu tugayıyla junkerler arasında sokak çarpışmaları olduğunu bildiriyordu.

Moskova'da umutsuz bir savaş başlamıştı yeniden. Kremlin ve kent merkezini ellerinde tutan junkerler ve Beyaz Muhafızlar, Devrimci Askeri Komite birliklerince tamamiyle kuşatılmıştı. Skobelev alanına yerleşmiş sovyet topçusu Belediye Dumasını, Emniyet Müdürlüğünü ve Metropol otelini bombardıman ediyordu. Tverskaya ve Nikitskaya caddelerindeki kaldırım taşları sökülmüş, siper kazılıyor ve barikatlar yapılıyordu. Mitralyöz ateşi büyük banka ve ticarethanelerin bulunduğu caddeleri tarıyordu. Ne ışık, ne telefon konuşması vardı ve halk mahzenlere inmiş, oralarda yaşıyordu. Son haber bültenine göre Devrimci Askeri Komite, Kurtuluş Komitesine bir ültimatom göndererek Kremlin'in derhal

teslimini istemiş, yoksa topa tutulacağını bildirmişti.

«Kremlin'i topa tutmak ha! Asla yapamazlar, bunu, cesaret edemezler buna,» deniyordu her köşeden.

Sibirya'nın bir ucunda Vologda'dan Tchita'ya, Pskov'dan Sivastopol'a, Karadenizde, tüm büyük kentlerle küçük köylerde iç savaşın alevleri yükseliyordu. Binlerce fabrika, binlerce köylü komünleri, alaylar, ordular, gemiler Petrograd'daki halk hükümetine hoş geldin diyordu.

Novoçersak Kazak hükümeti Kerenski'ye şu telgrafı gönderiyordu:

Kazak birlikleri hükümeti, Cumhuriyet Meclisi üyeleriyle geçici hükümet, Bolşeviklere karşı mücadelemizi ortaklaşa örgütleyebileceğimiz Novoçersak'a çağırır ve mümkünse oraya gelmelerini rica eder.

Finlandiya da kıpırdamaya başlıyordu. Helsingfors Sovyeti ve Tsentrobalt (Baltık Donanması Merkez Komitesi) sıkıyönetim ilan ederek, Bolşevik kuvvetlerin eylemlerine engel olacak her türlü girişimle, Halk Komiserleri Kurulunun yayımlanacağı emirlere karşı silahlı tüm direnmelerin sertlikle bastırılacağını bildiriyorlardı. Aynı zamanda, Finlandiya Demiryolu İşçileri Birliği, Kerenski'nin dağıttığı 1917 Haziran Sosyalist Diyetince kabul edilen yasaların uygulanmasını sağlamak için tüm ülkede genel bir grev ilân etmişti.

Ertesi gün, erkenden Smolni'ye gittim. Dış kapıdan binaya giden tahta kaldırımlarda yürürken kopkoyu bir gökten kararsız, ince, ilk kar tanecikleri atıştırmaya başlamıştı.

— Kar, diye haykırdı nöbetçi sevinçten gülerek. İnsan sağlığına bire birdir.

İçerde uzun ve loş koridorla kederli salon-

lar terkedilmiş gibiydi ve koskocaman binada hiç kimse kıpırdamıyordu. Boğuk ve garip bir gürültü kulaklarıma çarptı ve çevreme baktığım zaman yerlerde, duvarlar boyunca uzanmış insanları gördüm. Bir ölüm umursamazlığı içinde yalnız başlarına ya da birbirlerine sokulmuş, çamur içinde, kirli, partal birer insan topluluğuydu bunlar. İşçi ve askerdiler. Kimilerinin sargı bezleri yırtık ve kan içindeydi. Tüfek ve fişekler yerlerde sürünüyordu... Önümdekiler zaferi kazanmış proletarya ordusuydu.

İlk kattaki büfenin önünde öylesine birikmişlerdi ki aralarından geçmek olanaksızdı. Odanın havası kokmuş ve buğu içinde kalmış camlardan solgun bir ışık süzülüyordu içeri. Tezgâh üzerinde, kirli bardaklar arasında soğuk ve yamru yumru bir semaverin yanında, son sayfası kargacık burgacık yazılarla karalanmış ve tersine konmuş Devrimci Askerî Komitenin son bültenlerinden birini gördüm. Kerenski'ye karşı verdikleri mücadelede ölen arkadaşları için bir askerin ağıtıydı bu. Belli ki uyku gözlerinden akarken yazmıştı bunu ve göz yaşları iz bırakmışa benziyordu kâğıt üzerinde...

Aleksi Vinogradov
D. Moskvin
S. Stolbikov
A. Voskressenski
D. Leonski
D. Preobrajenski
V. Laidanski
M. Berçikov

Bunlar 15 kasım 1916 günü askere alınmış ve içlerinden yalnızca üçü şimdi hayatta bulunmaktaydılar:

Mişel Berçikov

Aleksi Voskressenski
Dimitri Leonski

Savaş kartalları, uyuyun,
Ruhunuz sonsuza dek dinlensin
Siz kardeşlerim, çoktan hakettiniz
Şan ve şerefle bu uzun uykuyu...

Yalnızca Devrimci Askeri Komite uyumuyor ve durmaksızın çalışıyordu. Skripnik dipteki odadan çıkarak Gotz'un tutuklandığını, ama onun da tıpkı Avksentiyev gibi, Kurtuluş Komitesinin bildirisini imzaladığını kesinlikle inkâr ettiğini bildirdi. Kurtuluş Komitesi de garnizona bir çağrıda bulunmadığını söylüyordu. Skripnik, kentteki alaylar arasında hâlâ uyumsuzluk olduğunu ve Volinski alayının Kerenski'ye karşı yürümeyi reddettiğini ekledi.

Çernov'un yönettiği tarafsız birliklerden çoğu Gaçina'da bulunuyor ve Kerenski'yi Petrograd üzerine yürümekten caydırmaya çalışıyorlardı.

Skripnik gülmeye başladı:

— Artık tarafsız marafsız kalmaz, dedi, zaferi kazanan biziz.

Sanki dinsel bir mutluluk sakallı ve sert çizgili yüzünü aydınlatıyordu.

— Henüz bilgi edinemediğimiz Romanya cephesi dışında bütün orduların bağlılıklarını bildiren altmıştan fazla delege geldi cepheden. Ordu komiteleri Petrograd'dan gelen tüm haberleri durduruyorlar, biz de düzenli bir kurye sistemi uyguladık...

Zemin katta, «yeni bir hükümet oluşturma konferansı»nın gece toplantısından biraz önce dönen Kamenev'e rastladık. Yorgun ama mutluydu.

— Devrimci Sosyalistler şimdiden hüküme-

te katılmamız eğilimindeler, dedi. Sağcı grupların devrim mahkemelerinden ödleri patlıyor ve korkudan paniğe kapılmış bir durumda onları dağıtmamızı istiyorlar... Homojen sosyalist bir hükümet kurma konusunda Vikjel'in önerisini kabul ettik. Şimdi bu sorunla uğraşıyorlar. Görüyor musunuz, tüm bunlar elde ettiğimiz zaferin meyveleri. En zayıfları olduğumuz zaman kimse bizi istemiyordu. Şimdi ise herkes sovyetlerle anlaşmak istiyor. Ama bize gerekli olan, gerçekten kesin bir zaferdir. Kerenski ateşkes istiyor, bunun için teslim olması gerek...

Bolşevik şeflerin düşünüşleri bunlardı. Kendisinden demeç vermesini isteyen bir yabancı gazeteciye Troçki: «Şu anda verebileceğimiz tek demeç, toplarımızın ağzından çıkandır!» diyordu.

Ama bu zafer perdesinin altında parasal sorunların yarattığı gerçek bir kaygı gizleniyordu. Banka memurları sendikası, Devrimci Askeri Komitenin emri uyarınca bankaları açacağı yerde toplantıdan sonra greve gitmişti. Smolni, Devlet Bankasından otuz beş milyon ruble kadar bir para istemiş, gelgelelim sorumlu kasadar kasaları kapamış ve yalnızca geçici hükümet temsilcilerine ödemede bulunuyordu. Gericiler Devlet Bankasını siyasal bir silah gibi ellerinde bulunduruyorlardı. Örneğin Vikjel, Devlet demiryolu memurlarına ücretlerini ödemek için para isteminde bulunduğu zaman, Smolni'ye gitmesi söylenmişti kendisine...

Petroviç adında Ukraynalı ve kızıl saçlı bir Bolşevik olan yeni komiseri görmek üzere Devlet Bankasına gittim. Grevcilerin karmakarışık bıraktıkları işleri bir düzene sokmaya çalışıyordu. Büyük binanın tüm bürolarında, gönüllü işçiler, askerler, gemiciler şaşkınlık içinde, dilleri

dışarı uğramış, bitkin ve yorgun, defterlerin içinden çıkmaya çalışıyorlardı...

Duma binasında ise iğne atsan yere düşmezdi. Yeni hükümete karşı kabadayılık tek tük de olsa sürüyordu. Merkez Toprak Komitesi, iç savaş ve karışıklık getireceği bahanesiyle Sovyetlerin toprak kararnamesini tanımamalarını emreden bir çağrıyı köylülere hemen duyurmuştu. Belediye Başkanı Schreider, Bolşevik ayaklanması nedeniyle Kurucu Meclis seçimlerini belirsiz bir tarihe ertelemek gerektiğini söylüyordu.

İç savaştan bunalmış halkı iki şey düşündürüyordu: Birincisi kan dökülmesine bir son vermek, ikincisi, yeni bir hükümet kurmak. Popüler Sosyalistlerle köylü sovyetleri dışında, Bolşevikleri ezmek ve hele onları hükümetin dışında bırakmak söz konusu değildi. Smolni'nin en açık düşmanı olan Ordu Merkez Komitesi, Mohilev'e telefon ederek «yeni bir hükümet oluşturmak için Bolşeviklerle anlaşmak gerekiyorsa azınlık olarak kabineye katılmalarına» razı olduklarını bildirmişti.

Pravda gazetesi, Kerenski'nin Kurtuluş Komitesine gönderdiği mesajı yayımlayarak alaycı bir havayla okuyucularının dikkatini onun «insancıl düşünceleri» üzerine çekiyordu.

Kurtuluş Komitesi ve onun çevresinde toplanmış demokratik örgütlerin önerilerine uyarak ayaklananlara karşı her türlü askeri harekâtı durdurdum ve görüşmelere başlamak için Stankieviç başkomutanlığına bağlı komiseri görevlendirdim. Gereksiz kan dökümesine engel olmak için gerekli önlemleri alınız.

Kerenski

Vikjel ise tüm Rusya'ya aşağıdaki telgrafı çekti:

Bir anlaşma gereğine inanan ve mücadele durumundaki parti ve örgüt temsilcileriyle demiryolu işçileri sendikası arasındaki konferans, iç savaş süresince, özellikle devrimci demokratik fraksiyonlar arasında şiddet eylemlerine başvurulmasını kesinlikle kınar ve şiddetin, hangi biçim altında olursa olsun, yeni bir hükümet oluşturmak üzere yapılmakta olan görüşmelerin amaç ve anlamına ters düştüğünü bildirir...

Konferans, Gaçina cephesine delegeler gönderdi. Kesin sonuç artık alınmışa benziyordu. Konferans geçici bir Halk Kurultayı bile seçmeye karar vermişti. Bu kurultayın dört yüz temsilcisini, Smolni ve eski Tsik'ten yetmiş beşer üyeyle, Belediye Duması, sendikalar, toprak komiteleri ve siyasal parti üyeleri arasından seçilen delegeler oluşturacaktı. Çernov, Kurultay başkanı olarak belirlenmişti. Lenin ve Troçki ise, söylenenlere bakılırsa, Kurultay dışı kalacaklardı.

Öğleye doğru, Smolni önündeki devrimci cepheye giden bir ambulans şoförüyle konuşuyordum. Birlikte gelip gelemeyeceğimi sorunca, kabul etti. Kendisi bir üniversite öğrencisiydi ve gönüllü olarak yazılmıştı. Yolda giderken berbat bir Almancayla konuşmaya başladı başını çevirmeden. «Also, gut. Wir nach die Kasernen zu essen gehen». Bu sözlerden bir kışlada yemek yemek zorunda olduğumuzu çıkardım.

Kiroçnaya'ya gelince askerî binalarla çevrili büyük bir avluya vardık ve karanlık bir merdiveni çıkarak bir tek pencerenin aydınlattığı alçak tabanlı bir odaya girdik. Uzun bir tahta masanın çevresinde oturmuş yirmi kadar asker, yüksek sesle konuşup gülerek tahta kaşıklarıyla teneke maşrapalardaki lahana çorbasını içiyorlardı.

— 6. yedek istihkâm taburu Komitesine selâm, diyerek beni Amerikalı bir sosyalist olarak tanıttı şoför. Hepsi elimi sıkmak için ayağa kalktılar. Yaşlı bir asker beni kollarına alarak sarıldı ve ağlamaya başladı. Bana bir tahta kaşık verdiler ve oturdum sofraya. «Kaşa» dolu bir başka tencereyle koca bir siyah ekmek somunu koydular masaya. Tabii çaydanlıkları da eksik etmediler ve her biri Amerika üzerine sorular yağdırmaya başladı. Bu özgürlük ülkesinde insanların oylarını parayla sattıkları doğru muydu? O zaman istediklerini nasıl elde ediyorlardı? Ve «Tammany Hall» neydi? Özgür bir ülkede küçük bir azınlık grubun tüm bir kente egemen olarak kendi yararına onu sömürmesi doğru muydu? Halk bunu nasıl hoş görüyordu? Rusya'da, çar zamanında bile böyle şeyler olmazdı. Yolsuzluk elbette ki vardır. Ama koca bir kenti almak ya da satmak, olacak şey miydi bu? Hem de içindeki halkla birlikte. Özgür bir ülkede... Demek halkın hiçbir devrim duygusu yoktu ha?

Onlara, ülkemdeki halkın yasalar yoluyla reformları gerçekleştirmeye çalıştığını açıkladım.

Fransızca konuşan ve adı Baklanov olan genç bir çavuş: «Peki ama,» dedi, «sizdeki kapitalist sınıf, elindeki bu güçle yasa yapımını ve adaleti denetleyebilir herhalde. O zaman halk nasıl elde eder istediği reformları? Ülkeyi tanımadığıma göre ikna olmak isterim ama bu pek olanaksız görünüyor bana...»

Çarskoye-Selo'ya gittiğimi söyledim tartışmadan sonra.

— Ben de, dedi birden Baklanov...

— Biz de, biz de, diye bağırdı tüm salon.

O zaman hep birlikte Çarskoye-Selo'ya gidilmesine karar verildi. O sırada kapı vuruldu ve albayın silueti aralıkta gözüktü. Kimse aya-

ga kalkmadı ama içtenlikle hoş geldin dediler kendisine.

— Girebilir miyim? diye sordu albay.

— Elbette, girin girin...

Uzun boyu, kibar görünüşü ve altın işlemeli kürkten bonesiyle albay gülümseyerek içeri girdi.

— Yanılmıyorsam beyler, Çarskoye-Selo'ya gitmek istediğinizi söylüyordunuz. Ben de gelebilir miyim?

Baklanov düşündü ve:

— Bugün burada yapacak pek fazla şey olduğunu sanmıyorum, dedi, elbette sizi aramızda görmekten sevinç duyarız.

Albay teşekkür etti ve masaya oturarak bir bardak çay doldurdu kendisine.

Albayın gururunu yaralamamak için Baklanov bana alçak sesle açıkladı:

— Komite başkanı benim. Komutanlığı albaya bıraktığımız askeri operasyonların dışında taburun kesin yönetimi bizim elimizde. Askeri operasyonlarda ise herkes emirleri yerine getirmek zorundadır, ama yine de bize karşı sorumludur. Kışla içinde bize danışmadan hiçbir şey yapamaz. Bir bakıma yürütme organımızdır o...

Silâhlar, tabancalar, tüfekler dağıtıldıktan sonra —yolda Kazaklara rastlayabilirdik— cepheye gönderilen üç büyük gazete paketinin yanına, ambulansın içine doluştuk. Önce Liteini, sonra Zagorodni'den geçtik. Tüm Avrupa dillerini kolaylıkla konuşabilen genç bir teğmenin yanına oturdum. O da tabur komitesine dahildi.

— Ben Bolşevik değilim, dedi dobra dobra. Ailem çok eski bir soylu sınıfa dayanır. Ben, hadi öyle diyelim, bir Kadeyim.

— Ama o zaman nasıl oluyor da... diye sormak istedim şaşırarak.

— Tamam, komite üyesiyim, siyasal görüşlerimi de saklamıyorum. Ötekilerin de buna pek aldırdığı yok. Çünkü çoğunluğun fikrine karşı gelmeyeceğimi biliyorlar... Rus kardeşlerime karşı silaha sarılmanın yararına inanmadığım için bu iç savaşa da katılmayı kabul etmedim.

— Kışkırtıcı, Kornilovcu, diye bağırıyorlardı ötekiler gülerek ve omuzuna vurarak genç teğmenin.

Çar adları, büyük imparatorluk kartalları, altın hiyerogliflerle süslü gri taştan kocaman bir anıt olan Moskova zafer takını geçtikten sonra ilk karların beyaz bir örtüyle örttüğü geniş yola saptık. Kimisi gülerek ve haykırarak cepheye giden, kimisi de sapsarı bir yüzle, çamur içinde cepheden dönen Kızıl Muhafızlar doldurmuştu yolu. Çoğunluk çoluk çocuktu. Kadınlar da vardı aralarında. Kimileri tırmık, kimileri boyunlarından geçen fişekliklerle tüfek taşıyor, kimilerinde ise Kızıl Haçı simgeleyen kolluklar bulunuyordu kollarının üstünde. Hepsi de çalışmanın ezdiği, iki büklüm bıraktığı kenar mahalle kadınlarıydı bunlar. Uygun adım gitmeyi pek umursamayan asker grupları ise dostça dalga geçiyorlardı Kızıl Muhafızlarla. Yolda sert yüzlü gemiciler, ailelerine yiyecek taşıyan çocuklar da vardı. Şoseyi kaplayan santimetrelerce kalın beyazımsı çamur deryasına batıp çıkıyorlardı. Büyük bir demir gönültüsü içinde Güneye yönelen topçu birliklerini geride bıraktık. Silahlı insanlarla tıklım tıklım dolu kamyonlar birbirlerine giriyor, yaralılarla yüklü ambulanslar cepheden dönüyordu. Üzerinde, karnından yaralanmış genç bir çocuğun sapsarı bir yüzle acıdan kıvrandığı bir kağnı arabası güç belâ ilerleyebi-

liyordu. Yolun iki yanındaki tarlalarda kadınlar ve yaşlılar hendekler kazıyor, dikenli tel örgü çekiyorlardı.

Bulutlar Kuzeye doğru hüzünlü hüzünlü akıyordu durmadan. Birden solgun bir güneş yüzünü gösteriverdi. Bataklıkla dolu ovanın bir ucunda, Petrograd pırıl pırıl çıkıverdi ortaya. Sağda, sabun köpüğünü andıran kubbeler, kuleler, bembeyaz, yaldızlı ve rengârenk uzanıyor, solda yüksek bacalar simsiyah bir duman kusuyor ve taa dipte alçak bir gök, Finlandiya üzerine çökmüş duruyordu. Yolun iki yanından kiliseler, manastırlar akıp gidiyor, bazen de proleter ordusunun nabzını sessizce yoklayan bir keşişe rastlıyorduk.

Pulkovo'da yol ikiye ayrılıyordu. Üç insan selinin birbirine karıştığı bir kalabalığın ortasında durduk. Birbirlerini görmekten mutlu insanlar kucaklaşıyor, birbirlerine savaşı anlatıyorlardı durmadan. Yol ağzındaki kimi evlerde kurşun izleri vardı ve çevredeki toprak metrelerce alt üst olmuştu. Savaş burada iyice kızışmıştı demek. Ovadaki otlar çoktan tükendiğinden, süvarilerinden yoksun Kazak atları yiyecek bulabilmek için koşturup duruyordu. Tam karşımızda bir Kızıl Muhafız bu atlardan biri üstüne çıkmaya çalışıyor, beceremeyip boyuna düşüyor ve bu koca çocukların eğlencesi oluyordu.

Kazak birliklerinden sağ kalanların geri çekildiği soldaki yol, kısa bir yokuşla ufak bir kasabaya varıyordu. Koca koca bulutların üzerine yığıldığı ve rüzgârsız bir denizi andıran uçsuz bucaksız gri bir ovayla, yollara binlerce insanı salıveren imparatorluk kentine bakıyordu bu ufak kasaba. Solda, dipte, imparatorluk çiftliğiyle muhafız alayının yazları geçittöreni yaptığı Krasnoye-Selo tepeciği vardı. Büyük duvarlarla

çevrili birkaç manastır, kıyıda köşede kalmış iki üç fabrika ve sürülmemiş topraklarıyla birkaç büyük evin dışında ovanın tekdüzeliğini bozan hiçbir şey yoktu. Bu evlerin kimileri de yetimhane ya da düşkünler eviydi.

Çıplak bir tepeye tırmanırken: «İşte tam burada,» dedi şoförümüz, «Vera Slutkaia ölümle kucaklaştı. Evet o, Duma'nın kadın Bolşevik üyesiydi. Sabahleyin erkenden Zalkind ve bir başka adamla, ateşkes yapıldığı için, cepheye gidiyorlardı. Konuşup gülerlerken, içinde Kerenski'nin de bulunduğu trenden biri onu farkederek silahını ateşlemiş ve Vera Slutkaia'yı hemen öldürüvermişti...

Proleter ordusunun kahramanlarıyla cıvıl cıvıl kaynaşan Çarskoye'ye vardık. Sovyetin bulunduğu sarayda yoğun bir çalışma vardı. Kızıl Muhafızlar ve gemiciler avluyu doldurmuşlardı. Nöbetçiler kapıları tutuyor, bir kurye ve komiser ordusu ise durmadan girip çıkıyordu. Sovyet salonunda, bir semaverin çevresinde toplanmış elli kadar işçi, asker, gemici ve subay hem çay içiyor hem de tartışıp duruyordu. Bir köşede, iki subay beceriksiz hareketlerle teksir makinesini işletmeye çalışıyordu. Ortadaki masada, iri yarı Dibenko, bir haritanın üzerine eğilmiş, mavi ve kırmızı kalemlerle ele geçirilecek noktaları işaretleyip duruyor, sol eli ise her zamanki gibi büyük, mavi çelikten tabancasını sıkı sıkı kavramış bırakmıyordu. Birden doğrularak bir daktilonun önüne oturdu ve tek parmakla yazmaya başladı. Ara sıra duruyor, tabancasını yokluyor ve topunu büyük bir sevgiyle döndürüp duruyordu.

Duvarın yanındaki yatağa genç bir işçi uzanmıştı.

Üzerine eğilmiş iki Kızıl Muhafızın dışında

kimse ilgilenmiyordu onunla. Göğsünün ortasında bir delik açılmıştı ve her kalp atışında kan, fışkırarak üstünü başını kızıla boyuyordu. Gözleri kapanmış ve sakallı genç yüzü yemyeşil bir renk almıştı. Yavaş yavaş soluyor ve her soluk alışında da:

— Barış geliyor, barış geliyor, deyip duruyordu.

İçeri girdiğimiz zaman Dibenko gözlerini kaldırarak:

— Ah, dedi Baklanov'a dönerek. Komutanlığa gidip komutayi ele alacaksınız şimdi. Ben hizmet emrini yazdırayım, bekleyin biraz.

Daktiloya giderek ve harfleri bulmaya çalışarak yazmaya koyuldu.

Çarskoye-Selo'nun yeni komutanıyla birlikte Katerin sarayına gittim. Baklanov coşkunlukla kasılıyordu. Daha önce de tanıdığım şık, beyaz salonda birkaç Kızıl Muhafız merakla ortalığı gözden geçiriyorlardı. Eski dostum albay pencerenin yanında ayakta durmuş bıyıklarını ısırıyordu. Yeniden bulduğu bir erkek kardeşi gibi karşıladı beni. Besarabyalı Fransız da kapının yanındaki masaya çökmüştü. Bolşevikler kendisine olduğu yerde kalmasını ve eski görevini sürdürmesini emretmişlerdi.

— Ne yapabilirim? diye fısıldadı. Kitle diktatörlüğü karşısında duyduğumuz bu içten gelen tiksinme ne olursa olsun benim gibi insanlar böyle bir savaşta, ne bu yandan ne de öte yandan döğüşe katılamaz. Yalnızca Beserabya ve anamdan uzakta olduğuma yanıyorum...

Albay, komutanlığı resmen Baklanov'a bırakırken:

— İşte, dedi sinirli sinirli, büronun anahtarları.

Bir Kızıl Muhafız sözünü keserek:

— Paralar nerede? diye sordu kabaca.

Albay şaşırmışa benziyordu.

— Para mı? Ne parası? Ha... kasadan söz etmek istiyorsunuz. Üç gün önce komutanlığı aldığım zamanki gibi işte. Anahtarlar mı?

Albay omuzlarını silkerek: «Anahtar falan yok bende» diye ekledi.

Kızıl Muhafız sinsi sinsi gülerek: «çok kolay be!» dedi.

— Şimdi açarız, diye karıştı Baklanov. Gidin bir balta getirin. Buradaki Amerikalı yoldaş kapağı kanırtıp içerde bulduklarını da bir kâğıda yazacak.

Baltayı salladım. İçersi bomboştu:

Kızıl Muhafız nefretle bağırdı: «Tutuklamak gerek onu. Kerenski yanlısı. Parayı yürüttü ve Kerenski'ye verdi hepsini.»

Ama Baklanov aynı kanıda değildi.

— Hayır, hayır, dedi. Bu haltı yiyen Albaydan önceki Konolovist. Bu işte onun suçu yok.

— Ama ben size onun Kerenski yanlısı olduğunu söylüyorum, diye yanıtladı Kızıl Muhafız. Eğer tutuklamak istemiyorsanız bizler yaparız bu işi ve Peter ve Paul'a götürürüz. Yeri orası onun.

Öteki Kızıl Muhafızlar da bu işin yanlısı olduklarını söyleyince, acınaklı gözlerle bize bakan albayı alıp götürdüler...

Sovyet sarayının önünde bir kamyon cepheye gitmeye hazırlanıyordu. Altı Kızıl Muhafız, birkaç gemici, bir iki asker, dev gibi bir işçinin emrinde kamyona tırmanırken bana da gelmemi söylediler. Grubit ile yüklü —dinamitten beş kez daha hassas ve on kez daha kuvvetli olduğu söylenen bir patlayıcı— bomba paketleriyle genel karargâhtan çıkan Kızıl Muhafızlar yükle-

rini kamyona attılar ve sonra dolu bir üçlük top, ip ve tellerle kamyonun arkasına bağlandı.

Bağrışların ve gürültülerin ortasında tam hızla yola koyulduk. Ağır kamyon sağa sola sallanıyor, top tekerleklerinin üstünde dansediyor ve grubit bombaları ayaklarımızın dibinde yuvarlanarak kamyonun kenarlarına çarpıp duruyordu.

Vladimir Nikolayeviç adında iri yarı Kızıl Muhafız. Amerika üzerine sorular yağdırıyordu durmadan. Neden Amerika savaşa girmişti? Amerikan işçileri kapitalistleri devirmeye hazır mıydılar? Mooney davası ne alemdeydi? Berkman San Francisco'ya teslim edilecek miydi? Bu türden yüzlerce zor soruyu kamyonun çıkardığı gürültüyü bastırabilmek için avazı çıktığı kadar bağırarak soruyor ve biz de yerlerde yuvarlanan bombaların ortasında dans ederek düşmemek için birbirimize sarılıyorduk.

Kimi zaman bir devriye bizi durdurmak istiyor, askerler tüfeklerini sallayarak yolun ortasına geçip «dur» diye bağırıyor ama dikkat bile etmiyorduk onlara.

— Cehenneme kadar yolunuz var, diyorlardı Kızıl Muhafızlar. Hiç kimse için duramayız. Bize Kızıl Muhafız derler.

Yolumuza cakalı cakalı devam ederken Vladimir Nikolayeviç, Panama kanalının uluslararası yapılması ve buna benzer konularda görüşlerini kulağıma bağırıp duruyordu.

Çarskoye'nin sekiz kilometre kadar ilerisinde cepheden dönen bir gemici birliğine rastlayarak durduk.

— Cephe nerede arkadaş?

Başka yürüyen durdu ve başını kaşıdı.

— Bu sabah, beş yüz metre ilerdeydi. Şimdi

hiçbir yerde değil itoğlu it. Yürümekten imanımız gevredi, yine de bulamıyoruz onu.

Onları da kamyona alarak hareket ettik. Bir mil ötede Vladimir Nikolayeviç elini kulağının arkasına götürerek şoföre durmasını söyledi.

— Ateş sesleri. İşitiyor musunuz?

Birkaç saniye ortalığı bir ölüm sessizliği kapladı. Sonra sola doğru ve biraz ilerde üç ayrı patlama oldu ard arda. Yolun iki yanı sık bir ormanla kaplıydı. Alçak sesle konuşarak, tetik üstünde yavaşça yolumuza devam ettik. Ateş edilen yere gelince yere atlayarak ortalığa yayıldık ve sakına sakına ormana girdik.

Bu sırada iki arkadaş topu çözüp yerine oturturken ağzını da tam üzerimize çevirmeyi ihmal etmediler.

Ormanda çıt yoktu. Yapraklar dökülmüş ve ağaç gövdeleri bu zayıf ufka iyice yatmış görünen güneşin altında solgun bir renk almıştı. Hiçbir şey kımıldamıyor, yalnızca ufak su birikintilerinin buzları ayaklarımızın altında çıtırdıyordu. Acaba bir tuzak mıydı bu?

Ağaçlar iyice seyrekleşinceye dek yürüdükten sonra durduk. Biraz ötede, küçük bir düzlükte, üç asker hiçbir şeyi umursamadan bir ateşin çevresinde oturmuş bize bakıyorlardı. Bir top, yirmi tüfek ve her an patlamaya hazır grubit yükünün verdiği cesaretle Vladimir Nikolayeviç askerlere doğru yürüdü ve «Selâm, arkadaşlar» dedi. Hemen ayağa fırladılar.

— Biraz önce buradan neden tüfekle ateş edildi? diye sordu.

— Oh, dedi asker. Ateş eden bizdik. İki tavşanı yakalamak istiyorduk...

Kamyonumuz Romanova yönünde yeniden ilerlemeye başladı. İlk kavşakta iki asker tüfek-

lerini doğrultarak bize doğru ilerlediler. Yavaş yavaş durduk.

— Yoldaşlar, geçiş kâğıtlarınız!..

Kızıl Muhafızlar gürültüye başladılar.

— Biz Kızıl Muhafızız. Geçiş kâğıdına ihtiyacımız yok. Yürü yahu. Sıkmaya başladılar artık...

Ama bir gemici araya girdi:

— İyi yapmıyoruz ama yoldaşlar. Devrim disiplinine uymak gerek. Karşı-devrimcilerin kamyonla gelip «geçiş kâğıdına ihtiyacımız yok» dediklerini düşünün bir kez. Yoldaşlar bizi tanımazlar ki...

Bir tartışmadır başladı. Bununla birlikte gemici ve askerler birer birer bu fikre katıldılar. Mırıldana mırıldana ceplerinden kirlenmiş kâğıtlarını çıkardılar. Smolni devrim kurmayının hazırladığı benimki dışında hepsi birbirine benziyordu. Nöbetçiler bana kendilerini izlememi emrettiler. Kızıl Muhafızlar hemen karşı çıktılar. Ama daha önce konuşan gemici yeniden söze karıştı:

— Bu arkadaşın gerçek bir yoldaş olduğunu biliyoruz. Ama Komitenin emirleri var, onları da dinlemek gerek. Devrim disiplini bu.

Güçlük çıkarmamak için yere atlayarak kamyonun uzaklaşmasını izledim. Hepsi ellerini sallayarak selâmlıyorlardı beni. Askerler alçak sesle bir süre konuştuktan sonra beni bir duvarın dibine götürdüler. Hemen anladım, kurşuna dizeceklerdi beni.

Ortalıkta kimsecikler yoktu. Biricik yaşam belirtisi, yolun iki yüz metre ilerisindeki odundan yapılmış küçük bir kulübeden çıkan dumandı. Askerler yola doğru seğirttiler. Ben de koştum arkalarından umutsuzca.

— Ama, yoldaşlar, bakın işte Devrimci Askeri Komitenin mührü.

Geniş kâğıdıma şaşkınlıkla bir göz attıktan sonra birbirlerine baktılar.

— Ötekilere benzemiyor, dedi bir tanesi inatla. Okuma da bilmiyoruz.

Hemen kolunu tuttum.

— Hadi karşıdaki eve kadar gidelim, dedim. Orada okuma bilen birisi vardır kesinlikle.

Kararsızlıkla duraladılar.

— Hayır, dedi biri.

Öbürü ise durmadan süzüyordu beni.

— Neden olmasın? diye mırıldandı. Bir suçsuzu öldürmek yine de büyük bir günah.

Eve gittik, kapıyı çaldık. Şişmanca, küçük bir kadın kapıyı açtıktan sonra korkuyla geriledi.

— Hiçbir şey bilmiyorum, onları görmedim, diye kekelemeye başladı.

Nöbetçilerden bir tanesi geçiş kâğıdını uzatarak:

— Yalnızca bize şunu okumanızı istiyoruz, dedi.

Bu geçiş kâğıdının sahibi John Reed, Amerikan sosyal-demokrasisinin bir temsilcisi olup enternasyonalisttir...

İki asker yeniden görüşmelere başladılar yolda.

— Bizimle alay komitesine gelmeniz gerek, diye karar verdiler en sonunda.

Çabucak çöküveren karanlıkta çamurlu yola düzüldük. Arada sırada asker gruplarına rastlıyorduk. Duruyorlar, bakışlarıyla bana gözdağı vererek çevremizi sarıyor, geçiş kâğıdını elden ele dolaştırıyor ve kurşuna dizilip dizilmemem konusunda tartışıyorlardı. Büyük yolun kıyısın-

daki alçak binalardan oluşan Çarskoye-Selo 2. Tüfek Birliği kışlalarına vardığımız zaman geceyarısı olmuştu bile. Giriş önünde bir aşağı bir yukarı gezinen askerler hemen soru yağmurunu başladılar. Kışkırtıcı mı? Casus mu? Döne döne çıkan bir merdiveni tırmandıktan sonra boş ve büyük bir odaya girdik. Büyük bir soba ortada duruyor ve yere yapılmış yatakların üstündeki askerlerden kimisi iskambil oynuyor, kimisi gevezelik ediyor, kimisi de uyuyordu. Kerenski'nin topları tavanda büyük bir gedik açmıştı.

Kapıda durduğum zaman, kalabalık sesini keserek bana doğru döndü. Önce yavaş, sonra hızlı harekete geçerek kinle dolu yüzlerini bana çevirdiler ve üstüme atıldılar.

— Yoldaşlar, yoldaşlar; diye bağırıyordu beni getiren askerlerden biri, komite... komite...

Mırıldanarak çevremde durakladılar. Kızıl bir kolluk takan genç bir adam kalabalığı yararak kendisine yol açtı:

— Kim bu, dedi sert sert.

Nöbetçiler açıkladılar.

— Gösterin bana bakayım şu geçiş kâğıdını.

Dikkatle kâğıdı okurken bana da ara sıra bakıyordu. Sonra gülümsedi ve bana geri uzattı geçiş kâğıdını.

— Yoldaşlar, dedi, Amerikalı bir dost bu. Ben komite başkanıyım ve size alayımıza hoş geldiniz diyorum.

Rahat bir soluk aldılar, sonra hoş geldin faslı başladı. Herkes elimi sıkabilmek için itişip kakışıyordu.

— Yemek yediniz mi? Biz yedik. Sizi subay kantinine götürelim. Bazıları dilinizi bilir.

Avluyu geçerek başka bir binanın kapısına dek götürdü beni. Tam o sırada teğmen üniforması giymiş aristokratik yüzlü genç bir adam

içeri girmek üzereydi. Başkan beni tanıştırdıktan sonra elimi sıkarak uzaklaştı.

— Adım Stepan Girgieviç Morovski, emrinizdeyim, dedi genç teğmen kusursuz bir Fransızcayla.

Pırıl pırıl avizelerin aydınlattığı lüks bir merdiven, çok güzel dekore edilmiş antreden yukarı çıkıyor ve ikinci kattaki koridor üzerine bilardo salonu, oyun salonları ve bir kitaplık açılıyordu. Yemek odasına girdik. Ortadaki uzun bir masanın çevresinde yirmi kadar subay, altın ve gümüş kabzalı kılıçları ve çarlık nişanlarıyla resmi kıyafetler içinde oturuyorlardı. İçeri girince hepsi nezaketle yerlerinden kalktılar ve gri sakallı otoriter bir adam olan albayın yanında yer gösterdiler bana. Şık giyinmiş emirerleri servis yapıyordu. Avrupa'daki subay kantinlerinin havası burada da vardı. Peki ama devrim neredeydi?

— Siz Bolşevik değil misiniz, diye sordum Morovski'ye.

Masanın çevresinde bir gülümseme oldu ve o arada birkaç subayın emirerlerine doğru kaçamak bakışlar fırlattıklarını gördüm.

— Hayır, diye yanıtladı dostum. Alayda yalnızca tek Bolşevik vardır. O da bu akşam Petrograd'da. Albay Menşeviktir. Şuradaki Yüzbaşı Kerlov Kade'dir. Ben sağ sosyalist devrimciyim. Sanıyorum ordudaki subayların çoğu Bolşevik değildir, benim gibi demokrattırlar. Asker çoğunluğunu izlemek gerektiğini düşünürler...

Yemekten sonra haritalar geldi ve albay masaya yaydı onları. Herkes de arkasına toplandı. Kurşun kalemle işaretlenen noktaları göstererek:

— İşte, dedi albay, bu sabahki yerlerimiz. Vladimir Kiriloviç sizin bölüğünüz nerede?

Yüzbaşı Kerlov parmağını koydu haritanın üstüne.

— Emirler uyarınca yolun kıyısına yerleştik. Karsavin saat beşte nöbeti benden teslim aldı.

O anda kapı açılarak, bir askerle birlikte alay komite başkanı girdi içeri. Albayı çeviren gruba katılarak haritayı izlemeye koyuldular.

— İyi, iyi, dedi albay. Kazaklar bizim bölgemizde on kilometre geriledi. Daha uç noktaları ele geçirmek gereksiz bence. Bu gece, beyler, şimdiki hattı koruyun ve mevzileri güçlendirerek...

— İzninizle, diyerek sözünü kesti albayın başkan. Emirler son hızla ileriye giderek yarın sabah Gaçina'nın kuzeyindeki Kazaklarla savaşmamızı istiyor. Ezici bir zafer gerekli. Gerekli önlemleri alınız.

Kısa bir sessizlik oldu. Sonra Albay haritaya doğru dönerek ilgisiz bir sesle:

— Peki, dedi, Stepan Geogieviç, lütfen...

Bir çavuş steno ile notlar alırken albay da hızla yeni hatları mavi kalemle işaretliyordu. Sonra çavuş çıkarak on dakika içinde döndü ve emirlerin daktilo edilmiş iki kopyasını getirdi.

Komite başkanı bir tanesini alarak haritayı incelemeye koyuldu.

— Güzel, dedi ayağa kalkarak. Kâğıdı katlayıp cebine koydu. Sonra öbürünü üzerinde taşıdığı yuvarlak bir mühürle mühürleyip imzaladıktan sonra albaya geri verdi...

Şimdi devrimi tanımaya başlıyordum...

Alay kurmayının otomobiliyle Sovyet'in yerleştiği saraya geri döndüm. Giren ve çıkan işçi, gemici ve askerlerin oluşturduğu aynı kalabalık, giriş kapısı önünde top, zırhlı araç ve kam-

yonların eski sıkışıklığı sürüyordu. Her yerde, uzun süreden beri beklenen zaferden duyulan kıvanç dalga dalga taşıyordu. Beş altı kadar Kızıl Muhafız aralarına bir din adamını almışlar yol açmaya çalışıyorlardı kendilerine. Söylediklerine bakılırsa, Kazaklar kente girdiklerinde onları kutsayan Papaz İvan'dı bu. Sonradan kurşuna dizdiklerini öğrendim.

Sağa sola hızlı hızlı emirler vererek dışarı çıkan Dibenko'nun elinde büyük bir tabanca vardı. Kaldırımın kıyısında motoru çalışır durumda bekleyen bir otomobilin arka koltuğuna yalnız başına yerleşti. Gaçina'ya Kerenski'yle kavgaya gidiyordu.

Gece olunca kentin varoşlarına gelerek yoluna yaya devam etti. Dibenko'nun Kazaklara ne söylediğini kimse bilmiyordu, ama gerçek olan General Krasnov'la kurmay heyetinin ve binlerce Kazak'ın Kerenski'ye giderek aynı şekilde hareket etmesini önerdikleridir.

Kerenski konusunda, General Krasnov'un 14 Kasım sabahı yaptığı tanıklığı buraya aynen aktarmakla yetiniyorum:

Gaçina, 14 Kasım 1917.

Bu sabah üçe doğru yüce komutan Kerenski beni yanına çağırdı. Çok heyecanlı ve sinirliydi.

— General, dedi, bana ihanet ettiniz. Kazaklarınız beni tutuklayıp gemicilere teslim etmekten söz ediyorlar...

— Evet, diye yanıtladım, gerçekten bundan söz ediliyor. Hiçbir yerde sevilmiyorsunuz.

— Ama subaylar da aynı şeyi söylüyorlar...

— Evet, özellikle subaylar sizden hoşnut değiller.

— Ne yapmalıyım öyleyse. Kendimi öldürmekten başka çarem yok.

— Eğer namuslu bir insansanız; beyaz bir bayrakla hemen Petrograd'a gider, hükümet başka-

nı sıfatıyla görüşmelerde bulunmak üzere Devrimci Askeri Komiteye başvurursunuz.

— Bu iyi general, yapacağım bunu...

— Size bir muhafız mangası vereceğim ve bir gemicinin yanınızda bulunmasını isteyeceğim.

— Hayır, hayır, özellikle gemiciye hayır. Dibenko'nun burada olduğunu biliyorsunuz.

— Dibenko'nun kim olduğunu bile bilmiyorum.

— Düşmanımdır o benim...

— Önemi yok. Mademki büyük oynuyorsunuz sorumluluklarınızı yüklenmeniz gerek.

— Kuşkusuz. Bu gece gideceğim.

— Neden? Kaçar gibi bir haliniz olur o zaman. Herkesin kaçmadığınızı bilmesi için sakin sakin açıkça çekip gidin.

— Peki oldu. Ama iyi bir muhafız mangası ver bana.

— Anlaştık.

Dışarı çıkarak 10. Don Alayından Kazak Rusakov'u çağırdım ve yüce komutanla birlikte gitmek üzere sekiz Kazak askeri seçmesini emrettim. Yarım saat sonra Kazaklar bana gelerek Kerenski'yi bulamadıklarını ve kaçmış olduğunu bildirdiler. Gaçina'dan kaçamayacağını ve buralarda bir yerde olacağını düşünerek hemen alarm verdim ve onu aramalarını emrettim. Ama ne yaptıysak ele geçiremedik...

Rus halklarının kalplerinde kendisi için sakladığı bir parça sevgiyi de yitirerek gemici kılığına bürünmüş olan Kerenski böylece yapayalnız kaçıp gitti...

Bir işçinin kullandığı Kızıl Muhafızlarla dolu kamyonun ön koltuğunda yeniden Petrograd'a döndüm. Gaz olmadığı için ön lambalar yanmıyordu. Yol, geriye dönen proletarya ordusu ve onun yerini almaya gelen yedek birliklerle tıkanıp kalmıştı. Bizim gibi lambasız koca kamyonlar, top kolonları ve atlı arabalar karanlıkta birdenbire ortaya çıkıveriyorlardı. Ama, ka-

çınılmaz gibi görünen çarpışmalardan kıl payı kurtularak, tekerleklere takılarak ve yayaların da küfürlerini yiyerek son hızla gidiyorduk.

Ufukta, çıplak ovaya yaslanmış değerli taşlardan örülü bir baraja benzeyen başkentin ışıkları pırıldayıp duruyordu. Petrograd geceleyin gündüzle kıyaslanmayacak ölçüde daha güzeldi.

Yaşlı işçi bir eliyle direksiyonu tutuyor öbürüyle de uzakta ışıldayan başkenti sevinçle göstererek:

— Benimsin artık, diye bağırıyordu yüzü ışıl ışıl. Şimdi benimsin artık Petrograd'ım...

ONUNCU BÖLÜM

MOSKOVA

Devrimci Askeri Komite demir gibi bir iradeyle zaferini sürdürüyordu.

14 Kasım

Tüm Ordu, Kolordu, Tümen ve Alay Komiteleriyle İşçi, Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyetlerine,

Kazaklar, junkerler, gemiciler ve işçiler arasında yapılan anlaşma sonucunda Aleksandr Feodoroviç Kerenski'nin halk adaletine teslim edilmesine karar verilmiştir. Böylece Kerenski'yi halk mahkemesine götüreceksiniz. Onu tutuklayıp mahkemeye gönderilmek üzere hemen Petrograd'a gelmesini aşağıda yazılı örgütler adına sağlayınız.

İmza: Don Kazakları Ussuri I. Süvari Tümeni, Petrograd yöresi partizan birliği junker komitesi, 5. Ordu delegesi.
Halk Komiseri: DİBENKO

Kurtuluş Komitesi, Duma, Devrimci Sosyalist Partisi Merkez Komitesi Kerenski'nin kendilerine ait olduğunu bildirip yalnızca Kurucu Meclis önünde sorumlu olduğunu ileri sürerek şiddetle karşı koydular bu emre.

16 kasım akşamı «Marseyez»i çalan bir bandonun arkasında iki bin Kızıl Muhafızın yürüyüşünü izledim. Zagorodni caddesinde Başkenti savunmaktan dönen kardeşlerini selâmlamak üzere yürüyen işçi ordusunun üzerinde dalgala-

nan kan kırmızısı bayraklarla birlikte bu marş da ne iyi seçilmişti. Yarınlarından pek emin olmamakla birlikte çevrelerine yüksekten bakan sessiz bir burjuva kalabalığının ortasında, yarı yarıya aydınlatılmış çamurlu ve kaygan sokaklarda tüfeklerinin uçlarındaki süngülerini sallayarak erkek ve kadınların oluşturduğu bu ordu ilerliyordu yavaş yavaş.

Herkesi karşılarına almışlardı: işadamları, spekülatörler, rantiyeler, toprak sahipleri, subaylar, politikacılar, tüccarlar, memurlar. Öteki sosyalist partiler de ölesiye nefret ediyorlardı Bolşeviklerden. Sovyetlerin yanında ise yalnızca basit işçiler, gemiciler, morali bozulmamış askerler, topraksız köylüler ve tek tük birkaç aydın bulunuyordu...

Sokak savaşlarının birer dalga gibi kuduraraak dövdüğü Rusya'nın en uzak köşelerinden Kerenski'nin yenilgi haberi, Proleter zaferinin birer yankısı gibi esip duruyordu. Kanın sokaklarda oluk gibi aktığı Kazan'dan, Saratov'dan, Novgorod'dan, Vinitsa'dan ve Bolşeviklerin toplarını burjuvazinin son kalesi olan Kremlin'e çevirdikleri Moskova'dan geliyordu bu korkunç yankılar.

«Kremlin'i bombaladılar!» Haber Petrograd sokaklarında kulaktan kulağa yayılarak dehşet saçıyordu ortalığa. «Küçük anne» yaldız kubbeli beyazlık diye adlandırılan Moskova'dan gelen yolcular korkunç öyküler anlatıyorlardı: Ölüler binleri geçiyor, Tvarskaya ve Kuznetski köprü sokakları alevler içinde yanıyor, Basil kilisesi birer yıkıntıya dönüyor, Uspenski katedrali çöküyor, Kremlin'deki Kurtarıcı Kapısı sallanıyor ve Duma yerle bir ediliyordu. Bolşeviklerin yaptıkları kötülüklerden hiç birisi, bu aziz Rusya'nın yüreğine sokulan kâfirlik ateşiyle kıyas-

lanamazdı. Dindarlar, Rus ulusunun tapınağını yerle bir ederek Aziz Ortodoks Kilisesi'ne ateşler yağdıran topların gümbürtüsünü işitir gibi oluyorlardı...

15 kasımda, Halk Komiserleri Kurul toplantısındaki Eğitim Komiseri Lunaçarski birden ağlamaya başlayarak salondan dışarı fırlamış ve haykırarak:

— Elimde değil, demişti, bu güzellik ve törelerin canavarca yıkılışına artık dayanamayacağım...

Aynı gün istifa mektubu gazetelerde yayımlanıyordu:

Moskova'da ne olup bittiğini bu olaylara gözleriyle tanık olanlardan öğrenmiş bulunuyorum.

Basil kilisesiyle Uspenski katedralini yıkmak üzereler. Moskova ve Petrograd'ın en değerli sanat hazinelerinin toplanmış bulunduğu Kremlin'i bombalamaktadırlar.

Binlerce kurban verilmiştir.

Kavga, vahşiliğin son kertesine gelmiş dayanmıştır.

Daha nereye dek gidecek bu? Daha ne gelebilir?

Tüm bunlara artık dayanamıyorum. İş çığrından çıkmıştır ve bu korkunç eylemleri durdurmak için kendimde güç bulamıyorum. Beni deli eden bu düşüncelerden bunaldığım için çalışmam olanaksız hale gelmiştir. Bu nedenle Halk Komiserleri Kurulundan çekiliyorum.

Kararımın tüm ciddiliğini kavramış bulunmaktayım, ama daha fazlasına dayanacak güçte değilim...

Aynı gün junkerlerle Beyaz Muhafızların teslim olarak serbestçe çekilmelerine izin verildi ve aşağıdaki anlaşma yapıldı:

1 — Halk Kurtuluş Komitesi dağılmıştır.

2 — Beyaz Muhafızlar silahlarını teslim ederek kendilerini dağıtacaklardır. Subaylar kılıçlarını yan-

larında alakoyabilirler. Okullar yalnızca eğitime gerekli silahları bulundurabileceklerdir. Junkerlerin elindeki tüm öteki silahlar teslim edilecektir. Devrimci Askeri Komite herkesin özgürlük ve dokunulmazlığını garanti eder.

3 — İkinci maddede öngörülen silahlardan arındırma işlevi, Devrimci Askeri Komiteyle görüşmelere katılan subay ve örgütlerin temsilcilerinden oluşan bir komisyonca yürütülecektir.

4 — İşbu anlaşmanın imzalanmasından hemen sonra taraflar her türlü düşmanca eylemlere bir son vermek için hemen emir verecekler ve bu emrin tam olarak yürütülmesi için gerekli önlemleri alacaklardır.

5 — Bu anlaşmanın imzalanmasıyla tüm tutsaklar hemen salıverilecektir.

Bolşevikler iki günden beri kente egemendiler. Korku içindeki halk, ölülerini aramak için mahzenlerden sürünerek çıkıyor, barikatlar yıkılıyordu. Bununla birlikte Moskova'nın yıkılışına ilişkin dedikodu sayısı durmadan artıyor, artıyordu. Duyduğumuz korkunç öyküler bizi oraya gitmeye zorladı.

Petrograd, hükümet merkezi olarak iki yüz yıllık geçmişe karşın, yine de yapma bir kent olarak kalmaktadır. Gerçek Rusya, geçmiş ve gelecekteki Rusya ise Moskova'dır. Devrim karşısında Rus halkının gerçek duygularının ne olduğunu Moskova'da bulabileceğiz. Yaşam orada daha bir yoğun, daha bir başkadır.

Basit demiryolu işçilerinin yardımıyla Nikolas hattını ele geçiren Devrimci Askeri Komite, geçen hafta boyunca Güneybatıya gemici ve Kızıl Muhafızlarla dolu trenleri ard arda gönderip durmuştu. Smolni'den serbest geçiş kâğıtlarımızı aldık. Bu belgeler olmaksızın kimse başkentten adımını dışarı atamazdı.

Tren gara girer girmez büyük yiyecek çuvalları taşıyan hırpani bir alay asker kapılara saldırıp camları kırarak kompartımanları, koridorları işgal ediyor, vagonların damlarına kadar çıkıyordu. İçimizden üç kişi zorla bir kompartımana girmeyi başardılarsa da yirmi asker hemen içeri doluşuverdiler. Yalnızca dört yer vardı. Tartışarak karşı çıktık, kondüktör de bizden yana çıkmak isteyince askerler gülmeye başladılar. Birkaç burjuva için keyiflerini kaçıracak değillerdi ya. Smolni'den aldığımız serbest geçiş kâğıtlarını gösterdiğimiz zaman hemen tutumlarını değiştirdiler.

— Dur bakalım arkadaşım, diye bağırdı içlerinden biri, bunlar Amerikalı dostlar. Devrimimizi görebilmek için otuz bin kilometre yapmışlar. Elbette yorgunlardır...

Sonra dostça ve nazikçe özür dileyerek kompartımandan çıktılar. Sonradan, kondüktöre para vererek kapıyı arkadan sürgüleyen iki göbekli ve iyi giyinmiş Rus'un kompartımanına büyük bir gürültüyle girdiklerini işittik.

Akşamın yedisine doğru gardan ayrıldık. Bir yılan gibi uzayıp giden trenimizi odun ateşiyle izleyen bir lokomotif sürüklüyor, sık sık durarak, kör topal ilerlemeye çalışıyordu. Tavandaki askerler ayaklarıyla tempo tutarak uzun köylü havaları söylüyor, geçmenin olanaksızlaştığı koridorlarda tartışmalar gece yarılarına dek sürüyor ve kondüktör biletleri kontrol etmek için ara sıra dolaşıyordu. Bizim dışımızda kimsenin bileti yoktu. Bir yarım saat uğraştıktan sonra kollarını havaya kaldırıp çekip gidiyordu. Pis kokular ve sigara dumanıyla dolu havada soluk alınamıyordu. Eğer camlar da kırık olmasaydı hepimiz geceleyin boğularak ölürdük.

Ertesi günü yığınla rötar yapmıştık ve dışar-

da yalnızca bembeyaz bir sonsuzluk vardı. Korkunç bir soğuk her yanı kasıp kavuruyordu. Öğleye doğru bir köylü kadın ekmek dilimleriyle dolu bir sepet ve ılık kahveye benzeyen bir nesnenin içinde sallandığı büyük bir güğümle kapıda göründü. Sonra akşama dek gördüklerimiz, tıklım tıklım dolu olduğu halde sarsılıp duran ve sık sık olduğu yerde kalakalan trenle, birkaç gar bozuntusu oldu. Aç bir kalabalık, zaten çok az bir şeyin bulunduğu gar büfesine saldırarak göz açıp kapayıncaya dek ne var ne yok süpürüyordu. Bu duraklamalardan birinde, kendi sovyetlerine yakınmak üzere Moskova'ya dönen Nogin ile Rikov adlı iki muhalif komisere ve Lenin'den daha da solda olduğu söylenen kısa kızıl sakallı ve bağnaz bakışlı ufak tefek bir adam olan Buharin'e rastladım. Çan üç kez çalınca hemen trene atlıyor, gürültülü ve kalabalık koridorlarda kendimize bir yol açmaya çalışıyorduk... Bu insanların iyi karakteri, rahatsızlığa sabır ve neşe içinde karşı koymasını biliyordu. Petrograd'daki durumdan İngiliz treydünyon sistemine dek her konuda tartışıyor, kendileriyle birlikte trene binmiş birkaç burjuvayla da çekişip duruyorlardı. Moskova'ya gelmeden önce hemen her vagon kendi levazım komitesini seçmiş, bu komiteler de siyasal gruplara bölünerek temel ilkelerde tartışmaya girmişti bile...

Moskova garı tenhaydı. Dönüş bilet sorunumuzu çözmek üzere komiserin bürosuna gittik. Komiser, teğmen rütbesini taşıyan asık suratlı genç bir adamdı. Smolni'den aldığımız geçiş kâğıtlarımızı görünce küplere binerek kendisinin Bolşevik olmadığını ve Kurtuluş Komitesini temsil ettiğini söyledi. Garip olan şuydu: Kentin ele geçirilmesi sırasında büyük gar tamamen unutulmuştu galip birlikler tarafından.

Ortalıkta araba da gözükmüyordu. Garın biraz ilersinde, küçük kızağının üstünde kazık gibi uyuya kalmış ve garip kılıklı bir İzvoçik'i uyandırdık.

— Kent merkezine kaça götürürsün?

Başını kaşıdı: «Beyler otelde oda bulamazsınız,» dedi, «Verin yüz ruble atayım sizi...»

Devrimden önce iki rubleye patlıyordu bu kısa yolculuk. Karşı çıktığımızı görünce omuzlarını silkti ve «Bugün bir kızak sürebilmek için insanda cesaret olması gerek,» dedi.

Elli rublenin altına indirmek olanağı yoktu arabacıyı. Yarı yarıya aydınlanmış ıssız sokaklarca, karın üstünde kayarken altı günlük döğüş sırasında başından geçenleri anlatmaya başladı.

— Araba sürüyordum ya da bir sokak köşesinde müşteri bekliyordum. Birden «güm» diye bir obüs, «güm» diye bir tane daha. Sonra «ta, ta, ta,» diye makineli tüfek başladı. Dörtnala kalktım. Ama bu heriflerin ateş etmediği köşe yok ki... Sonunda rahat bir sokak buldum, başladım kestirmeye, derken «güm» bir obüs daha, «ta, ta, ta» yine makineli... Allah belâsını versin, rahat yok adama...

Kentin merkezinde karla örtülü sokaklar hastalık sonrası bir huzur içinde dinleniyorlar, yalnızca birkaç sokak lambası yanıyordu. Bir iki yaya kaldırımlarda hızlı hızlı koşuşturuyor, ovadan doğru iliklere işleyen buz gibi bir rüzgâr esiyordu. Rastladığımız ilk otele daldık. Resepsiyonda iki mum yanıyordu.

— Birkaç rahat odamız var, ama bütün camlar kurşunlardan delik deşik. Eğer baylar soğuk havadan rahatsız olmazlarsa...

Iverskaı caddesi boyunca uzanan mağaza vitrinlerinin hepsi paramparçaydı. Obüslerin del-

diği şose üzerinde sökülmüş kaldırım taşları vardı. Otelden otele dolaştık. Hepsi ya tıklım tıklım doluydu ya da otel sahipleri olan bitenden öylesine korkmuşlardı ki «hayır odamız yok» diye kestirip atıyorlardı. Büyük ticarethanelerle bankaların bulunduğu ana caddelere Bolşevik topçusu hedef gözetmeden ateş açmıştı. «Junkerlerle Beyaz Muhafızların nerelerde olduğunu kestiremediğimiz zaman, çek karnelerini bombalıyorduk» diye anlattı bir sovyet memuru bana.

Yabancı olduğumuz ve Devrimci Askeri Komite yabancıların bulundukları yerleri korumaya söz verdiği için «Nasyonal Otel»inde bir yer bulabildik. Müdür, üst katta şarapnellerin parça parça ettiği bir sürü pencereyi göstererek yumruğuyla hayali Bolşevikleri göstererek:

— Hayvanlar, dedi, bekleyin biraz. Zamanı gelecek onların da. Birkaç gün içinde o gülünç hükümetleri devrilecek ve bunların hesabını verecekler bize. Duvarlarında Tolstoy'un resimleri bulunan ve «Hiçbir canlıyı yemem» diyen bir de iştah açıcı tabelası olan etyemezler lokantasında yalnızca sebze yemeği yedikten sonra ortalığa bir göz atmak için dışarı çıktık.

Moskova Sovyeti genel karargâhı, Skobelev alanında beyaz cepheli büyük bir bina olan genel valinin sarayına yerleşmişti. Kızıl Muhafızlar kapıda nöbetteydiler. Duvarları siyasal parti bildirileri ve miting haberleriyle kaplı büyük ve görkemli merdivenin yukarısında, üzerleri kırmızı örtüyle kaplı altın çerçeveli yağlı boya tabloların süslediği, tabanları delik bir sürü odadan geçtikten sonra yaldızlı kornişleri ve kristal avizeleri olan gösterişli bir salona girdik. Yirmi kadar dikiş makinesinin boğuk gürültüsüne karışan bir ses vızıltısı her yeri dolduruyordu. Yerlerin ve masaların üzerine kırmızı ve siyah pa-

muklu bez topları açılmış ve elli civarında kadın devrimde ölenlerin cenazeleri için bayrak ve örtüler kesip dikmeye koyulmuşlardı. Üzüntü ve kederin yüzlerini damgalayıp sertleştirdiği bu kadınlar oldukça ciddi çalışıyorlardı, çoğunun gözleri de yaşlıydı. Kızıl ordunun kayıpları çok olmuştu buralarda...

Siyah bir işçi tulumunu giymiş, tek camlı bir gözlük takan sakallı ve zeki görünüşlü bir adam köşedeki bir masaya oturmuştu. Rogoy bizi Yürütme Komitesiyle birlikte ertesi günkü cenaze törenine katılmaya davet etti.

— Ne Devrimci Sosyalistlere ve ne de Menşeviklere bir şeyler öğretebilmek umuduna kapılmamak gerek, diye bağırdı. «Uzlaşma» onlarda ikinci bir karakter olmuş çıkmış. Junkerlerle birlikte cenazeleri kaldırmamızı önermezler mi bize...

Yüzü bana yabancı gelmeyen yırtık kaputlu ve şapkalı (metinde türkçe yazılıdır) bir adam geçti odadan. Standard Oil grevi sırasında Bayonne'da (New-Jersey) saatçilik yaparken tanıdığım Melnınçanski'ydi bu. Şimdi ise Moskova sendika sekreteri ve savaş sırasında Devrimci Maden İşçileri Komite komiserlerinden biriydi.

Yırtık pırtık halini göstererek: «Bakın şimdi bana,» dedi, «Junkerler ilk kez Kremlin'i aldıklarında ben de oradaydım çocuklarla birlikte. Beni bir mahzene kapatıp paltomu, paramı, saatimi hatta parmağımdaki yüzüğü bile aldılar. Giyecek bir bunlar kaldı bana.»

Moskova'yı ikiye bölen kanlı altı gün savaşları konusunda ayrıntılı bilgi verdi bana. Petrograd'dakinin tersine Belediye Duması Beyaz Muhafızlarla junkerlerin yönetimini eline almıştı. Birliklerin ve Halk Kurtuluş Komitesinin ope-

rasyonlarını yöneten Rudnev ile Duma Başkanı Minor idi. Demokrat eğilimli komutan Riabstev Devrimci Askeri Komite emirlerine direnmekte kararsızlık göstermesine karşın sonunda Duma'nın iradesine boyun eğmişti... Kremlin'in ele geçirilmesini isteyen Belediye Başkanıydı ve: «Bir kez orada oldunuz mu ateş etmeye cesaret edemezler üstünüze,» demişti...

Uzun zamandır hareketsiz kaldığından morali bozulmuş olan ve iki partinin birbirine çekiştirdiği garnizon alayı, takınacağı tutumu belirlemek için bir miting düzenlemiş ve sonunda tarafsız kalarak sokaklarda silgi ve ayçiçeği çekirdeği satmaya karar vermişti. Yeni iş alanıydı bu.

— En berbadı, diyordu Melniçanski, tam savaşın göbeğinde örgütlenmek zorunda kaliyorduk. Rakibimiz ne istediğini çok iyi biliyordu. Bizde ise askerlerin ayrı, işçilerin ayrı sovyetleri vardı. Başkomutanlığı kimin alması gerektiği konusunda korkunç bir çekişme oldu. Kimi alaylar eyleme geçmeye karar vermeden önce günlerce tartıştılar ve subaylar da bizi ekince askeri harekâtları yürütecek kurmay heyetinden de yoksun kaldık.

Bana daha neler anlatmadı ki... Soğuk ve kapalı bir günde mitralyöz ateşinin silip süpürdüğü Nikitskaya sokağı köşesinde kalmıştı. Gazete satıcısı olduklarını sandığı zavallı sokak çocuklarından bir grup toplanmıştı oraya. Yeni bir oyunun sevinci içindeymiş gibi çığlıklar atarak ateşin tavsamasını bekliyorlar ve sonra koşarak karşıdan karşıya geçmeye çalışıyorlardı. Çoğu öldürüldüler ama geri kalanlar gene de gülerek ve birbirlerini yüreklendirerek sokağı geçmeye uğraşıyorlardı.

İkindi üzeri Moskova Bolşeviklerinin Nogin, Rikov ve öteki muhalif komiserleri dinlemek için toplandıkları «Soylular Kulübü»ne gittim.

Toplantı, eski rejim zamanında amatör tiyatroculların en son Paris temsillerini subaylardan ve mücevherli güzel kadınlardan oluşan bir topluluğun önünde oynadıkları büyük temsil salonunda yapılıyordu. Önce merkezde oturan aydınlar geldi. Nogin konuştu ve dinleyicilerin çoğu onayladı sözlerini. Ancak geç saatlere doğru işçiler görünmeye başladılar. İşçi mahalleleri kentin bir ucunda bulunduğundan ve tramvaylar da işlemediğinden geç kalıyorlardı.

Gece yarısına doğru merdivenlerde ağır adımlar işitilmeye başladı. Onarlık yirmişerlik gruplar halinde sert yüzlü, kaba giyimli işçiler görünmeye başladılar. Yanıbaşlarında arkadaşlarının öldüğünü göre göre, bir hafta boyunca deliler gibi döğüştükleri savaştan henüz kurtulmuşlardı.

Toplantı resmen açılır açılmaz Nogin bir alay ve öfke fırtınasıyla karşılaştı. Boşuna açıklamaya çalıştı sözlerini, ama kimse dinlemiyordu. Halk Komiserleri Kurulunu terketmiş; savaşın göbeğinde, yerinden ayrılmıştı. Burjuva basını ise Moskova'da hiç yoktu. Belediye Duması kendi kendini dağıtmıştı. Buharin kalktı ayağa, karşı durulması olanaksız keskin mantığıyla konuşarak top gibi döğmeye başladı ortalığı... Gözleri ışıl ışıl dinliyorlardı onu. Halk Komiserleri Kurulunun eylemlerini onaylayan bir karar ezici bir çoğunlukla alınıverdi. İşte Moskova böyle konuşuyordu.

Gecenin geç bir saatinde ıssız sokakları gezerek İberya kapısını geçtikten sonra Kremlin önündeki kızıl meydana çıktık. Basil kilisesi, karanlıklar içinde parlak kubbelerinin mermer ki-

remitleriyle büklümlü sütunlarını göğe sermişti. Hiçbir şey zarar görmüşe benzemiyordu. Alan boyunca Kremlin'in kuleleri ve duvarları karanlık bir yığın halinde yükseliyor, yüksek duvarın üstünde bir yerlerde yanan ateşlerin kırmızımsı yansıları oynaşıyordu ve geniş alanın ta öte ucundan kazma kürek gürültüleriyle insan sesleri ulaşıyordu bize kadar. Alanı geçtik.

Duvarların dibinde taş ve toprak yığını yükseliyordu. Tepeye çıktık ve o zaman gözlerimiz, büyük ateşlerin ışığında yüzlerce asker ve işçinin kazmaya çalıştıkları elli metre boyunda ve yedi sekiz metre derinliğindeki iki büyük çukura takılı kaldı.

Genç bir öğrenci Almanca olarak:

— Ortak mezar bu, dedi, yarın buraya devrim uğruna ölen beş yüz proleteri gömeceğiz.

Bizi çukura indirdi. Kazma ve kürekler durmaksızın çalışıyor ve toprak yığını büyüyüp duruyordu. Kimse konuşmuyordu çevremizde. Başımızın üstünde milyarlarca yıldız parlıyor ve biraz ötede çarların Kremlin'i korkunç duvarlarını yükseltiyordu.

— Tüm Rusya'nın en kutsal yeri olan burada, yarın içimizdeki en kutsal varlığı gömeceğiz. Çarların uyuduğu tam burada, bizim çarımız Halk uyuyacak...

Savaşta aldığı bir kurşun nedeniyle bir kolu sarılı duruyordu. Gözleri yarasına takılı sürdürdü konuşmasını:

— Bir Ortaçağ monarşisine uzun zamandan beri katlandığımız için siz yabancılar bize yüksekten bakarsınız. Ama çarın dünyada tek despot olmadığı, kapitalizmin daha berbat bir şey olduğu ve yeryüzünün tüm ülkelerinde kapitalizmin bir imparator olduğu artık anlaşılmış bu-

lunmaktadır... Rus devriminin taktiği gerçek yolu açmıştır...

Ayrılacağımız anda, soğuğa karşın ter içinde kalan işçiler, bitkin ve yorgun, zorlukla çukurdan yukarı çıkmaya çalışıyorlardı. Başka bir ekip ise karşıdan görünmüştü. Tek bir söz söylemeden çukura indiler ve kazmalar, kürekler çalışmaya yeniden başladılar...

Böylece tüm gece boyunca halk gönüllüleri durmaksızın birbirlerini izlediler; şafağın soğuk ve solgun ışıkları karlı alan üzerine yayılmaya başladığında simsiyah ağzı açık, ortak mezar bitmişti bile.

Güneş doğmadan kalkarak henüz aydınlanmamış sokaklardan geçip Skobelev alanına vardık. Koskocaman kentte bir tek canlı bile görünmüyordu. Yalnızca, bazen uzaktan bazen de çok yakından, henüz çıkmaya başlayan bir rüzgârı andıran bir ses ve soluk dalgası farkediliyordu. Sovyet genel karargâhının önünde, günün ilk solgun ışıkları altında sarı harfli kırmızı bayrak demetlerini taşıyan bir küçük erkek ve kadın topluluğu toplanmış bekliyordu. Bu, Moskova Sovyeti Merkez Yürütme Komitesiydi. Gün ağardı ve zayıf sesler sürekli ve güçlü bir koroya dönüştü. Kent uyanıyordu. Bayraklar rüzgârda dalgalana dalgalana Tverskaya caddesine indik. Yol üzerindeki küçük kiliseler kapalı ve kapkaranlıktı. Taç giyme töreninden önce her çarın gidip ziyaret ettiği Iberya Merkez Ana kilisesi de kapkaraydı. Oysa gece ve gündüz sürekli olarak açık kalır ve dindarların yaktıkları mumlar ikonların altın, gümüş ve öteki değerli taşlarını pırıl pırıl aydınlatırdı. Söylenenlere bakılırsa Napolyon'dan beri ilk kez mumlar yanmıyordu.

Aziz Ortodoks Kilisesi ise, Kremlin'i bombalayan kâfir yılanların yuvası haline gelmiş olan

Moskova'ya yüzünü çevirmişti. Kiliseler karanlık, sessiz ve soğuk kalakalmış, papazlar ortadan yok olmuşlardı. Kızıl cenazeler için hiçbir din adamı yoktu, ölüler için son dinsel tören yapılmayacaktı ve bu küfürbazların mezarları başında dua da okunmayacaktı. Moskova metropoliti Tikon da Sovyetleri aforoz etmekten geri kalmayacaktı...

Dükkânlar da kapalıydı ve varlıklı sınıflar başka nedenlerle evlerine kapanmışlardı. Bugün Halk günüydü ve yürüyüşün çıkardığı gürültü, yükselen dalgaların gürültüsünü andırıyordu...

Daha şimdiden İberya kapısından bir insan seli akıyor, büyük Kızıl Meydan binlerce küçük, siyah noktalarla örtülüyordu. Haç çıkarmadan yanından geçilmeyen İberya kilisesinin çevresindeki halkın bu kez onu farkettiklerini bile sanmıyordum.

Büyük kalabalık arasından kendimize bir yol açarak Kremlin duvarlarının önüne geldik ve toprak yığınlarından birinin üstüne tırmandık. Birkaç kişi daha vardı orada. Moskova komutanı seçilen, tatlı yüzlü, basit tavırlı, sakallı ve uzun boylu bir asker olan Nuralov da aralarındaydı.

Acı ve yoksulluğun damgasını vurduğu binlerce ve binlerce insandan oluşan sel, sokaklardan kopup Kızıl Meydana doğru akıyordu. Enternasyonali çalan bir askerî bando alana geldiği zaman, marş suda yayılan halkalar gibi görkemli ve yüce kalabalığı bir anda sarıverdi kendiliğinden, Kremlin duvarlarından yerlere kadar büyük ve üzerlerinde beyaz ve altın yazıların bulunduğu dev gibi kızıl bayraklar sarkıtılmıştı. «Dünya sosyalist devriminin ilk şehitlerine», «Yaşasın Dünya İşçilerinin Kardeşliği...»

Soğuk bir rüzgâr alanı kasıp kavuruyor ve

bayrakları havalandırıyordu. Şimdi en uzak mahallelerden ölüleriyle birlikte işçiler gelmeye başlamıştı. Büyük kapının altından parlak bayrakları ve daha koyu kan rengi tabutlarıyla fabrika işçilerinin geçtiğini görüyorduk. Yüzleri gözyaşına boğulmuş bu sert adamların omuzlarında hiç rendelenmeden kaba tahtadan yapılmış ve sonra kırmızıya boyanmış tabutlar vardı. Onların arkasından hıçkıran, inleyen ya da ölü gibi, dimdik yürüyen kadınlar geliyordu. Birkaç tabut açılmış ve kapakları arkadan geliyor, ötekiler altın ya da gümüş işlemeli kumaşlarla örtülmüş ya da tahtanın üzerine bir asker kasketi çivilenmişti. Yapma çiçeklerden oluşan bir sürü çelenk izliyordu korteji.

Tabutların geçmesi için açılan ve sonra, hemen kapanan kalabalığın arasından kortej ağır ağır bize doğru yaklaşıyordu. Büyük kapının altından, kırmızının her tonundan oluşan bir bayrak seli akıyordu. Üzerlerinde altın ve gümüş simden yazılı yazılar ve bayrak direklerinin tepesinde de siyah krepler dalgalanıyordu. Ayrıca üzerlerinde beyaz yazılar bulunan siyah anarşist bayraklar da vardı. Bando, devrim cenaze marşını çalıyor ve başları açık, muazzam koronun sesleri arasından, tabutları taşıyanların kesik sesleriyle, boğulmaya çalışılan hıçkırıklar işitiliyordu.

Fabrika işçilerine karışmış kendi tabutlarını taşıyan askeri birlikler, arkasından tören adımlarıyla yürüyen süvari kıtaları, topçu bataryaları geliyordu. Topların üstü sanki sonsuza dek kalacak olan siyah ve kırmızı kumaşla örtülmüştü. Bayraklar üzerinde «Yaşasın 3. enternasyonal» ya da «Dürüst, demokratik ve genel bir barış istiyoruz» yazıları yazılmıştı.

Sonunda cenaze mezarın başına dek geldi

ve tabutlarla birlikte toprak yığınını aşarak mezara indi. Aralarında, tıknaz, sağlam pek çok halk kadını vardı. Arkadan genç ve kederli kadınlar, oğullarını ya da kocalarını bırakmak istemeyen ve yaralı hayvanlar gibi inleyen yüzleri buruşuk yaşlı kadınlar geliyordu. Ölülerini mezarda da izlemek istiyor ve kendilerini tutan merhametli ellerden sıyrılmaya çalışıyorlardı. Yoksul insanların birbirlerini sevmeleri böyleydi işte.

Bütün gün İberya kapısından gelerek Nikolskaya caddesinden alanı terkeden cenaze alayı, kızıl bayraklardan oluşan bir sel halinde umut, kardeşlik ve geleceğe ilişkin sözler bağırarak elli bin kişinin arasından, tüm dünya işçileriyle gelecek kuşakların arasından geçti gitti...

Beş yüz tabut birer birer mezara kondu. Akşamın alacakaranlığı ortalığa çöktüğünde bayraklar hâlâ dalgalanıyor, bando sürekli olarak cenaze marşını çalıyor ve büyük kalabalık, şarkılarıyla ortalığı inletiyordu. Ağaçların çıplak dallarına çelenkler asıldı renk renk garip çiçekleriyle. İki yüz insan kürekleri kaptı ve şarkıların arasından tabutlar üzerine atılan toprakların boğuk gürültüsü işitildi sonra...

Işıklar göründü o zaman. Son bayraklar da geçtiler ve son kadınlar da arkalarına bir kez daha acıyla baktıktan sonra ayrıldılar. Yavaş yavaş proleter dalgası da geniş meydandan uzaklaştı...

O zaman anladım ki dindar Rus halkının kendisine göğün yollarını açmak için artık yeryüzünde görkemli bir ülke kurmak üzereydi ve bu uğurda ölmek öylesine büyük bir onurdu ki...

ON BİRİNCİ BÖLÜM

İKTİDARIN ELE GEÇİRİLMESİ

RUSYA'DA YAŞAYAN HALKLARA İLİŞKİN HAKLARBİLDİRİSİ

İçinde bulunduğumuz yılın haziran ayında yapılan birinci Sovyet Kongresi, Rusya halklarının kendi kendilerini yönetme hakkını açıkça belirlemişti.

Kasımda toplanan İkinci Sovyet Kongresi ise, Rusya'da yaşayan halkların bu vazgeçilmez hakkını kesinlikle doğrulamıştır.

Bu kongrenin dileğine uyan Halk Komiserleri Kurulu, milletler sorunu üzerinde yapacağı girişimlere temel olarak aşağıdaki ilkeleri getirmeye karar vermiştir.

1 — Rus halklarının eşitliği ve egemenliği,

2 — Tüm ayrılma ve bağımsız bir devlet oluşturma hakları da dahil olmak üzere Rusya'da yaşayan halkların serbestçe kendi kendilerini yönetebilme hakkı,

3 — Dinsel ve ulusal nitelikteki kısıtlamalarla her türlü ayrılıkların kaldırılması,

4 — Rus toprakları üzerinde yaşayan etnik grupların ve azınlıktaki ulusların serbestçe gelişmeleri.

Milliyetler Komisyonunun kuruluşundan hemen sonra yaptırım kararnameleri hazırlanacaktır.

Rus Halkı Adına
Milliyetler Komiseri:
Jozef ÇUGAŞVİLİ STALİN
Halk Komiserleri Kurulu Başkanı
V. ULYANOV (LENİN)
14 Kasım 1917

Kiev Merkez Rada'sı Ukrayna Cumhuriyetini derhal bağımsız ilân etti ve Finlandiya Hükümeti Helsingfors Senatosuna benzer bir karar aldırttı. Sibirya ve Kafkasya'da bağımsız hükümetler doğdu. Polonya'da, Savaş Yüksek Komitesi Rus Ordusundaki Polonyalı birlikleri hemen geri çekerek ordu komitelerini kaldırdı ve sıkı bir disiplin uygulamaya başladı.

Tüm bu hükümetlerle eylemlerin ortak iki yönü vardı: birincisi varlıklı sınıflarca yönetiliyorlardı ve ikincisi Bolşevizmden hem korkuyor ve hem de nefret ediyorlardı.

Bu karışıklıkların ortasında Halk Komiserleri Kurulu sosyalist düzenin kurulması için canla başla çalışıyordu. Sosyal sigortalar, işçi denetimi, yerel toprak komiteleri, her türlü titr ve rütbenin kaldırılması, eski mahkemelerin kapanması ve yeni halk mahkemelerinin kurulması üzerine sürekli kararnameler yayımlıyordu.

Kara ve Deniz Kuvvetleri delegeleri yeni hükümeti ard arda kutlamaya geliyorlardı.

Bir gün Smolni önünde siperlerden dönen üstleri başları dökük bir alay gördüm. Büyük giriş kapısının önüne yayılmış zayıf ve sapsarı yüzlü askerler, sanki içinde Allah varmış gibi büyük binaya bakıyorlar, kimileri ise kapının üstündeki çarlık kartallarını göstererek gülüyorlardı. O sırada Kızıl Muhafızlar nöbet değiştirmeye geldiler. Tüm askerler, adından çok söz edilen ama hiç görülmeyen bir şeye bakar gibi büyük bir merakla bakmaya başladılar. Ve içten gülerek, sıralarından ayrılıp Kızıl Muhafızların omuzlarına vurmaya ve yarı alaylı yarı övgülü sözler söylemeye başladılar...

Geçici hükümet artık ortadan kalkmıştı. 15 kasım günü başkentin tüm kiliselerindeki papazlar onun için dua etmeyi kestiler. Gelgele-

lim, Lenin'in Tsik'e söylediği gibi, iktidarın ele geçirilme işlevi henüz başlangıcında bulunuyordu. Ülkenin ekonomik yaşamına egemen olan, silahları elinden alınmış muhalefet, karışıklık çıkarmaya koyularak Rus halkının ortak eylemler için gösterdiği tüm zekâyı da kullanıp Sovyetleri küçük düşürmek ve zayıflatmak için engelleri çoğaltmaya koyuldu.

İyice pişirilip kotarılmış memurlar grevi, büyük ticari kuruluşlar ve bankalar tarafından parasal destek görüyor ve hükümet örgütünü ele geçirmek için Bolşeviklerin yaptıkları tüm girişimler büyük bir direnişle karşılaşıyordu.

Troçki Dışişleri Bakanlığına gittiği zaman memurlar onu tanımayı reddederek odalarına kapandılar. Kapılar zorlanıp da içeri girildiği zaman istifalarını vermekte gecikmediler. Arşivlerin anahtarları istendiğinde ancak kilitleri kırmak için işçiler getirildiğini görünce razı oldular anahtarları vermeye. O zaman da, eski Bakanlık Müsteşarı Neratov'un gizli anlaşmaları da yanında götürerek sırra kadem bastığı anlaşıldı...

Şiapnikov, Çalışma Bakanlığını ele geçirmeyi denedi. Hava çok soğuk olmasına karşın ateş yakmak için kimse ortalıklarda görünmüyordu. Yüzlerce memurun arasından bir tanesi bile bakanın odasının nerede olduğunu söylemedi kendisine...

13 kasımda Halk Yardımlaşma Komiseri seçilen Aleksandra Kollantay bakanlığa adımını atar atmaz yalnızca kırk kadar memurun dışında kalanların büyük bir grevi ile karşılaştı. Büyük kentlerin yoksullarıyla düşkünler evinde kalanlar ise daha berbat bir durumdaydılar. Açlıktan ölen sakatlarla, yüzleri morarmış ve solmuş yetimlerden oluşan temsilciler bakanlığı ku-

şatıyordu. Kollantay, gözleri yaş içinde, kasa ve büroların anahtarlarını verene dek tüm grevcileri hapsettirdi. Anahtarları ele geçirdiği zaman da, eski bakan Kontes Papina'nın paralarla birlikte çekip gittiğini ve Kurucu Meclisin emri olmadan onları geri vermeyi reddettiğini anlattılar kendisine.

Ziraat, Levazım ve Maliye Bakanlıklarında da benzeri olaylar sürüyordu. Emeklilik haklarını ve yerlerini yitirecekleri tehdidi altında görevleri başlarına dönmeleri istenen memurlar ya karşılık vermiyorlar ya da sabotajda bulunmak üzere geri geliyorlardı... Hemen tüm «Entelijantsiya» antibolşevikti ve sovyet hükümeti için yeni memur bulabilmek büsbütün olanaksızdı...

Yalnızca spekülatörlerin gizli bir kapıdan girebildiği tüm özel bankalar inatları kapılarını kapatıyorlar, Bolşevik komiserler geldiklerinde memurlar defterleri ve paraları kaçırarak ortadan yok oluyorlardı. Smolni'den gelen emirleri dinlemeyip buna karşın Belediye Dumasıyla Kurtuluş Komitesine özel olarak büyük miktarlarda ödemede bulunan ve para basımıyla hazineden sorumlu olanların dışında tüm Devlet Bankası memurları grevdeydiler...

Bir Kızıl Muhafız taburuyla iki kez bankaya gelen bir komiser, hükümet harcamaları için gerekli büyük miktarların kendisine ödenmesini isteyince ilk gelişinde orada bulunan Belediye Duması üyeleri, Menşevik ve Devrimci Sosyalist Parti liderleri girişimin sonuçları üzerinde öylesine ciddi açıklamalarda bulundular ki komiser ürküverdi, ikincisinde ise getirdiği bir emri her türlü yasalara uyarak okumasına karşın bir memur emrin ne mührü ve ne tarihi olduğunu söyleyince resmî belgelere karşı Rusların gösterdikleri saygı hemen çekilmeye zorladı komiseri...

Halk kredi bankasının memurları tüm defterleri yok ettiklerinden Rusya'nın öteki ülkelerle ilgili tüm parasal raporları kayboldu.

Levazım Komiteleri ve kamu yararı belediye hizmetler yönetimi ya çalışmıyor ya da işleri baltalıyordu. Halk ihtiyaçlarının ivediliği karşısında yardım etmek ya da hizmet yönetimini ele almak isteyen Bolşevikler tüm memurların grevleriyle karşılaşıyor ve Duma Rusya'nın dört bir yanına telgraflar yağdırarak Bolşeviklerin belediye özerkliğini bozduklarını bildiriyordu.

Genel Kurmayda, Savaş ve Donanma Bakanlıklarındaki yaşlı memurlar çalışmaya razı olsalar bile ordu komiteleriyle yüksek komutanlık cephedeki birliklerin durumlarını tehlikeye sokmak pahasına sovyet eylemlerini taşımayı reddediyor, düşmanca ve trenleri zorla ele geçirerek demiryolu memurlarını tutuklamak gerekiyordu. O zaman da Vikjel tutukluları serbest bırakmak için genel grevle tehdit ediyordu hükümeti...

Smolni'nin güçsüzlüğü açıktı. Gazeteler, yakıt sıkıntısı nedeniyle Petrograd'daki tüm fabrikaların üç hafta sonra kapanacağını yazıyor, Vikjel 1 aralıktan sonra trenlerin işlemeyeceğini bildiriyordu. Petrograd'ın yalnızca üç günlük yiyeceği kalmış ve tüm gelişler durdurulmuştu. Cephede, ordu açlıktan ölüyor, Kurtuluş Komitesiyle çeşitli merkez örgütleri ülkenin her yanına duyurular yollayarak halkı hükümet kararnamelerini dinlememeye çağırıyordu. Müttefik elçilikler ya soğuk bir ilgisizlik gösteriyor ya da açıkça düşmanlık taslıyorlardı. Yakalandıklarının ertesi gününden başlayarak başka bir adla yeniden yayınlanan muhalefet gazeteleri yeni rejimle alay ediyor, «Novaia Zizn» onu «demagoji ve güçsüzlük ittifakı» olarak görüyordu.

Hükümet her gün, günlük ihtiyaçlar çamuruna gömülmektedir. Bolşevikler iktidarı kolayca ele geçirdiler ama onu kullanmada yeteneksizler.

Mevcut hükümet mekanizmasının ellerinde tutamayarak, serbest ve kolay bir biçimde işleyişinin, sosyalist deneylerinin ihtiyaçlarına karşılık verebileceği yeni mekanizmayı da yaratamıyorlar.

Yalnızca dil ve kalemi konuşturmak sorunu ortaya çıktığı zaman bile parti çalışmaları için adam bulamayan Bolşevikler, devlet yaşamının o kadar karışık ve o kadar çeşitli özel işlerinin yürütülmesi için gerekli olan personeli nereden bulacaklar?

Yeni hükümet çırpınıp gürültü çıkarıyor ve hepsi birbirinden daha «sosyalist» ve daha «radikal» kararnamelerle ülkeyi boğup duruyor.

Bir gün gelecek torunlarımızın şaşırıp kalacağı bu kâğıt sosyalizminde ise güncel sorunları çözmek konusunda ne bir istek ve ne de bir yetenek var.

Bununla birlikte yeni bir hükümetin oluşturulması için Vikjel'in topladığı konferans gece gündüz çalışıyordu. İki parti şimdiden yeni hükümetin oluşturacağı temel üzerinde ilke anlaşmasına varmışlardı bile. Halk Kurulu'nun oluşumu üzerinde tartışma yapılıyor ve Başbakan olarak Çernov'un başkanlığında bir deneme kabinesi üzerinde anlaşılıyordu. Azınlık bir Bolşevik grubu olacaktı ama Troçki ve Lenin dışarda bırakılacaklardı.

Devrimci Sosyalist ve Menşevik Partileri Merkez Komiteleriyle köylü Sovyetleri Yürütme Komitesi, Bolşeviklerin caniyane politikalarına karşı olmakla birlikte «kardeş kanı dökülmesine» engel olmak için onların Halk Kuruluna girmelerine karşı çıkmamışlardı.

Ama Kerenski'nin kaçışı ve Bolşeviklerin her yerde elde ettikleri başarılar durumu değiştirdi. 16 Kasım günü Tsik'in bir toplantı sırasında Sol Devrimci Sosyalistler, Bolşeviklerin öteki sosya-

list partileri de içeren bir koalisyon hükümeti kurmalarını isteyerek, yoksa Tsik'ten ve Devrimci Askeri Komiteden çekileceklerini açıkladılar. Malkin şöyle konuştu:

— Barikatların iki yanında da arkadaşlarımızın öldüğü Moskova'dan gelen haberler bir kez daha iktidar sorunuyla karşı karşıya bırakmaktadır bizleri. Böyle davranmak yalnızca hakkımız değil görevimizdir de... Smolni duvarları arasında Bolşeviklerle birlikte burada toplanmak ve bu kürsüden konuşmak hakkını elde ettik. İçerde parti mücadelesinden sonra, eğer uzlaşma istemezseniz Smolni dışında da kavga vermek zorunda kalacağız... Demokrasiye kabul edilebilir bir uzlaşma önerisi getirmemiz gerek.

Bu ültimatomu incelemek için verilen aradan sonra Bolşevikler Kamenev'in okuyacağı aşağıdaki kararla geri döndüler salona.

7 Kasım devriminin elde ettikleri haklar olan sovyet iktidarı, barış ve toprak kararnameleri, işçi sınıfının silahlandırılması gibi konuları tanıyan ve işçi, köylü, asker temsilciler Sovyetlerini oluşturan tüm sosyalist parti temsilcilerinin hükümete katılmasını dileyen Merkez Yürütme Komitesi, hükümeti oluşturmak için başlatılmış olan görüşmeleri tüm sosyalist partilerle birlikte sürdürmeye karar verir ve aşağıdaki koşulların anlaşmaya temel olması konusunda diretir:

Hükümet, genişletilip üye sayısı 150'ye çıkarılacak olan Tsik önünde sorumludur. İşçi ve asker temsilcilerin oluşturacağı bu 150 delegeye ek olarak taşra köylü sovyetlerinden 75 delege, ordu ve donanmadan 80 delege, sendikalardan 40 delege (üyelerinin sayısıyla orantılı olarak çeşitli Rusbirliği Sendikalarından 25 delege, Vikjel'den 10 delege ve postacılar sendikasından 5 delege) ve Petrograd Belediye Duması sosyalist gruplarından 50 delege katılacaklardır. Hükümetteki bakanlıklardan en az yarısı Bolşevik

partisine verilecek, ayrıca Dışişleri, İçişleri ve Çalışma Bakanlıkları da zorunlu olarak Bolşeviklere bırakılacaktır. Petrograd ve Moskova yörelerindeki Birlik Komutanlıkları Petrograd ve Moskova işçi ve asker temsilciler Sovyetleri delegelerince yürütülecektir. Hükümet sistemli olarak Rusya'daki işçi kitlelerinin silahlandırılmasını örgütleyecektir. Lenin ve Troçki'nin hükümete katılmaları gerekli görülür.

Sonra Kamenev açıklamaya başladı:

— Konferansın önerdiği sözde «Halk Kurulu»nun 420 kadar üyesi olacak. 150 Bolşevik, karşı-devrimci eski Tsik delegeleri, belediye dumalarının seçtiği ve hepsi Kornilov yanlısı 100 üye, Avksentiyev'in seçeceği 100 köylü sovyet delegesi ve askerleri temsilden yoksun eski ordu komitelerinden 80 delege. Eski Tsik üyeleriyle belediye üyelerini kabul etmiyoruz. Köylü Sovyet delegeleri, bizim çağıracağımız köylü kongresince seçilmelidir. Bu kongre aynı zamanda yeni yürütme komitesini de seçecektir. Lenin ve Troçki'yi dışarda bırakmak önerisi partimizi başsız bırakmak eğilimi taşıdığından bizim için kabul edilemez. Ayrıca bu Halk Kurulunu da gerekli görmüyoruz. Sovyetler tüm sosyalist partilere açıktır ve Tsik, halk arasındaki gerçek önemlerine göre onları temsil etmektedir...

Sol Devrimci Sosyalistler adına konuşan Karelin, Tarım Bakanlığının kendilerine bırakılmasını isteyerek ve köylü temsilcileri gibi birtakım ayrıntıları değiştirmek hakkını saklı tutarak Bolşevik kararı yönünde oy kullanacaklarını açıkladı. Koşulları kabul edildi.

Sonra, Petrograd Sovyetinin bir toplantısında yeni hükümetin oluşturulması konusunda sorulan bir soruya Troçki şöyle karşılık verdi:

— Bunlardan haberim yok. Görüşmelere katılmıyorum ben. Ama yine de büyük bir önem taşıdıklarını sanmıyorum...

Gece konferansta herkes sıkıntılıydı ve Belediye Duma delegeleri salondan çekildiler...

Smolni'de bile Bolşevik partisi sıralarında Lenin'e karşı güçlü bir muhalefet oluşmaya başlıyordu. 17 kasım akşamı büyük toplantı salonu adamakıllı dolmuştu ve böylesine ağır bir havada Tsik toplantısı başladı.

Bolşevik Larin, Kurucu Meclis seçim tarihinin yaklaştığını ve siyasal terörizmi artık bırakmak zamanının geldiğini söyledi:

— Basın özgürlüğüne karşı alınan önlemleri değiştirmek gerek. Mücadele zamanında haklıydılar ve karışıklık çıkarmaya kışkırtan durumlar dışında basın özgür olmalıdır.

Kendi partisinden yükselen ıslık ve yuhalar ortasında Larin aşağıdaki öneriyi getirdi toplantıya:

Halk komiserleri kurulunun basın üzerine yayınladığı kararname geçersiz kılınmıştır.

Siyasal baskı önlemleri, yalnızca Tsik'in temsil edilen partilerin önem oranına göre seçeceği özel bir mahkeme kararıyla uygulanır. Bu mahkeme, önceki baskı önlemleri konusunda revizyon hakkını da elinde tutar.

Bu metin, Sol Devrimci Sosyalistlerle Bolşeviklerin bir kesiminde bile alkışlarla karşılandı.

Lenin grubu adına konuşan Avanessov, sosyalist partiler arasında anlaşma oluncaya dek basın sorununun ertelenmesini istedi. Bu öneri ise ezici bir çoğunlukla geri çevrildi.

— Şimdiki devrim özel mülkiyete saldırmakta duraksamamıştır, diye konuşmasını sürdürdü Avanessov. Basın sorunu, özel mülkiyet sorunu gibi düşünülmelidir.

Ve sonra Bolşevik grubunun resmî kararını okudu:

Ayaklanma sırasında ve karşı-devrim girişimlerinin ezilmesi süresince burjuva gazetelerinin yasaklanması, yalnızca bir mücadele aracı olarak kalmamış, aynı zamanda yeni basın rejiminin getirilmesi için gerekli ve geçici bir önlem olmuştur. Yeni rejimde, kâğıt ve basımevleri sahipleri olan kapitalistler kamuoyunu artık kolayca ve keyiflerine göre oluşturamayacaklardır.

Kâğıt stoklarına ve basımevlerine el koyarak ve onları sovyet iktidarına devrederek görevimizi sürdürmek zorundayız. Başkentte ve taşrada parti ve gruplar böylece temsil ettikleri fikirlerin gerçek önemiyle, yani üye sayılarıyla orantılı olarak ellerine teknik olanakları geçirmiş olacaklardır. Sözde «basın özgürlüğü»nün yeniden getirilmesi, yani kamu bilincini zehirleyen kapitalistlere basımevi ve kâğıtların geri verilmesi sermaye önünde alçakça bir teslimiyet olacak, işçi ve köylü devriminin en önemli mevzilerinden birini terk anlamına gelecek, tek sözcükle tartışmasız karşı-devrimci bir eylem olacaktır bu.

Parti Merkez Komitesi, Tsik Bolşevik fraksiyonuna eski basın rejimini geri getirmeye yönelik her öneriyi geri çevirmeye ve karşı-devrimci burjuva çıkarlarına alçakça hizmet etmek duygusuyla küçük burjuva artfikirlerinin dikte ettirdiği istem ve iddialara karşı Halk Komiserleri Kurulunu eksiksiz desteklemeye çağırır.

Bu kararın okunması Sol Devrimci Sosyalistlerin alaycı laf atmaları ve karşıt Bolşeviklerin gücenmiş protestolarıyla kesildi. Karelin hırsla yerinden fırlayarak konuştu:

— Üç hafta önce Bolşevikler basın özgürlüğünün en ateşeli savunucusuydular. Bu kararın gerekçeleri, «yüzkaralar»la çar rejiminin sansür komisyonunca ileri sürülen görüşleri aynen anımsatmaktadır. Onlar da halk bilincini zehirleyenlerden söz ediyorlardı.

Troçki uzun uzun kararı savunduktan son-

ra iç savaş sırasındaki basınla zaferden sonraki basın arasındaki ayrıcalıklara değindi.

— İç savaş sırasında şiddet kullanmak hakkı yalnızca ezilenlere aittir. (Bağrışlar: nerede şimdi ezilenler?) düşmana karşı kazandığımız zafer henüz tam değildir ve gazeteler bizim için birer silahtırlar. Bu koşullarda gazetelerin yasaklanması bizim için yasal savunma önlemidir...

Sonra zaferi izleyen günlerin basın sorununa geçerek:

— Basın özgürlüğü konusunda sosyalistlerin tutumu, ticaret özgürlüğü konusundaki tutumlarını yansıtmaktadır aynen... Bugün Rusya'da örgütlenmiş demokratik iktidar, sanayide olduğu gibi basının da özel mülkiyet egemenliğini ortadan kaldırmak istemektedir... Sovyet iktidarı tüm basımevlerine el koymak zorundadır. (Bağrışmalar: Pravda basımevine de el koyun).

— Burjuvazinin basın üzerindeki tekeli kaldırılmalıdır. Yoksa iktidarı ele geçirmenin bir anlamı kalmaz. Her yurttaş grubu kendi basımevi ve kâğıdına sahip olabilmelidir. Kâğıt ve basımevi mülkiyet hakkı günümüzde önce işçi ve köylülerin, sonra birer azınlık olan burjuvazinindir. İktidarın sovyetlerin eline geçmesi, tüm varlık koşullarının da köklü bir değişimini birlikte getirecek ve bu değişim basında da gerekli olarak kendini gösterecektir... Bankaları millileştirirsek, parayla çıkan gazetelerin varlığına nasıl izin verebiliriz. Bu böyle bilinsin. (Alkışlar ve öfkeli haykırmalar).

Karelin, Tsik'in böyle önemli bir konuda, özel bir komisyonca daha önce görüşülmeden karar veremeyeceğini savunarak bir kez daha basın özgürlüğü konusunda ateşli bir savunma yaptı.

O zaman, sakin, kaygısız, alnı kırışmış olarak Lenin kürsüye geldi ve ağır ağır, sözcükleri seçerek konuşmaya başladı. Her cümlesi birer çekiç darbesi gibi iniyordu:

— İç savaş daha bitmemiştir ve düşman her zaman karşımızdadır. Bu nedenle basına karşı yönelen baskı önlemlerini kaldırmak olanaksızdır. Biz Bolşevikler, iktidarı ele geçireceğimiz zaman burjuva basınını kaldıracağımızı söyledik. Burjuva basınının varlığına göz yummak demek sosyalistliği bırakmak demektir. Devrim bir kez yapıldıktan sonra zamanı oyalamak, yerinde saymak diye bir şey olmaz, ya ileri gedeceksiniz ya da geriye. Basın özgürlüğünden söz eden kimse geriye gidiyor ve sosyalizme doğru ileri yürüşümüzü engelliyor demektir.

«İlk devrim nasıl çar boyunduruğunu silkip atmışsa biz de kapitalist boyunduruğu silkip attık. İlk devrim çar basınını kaldırmakta nasıl haklıysa bizim de burjuva basınını kaldırmak o kadar hakkımız. Basın özgürlüğü sorununu, sınıf mücadelesinin öbür sorunlarından ayırmak olanaksızdır. Bu gazeteleri kaldıracağımıza söz verdik ve sözümüzü tuttuk. Halkın büyük çoğunluğu bizi onaylamaktadır.

«Ayaklanmanın bittiği şu anda, sovyet iktidarına karşı çıkmaları ya da halkı silahlı bir ayaklanmaya kışkırtmaları dışında öteki sosyalist parti gazetelerini yasaklamayı kesinlikle düşünmüyoruz.

«Yalnızca, sosyalist basın özgürlüğü kisvesi altında ve burjuvazinin gizli yardımlarıyla basımevi, basım mürekkebi ve kâğıt tekelini ellerine geçirmelerine izin vermeyeceğiz. Bu gereçler artık sovyet otoritesinin mülkiyetine geçmiştir ve üye sayılarıyla orantılı olarak önce sosyalist partiler arasında bölüşülmelidir.»

Sonra oylamaya geçildi. Sol Devrimci Sosyalistlerle Larin'in kararı 22'ye karşı 31 oyla geri çevrildi. Lenin'in önerisi ise 24'e karşı 34 oyla kabul edildi. Azınlıkta bulunan Bolşeviklerden Riazanov ve Lozovski basın özgürlüğünü kısıtlayan herhangi bir karara oy veremeyeceklerini bildirdiler.

Oylamadan sonra Sol Devrimci Sosyalistler sorumluluklarını bırakmak zorunda olduklarını söyleyerek Devrimci Askeri Komiteden ve ellerinde bulundurdukları önemli görevlerden çekildiler. Halk komiserleri kurulundan beş üye aşağıdaki demeci vererek istifa ettiler. Bunlar Nogin, Rikov, Miliutin ve Teodoroviç idi.

Bizler, tüm sosyalist partileri içeren sosyalist bir hükümetten yanayız. Kahraman Kasım günlerinde devrim ordusuyla işçi sınıfının elde ettiği hakların yalnızca böyle bir hükümet tarafından güçlendirileceğine inanıyoruz. Bu çözümün dışında bir tek olanak görüyoruz: siyasal terörizm yoluyla tüm Bolşeviklerden oluşan bir hükümetin devamı. Ve Halk Komiserleri Kurulu bu yola girmiş bulunmaktadır. Onu bu yolda izleyemeyiz, izlemek de istemeyiz. Böyle bir yolun, siyasal yaşamdan büyük proleter örgütlerin elenmesine, sorumsuz bir rejimin yerleşmesine, ülke ve devrimin çökmesine gideceğini düşünüyoruz. Böyle bir siyasetin sorumluluğunu üzerine alamadığımızdan Tsik önünde halk komiserleri görevlerimizden istifa ediyoruz.

İstifa etmeyen diğer komiserler de bu beyanatı imzalamaktan geri kalmadılar: Riazanov, basım komiseri Derbişev, Devlet Basımevi Komiseri Arbuzov, Kızıl Muhafızlar Komiseri Tureniev, Çalışma Komiserliğinden Feodorov ve Yasa çalışmaları seksiyon şefi Larin.

Aynı zamanda Kamenev, Rikov, Miliutin, Zinoviev ve Nogin, gerekçelerini açıklayarak Bolşevik parti merkez komitesinden çekildiler.

İşçi ve asker temsilcileri Sovyetleri Rusbirliği 2. Kongresince kabul edilen barış programının yürütülmesi ve Kurucu Meclisin istenilen zamanda toplanabilmesini sağlamak için ve Kaledin tarafından devrimin ezilmesini, ortalığı tehdit eden açlığı ve yeni bir kan dökülmesini engellemek üzere tüm sosyalist partilerin katılacağı bir hükümetin oluşturulmasını gerekli buluyoruz.

Demokrasinin çeşitli grupları arasında kurulacak bir barışa susamış ve kan dökülmesini istemeyen askerlerle proletarya çoğunluğunun iradesine karşı yürütülen Merkez Komitenin yıkıcı siyasetini kabul edemeyiz. Bu nedenle, işçi ve asker kitlelerine fikirlerimizi söylemek hakkını elde etmek için Merkez Komitesi üyeliğinden ayrılıyoruz.

Partimizin iktidara geldiği bir zamanda, zafer günlerinde ayrılıyoruz Merkez Komiteden. Zira Merkez Komite yöneticileri tarafından yürütülen siyasetin, bizi proletaryanın ezilmesine ve zaferin getirdiği hakları kaybolmasına götüreceğini bildiğimizden, buna daha uzun zaman göz yumamayız.

İşçi kitleleriyle garnizon askerleri kaygılanıyor, içten içe kaynıyor ve Smolny ile Bolşevikler arasında çıkan bölünmelerin büyük bir sevinç yarattığı konferansa delegeler göndererek yeni bir hükümet oluşturulmasını istiyordu.

Ama Lenin grubunun karşılığı kesin ve çabuk oldu. Şliapnikov ve Teodoroviç parti disiplinine boyun eğerek görevlerinin başına döndüler. Kamenev, Tsik başkanlığından alınarak yerine Sverdlov getirildi. Zinoviev'in elinden de Petrograd Sovyet Başkanlığı alındı. 20 kasım sabahı Pravda gazetesi Lenin'in yazdığı acımasız bir açıklamayı Rus halkına tanıtıyor, basılmış yüzbinlerce afiş duvarlara yapıştırılıyor ve tüm Rusya'da dağıtılıyordu :

Sovyetler 2. Rusbirliği Kongresi iktidarı Bolşevik Partüsine vermiştir. Yalnızca bu parti tarafından ku-

rulan bir hükümet bir sovyet hükümeti olabilir. Bolşevik Partisi Merkez Komitesinin, yeni hükümetin kurulmasından birkaç saat önce ve Sovyetler Rusbirliği 2. Kongresine üyelerinin listesini vermeden Sol Devrimci Sosyalistlerin en gözde üç üyesi olan Kamkov, Spiro ve Karelin'i çağırarak kendilerinden yeni hükümete katılmalarını istemiştir. Devrimci Sosyalist arkadaşların bunu kabul etmemelerini üzüntüyle karşılıyor ve işçi sınıfının savunucuları ve devrimciler yönünden bu red cevabını geçersiz olarak görüyoruz. Sol Devrimci Sosyalistleri hükümete almaya her zaman hazırız. Ama Sovyetler Rusbirliği 2. Kongresinde çoğunluk partisi olarak halkın önünde, hükümeti oluşturmak görev ve hakkımız olduğunu bildiririz.

Arkadaşlar, partimizin Merkez Komitesinden birtakım üyelerle Halk Komiserleri Kurulundan birkaç üye, Kamenev, Zinoviev, Nogin, Rikov, Miliutin ve öteki bazı üyeler 17 kasım günü Merkez Komitesinden ve son üç üye de Halk Komiserleri Kurulundan çekilmişlerdir.

Bizden ayrılan arkadaşlar birer kaçak gibi hareket etmişlerdir. Çünkü yalnızca kendilerine verilen görevleri bırakmakla kalmamış, ayrıca Partimiz Merkez Komite yöntemlerine de karşı çıkmışlardır. Oysaki bu yöntemlere göre Petrograd ve Moskova Parti örgütlerinin kararlarını beklemeleri gerekirdi çekilmeden önce.

Bu kaçışı kesinlikle kınıyoruz. Bilinçli tüm işçilerin, askerlerin ve köylülerin ister partimize ait olsunlar, ister sempatizanı olsunlar, böyle bir ayrılışı kınayacaklarından kuşkumuz yok.

Bu kaçaklardan ikisi olan Kamenev ile Zinoviev'in Petrograd ayaklanmasından önce de kaçak ve grev kırıcısı olarak hareket ettiklerini hatırlayın. 23 Ekim günü Merkez Komitesi kesin toplantısında ayaklanmaya karşı oy kullanmakla yetinmeyip ayrıca Merkez Komite kararından sonra bile işçiler arasında ayaklanma karşı eylemlerini sürdürmüşlerdir. Kitlelerin güçlü coşkusu, köylerdeki, siperlerdeki, cephe-

deki, Moskova ve Petrograd'daki milyonlarca köylü, asker ve işçilerin asil kahramanlıkları, o zaman bu kaçakları bir trenin yolu üzerindeki çalı çırpıyı süpürmesi gibi süpürüp atmıştır.

İnançsızları, bocalayanları, kuşku duyanları, burjuvazinin korkuttuklarını, ya da dolaylı dolaysız suç ortaklarının çığlıkları önünde hemen teslim oluverenleri bırakalım utançlarıyla başbaşa kalsınlar. İşçi kitleleri arasında, Petrograd, Moskova ya da başka yerlerdeki askerler arasında kararsızlık yoktur.

Arkalarında kitleleri değil, ama yalnızca Kornilovları, Şavinkovları, junkerleri ve benzerlerini bulunduran aydın grupların ültimatomları önünde eğilmeyeceğiz.

Tüm ülke, üzerinde bir fırtına soluğu esmiş gibi ayaklanıverdi. Hiçbir yerde «kaçaklar»ın halk önünde konuşmalarına ve açıklamalarda bulunmalarına izin verilmedi. Kayalıklara çarpan dalgaların erişilmez gücü gibi halkın sert kınayışları Tsik'in üstünde patladı durdu. Petrograd'daki fabrikaların, Volga'nın, cephenin kınama bildirilerini getiren delegeler Smolni'yi dolduruverdi. «Neden hükümetten çıkmak istediler? Devrimi yıkmak için burjuvaziden para mı almışlardı? Geri dönüp Merkez Komitesi kararlarına uymalarını istiyoruz.»

Yalnızca Petrograd garnizonu kararsızdı. 24 kasımda askerlerin yaptığı bir toplantıda tüm siyasi partilerin temsilcileri söz aldı... Lenin'in siyaseti ezici bir çoğunlukla kabul edilerek Sol Devrimci Sosyalist hükümete katılmaya çağırıldı...

Menşevikler son bir ültimatom vererek tüm bakanlarla junkerlerin salıverilmesini, kesintisiz bir özgürlüğün tüm gazetelere tanınmasını, Kızıl Muhafızların silahlarından arındırılmasını ve garnizonun Duma'nın emrine girmesini istediler.

Smolni, tüm sosyalist bakanlarla, çok azı dışında da tüm junkerlerin daha önce salıverildiklerini, burjuva basını dışında bütün gazetelerin özgür olduğunu ve Sovyetlerin askeri kuvvet komutanlıklarını ellerinde tutacaklarını bildirdi... 19 kasım günü yeni bir hükümet oluşturmaya çalışan Konferans dağıldı ve birer birer çekip Mohilev'e gittiler muhalefet üyeleri ve orada da Büyük Genel Kurmayın koruyuculuğu altında hükümet üstüne hükümet kurma girişimlerini sürdürdüler sonuna dek.

Bolşevikler aynı zamanda, Vikjel'in gücünü baltalamaya uğraşıyorlardı. Petrograd Sovyetinin yayımladığı bir duyuru tüm demiryolu işçilerini, Vikjel'i iktidarı bırakmak için zorlamaya çağırıyordu. 15 kasımda, köylülere karşı uyguladığı taktiği kullanarak 1 aralık tarihinde demiryolu işçilerini Rusbirliği Kongresine çağırdı Tsik. Vikjel iki hafta sonra kendi kongresini çağırarak karşılık verdi buna. 16 kasım günü Vikjel üyeleri Tsik'te yerlerini aldılar. 1 aralığı 2 aralığa bağlayan gece demiryolu işçileri Rusbirliği açılış toplantısında Tsik, Vikjel'e resmen ulaşım ve haberleşme komiserliğini önerdi ve Vikjel de bu öneriyi kabul etti.

İktidar sorununu bir çözüme bağlayan Bolşevikler pratik sorunlara yöneldiler hemen. Önce, ülkeyi, kenti ve orduyu beslemek gerekliydi. Gemici ve Kızıl Muhafızlardan oluşan ekipler depoları, garları dolaştılar, kanallardaki mavnaları araştırdılar, spekülatörlerce saklanan binlerce kilo yiyeceği topraktan çıkararak el koydular hepsine. Delegeler taşraya yollandı ve orada tarım komitelerinin yardımıyla büyük tüccarların tahıl depolarına el koydular. Tepeden tırnağa silahlanmış gemiciler beş bin kişilik gruplar halinde, Beyaz Muhafızların elinde bulunan kent-

leri ele geçirmek, düzeni sağlamak ve yiyecek bulmak göreviyle Güneye ve Sibirya'ya gönderildiler. Sibirya'yı boydan boya geçen demiryolu üzerinde yolcu trafiği iki hafta süreyle durduruldu ve her biri bir komiserin yönetiminde on üç tren, fabrika komitelerince toplanan demir çubuklar ve kumaşlarla yüklü olarak Sibiryalı köylülerce buğday ve patates karşılığı değiştirilmek üzere doğuya yollandı.

Kaledin Donetz havzası kömür madenlerini elinde tuttuğundan yakacak sorunu gittikçe ciddileşiyordu. Smolni, tiyatrolarda, mağazalarda ve lokantalarda elektrik kullanılmasını yasakladı, tramvay trafiğini azalttı ve tüccarların elindeki ısıtma odununa el koydu... Kömür yokluğu nedeniyle Petrograd fabrikaları kapanmak üzereyken Baltık denizciler donanmadan gelen iki yüz bin kilo kömürü işçilere gönderiverdiler...

Kasım sonuna doğru, önceleri Kışlık Saray kilerinde başgösteren mahzen yağmaları olmaya başladı. Sokaklar günlerce sarhoş askerle dolup taştı. Karşı-devrimin parmağı burada hemen belli oluyordu. Zira alaylara alkollü içki mağazalarının yerlerini gösteren planlar dağıtıyor ve başını kaldırmaya çalışıyordu. Smolni komiserleri önce sağduyuya çağrı yapmakla yetindiler ama bu, gittikçe artan karışıklığı önleyemiyor, askerlerle Kızıl Muhafızlar birbirlerine giriyorlardı. Sonunda Devrimci Askeri Komite, mitralyözlü gemici birlikleri göndererek yağmacılar üzerine ateş açtırdı ve çoğunu öldürttü. Sonra özel birlikler, baltalarla manzenlere gönderilerek şişeleri kırmak yada dinamitle havaya uçurmakla görevlendirildiler...

İyi ücret alan disiplinli Kızıl Muhafız taburları, eski milisin yerini almış gece gündüz nöbet tutuyordu Sovyet binalarında. Tüm mahalleler-

de, hafif suçlara bakmak üzere işçi ve askerlerce seçilmiş küçük devrim mahkemeleri kurulmuştu...

Spekülatörlerin esaslı vurgunlar çevirmeye devam ettikleri büyük oteller Kızıl Muhafızlarca kuşatılarak spekülatörler hapse atıldılar...

Sürekli olarak uyanık olan işçi sınıfı geniş bir gözetleme sistemi kurdu kendisine. Burjuva evlerini hizmetçiler yardımıyla gözetliyor ve tüm bilgileri Devrimci Askerî Komiteye aktarıyor ve o da gereken cezayı veriyordu. Duma eski üyesi Purişkieviç ile bir grup subay ve asilin hazırladıkları komplo böylece ele geçti. Subayları ayaklandırmak üzere hazırlık yapıyorlar ve Petrograd'a çağırmak için Kaledin'e mektup bile yazmaktan çekinmiyorlardı. Yine Kaledin'e para ve asker gönderen Petrograd Kadelerinin hazırladığı komplo da aynı yoldan ortaya çıkarıldı...

Kaçışının halkta uyandırdığı öfkeden korkan Neratov, gizli anlaşmalarla yeniden ortaya çıkarak tümünü Troçki'ye geri verdi ve o da hemen Pravda'da yayımına başladı anlaşmaların. Büyük bir skandaldı bu...

Hükümetin resmî organlarının reklam tekelini elinde bulundurduğunu bildiren bir kararnameyle basın özgürlüğüne yeni kısıtlamalar getirildi. Protesto olarak öbür gazeteler yayınlarını durdurdular ya da dinlemediler bu emri ve sonunda yasaklandılar. Ancak üç hafta sonra boyun eğmeye yanaştılar.

Bakanlıklarda memur grevleri sürüyor, sabotajlar ve ekonomik yaşamı engellemeler birbirlerini izliyordu. Smolni'nin arkasında ise yalnızca büyük olmasına karşın örgütlenmemiş bir halk kitlesi vardı. Onların desteğiyle Halk Komiserleri Kurulu düşmana karşı, devrimci eylemi-

ni başarıyla yönetebildi. Tüm Rusya'ya yayılan güçlü demeçlerle Lenin, halka anlayabilecekleri bir dilde devrimi açıklıyor, onu bizzat iktidara çağırıyor, varlıklı sınıfların direncini kırmaya ve hükümet örgütlerini zorla ele geçirmeye davet ediyordu. Devrimci düzen... Devrimci disiplin... Sıkı bir denetim ve hesap... Grev yok... Tembelliğe paydos...

20 kasım günü Devrimci Askeri Komite aşağıdaki duyuruyu yayımladı:

Zengin sınıflar, Sovyetler hükümetine, köylü, işçi ve asker hükümetine direnişe geçmiştir. Bu sınıf yanlıları, memurların çalışmasını engellemekte, bankada çalışanları hizmetleri aksatmaya çağırmakta ve demiryolu, posta ve telgraf ulaşımlarını kesmeye çalışmaktadır.

Onlara, ateşle oynadıklarını bildiririz. Ülke ve ordu açlık tehdidi altındadır. Buna karşı mücadele etmek için tüm hizmetlerin düzenli olarak işlemesi gerekir. İşçi ve köylü hükümeti, ordu ve ülkenin ihtiyaçlarını sağlamak için gerekli tüm önlemleri almaktadır.

Bu önlemlere karşı çıkmak halka karşı büyük bir suç işlemek demektir. Zengin sınıflarla, yanlılarına, sabotajların durmaması ve yiyecek ulaşımının kesilmesi halinde bunlardan ilk olarak kendilerinin zarar göreceğini haber veriyor ve uyarıyoruz.

Zengin sınıflar ve onların suç ortakları yiyecek alma hakkında yoksun kalacaklar, ellerinde bulunan yedek ve stok yiyecekler geri alınacak ve başlıca suçluların mallarına el konacaktır.

Ateşle oynayanları uyararak görevimizi yapmaktayız.

Bu etkili önlemlerin alınmasında tüm işçiler, askerler ve köylülerin onayını alacağımızdan eminiz.

22 kasım günü kentin duvarları aşağıdaki başlığı taşıyan afişlerle kaplanmıştı:

OLAĞANÜSTÜ BİLDİRİ

Halk Komiserleri Kurulu, Kuzey Cephesi Kurmayından aşağıdaki telgrafı almıştır:

Daha uzun süre dayanmak olanaksızdır. Bizi açlıktan ölmeye bırakmayınız. Birkaç günden beri Kuzey Cephe Ordusunda bir lokma ekmek kalmamıştır ve iki üç gün içinde de, şimdiye dek el sürülmemiş olarak kalan yedeklerden kendisine verilen bisküileri de bitirecektir. Birkaç gün içinde, insan gücünü aşan yokluklar sonucu aklını kaçıran, üstü başı yırtık, ayakkabısız, hasta, siperlerde geçen üç yılın yorgunluğunu taşıyan ve açlıktan ölen askerlerin oluşturacağı bir bozgunun başlayacağını öngören ordu delegeleri, birliklerden bir bölümünü sistemli olarak geriye çekmenin kaçınılmaz olduğunu söylemektedirler.

Devrimci Askeri Komite bu durumu Petrograd garnizonuna ve işçilerine duyurur ve en kesin önlemlerin zaman geçirmeden alınması gerektiğini bildirir. Oysaki, hükümet örgütlerinin, bankaların, hazinenin, demiryollarının, posta ve telgraf idarelerindeki yüksek düzeyde memurlar, cepheyi beslemek için uğraşan hükümetin çalışmalarını baltalayıp sabote etmektedirler.

Geçen her saat, binlerce askerin canına mal olabilir. Karşı-devrimci memurlar, açlıktan acı çeken ve cephede ölen kardeşlerimize karşı birer yüzsüz cani gibi davranmaktadırlar.

Devrimci Askeri Komite bu katilleri son kez uyarır. En ufak bir direniş ya da muhalefet durumunda suçlarına göre en şiddetli cezalara çarptırılacaklardır.

Tüm Rusya'daki asker ve işçiler öfkeden yerinde duramıyorlardı. Başkentteki devlet ve banka memurları yüzlerce duyuru ve çağrı dağıtarak durumu protesto ediyor ve kendilerini savunuyorlardı:

TÜM YURTTAŞLARIN DİKKATİNE
DEVLET BANKASI KAPALIDIR. NEDEN?

Bolşeviklerin bankaya yaptıkları şiddet eylemleri ve baskılar çalışmaları olanaksız kılmıştır. Halk komiserlerinin yaptıkları ilk girişim, on milyon ruble istemek olmuştur ve 27 kasım günü de nerede kullanılacağı konusunda belge vermeden yirmi beş milyon istemişlerdir...

Biz, Devlet Bankası memurları, millet hazinesinin soyulmasına katılamayız. Çalışmalarımızı durdurmuş bulunmaktayız...

Yurttaşlar, Devlet Bankasının parası, sizin paranızdır, alnınızın teriyle, kanınız pahasına, emeğinizle kazandığınız paradır.

Yurttaşlar, millet hazinesini yağmadan kurtarınız. Bizi şiddete karşı koruyunuz ve biz de hemen görevlerimizin başına dönelim.

Devlet Bankası Memurları

Levazım, Maliye bakanlıklarıyla, Levazım Özel Komitesinden yayımlanan bildiriler, Devrimci Askeri Komitenin memurların çalışmasına engel olduğunu ileri sürerek Smolni'ye karşı halkı yardıma çağırıyordu. Ama memurların işleri baltalayarak, halk ve orduyu aç bıraktıkları kanısı öylesine köklüydü ki işçi ve asker kitleleri inanmıyorlardı bu demeçlere. Buz gibi sokaklarda uzayıp giden ekmek kuyruklarında, Kerenski zamanında olduğu gibi artık hükümete küfredilmiyor ama «Çimoniks» sabotajcılara veryansın ediliyordu. Çünkü, hükümet, bakanlık memurlarının istemediği kendi hükümetleriydi, kendi sovyetleriydi...

Muhalefetin yüreği, döğüş organı Kurtuluş Komitesi olan Dumaydı. Halk Komiserlerinin yayımladığı tüm kararnamelere karşı çıkıyor, her

fırsatta Sovyet hükümetini tanımadığı bildiriyor ve Mohilev'in yapmacık karşı-devrimci hükümetleriyle açıkça işbirliği yapıyordu... 17 kasım günü, Kurtuluş Komitesi, tüm belediye meclislerine, Zemstvo'lara devrimci ve demokratik işçi, köylü, asker ve öteki yurttaş örgütlerine aşağıdaki çağrıyı gönderdi:

1 — Bolşevik hükümetini tanımayınız ve ona karşı mücadele veriniz.

2 — Tüm demokratik güçleri birleştirerek Rusbirliği Kurtuluş Komitesiyle işbirliğinde bulunmak için yerel yurt ve devrim kurtuluş komiteleri kurunuz ve birbirinizle olduğu kadar Rusbirliği Komitesiyle de sıkı ilişkide bulununuz.

Bununla birlikte Petrograd'daki Kurucu Meclis seçimlerinde Bolşevikler büyük bir çoğunluk sağlıyorlardı. Enternasyonalist Menşevikler bile bu çoğunluk karşısında yeni bir Duma seçmek gerektiğini ve eskisinin artık Petrograd halkının siyasal oluşumunu temsil etmediğini söylediler... İşçi örgütleri, askeri birlikler ve yöredeki köylüler bile Dumaya yazılar göndererek karşı-devrimci ve Kornilov yanlısı olarak niteliyorlar ve dağılmasını istiyorlardı. Duma'nın son günleri, normal birer ücret isteyen belediye işçilerinin ayaklanması ve grev tehditleri yüzünden oldukça fırtınalı geçti...

23 kasımda, Devrimci Askeri Komitenin yayımladığı bir kararname Duma'nın dağıtıldığını bildiriyordu. 29 Kasım günü Halk Komiserleri Kurulu, Duma'nın dağılmasını emrederek yeni bir Petrograd Belediye Dumasının seçilmesini istedi:

Kornilov olayından önce 2 eylül günü seçilmiş bulunan Petrograd Belediye Dumasının açık ve kesinlikle Petrograd halkını temsil etmediğini ve hal-

kın istem ve amaçlarıyla çeliştiğini, hiçbir siyasal güvenceden artık yararlanamayan çoğunluk üyelerinin işçi, asker ve köylü isteklerine karşı yöneltilmiş karşı-devrim girişimlerini desteklemek ve devlet çalışmalarını baltalamak için ayrıcalıklarını kullanmaya devam ettiklerini göz önüne alan,

Halk Komiserleri Kurulu, Petrograd halkını özerk Belediye siyasetini belirlemeye çağırarak aşağıdaki kararnameyi yayımlar:

1 — Belediye Duması 30 Kasım 1917 tarihinde dağıtılmıştır.

2 — Şimdiki Duma'nın atadığı tüm memurlar görevlerinin başında kalarak yeni Duma yerlerine geçeceklerini bildirinceye dek görevlerini sürdüreceklerdir.

3 — Tüm belediye memurları görevlerini yapmayı sürdüreceklerdir. Hizmetlerini yerine getirmeyenler işten çıkarılmış olarak kabul edileceklerdir.

4 — Yeni Petrograd Duma seçimleri, işbu kararnameyle birlikte yayımlanan «9 Aralık 1917 Petrograd Belediye Duma üyeleri seçimleri üzerine kararname hükümlerine» uygun olarak 9 Aralık 1917 günü yapılacaktır.

5 — Yeni Duma ilk toplantısını 11 aralık günü saat 2'de yapacaktır.

6 — İşbu kararnameye karşı gelenlerle belediye mallarına bile bile zarar veren ya da onları yok etmekle suçlu her kişi hemen tutuklanarak askeri devrim mahkemesinde yargılanacaktır.

Eski Duma toplanarak hemen kahramanlık gösterilerinde bulunmaya başladı. Verdiği kararlarda kanının son damlasına dek durumunu savunacağını bildiriyor ve halkı özgürce seçtiği belediyesini kurtarmaya çağırıyordu umutsuzca. Ama halk ilgisiz ya da düşmanca davrandı bu çağrılar karşısında. 30 kasım günü Belediye Başkanı Schreider ve birçok danışman tutuklandı ve sorguya çekildikten sonra salıverildiler. Aynı gün ve ertesi günü Duma yeniden toplanmaya

devam etti. Ama Kızıl Muhafızlarla gemiciler sık sık içeri girerek nezaketle toplantının dağıtılmasını istiyorlardı. 2 aralık günü, bir konuşmacı kürsüde konuşmasını sürdürürken bir subayla birkaç gemici salona girdiler ve içerde bulunanlara dışarı çıkmalarını emrederek, yoksa zor kullanacaklarını bildirdiler. Yalnızca «şiddete boyun eğdiklerini» söyleyen meclis sonuna dek protesto etmekten geri kalmadı bu baskını...

Ilımlı sosyalistlerin katılmadığı seçimler on gün sonra yapıldı ve yeni Duma'nın hemen tamamını Bolşevikler oluşturdular...

Kesinlikle antisovyetik eğilimler gösteren Ukrayna ve Finlandiya gibi cumhuriyetlerin de aralarında bulunduğu bir sürü sert muhalefet merkezleri eksik değildi. Helsingfors ve Kiev'de hükümetler en güçlü ve güvenceli birliklerini topluyor ve Bolşevikleri ezmek için hazırlık yaparak aynı zamanda Rus askerlerini de silahlarından arındırarak toprakları dışına çıkarıyorlardı. Ukrayna Rada'sı tüm güney Rusya'yı egemenliği altına almış, Kaledin'e yiyecek ve askeri güç gönderiyordu. Finlandiya ve Ukrayna, Almanlarla gizli görüşmelere girerek müttefik hükümetlerce kısa zamanda tanındılar. Sovyet Rusya'ya karşı, karşı-devrim saldırı üsleri kurmak amacıyla müttefik kuvvetler Finlandiya ve Ukrayna'daki varlıklı sınıflarla anlaşma yaparak büyük paralar döküyorlardı ortaya. Sonunda bolşevizm bu iki ülkede de zafere ulaşınca yenik burjuvazi Almanları çağırdı bu kez yardımına...

Ama Sovyet hükümetine en korkunç tehlike içten geliyordu. Birincisi Kaledin'in eylemleri, ikincisi ise başında General Dukonin'in bulunduğu Mohilev büyük genel kurmayıydı.

Her yerden çıkıveren Muraviov, Kazaklara karşı girişilecek harekâtın komutanlığına atan-

dı ve fabrika işçileri arasından bir kızıl ordu toplamaya girişti. Yüzlerce propagandacı Don'a gönderildi. Halk komiserleri Kurulu, Kazaklara yönelttiği bir çağrıda onlara sovyet hükümetinin ne olduğunu, varlıklı sınıflarla memurların, toprak sahiplerinin, bankerlerin ve müttefikleri olan Kazak generalleriyle toprak ağalarının halk tarafından zenginliklerine el konulmasını önlemek için nasıl devrimi ezmeye çalıştıklarını anlattı.

27 kasım günü, Lenin ve Troçki'yi görmek için bir Kazak Komitesi Smolni'ye geldi. Sovyet hükümetinin Kazak topraklarını Rus köylülerine dağıtmak gibi bir niyeti olup olmadığını öğrenmek istiyorlardı.

— Hayır, diye yanıtladı Troçki.

Kazaklar kendi aralarında bir süre konuştuktan sonra:

— Peki, dediler, Sovyet hükümeti büyük Kazak toprak ağalarının topraklarına el koyup sonradan onları Kazak işçileri arasında dağıtacak mıdır, böyle bir niyeti var mıdır?

— Bunu siz yapacaksınız, diye yanıtladı Lenin. Kazak işçilerini, yapacakları tüm girişimlerde destekleyeceğiz. En iyi yöntem, Kazak Sovyetlerini kurmakla işe başlamanızdır. O zaman Tsik'e katılabilir ve Sovyet hükümeti, sizin de hükümetiniz olur...

Kazaklar bu sözleri düşünmek üzere çekip gittiler ve iki hafta sonra General Kaledin'e bir askeri delegasyon gönderdiler.

— Kazak ağalarının topraklarını Kazak işçileri arasında bölüştürmek konusunda bize söz verebilir misiniz? dediler.

— Öleyim daha iyi, diye yanıtladı Kaledin.

Bir ay sonra ordusunun yavaş yavaş eridi-

ğini gören Kaledin beynine bir kurşun sıkarak kendini öldürdü. Kazak eylemi bitmişti...

Mohilev'de eski Tsik ile Avksentiyev ve Çernov gibi ılımlı sosyalist liderleri, eski ordu komite şefleri ve gerici subaylar toplanmıştı. Kurmay heyeti, Halk Komiserler Kurulunu tanımaya inatla direniyordu. Yanına ölüm taburlarını, Sanit-Georges şövalyelerini ve cephe Kazaklarını toplamış, müttefik askeri ateşelerle, Kaledin'le ve Ukrayna Rada'sıyla sıkı ilişki durumunda kalıyordu.

Müttefik hükümetler, Sovyetler Kongresinin genel bir ateşkes istediği 8 kasım tarihli barış kararnamesini karşılıksız bırakmışlardı.

20 kasım günü Troçki müttefik elçilere aşağıdaki notu gönderdi:

Sayın Büyükelçi,

İşçi, asker, köylü temsilciler Sovyetleri Rusbirliği Kongresinin 8 kasım günü Halk Komiserleri Kurulu adı altında yeni bir Rus Cumhuriyeti Hükümeti oluşturduğunu size bildirmekle onur duyarım. Bu hükümetin Başkanı Vladimir İlyiç Lenin'dir ve ben, Dışişleri Halk Komiseri sıfatıyla, dış siyaseti yürütmekle görevliyim.

Halkların kendi kendilerini yönetme hakları üzerine kurulu, tazminatsız ve toprak ilhakı olmayan demokratik bir ateşkes ve barış önerisinin Sovyetler Rusbirliği Kongresince de onaylanan metni üzerine dikkatinizi çekerek, bu belgeyi ivedi olarak barış görüşmelerinin açılması ve tüm cephelerde hemen bir mütarekeye gidilmesi konusunda resmi bir öneri olarak görmenizi rica ederim. Rus Cumhuriyeti Hükümeti aynı öneriyi tüm döğüşen halklara ve onların hükümetlerine de aynı anda götürecektir.

Eşi görülmemiş böylesine kanlı bir kavgadan bitik ve yorgun çıkmış tüm halklar gibi barış yapılmasını isteyen sizin halkınız için de Rus hükümetinin derin saygısını kabul ediniz lütfen, sayın büyükelçi.

Aynı gece, Halk Komiserleri Kurulu Dukonin'e aşağıdaki telgrafı gönderdi:

Halk Komiserleri Kurulu ister müttefikimiz, ister düşmanımız olsun, tüm döğüşen ülkelere ivedi bir ateşkes önerisi götürülmesini gerekli görür. Bu yönde bir duyuru, Dışişlerince Petrograd'daki tüm müttefik temsilcilerine verilmiştir.

Halk Komiserleri Kurulu, işçi, asker, köylü temsilcileri Sovyetleri Rusbirliği Kongresinin aldığı karar uyarınca siz yurttaş komutanı, bu telgrafı alır almaz, düşman askeri otoritelerine başvurarak barış görüşmelerinin başlaması için hemen ateşin kesilmesi konusundaki önerimizi vermekle görevlendirir.

Bu ön görüşmeleri yürütmekle sizi görevlendiren Halk Komiserleri Kurulu aşağıdaki yazılanları emreder:

1 — Düşman orduları temsilcileriyle yapılan görüşmelerin gidiş şeklini direkt telefonla sürekli olarak bildiriniz.

2 — Ateşkesi ancak Halk Komiserleri Kurulunun onayını aldıktan sonra imzalayınız.

Müttefik elçiler Troçki'nin notunu umursamaz bir sessizlikle kabul ettiler. Gazetelerde iğneleyici ve alaycı adsız röportajlar da yayımlandı. Dukonin'e verilen emir, açıktan açığa ihanet olarak görüldü... Dukonin'den ses seda çıkmıyordu. 22 kasım gecesi, telefonla kendisine aldığı emri yerine getirip getirmeyeceği sorulunca, ancak ülke ve ordunun desteklediği bir hükümetten gelirse emre uyabileceğini söyledi.

Hemen telgrafla yüksek komutanlık görevinden alınarak yerine Krilenko atandı. Kitlelere doğrudan çağrıda bulunma taktiğine bağlı kalan Lenin, tüm kolordu, tümen ve alay komiteleriyle, ordu ve donanmadaki tüm askerlere radyoyla Dukonin'in yanıtını ileterek cephe alaylarına, karşılarındaki düşman birlikleriyle görüş-

melere başlamak için delege seçmeleri emrini verdi.

23 kasım günü, hükümetlerinden aldıkları direktiflere göre hareket eden müttefik askeri ateşeler Dukonin'e bir nota vererek antant devletleriyle yapılan anlaşmaların bozulmamasına dikkat etmesini bildirdiler. Nota, Almanya ile yapılacak ayrı bir barış durumunda bunun Rusya için çok kötü sonuçlar doğuracağını söylüyordu. Dukonin bu duyuruyu hemen asker komitelerinin bilgisine sunmakta gecikmedi...

Troçki, ertesi günü birliklere yeni bir çağrıda bulunarak, müttefik temsilciler notasını, açıkça Rusya'nın içişlerine karışma olarak niteliyor ve çar tarafından yapılmış anlaşmaları yürütmek için Rus ordusu ve halkını tehditlerle savaşı sürdürmeye zorlayan küstah bir girişim olarak görüyordu.

Dukonin ile çevresini saran karşı-devrimci subayları ve binlerce kilometre uzunluğundaki cephede güvenini yitirmiş öfkeli askerleri kışkırtan Mohilev'de toplanmış gerici politikacıları kınayan duyurular ardarda çıkıp duruyordu Smolni'den. Aynı zamanda Krilenko, son derece sadık gemicilerden oluşturduğu üç birlikle Büyük Genel Kurmay'ın hesabını görmek üzere yola koyuluyor ve her yerde askerlerin çılgınca alkışlarıyla karşılanıyordu. Gerçek bir zafer yürüyüşüydü bu. Ordu Merkez Komitesi Dukonin lehinde bir duyuru yayımladığı zaman on bin kişi derhal Mohilev'e yürüyüşe geçti.

2 aralık günü Mohilev garnizonu ayaklanarak kenti ele geçirdi ve Dukonin ile Ordu Merkez Komitesini tutuklayıp sancaklarıyla birlikte yeni komutanı karşılamaya çıktı. Krilenko ertesi sabah Mohilev'e girerken içine Dukonin'in hapsedildiği bir vagonu sararak bağırıp duran

büyük bir kalabalıkla karşılaştı. Dukonin'e bir kötülük yapmamalarını askerlerden rica ederek onun Petrograd'a götürüleceğini ve orada devrim mahkemesi önünde yargılanacağını bildirdi. Ama tam konuştuğu sırada, sanki halka söylev vermek istermişçesine Dukonin de başını pencereden dışarı çıkardı. Bunu gören halk öfkeye kapılarak yaşlı generali yakaladığı gibi açık bir yere götürerek orada öldürdü...

Böylece Büyük Genel Karargâh ayaklanması da sona ermiş oldu...

Rusya'daki düşman askeri gücünün son kalesi de düştükten sonra Sovyet hükümeti Devletin örgütlenmesine girişti. Eski memurlardan çoğu ve diğer partilerden bir sürü üye devlet hizmetine girdiler. Fakat para hırsının kamçıladığı kimseler, halk komiserlerinin aylıklarını ayda en fazla beş yüz ruble olarak belirleyen Devlet Memurları Kararnamesiyle düşkırıklığına uğradılar... Sendikalar birliğince yürütülen memurlar grevi, tüccarların ve para babalarının artık kendilerini desteklememesinden ötürü başarısızlığa uğradı. Ve banka memurları da görevlerinin başına döndüler...

Bankaların ulusallaştırılması üzerine kararname çıkarılması, Ulusal Ekonomi Yüksek Kurulunun oluşturulması, toprak kararnamesinin sıkı bir uygulaması, ordunun yeniden demokratik bir biçimde örgütlenmesi, tüm devlet ve kişi yaşamlarında yapılan köklü değişiklikler ve yalnızca işçi, asker ve köylülerin tam inançlarıyla gerçekleşebilen tüm bu önlemlerin alınmasıyla türlü engellerin ve türlü yanlışlıkların arasında, proletarya Rusya'sı yavaş yavaş kendine bir biçim vermeye başladı...

Bolşevikler iktidarı alırken ne varlıklı sınıflarla ya da çeşitli siyasal önderlerle anlaşmaya

girişmiş ve ne eski hükümet mekanizmasını kendilerine bağlamak istemişlerdi. Ufak bir kliğin örgütlenmiş şiddet eylemi de değildi bu. Eğer tüm Rusya'da kitleler ayaklanma için hazır olmasalardı başarısızlık kesin olurdu. Bolşeviklerin tek başarı nedeni, halkın en derin, köşelerinde yatan geniş ve basit istemlerini harekete geçirerek geçmişi yıkmak ve kendileriyle birlikte henüz dumanı tüten bu yıkıntılar üzerinde yeni bir dünya kurmak için onları işbaşına çağırmalarıdır...

ON İKİNCİ BÖLÜM

KÖYLÜ KONGRESİ

18 kasım günü kar yağmaya başladı. Uykudan uyandığımızda, beyaz bir örtü pencere kenarlarına yığılıp kalmıştı. Kar tanecikleri öylesine sık uçuşuyordu ki iki metre ilerisini görebilmek olanaksızdı. Çamur kaybolmuş, ölgün ve karanlık kent, göz açıp kapayıncaya dek parlak bir beyazlıkla kaplanmıştı. Kürklerine bürünmüş arabacılar, tekerlekleri çıkarıp kızaklarını takmış, yağan kar taneleriyle sakalları taş gibi sertleşmiş, sokağın iğri büğrü taşları üstünde sektirerek sürüyorlardı arabalarını... Devrime karşın, tüm Rusya'nın bu bilinmeyen alemde yaptığı başdöndürücü ve korkunç sıçramalara karşın, büyük bir kıvanç sardı tüm kenti karların gelmesiyle birlikte. Herkes gülüyor ve sokaklara çıkıyor, ellerini uzatarak tüy gibi beyazlıkları kucaklamaya çalışıyordu. Tüm gri renk silinmiş, yalnızca kule ve kubbelerin altın süslemeleriyle canlı renkleri, doğulu güzelliklerini daha çok vurgulayan karın üzerinde belirginleşiyordu.

Öğleye doğru, solgun, rengi atmış bir güneş kendini gösterdi. Yağmurlu mevsimin nezleleri, romatizmaları artık gerilerde kalmıştı. Kent yaşamı canlandı ve devrim bile adımlarını sıklaştırmaya başladı...

Bir gün, Smolni karşısındaki küçük handa (traktir) oturmuştum. «Tom Amcanın Kulübesi»

denen bu alçak tavanlı gürültülü yere sık sık gelen Kızıl Muhafızlar kirli örtülerle kaplı küçük masaların çevresine yığılır, önlerine topraktan büyük çaydanlıkları çeker ve salonu sigaralarının keskin dumanıyla doldururlar, garsonlar ise sağa sola koşuşturarak «Seyças, Seyças» (hemen, hemen) diye bağırırlardı.

Bir köşede, çevresindekilere söylev veren ama sözleri sürekli olarak kesilen bir yüzbaşı oturmuştu:

— Sizler gerçek birer katilsiniz, diye bağırıyordu. Sokaklarda kendi öz kardeşlerinize ateş ediyorsunuz.

— Ne zaman, nerede oldu bu yahu? diye sordu bir işçi.

— Geçen pazar, hani junkerler...

— Peki ya onlar? Onlar ateş etmedi mi bizim üzerimize?

Adamlardan biri sarılı kolunu göstererek «Bak o haydutlardan kalan anıya» dedi. O zaman yüzbaşı ciğerlerinin tüm gücüyle:

— Tarafsız kalmalıydınız tarafsız, diye bağırdı. Ne hakla yasal bir hükümeti yıkıyorsunuz? Lenin de kimmiş? Alman'ın biri.

— Ya siz? Siz de bir kışkırtıcı, bir karşı-devrimcisiniz, diye bağırdılar çevreden. Sesini yeniden duyurmaya başladığı zaman yüzbaşı ayağa kalktı.

— Peki, dedi. Siz Rus halkı olduğunuzu ileri sürüyorsunuz. Rus halkı siz değil, köylülerdir. Köylüleri bekleyin ki...

— Evet, diye bağırdılar sağdan soldan. Bekleyin ki köylüler konuşsun. Biz biliyoruz ne söyleyeceklerini. Bizim gibi işçi değil mi onlar da?

Gerçekten her şey köylülere bağlıydı. Siyasal yönden geri kalmış olmalarına karşın kendilerine göre bir fikirleri vardı ve nüfusun % 80'i-

ni oluşturan onlardı. Bolşeviklerin, aralarında pek az yanlısı vardı ve yalnızca sanayi işçilerinin diktatörlüğü sürekli olarak olanaksızdı... Eskiden beri köylülerin partisi Devrimci Sosyalist Partisiydi ve hükümeti destekleyen tüm partilerden yalnızca Sol Devrimci Sosyalist Partisi, köylü yığınlarının gerçek önderliği mirasına konmuştu ve kentlerdeki örgütlenmiş proletaryanın koruyuculuğu altında kırsal alanların desteğine gereksinim duyan da oydu. Smolni, kendi yönünden onları savsaklamış değildi. Toprak kararnamesinden sonra yeni Tsik'in ilk girişimlerinden biri köylü kongresini toplamak oldu. Birkaç gün sonra kantonal (volost) toprak komitelerine ilişkin bir yönetmelik ve arkasından Lenin'in köylülere çağrısı yayımlandı. Lenin bu çağrıda, köylülere basit sözcüklerle devrim ve yeni hükümetin neler olduğunu anlatıyordu. 16 kasımda Lenin ve Miliutin, binlerce örnekleri köylere dağıtılan «taşra temsilcilerine direktifler»i yayımladılar:

1 — Temsilci, kendisine gösterilen taşraya gelir gelmez, işçi, köylü, asker temsilcileri Sovyetini toplayarak toprak yasasını anlatacak ve taşra ile (guberniya) bölge (uiezd) sovyetlerini toplayacaktır.

2 — Taşradaki toprak sorunu üzerinde bilgi edinecektir.

a — Ağaların topraklarına el konmuş mudur? Nerede ve hangi yörede?

b — El konan toprakları kim yönetmektedir? Toprak komiteleri mi yoksa eski sahipleri mi?

c — Hayvan ve toprak aletleri ne olmuştur?

3 — Köylülerce sürülen toprakta genişleme olmuş mudur?

4 — Taşra, öngörülen tüm randımandan ne kadarına ulaşmıştır?

5 — Topraklar artık köylülerin elinde olduğundan, temsilci, randımanı artırmak ve açlık tehdidini

engellemenin tek yolu olan kentlere buğday göndermeyi sürdürmek gereğini açıklayacaktır?

6 — İşçi, asker, köylü temsilciler Sovyetlerine, yöre ve kanton toprak komitelerine toprakların aktarılabilmesini tamamlamak için ne gibi önlemler alınmıştır ve alınmaktadır?

7 — İyi bakılmış ve iyi donatılmış çiftliklerin, yetkili tarım uzmanlarının yönetimi altında tarımsal işçi sovyetlerine bırakılması önerilir.

Her yerde köyler heyecan içindeydi. Gerçekten, toprak kararnamesinin uyandırdığı bir etki değildi bu yalnızca, cepheden dönen ve devrim ruhunu da birlikte getiren binlerce köylünün de katkısı vardı bunda. Bir köylü Kongresinin toplanmasını yürekten isteyen de bu insanlardı.

Eski Tsik, İşçi ve Asker Sovyetleri İkinci Kongresini nasıl karşılamışsa, Köylü Sovyetleri Yürütme Komitesi de Smolni'ye çağrılan köylü kongresini engellemeye çalıştı ve tıpkı eski Tsik gibi girişiminin başarısız kaldığını görünce hemen her yere telgraflar çekerek tutucu delegelerin seçilmesini emretti. Kongrenin Mohilev'de toplanacağı söylentileri öylesine yayılmıştı ki birkaç delege gerçekten bu kente gittiler. Bununla birlikte 23 kasım günü dört yüz kadar delege Petrograd'a geldiler ve partilerin ön toplantıları başladı...

İlk toplantı Duma'nın Alensandr salonunda yapıldı. İlk oylama, delegelerden yarıdan fazlasının Sol Devrimci Sosyalistlere ait olduğunu, Bolşeviklerin beşte bir oranında oy aldıklarını ve Sağ Devrimci Sosyalistlerin ise dörtte bir oy topladıklarını ortaya koydu. Geriye kalanlar, Avksentiyev, Çaykovski ve Pieşenkonov'un egemen olduğu eski yürütme komitesine duydukları ortak düşmanlıkla kenetlenmişlerdi birbirlerine.

Büyük salon ağzına dek doluydu ve gürültüden geçilmiyordu. İnatçı ve derin bir düşmanlık delegeleri karşıt gruplara ayırmıştı. Sağda subay apoletlerinin parladığı görülüyor ve hali vakti yerinde yaşlı köy ağaları sakallarıyla farkediliyordu. Ortada birkaç köylü, assubay ve birkaç da asker vardı. Soldaki tüm delegeler basit asker üniforması taşıyorlardı. Bunlar ordudan yeni dönen genç kuşaktı... Tribünler, daima köylü kökenlerini anımsayan işçilerle kaplıydı...

Eski Tsik'in tersine, Yürütme Komitesi toplantıyı açarken Kongrenin resmî bir karakter taşımadığını söyledi. Asıl resmî Kongre 13 aralıkta açılacaktı. Büyük bir alkış ve şiddetli protesto sesleri arasında komite konuşmacısı, toplantı durumundaki meclisin olağanüstü bir konferans olduğunu söyledi. Ama olağanüstü konferans, başkanlığa Sol Devrimci Sosyalistlerin önderi bayan Maria Spridonova'yı getirerek komiteye karşı beslediği duyguları bir anda göstermiş oldu...

İlk gün şiddetli tartışmalarla geçti: Kanton delegeleri de çağrılacak mıydı? Yoksa yalnızca taşra delegeleri mi gelecekti? Asker ve işçi sovyetlerinde olduğu gibi ezici bir çoğunluk, alabildiğince geniş bir temsilciler kongresi istedikleri zaman eski yürütme komitesi salondan ayrıldı...

Başlangıçtan beri delegelerin çoğunun, halk komiserleri hükümetine karşı olduğu belliydi. Bolşevikler adına konuşmaya çalışan Zinoviev yuhalandı ve gülüşmeler arasında kürsüden ayrıldığında birinin «işte başı belâda bir halk komiseri» dediği işitildi.

— Biz Sol Devrimci Sosyalistler, diye haykırdı Nazarev, bir taşra temsilcisi olarak, köylüler temsil edilmediği sürece bu göstermelik işçi ve asker hükümetini tanımıyoruz. Şimdi yal-

nızca bir işçi diktatörlüğü vardır... Tüm demokrasiyi temsil eden yeni bir hükümetin oluşturulmasını istiyoruz... Gerici delegeler bu duygulardan ustaca yararlanarak Bolşevik itirazları arasında Halk Komiserleri Kurulunun Kongreye zorla iradesini kabul ettirmek istediğini ve onu güç kullanarak dağıtmak niyetinde olduğunu söylediler. Bu sözler öfkeyle karışık yuhalarla karşılandı.

Üçüncü gün Lenin birden kürsüye çıkarak konuşmak istedi. On dakika süreyle toplantının üzerinden deli gibi bir rüzgâr esti: «Çık dışarı» diye bağırıyorlardı etraftan. «Sizin halk komiserlerinizi dinlemeyeceğiz, hükümetinizi tanımıyoruz.»

Lenin, ayakta, son derece serinkanlı, iki eliyle kürsünün kenarlarını yakalamış, küçük gözleriyle patırtıyı izliyordu dikkatle. Sağ taraf dışında, gürültüler yavaş yavaş azaldı.

— Halk Komiserleri Kurulu üyesi olarak bulunmuyorum burada, dedi Lenin gürültünün kesilmesi için sözlerini yarıda bırakarak. Ama bu Kongreye yasal olarak katılan Bolşevik partisi üyesi olarak buradayım.

Ve herkesin görebilmesi için delege kartını uzattı.

— Fakat, diye sürdürdü konuşmasını aynı güvenli sesle, hiç kimse şimdiki Rus hükümetinin Bolşevik partisince oluşturulduğunu yadsıyamaz —yeniden sözlerini kesti— öyle ki pratik olarak aynı kapıya çıkar bu.»

Bu sözler üzerine sağ sıralardan sağır edici bir gürültü koptu. Ama merakı uyanmışa benzeyen orta ve sol sıralar gürültüyü bastırdılar.

Lenin'in sözleri çok basitti.

— Şimdi siz köylüler, bana açık açık söyleyin. Pomeşçiklerin topraklarını alıp sizlere ver-

dik. Buna karşılık işçilerin sanayi denetimini ellerine geçirmelerine engel olmak istiyor musunuz istemiyor musunuz? Bir sınıf mücadelesi var burada. Toprak sahipleri nasıl köylülere karşı direniyorsa, sanayiciler de işçilere öyle direniyorlar. Proletarya saflarını bölünmeye mi bırakacaksınız? Ne yandan olmak istiyorsunuz?

«Biz Bolşevikler, proletarya partisiyiz, hem köylü proletaryasının, hem de işçi proletaryasının. Biz Bolşevikler sovyetlerin koruyucusuyuz, hem köylü sovyetlerinin ve hem de işçi ve asker sovyetlerinin. Şimdiki hükümet bir sovyet hükümetidir. Yalnızca köylü sovyetlerini hükümete katılmaya çağırmadık. Sol Devrimci Sosyalist temsilcilerini de Halk Komiserleri Kuruluna girmeye davet ettik.

«Sovyetler, halkın, fabrika ve maden işçilerinin, aynı zamanda tarlada çalışanların da en görkemli temsilcileridir. Sovyetleri dağıtmak isteyen kim olursa olsun antidemokratik ve karşı-devrimci bir eyleme geçmiş olur. Sağ Devrimci Sosyalist arkadaşlar ve siz bay Kadeler, sizleri uyarıyorum: eğer Kurucu Meclis, sovyetleri dağıtmaya kalkışırsa buna izin vermeyeceğiz.»

25 kasım günü öğleden sonra, Yürütme Komitesinin çağırdığı Çernov acele Mohilev'den geldi. İki ay önce aşırı bir devrimci ve köylüler yanında popüler olarak bakılan Çernov'a başvurularak Kongrenin tehlikeli bir biçimde sola kaymasını önlemesi isteniyordu şimdi. Çernov gelir gelmez tutuklandı ve Smolni'ye gönderildi. Sonra, kısa bir konuşma sonunda serbest bırakıldı.

İlk önce Kongreyi terkettiğinden dolayı Yürütme Komitesine şiddetle çattı. Kendisiyle birlikte geri dönmeye razı oldular ve salona girer girmez çoğunluğun alkışları ve Bolşeviklerin alay ve yuhalarıyla karşılandı.

— Arkadaşlar, burada yoktum. Batı cephesindeki orduların tüm köylü delegelerinin katılacağı bir kongrenin toplanması için 12. Ordu Konferansına gitmiştim. Bu nedenle burada geçen ayaklanmalar konusunda pek bilgim yok...

Zinoviyev ayağa fırlayarak bağırdı:

— Evet, yalnızca birkaç dakika yoktunuz. (Bağırmalar: Kahrolsun Bolşevikler).

Çernov yeniden söz alarak savundu:

— Petrograd üzerine ordu göndermeye yardım etmekle suçlanmanın hiçbir geçerli temeli yoktur ve tümüyle yalandır. Bu suçlama nereden geliyor? Dayandığınız kaynakları açıklayın da görelim...

Zinoviev:

— İzvestia ve Dielo Naroda. Sizin kendi gazeteleriniz. İşte kaynaklar bunlar.

Kır sakallı, kabarık saçlı ve küçücük gözleriyle Çernov'un yüzü öfkeden kıpkırmızı kesildi, sonra kendini tutarak konuşmasını sürdürdü:

— Olan bitenlerden hiç haberim olmadığını, buradaki ordudan başka (köylü delegeleri göstererek) orduyla ilgim olmadığını bir daha belirtirim. Bu köylü delegelerin gelmesini de bana borçlusunuz. (Gülmeler ve bağırmalar: Bravo). Dönüşümde, Smolni'ye gittiğim zaman bana böyle suçlamalarda bulunmadılar. Kısa bir konuşmadan sonra ayrıldım. Hepsi de bu oldu. Kalksın birisi de bu suçlamayı yinelesin burada...

Büyük bir gürültü koptu sözlerinin sonunda. Bolşeviklerle birkaç Sol Devrimci Sosyalist ayağa kalkmış bağırıp çağırıyor, yumruklarıyla Çernov'u tehdit ederken ötekiler de onların seslerini bastırmaya çalışıyorlardı.

— Bu toplantı değil, bir skandaldır, diye haykıran Çernov salondan ayrıldı ve toplantı da gürültü ve kargaşalık nedeniyle ertelendi.

Bununla birlikte Yürütme Komitesinin hukuksal durumundan ortaya çıkan sorun zihinleri çelmişti bir kez. Kongreyi «olağanüstü konferans» olarak nitelemekle Yürütme Komitesinin yeniden seçilmesine engel olunmak isteniyordu, ama bu da iki ağzı keskin bir bıçak gibi tehlikeliydi. Sol Devrimci Sosyalistler, Kongrenin Yürütme Komitesi üzerinde hiçbir yetkisi yoksa, Yürütme Komitesinin de Kongre üzerinde bir yetkisi olmadığını söylediler ve 25 kasım günü toplantı, Yürütme Komitesi yetkililerinin olağanüstü Konferans tarafından yürütüleceğini ve oylamaya yalnızca delege olarak yönetmeliklere uygun biçimde seçilmiş Komite üyelerinin katılacağını kararlaştırdı.

Ertesi gün, Bolşeviklerin şiddetli karşı çıkmasına rağmen bu karara yeni bir düzenleme getirildi. Delege olsun olmasın tüm Yürütme Komitesi üyeleri oylamaya katılacaklardı.

27 kasım günü, Bolşeviklerle Sol Devrimci Sosyalistlerin programının ayrılıklarını ortaya çıkaran toprak sorunu üzerine görüşmelere geçildi.

Sol Devrimci Sosyalistler adına konuşan Kaçinski, devrim süresinde toprak sorununun geçirdiği aşamaları anlattı. İlk köylü Sovyetleri Kongresi, büyük toprak mülkiyetlerinin derhal Toprak Komitelerine aktarılması yolunda bir karar vermiş, ama devrim önderleriyle hükümetteki burjuvalar Kurucu Meclis toplanmadan önce sorunun çözümlenmesine karşı çıkmışlardı... «Uzlaşma dönemi» olarak görünen devrimin ikinci dönemindeki en büyük olay Çernov'un kabineye girmesiydi. Köylüler, toprak sorunu üzerindeki pratik çözümün yaklaştığına içtenlikle inanıyorlardı. Ama ilk köylü Kongresinin emredici kararına rağmen Yürütme Komitesindeki gerici-

lerle uzlaştırıcılar bu konuda herhangi bir eyleme geçilmesini engellemişlerdi. Bu siyaset, kırsal alanlarda bir dizi karışıklık yarattı. Sabrı taşan ve umutları kırılan köylüler kımıldamaya başlamışlardı. Onlar devrimin gerçek anlamını kavrıyor ve sözden eyleme geçilmesini istiyorlardı...

— Yakın zamanda ortaya çıkan olaylar, basit birer ayaklanma, bir Bolşevik serüveni değildir, diye konuşmacı devam etti. Fakat tüm ülkenin desteklediği gerçek bir halk ayaklanmasıdır...

«Bolşevikler genellikle toprak konusu üzerinde alınacak tek tutumu aldılar, ama köylüler toprakları zorla ele geçirmeyi önererek korkunç bir yanlışlık yaptılar... İlk gündenberi, köylülerin toprakları «kitlesel devrimci bir eylemle» ele geçirmeleri gerektiğini söyleyip durdular. Bu anarşinin ta kendisidir. Toprakların köylülere devri, bir düzen içinde yapılmalıdır. Bolşevikler için önemli olan, devrim sorunlarının bir an önce çözülmesiydi, ama nasıl çözülecekler, bunlara önem verdikleri yoktu...

«Sovyet Kongresinin toprak kararnamesi, ana çizgileriyle köylü Kongresinin kararlarına benzemektedir. O zaman neden hükümet, bu Kongrenin çizdiği yolu izlemedi? Çünkü Halk Komiserleri Kurulu, Kurucu Meclisin artık bu işle uğraşmaması için sorunun bir an önce çözüme bağlanmasını istiyordu...

«Hükümet kuşkusuz ki pratik önlemler almanın gerektiğine inanmıştı ama hiç düşünmeden toprak komiteleri yönetmeliğini çıkararak garip bir durum yarattı. Çünkü Halk Komiserleri Kurulu, özel mülkiyeti geçersiz kılıyor, buna karşılık ise Toprak Komitelerinin yöntemlerinde temel olarak bu mülkiyet alınıyordu... Ama hiç-

bir kötülük çıkmadı bu karışıklıktan, zira Toprak Komiteleri Bolşevik kararlarını hiçe sayarak kendi önlemlerini uygulamaya başladı. Bu önlemler de büyük köylü çoğunluğunun istemlerini yansıtmaktadır...

«Adı geçen Toprak Komiteleri, soruna yasal bir çözüm getirmeye çalışmamaktadır. Bu Kurucu Meclisin görevidir... Ama Kurucu Meclis Rus köylüsünün istemlerini yerine getirmeye istekli midir? Bunu kesinlikle ileri süremeyiz. Emin olduğumuz tek şey, devrimci duyguların artık köylülerde uyanmaya başladığı ve Kurucu Meclisin de toprak sorununu köylülerin isteklerine göre çözmek zorunda kalacağıdır... Kurucu Meclis halk iradesini hiçe saymaya cesaret edemeyecektir...»

Kaçinski'den sonra sözü Lenin aldı. Herkes can kulağıyla onu dinliyordu:

— Şu anda, yalnızca toprak sorununu değil, sosyal devrimin tüm sorunlarını çözmeye çalışıyoruz, hem Rusya'da ve hem de bütün dünyada toprak sorunu, sosyal devrimin tüm öteki sorunlarından ayrı olarak çözülemez. Topraklara el konulması, yalnızca Rus toprak sahiplerinin değil, ama bu büyük toprak sahiplerinin bankalar aracılığıyla bağlı oldukları yabancı sermayenin de direncini birlikte getirir...

«Rusya'daki toprak mülkiyeti rejimi, korkunç bir sömürü düzeni yaratmıştır ve bu nedenle, topraklara köylülerce el konması devrimimizin en önemli eylemlerinden biridir. Ama devrimimizin geçirmek zorunda kaldığı aşamaların da kanıtladığı gibi bu eylem, devrimin öteki eylemlerinden ayrı tutulamaz. Sol Devrimci Sosyalistlerin yanılgısı, kitle bilincinin gelişmesini yeterli görmedikleri bahanesiyle uzlaşmaya karşı çıkmamış olmalarıdır...

«Eğer sosyalizm, ayrıcalıksız tüm herkesin yeterli bilinçlenmeye ulaştığı zaman ancak gerçekleşebilecekse, belki de beş yüz yıldan önce göremeyiz sosyalizmi yeryüzünde. Siyasal sosyalist parti, işçi sınıfının öncüsüdür. Kitlelerin bilinç düzeyinin düşüklüğü yüzünden kendi kendini engelleyemez. Ama Sovyetleri, Devrimci girişimin birer aleti gibi kullanarak kitleleri sürüklemek zorundadır... Ama, kararsızların başını çekmek için Sol Devrimci Sosyalist arkadaşların bizzat kendilerinin kararsızlıktan kurtulması gerekir.

«Geçen temmuz ayından beri halk kitleleriyle uzlaştırıcılar arasındaki ilişkilerde bir sürü çatlaklar oluştu. Oysaki bugün, kasım ayında, Sol Devrimci Sosyalistler halkı uyutan Avksentiyev'e kalkmış el uzatıyorlar. Eğer uzlaşma kesilmezse devrim bitti demektir. Burjuvaziyle anlaşma olmaz. Gücünün kesinlikle ezilmesi gereklidir...

«Biz Bolşevikler, kendi toprak programımızı değiştirmedik. Toprak özel mülkiyetini geçersiz kılmayı reddetmedik ve onu yapmayı da düşünmüyoruz. Özel mülkiyet üzerine kurulu olmayan Toprak Komiteleri yönetmeliğini kabul ettik. Çünkü sosyalist bir devrim için kavga veren tüm unsurların arasında sıkı bir işbirliğini daha da geliştirmek için halkın istemlerine göre halk iradesini gerçekleştirmeye çalışıyoruz biz.

«Sol Devrimci Sosyalistleri koalisyona girmeye çağırıyor ve kendi partilerinin uzlaştırıcılarıyla ilgilerini keserek artık geriye bakmamalarını istiyoruz.

«Kurucu Meclis konusunda bir önceki konuşmacının da dediği gibi, çalışmalarından doğacak sonucun kitlelerce yapılacak devrimci baskıya bağlı olduğu açıktır. Sözlerimin sonunda bir da-

ha söylüyorum: Bu devrimci baskıya güveniniz, ama tüfeklerinizi de unutmayınız.»

Sonra Lenin, Bolşevik karar tasarısını okudu:

Köylü Kongresi, işçi ve asker temsilciler Sovyetleri Rusbirliği Kongresince 8 kasım 1917'de kabul edilip, Rus Cumhuriyeti işçi ve köylü geçici hükümeti olarak Halk Komiserleri Kurulunca yayımlanan toprak kararnamesini oybirliğiyle ve tüm metniyle onaylamaktadır.

Köylü Kongresi, bu kararnamenin uygulanmasını bütün gücüyle desteklemekteki sarsılmaz ve kesin kararını, bir kez daha açıklayarak köylüleri, hep birlikte kendisini desteklemeye ve zaman geçirmeden, adıgeçen kararnameyi bizzat kendileri tarafından uygulamaya çağırır ve aynı zamanda, önemli tüm görevlere, sömürülen köylü işçilerin yararlarına kesin bağlılıklarını ve bu yararları büyük toprak sahipleriyle, kapitalistlerin ve onların tüm yanlısı ve suç ortaklarının direnmelerine karşı gösterdikleri savunma, yetenek ve iradeleriyle bilfiil kanıtlamış olan kimseleri getirmeye davet eder.

Köylü Kongresi, toprak kararnamesini oluşturan önlemlerin tüm uygulamasının yalnızca 7 kasımda başlatılmış bulunan sosyalist işçi devriminin zaferiyle mümkün olabileceği konusundaki inancını belirtir. Gerçekten, toprakların işçi köylülere kesinlikle geçişini, tarım makinelerine el konmasını, kapitalist kölelik sisteminin tümünden geçersiz kılınmasıyla toprak işçileri yararlarının savunmasını, sanayi ve toprak ürünlerinin çeşitli bölgeler ve yurttaşlar arasında akılcı ve düzenli bir biçimde bölüştürülmesini, bankalara el konmasını, (bu yapılmadan halkın topraklara el koyması olanaksızdır), sömürülenlere ve işçilere Devletin yardımını v.s... yalnızca sosyalist bir devrim gerçekleştirebilir. Bütün bu nedenlerden ötürü, 7 kasım sosyalist Devrimini tümüyle birlikte destekleyen köylü kongresi, Rus Cumhuriyetinin sosyalist değişimine ilişkin önlemleri, yavaş yavaş ama

hiçbir kararsızlık duymaksızın gerçekleştirmek konusundaki sarsılmaz kararını belirtir.

Toprak kararnamesinin uygulanması ve sürekli başarısını sağlayabilecek tek yol olan sosyalist devrim zaferinin gerekli koşulu, kırsal alanlardaki sömürülen işçilerin, ilerlemiş tüm ülkelerin işçi sınıfı ve proletaryasıyla sıkı sıkıya kenetlenmeleridir. Bundan böyle Rus Cumhuriyetinde, en yukardan en aşağıya kadar tüm devlet örgütü, bu kenetlenme üzerine dayanacak ve böyle bir birleşme de, burjuvazi ve onun siyasetini yönetenlerle işbirliğine dönebilmek için yapılacak açık ya da gizli, doğrudan ya da dolaylı tüm girişimleri ortadan kaldırarak dünyada sosyalizmin zaferini yalnız başına sağlayabilecektir.

Yürütme Komitesinin gerici üyeleri artık açıkça ortaya çıkmayı göze alamıyorlardı. Bununla birlikte Çernov, birçok kez ayağa kalkarak alçakgönüllülükle ve sempati toplayan bir biçimde konuştu durdu ve sonunda büroya katılmaya çağrıldı... Kongrenin ikinci gecesi başkana sunulan adsız bir notta Çernov'a onur başkanlığı verilmesi isteniyordu. Ustinov notu yüksek sesle okudu, ama Zinoviev hemen ayağa fırlayarak bunun Kongre yönetimini ele geçirmek için eski Yürütme Komitesince hazırlanan bir tuzak olduğunu haykırdı. Salon bir anda iki tarafın öfkeli yüzleri ve delicesine hareket eden kollarından oluşan uğultulu bir deniz haline dönüşüverdi... Fakat her şeye karşın Çernov hayli popüler kalmasını bildi.

Toprak sorunu ve Lenin karar tasarısı üzerine geçen fırtınalı görüşmeler süresinde Bolşevikler iki kez toplantıdan ayrılmak üzereyken önderlerince engellendi. O zaman Kongrenin bir çıkmazda olduğu izlenimi uyandı bende...

Ama Sol Devrimci Sosyalistlerle Bolşevikler arasında Smolni'de gizli görüşmelerin yapıl-

dığını içimizden kimse bilmiyordu. Devrimci Sosyalistler önceleri, Sovyetlerde temsil edilsin edilmesin tüm sosyalist partilerden oluşan işçi ve asker örgütleriyle köylü örgütü delegelerinin eşit sayıda temsil edildiği ve belediye Dumalarıyla zemstvo delegelerinin tamamladığı bir halk Kurulu önünde sorumlu bir hükümet istemişlerdi. Lenin ve Troçki açığa alınacak, Askerî Devrimci Komiteyle öteki baskı örgütleri dağıtılacaklardı.

28 kasım çarşamba sabahı, bütün gece süren çekişmeli görüşmelerden sonra bir anlaşmaya varılabildi. 108 üyeden oluşan Tsik'e, köylü kongresince nisbî temsil sistemine göre seçilen 108 üye, Ordu ve Donanmadan doğrudan doğruya seçilen 100 delege ve 50 sendika temsilcileri eklenecekti (Rusbirliği sendikalarından 35, demiryolculardan 10 ve PTT'den 5 temsilci), Duma ve zemstvolar artık sorun olmaktan çıkmıştı. Lenin ve Troçki hükümette kalacaklar ve Devrimci Askerî Komite de görevini sürdürecekti.

Bu arada toplantılar, imparatorluk hukuk okuluna, Köylü Sovyetleri Yürütme Komitesinin merkezi olan Fontanka'da 6 numaraya nakledilmişti. Çarşamba günü öğleden sonra, delegeler büyük amfiteatrda toplandılar. Eski Yürütme Komitesi çekilmiş ve Ordu Komiteleri delegeleriyle bu işten hoşnut olmayan delegelerin katıldığı yarı resmî bir toplantı yapıyordu başka bir salonda.

Görüşmelerin yürüyüşünü dikkatlice izleyen Çernov bir odadan ötekilere geçiyordu. Bolşeviklerle bir anlaşmanın görüşülmekte olduğunu öğrenmiş, ama böyle bir anlaşmanın çoktan yapılmış olduğunu kestiremiyordu. Yarı resmî olarak toplanan meclise dönerek şöyle konuştu:

— Herkesin bir sosyalist birliği hükümet yanlısı olduğu şu günlerde, çok kişi, bir koalis-

yon hükümeti olmayan başbakanlığı unutmaktadır. Ama o başbakanlığın tek bir sosyalisti vardı: Kerenski. Zamanında çok sevilen bir hükümetti. Bugün ise Kerenski suçlanıyor ve yalnız Sovyetlerce değil büyük halk kitlelerince de iktidara getirilmiş olduğu unutuluyor.

«Kamuoyu neden Kerenski konusunda böylesine değişti? Vahşilerin tapındıkları birer tanrıları bulunur ve dileklerinden biri olmayınca kalkar kendi tanrılarını cezalandırırlar. Şu anda da böyle bir durum oluşmaktadır. Dün Kerenski, bugün Lenin ve Troçki, yarın bir başkası...

«Hem Kerenski'ye ve hem de Bolşeviklere iktidarı bırakmalarını söyledik. Kerenski kabul etti ve bugün çekildiği yöreden başbakanlıktan istifa ettiğini bildirdi. Bolşevikler ise, nasıl kullanılacağını bile bilmeden iktidarda kalmakta direniyorlar...

«Bolşevikler ister başarsın ister başarmasın Rusya'nın alınyazısı değişecek değildir. Rus köyleri ne istediklerini çok iyi biliyorlar ve kendi önlemlerini de uygulamaktalar şu anda... Bizi kurtaracak olan yine de köylülerdir...»

Bu sırada, büyük salonda Ustinov Köylü Kongresi ile Smolni arasında yapılan anlaşmayı haber vermiş ve tanımlaması olanaksız bir kıvanç delegeleri sarıvermişti. Birden Çernov ortaya çıkarak söz istedi.

— Smolni ile Köylü Kongresi arasında bir anlaşmanın yapılacağını öğrenmiş bulunuyorum. Böyle bir anlaşma yasalara aykırıdır. Çünkü gerçek köylü Sovyetleri Kongresi ancak gelecek hafta toplanabilecektir...

«Zaten şunu da bildireyim ki size, Bolşevikler isteklerinizin hiç birini kabul etmeyeceklerdir...»

Büyük bir kahkaha tufanı sözlerini yarıda kesti Çernov'un. Durumu kavradığından, ününü de birlikte götürerek kürsüyü ve salonu terketti...

29 kasım perşembe günü akşama doğru Kongre olağanüstü olarak toplandı. Bir bayram havası sarmıştı her yanı ve yüzler sürekli gülümsüyordu... Gündemdeki öteki sorunlar çabucak geçiştirildikten sonra, Sol Devrimci Sosyalistlerin en yaşlısı olan ak sakallı Natanson, gözleri yaşararak titreyen bir sesle köylü Sovyetlerinin, işçi ve asker Sovyetleriyle yaptıkları birleşme metnini okudu. «Birleşme» sözünün her geçişinde alkışlar salonu inletiyordu... Sona doğru Ustinov, içlerinde Kızıl Ordu delegelerinin de bulunduğu bir delegasyonun Smolni'den geldiğini bildirdi. Bir alkıştır koptu o anda ve birbirlerini izleyerek bir asker, bir işçi ve bir gemici kürsüye çıkarak Kongreyi selâmladılar:

Sonra, Amerikan Sosyalist İşçi Partisi delegesi Boris Reinstein söz aldı:

— Köylü Kongresinin, İşçi ve Asker Temsilciler Sovyetleriyle birleştiği gün, devrimin büyük günlerinden biri olarak anımsanacaktır. Tüm dünyada, Paris'te, Londra'da ve okyanusun öte yanındaki New York'ta derin bir yankı uyandıracaktır bu birleşme. Ve yine bu birleşme, ezilen ve sömürülenlerin yüreklerine bir kıvanç getirecektir.

«Büyük bir fikir zafer kazanmıştır şimdi. Batılı ülkeler ve Amerika, Rus proletaryasından böylesine büyük şeyler bekliyorlardı... Dünya proletaryasının gözü şimdi Rus devrimine çevrilmiş ve gerçekleştirilmekte olan bu büyük eseri beklemektedir...»

Tsik başkanı Sverdlov da Kongreyi selâmladıktan sonra köylüler «Yaşasın iç savaşın sonu,

yaşasın birleşik demokrasi» haykırışları altında binadan ayrıldılar.

Karanlık çoktan bastırmıştı ve donmuş karın üzerinde yıldızlarla ayın beyaz aydınlığı oynaşıyordu. Kanalın kıyısında, Paul alayı arazi giysilerini giymiş, sıralanmış bekliyordu, o sırada bando Marseyez'i çalmaya başladı. Askerlerin çılgınca alkışları arasında köylüler saflara geçerek Rusbirliği Köylü Sovyeti Yürütme Komitesinin büyük kızıl bayrağını açtılar. Bayrağın üzerinde altın simle yeni işlenmiş bir yazı bulunuyordu: «Yaşasın çalışan devrimci kitlelerin birliği». Öteki bayraklar da arkadan gelmekteydiler: Mahalle Sovyetleri bayrağı ve üzerinde «Tüm halkların kardeşliğini yaratmak için bu bayrak önünde eğiliyoruz» yazısı bulunan Putilov fabrikalarının bayrağı.

Meşaleler portakal renkli ışıklarıyla geceyi aydınlatıyor, buz kristalleri üzerinde binlerce kez yansıyor ve ağızlarını bıçak açmayan şaşkın kalabalıklar arasından Fontanka boyunca şarkılar söyleyerek geçen kortej üzerine dumandan yapılmış bir sis bırakıyordu.

«Yaşasın Devrim Ordusu, yaşasın Kızıl Muhafızlar, yaşasın köylüler!»

Yolda gittikçe büyüyen ve altın sim işlemeli yepyeni kızıl bayraklar açan büyük kortej tüm kenti dolaştı. İki yaşlı köylü, belleri bükük, çocukça bir mutluluğun aydınlattığı yüzleriyle kol kola girmiş yürüyorlardı.

Bir tanesi: «şimdi sıkıysa gelsinler topraklarımızı alsınlar elimizden» dedi. Smolni yakınında sevinçlerinden yerinde duramayan Kızıl Muhafızlar sokağın iki yanına dizilmişlerdi. Öteki yaşlı köylü arkadaşına dönerek: «hiç yorulmadım yahu,» dedi. «Sanki bunca yolu havalarda gittim.»

Smolni merdivenleri üzerinde bayraklarıyla birlikte yüz kadar işçi ve asker delegesi içerden, sütunların arasından gelen ışıkların önünde koyu bir yığın halinde bekleşirken birer dalga gibi coşarak köylülere doğru atıldılar, kucaklaşarak ve göğüslerine bastırarak onları. Sonra büyük giriş kapısını geçen kortej şiddetli alkışlar arasında merdivenleri çıktı.

Büyük beyaz salonda Tsik, tüm üyeleriyle birlikte Petrograd Sovyeti ve binlerce seyirci, tarihin büyük anlarını simgeleyen görkemli bir havaya bürünmüş bekliyorlardı köylülerin gelişini.

Zinovyev, toplantıda bulunanların kıvançlı onayları arasında Köylü Kongresi ile yapılan anlaşmayı açıkladıktan sonra koridorda bandonun sesi işitilerek kortejin ilk sıraları salona girdiği zaman sevinç gösterileri bir fırtına uğultusuna dönüşmüştü. Presidyum ayağa kalkarak kürsüde köylü presidyumuna yer gösterdi ve iki başkanlık üyeleri birbirleriyle kucaklaştılar. Arkalarındaki çarın portresinin sökülüp atıldıktan sonra boş kalan yere, beyaz duvarın üzerine iki bayrağı da çaprazlamasına astılar...

Sonra zafer toplantısı açıldı. Hoş geldiniz diyen Sverdlov'un arkasından kürsüye Rusya'nın en güçlü ve en sevilen kadını Maria Spridonova çıktı, zayıf, uçuk rengi, düz saçları, gözlükleri ve bir İngiliz öğretmeni havasıyla:

— Şimdi Rus işçilerinin önünde tarihin hiçbir zaman görmediği ufuklar açılmaktadır... dedi. Geçmişin tüm işçi eylemleri yenilgi ile sonuçlanmıştır. Şimdiki eylem uluslararası olduğu içindir ki yenilmemiştir ve dünyadaki hiçbir güç, devrim ateşini söndüremeyecektir. Eski dünya yıkılmakta ve yeni bir dünya başlamaktadır...

Maria'nın arkasından kürsüye Troçki çıktı heyecanla:

— Köylü dostlar, size hoş geldiniz derim. Devrim yüreğinin attığı bu evde, sizler birer konuk değil, bu evin öz sahibisiniz. Milyonlarca işçinin iradesi bu salonda birleşmiştir. Bundan böyle Rus toprağı yalnızca bir efendi tanımaktadır. O da, işçi, asker ve köylülerin büyük beraberliği...

Sonra alaycı ve iğneleyici bir sesle müttefik elçilerinden söz etti. Sonunda büyük merkez hükümetlerinin kabul ettiği Rus barış önerisine hep yukardan bakmışlardı şimdiye dek.

— Bugün yeni bir insanlık doğmaktadır. Bu salonda, tüm ülkelerin işçilerine yemin ediyoruz ki devrimci görevimizin başından sonuna dek hiçbir zayıflık işareti göstermeden kalacağız. Eğer yenik düşersek, bayrağımızı savunurken olacaktır bu ancak...

Krilenko cephedeki durumu açıkladı. Dukonin, halk komiserleri kuruluna karşı bir direniş hazırlıyordu.

— Dukonin ve arkadaşları şunu iyice kafalarına soksunlar ki barış yolunu tıkamak isteyenlere karşı amansız davranacağız.

Dibenko, Donanma adına toplantıyı selâmladıktan sonra Vikjel'in üyesi Kuruşinski söz aldı:

— Tüm gerçek sosyalistlerin birleştiği şu günde, demiryolu işçi ordusu da devrimci demokrasinin hizmetine girmiştir.

Sonra, gözlerinde yaşlarla Lunaçarski, Sol Devrimci Sosyalistler adına Proşian ve son olarak Martov ve Gorki gruplarının üyelerinden oluşan Birleşik Enternasyonalciler adına Sakaraşvili konuştu:

— Bolşeviklerin uyuşmaz siyasetleri nedeniyle Tsik'i terketmiştik. Tüm devrimci demokrasinin birleşmesi için onları gerekli özverilerde

bulunmaya zorlamak istiyorduk. Şimdi bu birlik gerçekleştiğine göre Tsik'te yerlerimizi almayı kutsal bir görev sayarız... Ve Tsik'i terkeden herkesin, tüm üyelerin, oraya dönmek zorunda olduklarını bildiririz.

Köylü Kongresi büro üyesi olan yaşlı Staçkov, salonu dört bir yandan selâmladıktan sonra şöyle konuştu:

— Yeni Rus özgürlüğü ile yeni yaşamın bu kutsal gününde sizlere en iyi dileklerimi sunarım...

Polonyalı sosyal demokratlar adına Gronski, Fabrika Komiteleri adına Skripnik, Selânik'teki Rus birlikleri adına Tifonof ve daha birçokları birbirleri ardından kürsüye çıkarak umutları gerçekleşmiş insanlara özgü güzel konuşmalarla içlerini döküp durdular...

Gecenin geç saatinde ise oybirliğiyle aşağıdaki karar alındı:

Asker ve İşçi Sovyetleri Rusbirliği Merkez Yürütme Komitesi, Petrograd Sovyeti ve Köylü Rusbirliği Olağanüstü Kongresi, İşçi ve Asker Temsilciler Sovyetleri İkinci Kongresince kabul edilen Barış ve Toprak Kararnameleriyle Rusbirliği Merkez Yürütme Komitesince kabul edilen sanayinin işçi denetimine girmesi konusundaki kararnameyi onaylarlar.

Rusbirliği Köylü Kongresi ve Tsik'in Birleşik Meclisleri, tüm çalışanlarla sömürülenlerin kardeşçe yan yana geldiği işçi, Köylü ve Asker Birliğinin, ele geçirdiği iktidarı güçlendireceğine ve öteki ülkelerde de iktidarın işçilere geçişini hızlandırmak için gerekli tüm önlemleri alarak barış ve sosyalizm davasına sürekli bir zafer getireceğine kesinlikle inanmaktadırlar.

SON

İÇİNDEKİLER

N. KRUPSKAYA'NIN İLK RUS BASIMINA ÖNSÖZÜ 5

YAZARIN ÖNSÖZÜ 7

ÖN NOTLAR 15

BİRİNCİ BÖLÜM
KÖKENLER 27

İKİNCİ BÖLÜM
FIRTINA YAKLAŞIYOR 43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BÜYÜK AKŞAM 70

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
GEÇİCİ HÜKÜMETİN DÜŞÜŞÜ 102

BEŞİNCİ BÖLÜM
İŞ BAŞINA 141

ALTINCI BÖLÜM
KURTULUŞ KOMİTESİ 178

YEDİNCİ BÖLÜM
DEVRİMCİ CEPHE 203

SEKİZİNCİ BÖLÜM
KARŞI-DEVRİM 225

DOKUZUNCU BÖLÜM
ZAFER 251

ONUNCU BÖLÜM
MOSKOVA 278

ON BİRİNCİ BÖLÜM
İKTİDARIN ELE GEÇİRİLMESİ 294

ON İKİNCİ BÖLÜM
KÖYLÜ KONGRESİ 325

John Reed

Dünyayı Sarsan On Gün

Bu kitap gördüğüm bir tarih dilimidir. Ekim devrimi'nin, yani rus asker ve işçilerinin başındaki Bolşeviklerin devlet gücünü ellerine geçirip onu Sovyetlerin ellerine bıraktıkları günlerin etraflıca bir öyküsü olmaktan öteye bir iddiası yoktur.

Kavga sırasında sevgim bağımsız kalamadı. Ama bu büyük günlerin tarihini yeniden yazarken, gerçekleri saptamaya uğraşan titiz bir tarihçi olarak olayların üstüne eğildim.

John REED

88-34 Y-0088-0030